

JINEOLOJÎ

3 Aylık Bilim Kuram Dergisi, Sayı:14

JINEOLOJİ

Üç Aylık Bilim ve Kuram Dergisi

Yerel Süreli Yayın / Sayı: 14

Temmuz-Ağustos-Eylül 2019

JİNGEH Basın Yay. Mat. Dağ. Tas. Ve
Reklam Org. Film Eğt. Tic. San. LTD
ŞTİ. Adına sahibi: Zeynep Demir

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Ayşe Berktaş

Sayı Editörleri

Rojda Yıldız, Ruşen Seydaoğlu

Yayın Kurulu:

Derya Aydın, Evin Soysal,
Halide Türkoğlu, Haskar Kırmızıgül,
Meral Çiçek, Nagihan Akarsel, Laleş
Çeliker, Nesrin Orun, Rojda Yıldız,
Ruşen Seydaoğlu

Danışma Kurulu:

Candan Yıldız, Dılar Dirik,
Feryal Saygılıgil, Gönül Kaya,
Havin Güneşer, Hülya Osmanağaoğlu,
Kayuş Çalıkman Gavrilof,
Malalai Joya, Nazan Üstündağ,
Nükhet Sirman, Rabab El-Mahdi,
Rabab İbrahim Abdülhadi,
Remziye Arslan, Ronahi Önen,
Ruken Şengül, Saira Zuberi,
Seda Altuğ, Shiler Amini,
Silvia Federici,
Silvia Marcos, Şemsa Özar,
Şenel Karakaş,
Valantine M.Moghodam,
Yakın Ertürk, Yüksel Genç,
Zeynep Kıvılcım

Abonelik Koşulları:

Yıllık abonelik bedeli: 60 TL

Yurtdışı abonelik bedeli: 70 Euro

Türkiye Ziraat bankası Diclekent Şubesi

Hesap No: 74457524-5002

IBAN:

TR 66 0001 0020 0074 4575 2450 02

Euro Hesabi

Ziraat Bankası Galatasaray/İstanbul Şb.

Hesap No: 74457524 5003

IBAN:

TR260001000701744575245003

Yazışma Adresi:

JİNGEH Basın Yayın

Huzurevleri Mahallesi Sıtkı Göral

Caddesi 13. Sokak Kurdi-Der Apt.

Kat:4 No:4

Kayapınar / Diyarbakır

Tel: 0412 229 63 89

e-posta: editorjineoloji@gmail.com

internet adresi:

http://www.jineolojidergisi.org

facebook: @jineolojidergisi

twitter: @jineolojidergi

** Yayınlanan tüm yazıların sorumluluğu ya-
zarına aittir. Dergide yer alan yazılar kay-
nak gösterilmek kaydıyla kullanılabilir.
Dergiye gönderilen yazıların yayımlanması
yayın kurulunun kararına bağlıdır.*

Kapak Resmi

Neşe Toprak

Kapak Uygulama

Başak Sila Kaymak

İç Tasarım

Nazemin Çap

Basımevi

Ceylan Matbaa

Maltepe Mah. Davutpaşa Cad. Güven İş

Merkezi B Blok No:318

Topkapı-İstanbul

BU SAYIDA...

- 5** | Editörden
- 10** | Demokratik Siyasete Dair Bir Anlam Çerçevesi / Nagihan Akarsel
- 21** | Özgürlük ve Yaratım Anlarının Sanatı; Politika / Emine Özmen
- 30** | Dâhil Olmak ya da Karşı Durmak: Kadın Örgütlerinin Ana Akım Yapılarla ve Devletle İlişkileri /
Semiha Arı
- 46** | Kürdistan'da Kadınların Özgün Özerk Örgütlenmesi, Genel Politikaya Yansıma Biçimleri Ve Etkileme
Düzeyi / Zilar Bilmez
- 62** | Alternatif Politika Üreten İnanç, İdeoloji, Örgütlenmelerde Kadın / Olcay Yaser
- 75** | Özerk Kadın Politikası: Varolan ile Muhtemel Olan Arasında / Dilar Dirik
- 85** | Kadın Özgürlük Zihniyetiyle Katıldığında Siyaset Demokratikleşir / Meral Çiçek
- 97** | Kadınlar için Temsili Siyaset mi Katılımcı Demokratik Siyaset mi? / Fatma Koçak
- 108** | Yerel Kadın Örgütlenmelerinin Güçlenmesi ve Mücadelenin Farklı Düzeyleri ile İlişilenmesi / Zelal Ayman
- 117** | Annelik Siyasetinden Annelerin Siyasetine: Plaza De Mayo, Cumartesi ve Barış Anneleri'nin Mücadelesi /
Nesrin Orun
- 132** | Yerel Yönetim Özgür Eşyaşam ile Demokratiktir / Hediye Karaaslan
- 138** | Kadınların Zamanı... / Fidan Can
- 150** | Yerel Cauca'daki Mücadele Deneyimlerimizin Düşündürdükleri : Ulus Devlette Özgürlük Sorunu /
Vilma Rocío Almendra Quiguanás
- 158** | İtalyan Topraklarında Jineoloji ile Tanışma ve Feminist Politikamız / İtalya Jineoloji Atölyesi
- 172** | Portre: Leyla Güven / Ayşe Berktaş

*Demokratik siyaset özgürlüğün öğrenilip yaşandığı gerçek okuldur. Politikanın işleri ne kadar demokratik
özneler yarattırsa, demokratik siyaset de toplumu o kadar politikleştirir, dolayısıyla özgürleştirir.*

Yolculuğumuzun bu kısmında düşünen kadınların eyleyen kadınlara dönüşerek; kendi anlamlarını, hayatın anlamını, hep birlikte ilmek ilmek ördükleri hakikatin peşine düşüyoruz. Bir yanımız örtülerini savurup direnirken diğer yanımız başındaki beyaz tülbentle ölüme karşı yaşamı, tecrite karşı özgürlüğü savunarak pozitifizmin ezberlerine meydan okuyor, direnişiyle özgür yaşamı ilmek ilmek örüyor. Özgürlük arzusunun tohumları yine kadın eliyle, aşkla ekiliyor. Söz ve eylem filizleniyor, bürokrasinin soğuk duvarları çaresiz...

“Aşk demişti yaşamın büyük ustaları

Aşk ile sevebilmek bir güzelliği

Ve dövüşebilmek o güzellik uğruna.

İşte yüzünde badem çiçekleri

Saçlarında gülen toprak ve ilkbabar.

Sen misin seni sevdiğim o kavgı,

*Sen o kavganın güzelliği misin yoksa...”**

Hakikat Rejimi’nin söz ve eylem gücü olarak Demokratik Siyaset konusunu ele aldığımız bu sayımızla bir kez daha sizlerle. Salt bugünün siyaset üretemeyen kriz haline, toplumların siyaset-siz bırakılmasına değil kadınların kapatılma tarihine karşı direniş tarihinin ve geleceğinin de biricik yolu, yöntemi olarak demokratik siyasetin anlamını,

* Adnan Yücel’in Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek şiirinden alınmıştır.

kurumlarını, kazanımlarını ve devam eden üretimini jineoloji ile yeniden düşünmek için başladık. Bu yolculukta yine direnen dünya halkları, kadınları eşlik etti bize. Kazanımlarımızı görmek yetmezdi, eksiklerimizi de paylaştık; ancak böyle tamamlanabilirdik.

Görünmez kılınan kadın varlığının, toprağın altındaki, duvarların ardındaki sırrının peşine düşen kadınlara tarihin fısıldadıklarını göz ardı edemezdik. Eşledikçe demokratik siyasetin sunacağı alanlarla kadın bilgisinin açığa çıkma, yorumlanma ve toplumsallaşma ihtimalini gördük. Kâinatın her bir zerresine ulaşmak, o zerrelere anlamının peşine düşmek, bugünü ve yarını inşa etmenin, yaşama bütünlük kazandırmanın çaresiydi.

Bu çarenin peşinde **Demokratik Siyasete Dair Bir Anlam Çerçevesi**'ne ihtiyacımız vardı, **Nagihan Akarsel**'in anlatımıyla devlet menşeli anlamlara mahkûm olmadığımızın, siyasetin toplum eksenli ifadesinin de mümkün olduğunun hatta eğer sadece toplumsallık varsa siyasetin üretilebileceğini tartıştık. **Emine Özmen**'in **Özgürlük ve Yaratım Anlarının Sanatı; Politika** yazısıyla politikanın bir sanat eseri gibi etik ve estetik yaratıcılıkla üretilebileceği, toplumsal değerleri görebilmekle bu yaratıcılığın beslenebileceği fikri ile buluştuk. Feminizmlerin ve kadın hareketlerinin siyaset üretme yöntemlerini, deneyimlerini, özgünlüklerini ve toplumun geri kalanıyla ilişkilerini **Semiha Arı**'dan **Dâhil Olmak ya da Karşı Durmak: Kadın Örgütlerinin Ana Akım Yapılarla ve Devletle İlişkileri** yazısı ile dinledik.

Kürt Kadın Hareketi'nin kadın eksenli toplumsallığın inşası için kadın özgürlüğü temelinde örgütlediği özgün-özerk sisteminin ele alındığı **Kürdistan'da Kadınların Özgün Özerk Örgütlenmesi, Genel Politikaya Yansıma Biçimleri ve Etkileme Düzeyi** yazısı ile **Zilar Bilmez** kadınların bir yandan birbirlerine güç verdikleri özgün yapılarını sürdürürken diğer yandan da genel siyasette bu özgün güçle var olmanın taşıdığı anlamı anlattı. İktidarların eril ve baskıcı tutumundan daha eski bir anlayış varsa o da kadınların varlık mücadelesidir fikrinin deneyimlerini ve kadınların bu deneyimlerdeki yerini **Olçay Yaser**'in **Alternatif Politika Üreten İnanç, İdeoloji, Örgütlenmelerde Kadın** yazısıyla hatırladık, başka bir yol mümkün, dedik. İçinde tutulmaya çalışıldığımız eril sistemlere karşı direnmenin yaratacağı olasılıklar üzerine düşünmeye **Dilar Dirik**'in kadının özerkliğini ele aldığı **Özerk Kadın Politikası: Var olan ile Muhtemel Arasında** yazısıyla devam ettik.

Kadınların katılmadığı siyasi sistemler, toplumun yokluğu ile inşa ediliyordu; öyleyse bu sistemler sahiden siyasi miydi, siyaset üretebiliyor muydu, sorgulamalarını başlatan **Meral Çiçek**, **Kadın Özgürlük Zihniyetiyle Katıldığında Siyaset Demokratikleşir** yazısıyla eril aklın, aslında kamusal alan özel alan dinlemeden

muğlaklaştırdığı kadın değerlerinin, kadın bakış açısının neden demokratik siyasetin mihenk taşı olduğunu, kadınların yönetime katılmasının yarattığı güç ve etki üzerinden bizlerle paylaştı. Devamında kadınların siyasete katılmasının önemini bu kez de **Kadınlar için Temsili Siyaset mi Katılımcı Demokratik Siyaset mi?** sorusunda aradık, **Fatma Koçak**, yazısıyla eril siyaset sistemlerinin içinden ama aynı zamanda bu sisteme karşı, dönüştürmeyi hedefleyen bir yöntemin hem potansiyelini hem de tehlikelerini sundu.

Zelal Ayman, siyasetin kadın zihniyetiyle dönüştürülmesinin, yerelden evrensele bütünleşmiş, dayanışma ağını oluşturmuş, bunu yaparken özgünlüklerini kaybetmemiş kadın yaklaşımları ve mücadelesi ile mümkün olabileceğini **Yerel Kadın Örgütlenmelerinin Güçlenmesi ve Mücadelenin Farklı Düzeyleri ile İlişkilenmesi** yazısıyla irdelerken var olana dair eleştirel bir bakış sunmayı da ihmal etmedi. Ölüm karşısında direnişi elden bırakmayan annelerin yaratıcılıkları, inançları ve koparıp aldıkları yolumuzu aydınlattı; **Nesrin Orun**'un, **Annelik Siyasetinden Annelerin Siyasetine: Plaza De Mayo, Cumartesi ve Barış Anneleri'nin Mücadelesi** yazısı, başka bir anneliğin siyasetiyle ayaklanan demokratik siyaset deneyimlerini gösterdi.

Tıpkı yaşamın tamamında olduğu gibi yerel yönetimlerde de demokratik, ekolojik, kadın özgürlükçü yaklaşımın nasıl can bulacağını, kurumsallaşacağını sorgularken **Hediye Karaaslan**, **Yerel Yönetim, Özgür Eşyaşam ile Demokratiktir** yazısıyla eşyaşam, eşbaşkanlık, eşit temsiliyet tartışmalarının anlam içeriğini, demokratik siyasetle ilişkisini, açığa çıkardığı yönetim yapılarını değerlendirerek bizlere toplumsal olanın gücü üzerine yeniden düşünmenin yolunu açtı. Özgürlük hikayeleriyle devam ederken yakınımızda süren, devrimle güzelleşen toprakları es geçemedik. Kadın mücadelesinin, özgürlük arzusunun ete kemiğe büründüğü, yanı başımızda büyüyen devrime gittik; **Fidan Can**'ın kaleminden **Kadınların Zamanı**'yla başka bir hayat mümkün dedik.

Dünya halklarıyla, kadınlarıyla buluştuk, demiştik; ilk durağımız Kolombiya oldu, ulus-devletin bir yandan yerel halkları yok sayan diğer yandan toplumu üretimden kopararak açlığa ve yoksulluğa terk eden politikaları karşısında özgürlük mücadelesini bırakmayan bir halkın hikayesini **Vilma Rocío Almendra Quiguanás**'ın **Yerel Cauca'daki Mücadele Deneyimlerimizin Düşündürdükleri : Ulus Devlette Özgürlük Sorunu** yazısıyla öğrendik. İtalya'da jineolojî atölyelerinde buluşan feminist kadınların, demokratik konfederalizmi bir dünya modeli olarak; kadın konfederalizmini, demokratik siyaseti ve kavramlarını feminizmle birlikte düşünerek derledikleri **İtalyan Topraklarında Jineolojî ile Tanışma ve**

Feminist Politikamız yazısıyla feminizm, demokratik siyaset ve jineolojînin birlikteliğinin ne denli muhteşem olabileceğini gördük.

Leyla Güven... Hem bir kalp çarpıntısı hem boğazda açılmayan bir düğüm gibi içimize işlemişken, inanç varsa açlık öldürmez, yaşatır anlayışını, sözünü ve eylemini tüm dünyaya kanıtlamışken yolumuza onsuz devam edemezdik. **Ayşe Berktaş'ın Leyla Güven Portresi** ile Leyla'nın kadın mücadelesi ile yaşamını nasıl nakışladığını, kendisinin de kadın mücadelesine nasıl bir ivme kazandırdığını bir kez daha gördük ve tarihe not düştük; Kadınlar Kazanacak!

Sesimizle, rengimizle, özgürlük tutkumuzla içinde biz yoksak, biz üretmemişsek siyaset, siyaset değildir. İçinde olmadığımız, üretmediğimiz siyasetin alternatifi olarak demokratik siyasetin özgürlük tutkumuza yer açtığı kadar kendisini yeniden üretmemize de razı olan temelleri üzerinde büyümek, büyütme, bütünleşmek gerekiyordu. Bir iddiadan fazlasına, yaşanabilir bir sisteme en çok zihnimizin, ruhumuzun ihtiyacı vardı. Bu sayımızla sözümüzü üretmenin, demokratik siyaseti jineolojî ile düşünmenin, o yolda yürümenin imkânları üzerinde durmamız da bundandı, hakikat yolculuğunda hep birlikte yürüyeceğimiz daha nice sayıda yeniden buluşacağız.

Demokratik Siyasete Dair Bir Anlam Çerçevesi

Nagihan Akarsel

*“Bu dünyadan gitmek zorunda kalacağımız gün, arkamızda daha iyi bir dünya bırakmak,
iyi bir insan olmuş olmaktan daha önemli olacaktır”*

Hannah Arendt

Zaman ve mekân bağlamında ezberlerden uzak, dogmalardan azade bir şekilde bilinenin güvenliğine sığınmadan yeniyi inşa etmek çok zor. Kurgusu egemen tanımların gölgesinde muğlaklaşan kavramların gerçek anlamını kavramak ve anlatmak daha da zor.

Düşünsel ve ruhsal iklimimizi neye göre, nasıl ele aldığımız, böylesi tanımlamalarda belirleyici oluyor. Evreni anlama, yaşamın anlamına erme, toplumsal dokuyu kavrama ve bunun içinde birey olarak oluşunu gerçekleştirme şeklinde sıralayabileceğimiz sonsuz edimin beslendiği düşünsel ve ruhsal dünyamız, içinde bulunduğumuz zamandan ve yaşadığımız mekândan doğrudan etkileniyor. An, geleceğin yükünü taşıırken geçmişin birikimini temsil etmekte, mekân ise sosyal, kültürel, ekonomik tüm dokumuza oluş zemini sunuyor. Aksi durumda Fernand Braudel’in Maddi Uygarlık kitabında dile getirdiği gibi insanlığın değerli birikimi “boş olaylar yığını” olarak ele alınmaktan kurtulamıyor.

Zira birikimin yığına dönüşmesi, değerlin belli bir kesimin tekelinde olması, iktidar ve sermaye güçlerinin insafında olan bir toplumsal yapılanmanın alt yapısını oluşturmakta. İktidar odaklı, tekellerle ve talanlarla kendini ikame eden devlet odaklı bir realitenin içinde demokratik siyaseti tartışmak ise her şeyden önce paradigmasal bir yaklaşımı gerektirmekte.

Bir sistemin dayandığı bilgi yapılanmalarını ifade eden paradigma,¹ evreni algılama yöntemimizden her davranışımızın -farkında olalım olmayalım- hangi ideolojiye hizmet ettiğine kadar yaşamı bir bütün belirleyen bakış açısıdır. Zamanı, iktidar ve sermaye güçlerinin yoğunlaşmış ifadesi olan devletin çıkarları temelinde belirlenmiş bir mutlaklık, mekânı da “tek” olan bu gerçeğin çıkarlarının gerçekleştiği alan olarak tanımlayan mekanik paradigmayı tek doğru olarak kabul etmek baştan, sıkı belirlenmiş olanın tuzağına düşmek, batağına saplanmak ve nihayetinde hakikatten uzaklaşmak olur. Çünkü bu kavrayış toplumsal hafızanın çoğulluğuna, farklılığına, zenginliğine rağmen hatta onu yok etme konsepti ile varoluşunu gerçekleştirmiştir. Ve bu varoluş, kolektif hafızanın bileşenlerini yaralamış, sakat bırakmış, ötekileştirmiştir. Toplumsal dokuya nüfuz eden ve tek elden inşa edilerek mutlak doğru olarak dayatılan dünyanın anlamsal ve yapısal açıdan analiz edilmesi ve neye göre belirlendiğinin tespit edilmesi, bu nedenle çok önemli. Bir o kadar da hassas. Çünkü anlama çabamız, anlamak için gerçekleştireceğimiz okuma, sembolik anlam dünyasının inşasından söylencelerin ezgilerine, masalların kozmik temsillerinden felsefenin yaşamı anlamlandırma çabasının somutlaştığı bilgilere, bilimin hakikati kavrama arayışından mutlak egemenliği kurumlaştırma yöntemlerine kadar insanlığın düşünsel serüvenini doğru okumayı gerektiriyor.

Halihazırda mekanik paradigma ekseninde kavram, kuram ve kurumlarını oluşturarak iktidar ve sermaye tekelinde toplumsal yaşamı tahakküm altına alan ve denetleyen devletli uygarlık ile demokratik, ekolojik ve kadın özgürlüğüne dayalı bir paradigma ekseninde özgür bir yaşamın inşasını esas alan ve tam belirginleşmeye de “demokratik uygarlık”² olarak ifadeye kavuşmaya başlayan sistemi, iki ana nehir belirlemesi üzerinden ele almaya çalışacağız.

Sosyal Bilime Dayalı Bir Siyaset Anlayışını Geliştirmek

Özne-nesne ayrımı üzerinden inşa edilen kapitalist sistemde insan ve özelde de tekelieri elinde bulunduran insan –ki bu da erk’tir- temel belirleyici güç olarak ifşa edilir. Devlet ve iktidar yapılanmaları ile sistemi kuran bu güç, toplumsal alanı, üzerinde tahakküm kurulması gereken bir alan olarak tanımlar. Bu konuda yapılan parça ve yapı analizleri ise farklılıkları bir ayrım hattı haline getiren sermaye ve iktidar birikim organlarına hizmet etmektedir. Bu sistemin aşılmasına olanak sağlamak için her şeyden önce demokratik siyasetin işlevsel olması ve toplumsal inşa gücünün olması gerekmektedir. Bu nedenle bir demokratik uygarlık inşası olarak da ele alabileceğimiz

¹ Thomas Kuhn, *Bilimsel Devrimlerin Yapısı*, 1962.

² Abdullah Öcalan, *Özgürlük Sosyolojisi*

demokratik siyasetin ne olduğunu anlamaya çalışırken sosyal bilime dayalı bir siyaset anlayışını oluşturmak önemli olmaktadır.

Mevcut bilimsel verilere dayalı, yaşamı ve toplumu anlamaktan ve tanımlamaktan öte tahakküm kurma üzerine kurulu olan kavram, kuram ve kurumlar toplumsal yaşamı felç etmiş durumda. “Bilimin” en gelişkin çağında yaşamamıza rağmen dünyanın ekolojik bir yıkımın eşiğinde olması, savaşların günlük yaşamımızın bir gerçeği haline dönüşmesi, kadın kırımı, en gelişkin teknolojilerin yok ettiği yaşam gerçeği, yeni bir sosyal bilim anlayışı ile yaklaşmayı zorunlu kılmakta. Ve burada Abdullah Öcalan’ın, “Bilimin bu olağanüstü gelişmesine rağmen, halen yaşamı ve toplumsal bağlamını tanımlamaması oldukça tuhaf gelmektedir. O zaman sormak gerekir: Neyin bilimi ve kimler için bilim? Bu soruların yanıtı verildikçe, sosyal bilimcilerin neden en temel soruya, yani “Yaşam nedir ve toplumla bağı nasıldır?” sorusuna yanıt vermedikleri anlaşılacaktır”³ değerlendirmesi akla gelmektedir.

Bilimin doğa, yaşam ve toplum ile arasındaki mesafenin gün geçtikçe açılması, anlam yitimlerine neden olup sanal bir dünyanın tek gerçek olarak sunulmasına olanak sağlamakta. Beşerî ve fiziki bilimlerin ayırım gözetmeksizin her şeyden önce sosyal olduğu ve yaşamı anlama gibi sorumluluğu olduğu gerçeğinin gözardı edilmesi toplumsal sorunların derinleşerek katmerleşmesine

Özne-nesne ayrımı
üzerinden inşa edilen kapitalist sistemde insan ve özelde de tekelleri elinde bulunduran insan –ki bu da erk’tir– temel belirleyici güç olarak ifşa edilir. Devlet ve iktidar yapılanmaları ile sistemi kuran bu güç, toplumsal alanı, üzerinde tahakküm kurulması gereken bir alan olarak tanımlar.

neden olmaktadır. Mekanik (Newtoncu) paradigma üzerine kurulu pozitivist sosyal bilimin, toplumu nesneleştirip üzerinde inceleme yapılacak bir olgu olarak tanımlaması canlı bir organizma olan toplumun anlamlarını köreltebilmektedir. Burada belirleyici olan güç bireycilik ve onun ideolojisi olan liberalizm olmaktadır. Ve bu ideolojinin kurucusu olan iktidar-sermaye ve devlet güçleri... Ve düşünsel alanı denetleyen, yönlendiren üniversite, bilim merkezleri ve think-tank kuruluşları. Aynı zamanda rahip, şaman, askeri şef üçlüsünün, din adamlarının, filozofun, bilim adamının konumunu güçlendiren bir sosyal bilim anlayışı. Tüm bunlarla bağlantılı ciddi bir toplumsal yenilenme ve sistem kuruluşu için sosyal bilimin yeniden ele alınması gerekmektedir.

³ a.g.e

Özellikle aydınlanma dönemi ile beraber İngiliz ekonomi politikçileri, Fransız sosyalistleri ve Alman tarihçi ve felsefecileri tarafından kavram ve kurama kavuşturulan sosyal bilim Auguste Comte tarafından olgulara dayanan sosyoloji ile meşru bir zemine kavuşturulmuştur. Bu yaklaşım tek doğru olarak dayatılmış, zaman ve mekân ile olan bağlantısı bilinçli olarak ötelenmiştir. İktidar ve sermaye güçlerinin insafında olan bir toplumsal yapılanmanın maddi alt yapısını oluşturan bu sosyal bilimin çözümlenmesi ve aşılması için Abdullah Öcalan “Bilimin paradigmasal bir devrime ihtiyacı var”⁴ der ve bilme alanındaki tahakküm ilişkilerinin aşılması gerektiğine vurgu yapar.

Fransız şair Joe Bousquet’in “Yaralarım benden önce vardı” cümlesini yorumlayan Monica Ferrando da “Yaranın fiili bir durum olarak şimdi, burada ve ben’de, bir potansiyel olaraksa benim mevcudiyetimden çok daha önce bulunduğu”⁵ gerçeğini dile getirerek bize bir yöntem sunmaktadır. Toplumsallaşmanın ana gücü iken en yaralı kimliğine dönüşen kadın kimliğinin anlaşılmasını referans göstermektedir. Zihniyet ve vicdan yapısının iktidar ve sermaye güçlerine göre inşası sırasında politik alanın dışında bırakılan kadınlar, halklar, inançlar, kabileler, aşiretler, tarikatlar yeni bir sosyal bilim anlayışının temel momentleri nitekim. Özellikle politik alan inşa edilirken sakat bırakılan ana kaynağın yani kadının bu alana yeniden öz iradesi ve öz gücü ile girişi tüm toplumsal sorunların çözümü açısından da belirleyici önemde. Abdullah Öcalan’ın, “Kadınsız demokratik siyaset olmaz”⁶ belirlemesini, kadının düşünsel, örgütsel, siyasal, bilimsel güçlenmesi, toplumsal doğanın aydınlanması ve öz dinamiklerine kavuşması anlamına gelmektedir şeklinde de okuyabiliriz. Sosyal bilime dayalı bir devrimciliğin önemine dikkat çeken Abdullah Öcalan,

“Siyasetimizin arkasına sosyal bilime dayalı zihniyetimizi esas kılmak önemlidir. Ve bununla bağlantılı toplumsal ahlaki egemen kılmaktır. Demokratik, ekolojik ve kadın özgürlüğüne dayalı bir toplum yapılanması için her şeyden önce kendi sosyal bilim yapılanmasına ihtiyacımız vardır. Sosyal bilimin en kapsamlı genellemesi olarak felsefe, toplumun özgürlük bilinci olarak ahlak ve dönüştürme iradesi olarak politika üçlüsünün ortak ifadesi demokratik sosyalizm olmaktadır” demektedir.

⁴ a.g.e

⁵ Nazile Kalaycı, Yaralarım Benden Önce Vardı: Uygarlığın Kuruluş Mitlerine Dair Feminist Bir Okuma. <https://www.e-skop.com/skopbulten/yaralarim-benden-once-vardi-uygarligin-kurulus-mitlerine-dair-feminist-bir-okuma/4991> Erişim Tarihi. 05.07.2019

⁶ Abdullah Öcalan, *Özgürlük Sosyolojisi*

Demokratik sosyalizm ideolojisini esas alan demokratik siyaset anlayışına geçmeden önce siyasete dair devlet ve toplum odaklı yapılan tanımlamalara değinmekte fayda var.

Siyasete Dair Devlet ve Toplum Eksenli Tanımlamalar

Siyaset kavramı, demokrasi, siyaset ve özgürlük kavramları ekseninde yeniden tanımlanmaya ihtiyaç duyarken 20. yüzyılın ortalarında bu ihtiyacı en derinden hissedilen ve bunun arayışına giren Hannah Arendt olmuştur. Arendt, siyaseti özgürlük amacıyla yapılan, insan eyleminin gerçek anlamda ortaya çıktığı, insan özgürlüğünün ortaya konabildiği bir çoğulluk alanı olarak ifade etmiştir. Ve başka bir dünyanın mümkün olduğunu belirtmiştir.⁷ Fatmagül Berktaş da “Siyasete katılmak, kolektif eylemde bulunmak, siyasetin bugün var olan o kötü anlamını yıkıp gerçek anlamda sorumluluk üstlenmek aynı zamanda özgürleşmemizi de getirecek bir şeydir”⁸ diyerek Arendt’i tamamlamaktadır.

Ancak siyaset kavramı ile ilgili tanımlamalara başvurduğumuzda bir yandan iktidar, sermaye ve devlet diğer yandan özgürlük, demokrasi ve toplum kavramları ile beraber kullanıldığına tanık oluyoruz. Bir yanda tahakküm, denetleme, kural, yasa, esas momentler olurken diğer yanda özgürlük, sorumluluk, açıklık, ikna, anlamak, “toplumun hayati sorunları çözme sanatı”⁹ gibi tanımlamalar dikkat çekiyor.

En bilinen tanımlama üzerinden bir giriş yaparsak siyaset ve politika terimleri eş anlamlı olarak kullanılmakta. Siyaset doğuda, politika ise batıda kullanılan birer sözcüktür. Siyaset Arapça, politika Grekçe kökenli. Siyaset “sys” kökünden gelmekte, atların bakımını yapan, onları tımar eden, eğiten adamdan yani seyisten adını aldığı iddia edilmekte. Siyaset, batıda ise poitika, politics, politica kavramına denk gelmektedir. Politika sözcüğü Grekçedeki “polis-/polit-/poli” kökünden türemiştir. “polis-/polit-/poli-“ kökü şehir, devlet; yönetim metodu/yolu; vatandaşlık, hükümet gibi anlamlar taşımaktadır. “-ikos” ise hem ev hem de –ile ilgili, ilişkin anlamına gelir. Sonuç olarak politikos yönetimle ilgili, yönetim metoduna ilişkin anlamlarını barındırır. Genel olarak şehir yönetimi anlamını karşılıyor. Güncel anlamda her iki kavram da devlet işlerini düzenleme ve yürütme ile ilgili özel görüş ya da devlet yönetme ve yönetim anlamlarında kullanılıyor.

⁷ Prof. Dr. Fatmagül Berktaş, geçen yıl yüzüncü doğum yıldönümünde Türkiye’de de anılan Alman düşünür Hannah Arendt’in siyaset teorisi üzerine çalışıyor...Berktaş ile Açık Gazete’den Çiğdem Şahin, Arendt ve görüşlerinin günümüze yansımaları konuşt. 8 Şubat 2007.

⁸ Açık Gazete’den Çiğdem Şahin’in Fatmagül Berktaş ile yaptığı aynı röportajdan

⁹ Abdullah Öcalan, *Özgürlük Sosyolojisi*

Devletli uygarlık tarihi boyunca siyaset üzerine hem doğuda hem batıda çok sayıda kitap yazılmış, kavram açıklanmaya çalışılmıştır. Platon Devlet, Aristo Siyaset, Machivelli Prens, Montesqueiu Kanunların Ruhu, Tocquevelli Amerika’da Demok-rasi, Weber Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu kitapları ile siyaseti tanımlamaya çalışmışlardır. Doğuda ise İbn’i Haldun’un Kitabı’l İber adlı yedi ciltlik kitabına yazdığı Mukaddime’si, Farabi’nin İhsan’ül Ulum (İlimlerin Sayımı) kitabı, Gazali’nin Nasihatü’l Mülûk kitabı, Maverdi’nin El Ahkamu’s Sultaniye, Nizamülmülk’ün Si-yasetname gibi kitapları örnek verilebilir. Siyasetnameler hükümdarlara yönetimde izleyecekleri politikaları gösteren tavsiye kitapları olarak doğu hafızasında yer almıştır. Ayrıca dönemin siyasal durumunu, sorunlarını ortaya koyan layihalar da kay-nak niteliğinde olan belgelerdir. Genelde devlet ile ilgili konular ele alınmakta ve yöneticinin yapması gerekenler sıralanmaktadır.

Öz itibariyle bürokrasiye, orduya ve yasaya dayanan devlet eksenli siyaset, iktidar ol-gusuyla bağlantılı tahakküm anlayışını doğuran bir yerde durmakta. Burada iktidarı yönetim ile aynı kefeye koyan yaklaşımlar ise konunun açılmasını daha da zor-laştırmakta. Oysa iktidar daha çok hâkim olma anlamına gelmekte yönetim ise top-lumun kendini sürdürmesinin meşru yöntemi olmakta. Bu anlamda devlet eksenli siyaset tanımlamalarında “toplum en iyi nasıl yönetilir ve ihtiyaçlarına cevap olunur” sorusundan ziyade “toplum en iyi nasıl denetlenir ve iktidarın çıkarına hizmet ettirilir” anlayışı öne çıkmaktadır. Devlet eksenli tanımlamalarda dikkat çeken temel husus siyasetin savaş, şiddet gibi anlamları çağrıştırması ve çıkarlardan ba-ğlımsız yaklaşımın imkânsız olduğu algısıdır. Bu nedenle genel olarak iktidarı kul-lanma, kıt kaynakların bölüşümü, aldatma ve manipölasyon yapma gibi kavramlarla birlikte ele alınmaktadır. Yine siyasetin bugün büyük çoğunlukta belli kişilerin işi ya da yalan, hile, şiddet vb. ile sürdürülen kirli, uzak durulması gere-ken bir alan olarak tanımlanması, egemen cins, sınıf ve ulusun, kendisi dışında kalan kesimlerin uzak durmasını sağlamak amacıyla yarattıkları algı ve bununla bağlantılı yaşanan bir durum olmaktadır.

Demokratik uygarlıkta ise siyaset toplumsallıkla bağlantılı ele alınmaktadır. Siyase-tin devletleşmeden çok önce topluma ait olan ve toplumsal sorunlara çözüm bul-mak için esas alınan bir yapılanma olduğu tezine dayanıyor ki burada siyaset, zora ve şiddete değil ikna ve söze dayalı geliyor. Ve birlikte yaşamı ören ortak akıl ola-rak siyaset belirleyici rol oynuyor. Bu konuda ana soylu toplumları referans göste-ren Heide Göttner Abandroth siyasetin ya da politikanın tüm kararlarda görüş birliği yani konsensüs olduğunu ifade ederken böylesi bir ilkenin hayata geçmesi için top-lumun özel olarak buna göre örgütlenmiş olması gerektiğini de belirtir. Ayrıca “Kon-sensüs ilkesini uygulamak, topluluk düzeyinde ve yerel/bölgesel düzeylerde karar verme bakımından birbirine bağlı olan küçük ya da büyük bir meclisler sistemi

geliştirmek anlamına gelmektedir.” diyerek bu örgütlenme tarzında meclislerin önemine dikkat çekmektedir.¹⁰ Aslında bu karar mekanizmalarına ve işleyiş biçimlerine aşina olduğumuzu toplumsal yaşamın doğal akışında fark ettiklerimiz ya da aktarılanlarla bir kez daha anlıyoruz. Bu anlamda, farklı halkların ve inançların birlikte yaşadığı bir kent olan Haseki’de bir jineoloji dersi esnasında 60 yaşlarında Daye Ayşe isimli Ezîdî bir kadının siyaset tanımlamasını da buraya almak istiyoruz. Daye Ayşe, “Siyasetin atları hile, yalan dolan ile terbiye eden kişilerle tanımlanması doğru değil. Siyaset sorunları ortak irade ile çözme, birlikte karar alma, bunun için toplantılar yapma, eğitimler vermedir bence. Eskiden bir topluluğun ileri gelen kadınları bir ağacın gölgesinde bir araya gelir sorunlara çözüm arar, toplantı yaparlardı” diyerek siyasetin toplumsal karşılığına dair bir tanımlama yapar. Sorunların ortak bir şekilde bir ağacın gölgesinde tartışıldığını belirten Daye Ayşe, aktardığı pratik üzerinden siyaset tanımlamasını yaparken, yaşanan deneyimi teorize de etmektedir.

Halkın İrade ve Karar Gücü Olması

Hem devlet hem de toplum eksenli siyaset tanımlamalarında bir diğer önemli yön buna en uygun yönetim biçiminin ne olacağı sorusu olmaktadır. Bu anlamda, her iki eksenin de başvurduğu demokrasi kavramının açılma ihtiyacı doğmaktadır. Anayasal vatandaşlık hakları temelinde bulunduğu ülkeye dahil olan yurttaşların tümünün çıkarlarını gözetken, yürütmeye seçtiklerini denetleyen, düzenli aralıklarla seçim yapan, toplumsal sorunları bütün kesimlerin haklarını gözeterek çözmeyi esas alan bir yönetim biçimi olarak da demokrasiyi tanımlayabiliriz. Kısaca halk yönetimi anlamına gelen demokrasi kelimesinin anlamına da uygun bir şekilde halkın irade, bilinç ve karar gücü olması olarak da.

Bu anlamda demokrasinin sınıf karakteri başta olmak üzere uygulanma biçimlerine kadar esas alınan yönlerine göre tanımlamaları yapılabilir. Özellikle günümüzde bürokratik işler ile tanımlandığı, seçim dışında pek bir anlamının kalmadığı, siyasal yönetimlerin küresel işletme gibi hareket ettiği aleni bir durum. Milliyetçiliğin, ırkçılığın, fanatizmin, cinsiyetçiliğin körüklendiği de bir diğer gerçek. Ama burada esas olan demokrasinin 21. yüzyılda halklar, kültürler, inançlar, ideolojik ve ekonomik tercihler başta olmak üzere birçok kesim için kapsamlı bir birlikte yaşam imkânı sağladığı gerçeği. Yine özgürlük, farklılık ve eşitliğin geliştiği bir öz yönetim biçimi olarak ortak kabul görmesi durumudur.

¹⁰ Abandroth Heide Göttner, *Matriarkan Ekonomi Toplum, Ekonomi, Maneriyat*, Jineoloji Dergisi Kadın Devrimi ve Jineoloji içinde. 2016, sy.22-34.

Bir Özgürlük Alanı Olarak Siyaset

Toplumsal alanın 1960'lı yıllardan beri karardığı ve siyasetin anlamını yitirdiği tespiti yapan Hannah Arendt'in siyaseti bir özgürlük alanı olarak ve dünyaya yeni bir şey getirmenin aracı, yine ne olduğumuzu ortaya koyan bir eylem olarak tanımlaması önemli. Siyasetin var olduğu alanın toplumsal alanda eylem, söylem ve karşılıklı tanınma olduğunu ifade eden Arendt, yurttaşların kendi aralarında oluşturdukları ve kendilerini ilgilendiren kararlara katıldıkları çoğulluğu ise ortak paydada buluşma olarak tarif ediyor.¹¹

Bu anlamda özgürlük kavramını nasıl ele aldığımız önem kazanmakta. Birçok filozofun, halk hareketinin, kadın mücadelelerinin, farklı inançların, kültürlerin arayışının temelinde olan özgürlük sayısız tanımlamayla ele alınmış bir kavram. Nietzsche'ye göre "Özsaygı istenci", Bakunin'e göre "İnsanın zeka, onur ve mutluluğunu geliştirebilecek yegane araç", Tolstoy'a göre "Her insanın kendi kanaatlerine göre yaşaması ve eylemesi", Russell'e göre "Sahip olmadan üretmek, kendini kanıtlamadan eylemek, hükmetmeden gelişmek", Schopenhauer'e göre "Ölümle müzakeret etmek", Spinoza'ya göre, "Cehaletten çıkış ve anlam gücü", Donah Zohar'a göre "Yaratıcılığımızın varlığımızın anlamına yakın durması"... Köken olarak organik toplumun ana merkezli ortamından ya da cömert bir ana olarak anlaşıldırılan "amargi" sözcüğünden gelen özgürlük kavramının "kutsal ana, doğaya dönüş" şeklinde tanımlanması da indirgemeci ve benmerkezci yaklaşımları alt üst etmekte.

Abdullah Öcalan ise, "Adeta özgürlük evrenin amacıdır diyesim geliyor" diyerek özgürlüğü sadece insan ve insan toplumu sınırları içinde tanımlamanın eksik olacağını belirtmekte. Zekâ yoğunluğu en gelişkin doğa olarak toplumun kendini gerçekleştirmesinin özgürlük ile mümkün olduğunu ifade eden Öcalan, özgürlüğün en çok da toplumsallık ile ilişkisinin ele alınması gerektiğine vurgu yapıyor;

"İnsan toplumundaki zekâ düzeyi ve esnekliği toplumsal insanın gerçek temelini teşkil etmektedir. Özgürlüğü bu anlamda toplumsal inşa gücü olarak da tanımlamak yerindedir. İlk insan topluluklarından itibaren buna ahlâki tutum denildiğini biliyoruz. Toplumsal ahlâk ancak özgürlükle mümkündür. Ahlâka özgürlüğün katılmış hali, geleneği veya kuralı da diyebiliriz. Eğer ahlâki seçim özgürlük kaynaklıysa, özgürlüğün zekâ, bilinç ve akılla bağı göz önüne getirildiğinde, ahlâka toplumun kolektif bilinci (vicdanı) demek daha anlaşılır oluyor."

¹¹ Hannah Arendt, *Başka bir politika mümkün mü?* İstanbul Tabip Odası Felsefe Buluşmaları, Fatmagül Berktaş 2017 Konuşmalarından derlenmiştir.

Bu temelde Öcalan, “Özgürlük istiyorsak, en başta toplumun kolektif vicdanı olan ahlâkı ve ortak akli olarak politikayı tüm yönleriyle ve entelektüel gücümüzle yeniden ayağa kaldırıp işlevsel kılmanın” elzem olduğunu ortaya koyar. “Toplumsal politikanın en somut hali demokratik siyasettir. Dolayısıyla demokratik siyaset özgürleşmenin gerçek sanatı olarak da tanımlanabilir. Politikanın işleri ne kadar demokratik öznelere yaratırsa, demokratik siyaset de toplumu o kadar politikleştirir, dolayısıyla özgürleştirir.” demektedir.

Hannah Arendt ise siyasetin gerçekleştiği alan olarak ifade ettiği özgürlüğü, eylemde ya da başkaları ile birlikte olmak şeklinde ele alıyor. Özgürlüğün felsefe geleneğinde siyasetten kopuk felsefi bir konu olarak ele alınmasını eleştiren Arendt, özgürlüğün başlangıçta Antik Yunan’da güçlü olan siyasi bağının filozoflar tarafından siyasi yaşamın dışında bir olgu olarak tanımlanmasına karşı çıkıyor. Helenistik dönem düşünce akımlarında özellikle öne çıkan içsel özgürlük tanımlaması ve yine Hristiyanlığın, siyasetle bağdaşan özgürlük anlayışının üzerini örtmesi başta olmak üzere özgür olmanın siyasetten uzak olmakla özdeş tutulmasının bütün bir orta çağa damgasını vurduğunu belirtiyor. 17. ve 18. yüzyılda Hobbes ve Spinoza’nın yapıtlarında, özgürlüğün siyasi alanın dışında düşünülmesi ve güvenlik ile özdeşleştirilmesini eleştiren Arendt, 19. ve 20. yüzyıllarda ise özgürlük ile siyasi yaşam arasındaki açıklığın daha da büyüdüğünü belirtmektedir. Özgürlüğü siyasetin bittiği yerde tanımlayan liberalizmin insanın varlık tanımını da etkilediğini belirten Arendt, totaliter rejimlerinde tüm alanları siyasetin denetimine almasının yanlış olduğunu belirtmektedir.¹² Arendt, denetim ve egemenlik içermeyen bir siyasal özgürlük anlayışı geliştirmekte, özgürlüğü insanın iradi olarak bir eylem yapması şeklinde tanımlamaktadır. Eylemde bulunma halini ise, başka insanların varlığına bağlı olarak, bireysel (özel) değil, kamusal bir faaliyetin içinde bulunmak şeklinde düşünmektedir.¹³

Demokratik Siyasetin Özellikleri

Dinamik bir siyaset anlayışını temsil eden, toplumsal sorunları çözmek kadar özgür bir yaşamın inşasına dayanan demokratik siyaset, var olan sistemin dışında yeni bir yol, çizgi ya da alanı ifade etmekte ne devlet ne toplum ya da ne kapitalizm ne sosyalizm sarmalında ele alınan üçüncü yola bambaşka bir anlam yüklemektedir. Hem devleti hem toplumu demokratikleştiren bir siyaset tarzı olmakla beraber esas olarak demokratik sosyalizm ideolojisi temelinde özgür bir yaşamı inşa etmenin

¹² Zafer Yılmaz. Hannah Arendt’in Özgürlük Anlayışı.

<https://dergipark.org.tr/ataunisosbil/issue/2819/37995> Erişim Tarihi: 20.08.2019.

¹³ a.g.e

siyaseti olmaktadır. Özellikle demokratik konfederalizmin anlamsallığa ve yapısallığa kavuşmasını sağlayacak bir siyaset anlayışı olarak ifadeye kavuşmaktadır. En çok da kadın ve gençliğin öncülüğünde gelişen bir siyaset anlayışı olarak halkların, kültürlerin, inançların kendilerini özgürce yaratacakları ve ifade edecekleri alanların inşa edilmesini amaçlayan bir siyaset tarzı olmaktadır. Ekolojik denge başta olmak üzere toplumsal tüm ilişkilerde evrensel bir yaklaşıma dayanan akışkan ve yapıcı bir inşa tarzıdır aynı zamanda. Ekonomik, kültürel, sanatsal, sosyal, sportif, bilimsel, çevresel ve teknik alanlar ile siyasal alanda temsili bulan ve sivil toplum alanı da denilebilecek kurumlaşmalara dayanması bir diğer önemli özelliği olmakta. Bu özellikleri demokratik uygarlığın niteliğini belirleyecek bir kapasiteyi sırtladığını göstermektedir.

Biat etme ya da tahakküm kurma yerine barışı ve demokratik uzlaşmayı, ikna ve inşa etme temelinde ele alan demokratik siyaset, ekonomiden politikaya, insan haklarından çevreye, kültürden sağlığa, eğitimden barışa kadar her konuda araçlarını geliştirmek durumunda. Örgütlü bir toplumu esas aldığı için kongreler, meclisler, yerel komünler, kooperatifler, sivil toplum örgütleri, insan hakları kurumları ve vakıflar, belediye örgütlenmeleri, partiler, barolar, medya, çalışma grupları ve birçok kamusal amaçlı ulaşım, ticari, mali ve sinai nitelikte örgütlenmeler, sağlık ve eğitim gibi kamusal kurumlar, sanat ve sporun kurumlaştırılması, halk kültür evleri, şehir meclisleri, şehirlerarası belediye birliklerinin oluşturulması ve bunlar arasındaki bağ, yine toplumsal sorunlara çözüm arayışı içinde olan farklı kesimlerle ittifakların geliştirilmesi vb. önemli yer tutmaktadır. Demokratik siyaseti yürüten organlar kadar bu organların içinde demokratik kriterlerin esas alınması, demokratik oluşum ve yönetimleri, seçim sisteminin en az yılda bir gerçekleştirilmesi de demokratik siyasetin en temel özelliklerindendir.

Demokratik siyaset, tekelden pay almayı ifade eden iktidarın aksine toplumun ortak hayati çıkarları için doğru karar alma gücünü ifade ettiği için bu karar gücünü en çok eğitim çalışmaları ve öncüleri ile gerçekleştirmesi ise olmazsa olmaz kabilinden bir durumdur. Siyasetin işlevselleşmesi de demokratik öznenlerin yani öncülerin güçlü olmasıyla olabilir. Bu konuda ideolojik kaynakların hangi paradigmaya göre olduğu belirleyici olmakla birlikte demokratik siyasetin özgürlüğün yaşandığı bir alan, bir okul olduğunun bilinci çok önemli. Farklılıklara saygıyı esas alan, ikna yöntemini uygulayan, ahlaki bir duruşa öncelik veren, bilinçli yaklaşım sergileyen, siyasi cesaret sahibi, şeffaflık ilkesi başta olmak üzere ilkeli bir duruşu esas alan ve toplumun komünal değerlerinden beslenen yaratıcılığa ve eğitime önem veren öncüler ile gerçekleştirilmeyi bekleyen bir siyasettir diyebiliriz.

Kadını bir cins olmanın ötesinde tüm sistemin özeti,¹⁴ sosyolojinin özü,¹⁵ toplumun özü ve tortusu,¹⁶ ilk ve son sömürge¹⁷ olarak ele almak ve kadının bir obje olmaktan çıkıp özgür bir özne haline gelmesi¹⁸ belirlemeleri demokratik siyasette kadının belirleyiciliğini ortaya koymaktadır. Özellikle kadının siyaset başta olmak üzere yaşamın bütün alanlarında eş başkanlık ve eşit temsiliyet temelinde yer almaya başlaması, Kürdistan Kadın Özgürlük Hareketi'nin Kadın Kurtuluş İdeolojisi temelinde yaşamın bütün alanlarında özgün örgütlenme ve iradesini oluşturması ve bunun en somut ifadesinin Rojava Devrimi'nde ortaya çıkması da bu niteliği ortaya koyan bir durum olmaktadır.

Demokratik siyasette eylem ise halkın dili özelliğini kuşanmaktadır. Toplantı, yürüyüş, seçim, miting, protesto, grev gibi yasal direnme ve ayaklanmalar ise an sosyolojisi olarak da ifade ettiğimiz özgürlük sosyolojisi ekseninde yerinde ve zamanında yapılması gereken eylem biçimleri olmaktadır. Örgütlü olma iradesiyle gelişen eylem gücü aynı zamanda ne kadar başarılı olduğunu gösteren bir durum olmaktadır.

Kültürel farklılıkları esas alan, toplumun devleti, devletin toplumu yok etmesinden ziyade demokratik uzlaşi yöntemini uygulayan, hukuk yerine ahlaka, bürokratik idare yerine siyasete yer veren demokratik siyaset en uygun karar alma gücünü ifade etmektedir. Burada devlet olma, dinsel tercih yapma ya da demokrasi dışında bir rejim peşinde koşma arayışı yoktur. Toplum mühendisliğinden ziyade toplumun ahlaki ve politik değerlerini anlamaya ve özgür temellerde işlevine kavuşturmaya çalışan bir yerde durmaktadır.

Sonuç olarak halkların, inançların, cinslerin özgür iradeleriyle birlikte yaşamalarının önünde engel olan iktidar-devlet-sınıf ve ataerki gibi kavramların toplumsal doğada olmadığını bilinciyle konuya yaklaşmak önemlidir. Demokratik toplumlarda, toplumsallıkla bağlantılı ele alınan siyaset her şeyden önce daha iyiye nasıl ulaşılacağına bilgisini kuşanmakta ve burada inşa etmek, yaratmak en temel eylemlilik olarak sürdürülmektedir. Etik ve estetik değerlerle hem birlikte yaşamının koşullarını yaratmak hem de kendisi için iyi, doğru, güzel ve özgür olanı inşa etmek en temel amaçlarından biri olmaktadır. Bu anlamda demokratik siyaset toplumun kendi hakkında karar alması ve nasıl yaşayacağını seçmesidir.

¹⁴ Abdullah Öcalan, *Bir Halkı Savunmak*

¹⁵ Abdullah Öcalan, *Demokratik Uyarlık Manifestosu 5. Kitap*, Demokratik Ulus Çözümü

¹⁶ 7 Aralık 2013 tarihinde Abdullah Öcalan ile yapılan görüşme notundan alınmıştır

¹⁷ Abdullah Öcalan, *Demokratik Uyarlık Manifestosu 3. Kitap*, Özgürlük Sosyolojisi

¹⁸ Abdullah Öcalan, 18 Şubat 2009 tarihli görüşme notu

Özgürlük ve Yaratım Anlarının Sanatı; Politika

Emine Özmen

“Eğer biz imkansız yapamazsak, olanaksız ile karşı karşıya kalacağız”

Murray Bookchin

Politika ve özgürlük, terim olarak ortaya çıktığından bu yana, üzerinde en çok tartışmaların, analizlerin, polemiklerin olduğu ve halende tanımını yapmaya çalıştığımız ve belki de gelecekte de tanım arayışını sürdürecektir olan temel kavramlardandır. Öyle bir kavram ki birbiriyle mücadele halinde olan tüm kesimler; ezenler-ezilenler, devletler, sınıflar ve halklar için uğruna ölünecek, savaşılacak, mücadele edilecek ve istisnasız hepsi de kendinden doğru olumlu anlamlar yüklemeye devam edecektir. En sıradan insanlardan tutalım, filozoflara, yazarlara, liderlere, sosyalistlere, anarşistlere, feministlere, dinsel hareketlere, ulusal hareketlere ve son yarım asırdır ekolojistlere kadar hemen hemen herkesin bir fikrinin olduğu ya da edinmeye çalıştığı başka bir kavram yoktur herhalde ve halen bu iki kavram tanımını arıyor.

Ortega Gisset “tanımlamak var etmektir” demişti. Bir nesneyi, kişiyi, olayı, olguyu tanımaya başladığımız an o şeyin ne olduğunu anlamaya ve nitelemeye başladığımız an başlıyor. Ağaç kelimesi ağacın ne olduğunu bilmeyen biri için bir şey ifade edemeyebilir. Fakat kavramın cisim, nesne ile bulunduğu an ağaç kavramı tanımlanır ve ona dair yorumlar yapılmaya başlanır. Bu süreç, varlıkları, olguları tanımlama süreci zorludur. Abdullah Öcalan, savunmalarında Hazreti Muhammet’in, Allah’ın doksan dokuz sıfatını tanımlarken geçirdiği sara nöbetlerine “değinirken ‘kavramların gücüne’” vurgu yapar. Bir şeyi tanımlamak, ona isim vermek ve varoluşuna dair saptamalarda bulunmak insanın zihin sınırlarını zorlaması manasına da gelir. En basit olayları dahi yorumlarken yorum yapabilmek için bazen araştırmak bazen tartışmak bazen geçmiş hafızamızı yoklamak gerekir.

Şu an bizlere “basit” gelen tanımlamaların birçoğu tarih içerisinde edinilen deneyimlerin, araştırmaların, gözlemlerin binlerce yıldır süzülerek gelen halidir. Bu aynı zamanda bir arayışın, anlamlandırmanın sonucudur ve tarihteki hiçbir anlamlandırma süreci kolay, çabuk olamamıştır.

Özgürlük İstenci İnsanın Varoluşuna Dairdir

Her canlı farklılığı ile yaşar evrende ve her ne kadar insandaki farklılık bölünmeyle (ayırışma, ötekileştirme ile) beraber tahakküm ilişkisine dönüşse de toplumsal bir doğa olan insan, düşünme ve tanımlama yetisiyle varoluşunu ortaya koyar. İncil’deki giriş anlamlı değil midir; “Başlangıçta kelam vardı.” Tanımlamak aynı zaman da anlam yüklemektir. Her ne kadar bazı kelimelere yüklenen anlamlar evrensel olsa da kimi kelimelere yüklenen anlamlar, o toplumun gelenek ve göreneklerine, kültürlerine göre de değişir. Tabii ki tek başına gelenek ve görenek de değil, zamanın ve mekânın ruhu da kendi anlamını yükler. Politika ve özgürlüğe yüklenen anlam da zamana ve mekâna göre değişmektedir. Tıpkı toplum, birey ve doğa gibi kimi kavramlar da sürekli dinamik ve oluş halindedir. Örneğin özgürlüğe yüklediğimiz anlam, bazen kurtuluş, bazen amaç yani idealimize yüklediğimiz anlam oluyor. Ezilen bir ulusun üyesiyseniz, özgürlük, bağımsızlık veya halk olarak bir statüye kavuşmak, işçi veya işsizseniz ekonomik veya sosyal eşitliği ve adaleti sağlamak, kadınsanız erkekle yaşamın her alanında eşitlenmek, toplumsal cinsiyet kodlarını yıkmak, iktidar ilişkilerini ortadan kaldırmak için mücadele etmektir. Ezenler ve iktidarlar için özgürlüğün anlamı kuşkulu olmakla birlikte var olanı, düzeni korumak oluyor.

Bireysel var oluşumuz açısından da yüklediğimiz anlam dinamik ve değişkendir. Örneğin 15-20 yaşlarımızda dünyayı değiştirmek ve kendimize gelen dışsal müdahalelere tepki ve her istediğini yapabilmekken otuzlarımızda zorunluluğun bilincine dönüşebilir. Kimi zamanda özgürlüğe kuşkulu yaklaşır ve aslında özgürlüğün olmadığını savunuruz. Yani özgürlüğün anlamı, kişinin kendisinin bağımsız ve ayrı bir varlık olarak görmesi ve algılaması ölçüsünde değişebilir. Peki, özgürlük istemi, doğanın ve evrenin dolayısıyla zerresi ve parçası olan insanın varoluşsal bir özelliği olamaz mı? Ya da özgürlük içimizde taşıdığımız bir dürtü olamaz mı? Özgürlüğe dair yapılan birçok tarif ve tespit şu düşünceyi doğrular gibidir; “Özgürlük dürtüsünün, yozlaştırılabilir ve bastırılabilir nitelikte olmasına karşılık, tekrar tekrar kendini açığa çıkarma eğilimi taşıdığıdır”.¹ Doğadaki her varlık her ne kadar baskı görse de iktidar aygıtları ile susturulmaya çalışılsa da özgürlük dürtüsü baskın gelmektedir.

¹ Erich Fromm, *Özgürlükten Kaçış*, İstanbul: Payel Yayınları, 2011.

Kuşların kafesten kaçma isteği, çiçeklerin betonlar arasında dahi duvarı çatlatarak açma isteği, insanın her koşulda kendi fikrini, eylemini eyleme isteği bu güdünün bir tezahürü olarak doğmaktadır. Boşuna değildir ki iktidar en büyük cezalandırma yöntemi olarak hapishaneleri inşa etmiştir. Bir kişiye verilebilecek en büyük ceza, kişiyi bir yere kapatma olarak görülmüştür. Modern anlamda bu ceza sistemi hapishanelerle yapılmıştır fakat “kapatma” ve “gözetim” altında tutma tarihin eski zamanlarından beri var olmuş bir ceza sistemidir. Buna rağmen insanın içindeki “kaçma” ve “özgür olma” eğilimi hiçbir zaman bastırılamamıştır. Peki, bu eğilim kendisini nasıl gösterir? Özgürlüğümüzün göstergesi nedir? Hem toplum hem de birey olarak var oluşumuzu, sorunlara ve durumlar karşısındaki yaratıcılığımızla göstererek kendimizi var ederiz. Yani bu durumda yaratım, özgürlüğün dışı vurumu oluyor. Bu bağlamda yaratıcılık ve özgürlük sıkı bağlara sahiptir. Varlıklar özgür olabilmek için yöntemler dener. Kaçar, üretir, yeniden var eder.

Sınıflı uygarlık boyunca, yaratıcılık kavramı da var oluşun temel özelliği olmaktan çıkarılmaya çalışıldı. Yaratıcılık ya mistik-dinsel bir anlam yüklenerek tanrısallaştırılmış ya da kapitalist süreçte olduğu gibi belli mesleklere-sanatçılara, bilim insanlarına mal edilerek, toplumun ve bireyin bu varoluşsal gücü sınırlandırılmak istenmiştir. “Yaratıcılık, insanidir, bütün kadın ve erkekler aittir. Fakat bizleri, bize ait olan bu yaratıcılıktan mahrum etmek istiyorlar. Yaratıcılığımızı elitist, tüketilebilir nesnelere, maddi ve hatta düşüncel tema ve metalara dönüştürmek istiyorlar. “...bazıları bize siz sanatçısınız diyor; fakat biz sanatçı değiliz, biz sokak eylemcileriyiz, yaptığımız sadece tümüyle insani olan bir gücü kullanmak, YARATICILIK!”² Sokak sanatı akımından aldığımız bu alıntıdan da anlaşılacağı üzere, herkesi hayatın dönüşümüne katmak önemli oluyor. İnsanlar içlerinde var olan gücü kullanmaya başladıkları andan itibaren yaratıcılıklarının farkına varıyorlar ve sistem tarafından gasp edilmiş özellikler açığa çıktıkça bu özgür bir birey olma yolunu da açıyor. Kapatılmış, körleşmiş yanlarımız ortaya çıktıkça varoluşumuz tanımlanmaya başlıyor ve bu tanım iktidar ilişkilerinin doğurduğu köleleştirilmiş insanı değil doğasına uygun olarak özgür insanı yeniden inşa ediyor. Bunun yolu da eylem ve yaratıcılıktır. Böylece yaratıcı ifade sanatın kalıplarından kurtularak, doğrudan gerçekleşme şansı bulur. Eylemin kendisi sanat olur.

Yaratıcılık, sadece anlık bir esinlenme değildir. Zamanın ve mekânın şartlarından ve toplumsal gerçeklikten kopuk ele alınamaz. Bildiğimiz en eski tarihten günümüze kadar gelmiş tüm tarih ve sanatsal eserlere, toplumsal siyasal sistem yaratımlarına

² Begüm Özden, Ezgi Bakçay, Çağdaş Sanattan Radikal Siyasete, Estetik-Politik Eylem. <http://www.eskop.com/skopbulten/cagdas-sanattan-radikal-siyasete-estetik-politik-eylem/> Erişim Tarihi: 25.08.2019.

baktığımızda yaratıcılığın, anlık bir durum olmayıp, tartışmalı, eleştirel ve düşünsel bir süreç olduğunu söyleyebiliriz. Yaratıcılığın en bariz özelliği ise yeniliği ve şaşırtıcılığı kendi içinde barındırmasıdır. Yaratıcılığımızı ve özgürlüğümüzü en iyi buluşturup ifade edebileceğimiz zeminler politik zeminlerdir. Politik derken kast ettiğimiz, parti aracılığı ile iktidar olmayı hedefleyen burjuva parlamenter sistem değildir. Yaşamı örgütleyen, var eden, yeniden üreten her eyleyiş bir politika gerektirir. Bunu yapmanın, üretmenin kendisi politik bir eyleyiştir. Konunun anlaşılması açısından politika kavramı üzerinde durmak faydalı olacaktır.

Maalesef politika kavramı, özgürlük gibi olumlu anlamlar yüklenen bir kavram değildir. Kelime anlamı eski Yunancada “kenti yönetmek” olan politika/ kavramı, tarihten günümüze kadar üzerinde en çok, birbirinden çelişkili, olumlu-olumsuz tanımların yapıldığı ender kavramlardanır. Olumsuz yüklemeler fazla olsa da tıpkı özgürlükte olduğu gibi, politika kavramı da toplumların gelenek ve kültürlerine göre farklılaşmıştır. Yunanlılar kent yönetimi derken, Arapça da at terbiyecisi anlamında kullanılan seysis kelimesinden türetilmiştir politika. Dolayısıyla siyaset yani politika aynı zamanda terbiye etmek manasında kullanılmıştır. Ki bu konuda çarpıcı bir örnek vermek gerekirse; Pir Sultan Abdal isyan ettiğinde, dönemin padişahı olan Sultan Süleyman fermanında “derhal siyaset eyleyin” demiştir ve yine Pir Sultan Abdal bir deyişinde “siyaset günleri gelip geçmeden açılın kapılar şaha gidelim” der. Pir Sultan Abdal örneğinden de anlaşılacağı gibi burada politikaya daha farklı bir anlam yüklenmiştir. Yanlış anlaşılmasın, Ortadoğu’da ki

İnsanlar içlerinde var
olan gücü kullanmaya başladık-
ları andan itibaren yaratıcılıklarının
farkına varıyorlar ve sistem tarafından
gasp edilmiş özellikler açığa çıktıkça bu
özgür bir birey olma yolunu da açıyor. Kapa-
tılmış, körleşmiş yanlarımız ortaya çıktıkça
varoluşumuz tanımlanmaya başlıyor ve bu
tanım iktidar ilişkilerinin doğurduğu kö-
leleştirilmiş insanı değil doğasına
uygun olarak özgür insanı ye-
niden inşa ediyor.

kadar nötr bir anlam olsa da Yunanistan’daki
yurttaşlık tanımının kadınları ve köleleri dı-
şında tutan anlayışı, efendiler arası demok-
rasiye ve katılıma dayanması uygulamada
çok da Ortadoğu’da ki anlamından farklı
olmamıştır. Burada politika yapma
“hakkı” ve “yetkisi” olanlar her iki coğ-
rafyada da özgür yurttaş tanımına girebi-
len üst sınıf erkekler olmuştur.

Özgür Yurttaşlık ve Politika

Bu kadar çelişkili ve zıt anlamlar yüklenen, kimilerinin “politikacı” olmak için yoğun çaba sarf ettiği, kimilerinin yalan ve ikiyüzlü bulup kaçtığı ve en önemlisi de dünyada insanların büyük bir

çoğunluğunun günlük olarak politika adına yaşamları hakkında kararlar alındığı bu mekanizmadan kaçmaları ve umursamamaları çarpıtılmış ve iktidara yüklenmiş gerçekliği ile yakından ilgilidir. “Tarihin hiçbir döneminde toplumsal ve politik meselelere olan kayıtsızlık günümüzde ki kadar yaygınlaşmadı.” Politikanın iktidara özgü bir kavram olarak içselleştirilmesi toplumlar nezdinde bir kaçış yaratmıştır. Antik Yunan’da var olan politikayı üst sınıf erkek yapar düşüncesi hala geçerliliğini korumaktadır. Kadınlar, farklı inançlar, kimlikler, alt sınıf olarak nitelendirilen sınıflar politika yapma konusunda “yetkin ve meşru” bireyler olarak görülmezler. Tam da sırf bunun için politikayı tekrardan öz gerçekliği içinde ele almak önemli oluyor. Bu konuda gerek Abdullah Öcalan gerek Murray Bookchin ve İmanuel Kant’ın politikanın bir toplumsal varoluş zemini olduğuna dair tespitleri önem kazanıyor. Çeşitli alıntılarla konuyu açılırsak bu konuda Öcalan, “Hem yönetim hem iktidar kavramını çağrıştırır. Fakat toplumsal olgu olarak bahsedildiğinde toplumun özgürce yönetilmesi, geliştirilmesi ve bireyselleştirilmesi olarak tanımlanabilir. Yönetim olgusunu içermekle beraber ona indirgenemez. Politikayı toplumun özgürlük alanı, gelişmenin anlam ve iradece türetildiği yaratım alanı olarak yorumlamak öz gerçekliğine daha yakındır” der. Murray Bookchin ise geleceğin devrimi kitabında “Politika özgür yurttaşların topluluk meclislerinde yaptığı şeydir. Yönetim ise bölge, kent ve köylerin yükümlü olduğu, geri çağırılabilir vekillerden oluşan konfederal konseyler aracılığı ile icra edilir.” Yani politika; söylem, tartışma ve kolektivitedir. Kanta göre; ortak iyi ve adaletin sağlanması için ahlak, politika ve hukukun içeriden birbirine bağlanması gerekir.³ Her üç alıntıdan da anlaşılacağı gibi, özgürlük, yaratım ve politika birbirini koşullar ve içerir. Öcalan’ın belirttiği düzlemde politikanın özgürleştirici bir muhtevasının olabilmesi için toplumun her kesimi tarafından yapılıyor olması yani toplumların kendi kendini yönetiyor olması gerekir. Bu da ancak özgür yurttaşlar tarafından gerçekleştirilirse mümkün olabilir ve bu toplumsal politikanın devamlılığı için politika kavramının ahlak ve hukuktan kopuk ele alınmaması gerekir. Toplumsal hukukun inşa edilmediği bir yerde ortak iyiye ulaşmak ve özgürlük adına konuşmak imkânsız bir noktayı temsil eder. Bunun için politikanın olmazsa olmazı olan özgür yurttaş kavramını, özgürlüğü çok daha fazla odağa koymak ve tanımlamak gerekir.

Politika, bilebildiğimiz kadarıyla kavramsal olarak her ne kadar eski Yunancaya dayansa da insanın toplumsal bir doğa olarak farklılaşmasından bu yana yaşanan ve uygulanan bir realite olmuştur. Ancak bu süreç hiyerarşi, tahakküm ve devletçiliğin gelişimiyle birlikte ters yüz edilmiştir. Tahakkümün ve devletçiliğin gelişmesinden günümüz finans kapital çağına kadar, toplumun sadece maddi değerleri değil, manevi

³ Yılmaz Murat Bilican. Politika Evrenine Kant Aydınlatmasıyla Bakmak.

<https://t24.com.tr/k24/yazi/kant-felsefesinin-politik-evreni-soylesi,1639> Erişim Tarihi: 20.08.2019.

değerleri de dumura uğratılmıştır. Özgürlük, yaratım ve politika arasındaki birbirini içeren temel ilişki koparılarak, özgürlük sürekli ulaşılması gereken bir hayale, yaratım tanrısalığa veya kimi mesleklerle, politika da iktidar ve devletin icra ettiği üst sınıfın değerlerine dönüştürülmüştür. Gasp edilen ve çarpıtılan değerlere savunmalarında genişçe yer veren Abdullah Öcalan'ın bu konudaki tespiti önemlidir; “Bir toplumu işlevsiz ve güçsüz bırakmanın tek yolu, temel maddi ve manevi ihtiyaçları için zorunlu tartışma ve karar organı olan politikadan yoksun bırakmaktır. İktidar ve devletin, tarih boyunca ahlak yerine hukuk, politika yerine devlet idaresini geliştirmeleri boşuna değildir.” Günümüzde bunun yansımalarını yaşamın her alanında görmekteyiz. Hukuk adı altında resmî ideolojilerin taşıyıcıları olan kurallar hiçbir zaman ezilenden, kadından, çocuktan yana tavır almamaktadır. Hukuk kuralları devletlerin bekası ve iktidarı için ortaya atılmış, özgürlükleri koruyan değil daraltan bir çerçeveden var olmuşlardır. Kimi “özgürlükçü” diyebileceğimiz ve çoğu zaman uluslararası mekanizmalar ile kabul ettirilmiş maddeler ise uygulanmamakta genellikle kâğıt üstünde kalmaktadır. Yine politikaların devlet tekelinde olması, merkezi hükümet sistemlerinde yerel yönetimlerin söz, yetki, kararlarının kaile alınmaması ve yerel mekanizmaların yönetiminin dahi merkezden belirlenmesi politikayı da tıpkı ulus-devlet zihniyeti gibi tekçi bir duruma indirgemıştır.

İktidarın temel özelliği olan parçalamak ve bölmek kendisini kavramlar dünyasında da gösterir. Kavramlar arası ilişkiyi keserek kavramlardaki anlamı öldürür ve böylece toplumun ve bireyin hafıza, algı ve ruhu üzerinde tahakküm kurarak iktidarını sağlamlaştırır. Sürekli büyüme ve yayılma özelliğinde olan kapitalizmin mekânsal olarak gideceği başka yer kalmamıştır. Yani kapitalist iktidarın genişliğine mekânsal yayılması tamamlanmış, derinliğine sömürü dediğimiz bir süreç başlamıştır. Derinliğine sömürü; yaşam biçimimizden tutalım, düşünüş biçimimize kadar her şeyin yönlendirilmesi, metalaştırılmasıdır. Kapitalist süreç, sadece üretim araç ve ilişkilerinin özelleştirildiği bir süreç değil aynı zamanda insanın toplumsal ilişkilerinin de özelleştirildiği bir süreçtir. Toplumla ilişkileri zayıflayan bireyin dünyası “dokunulmaz” çekirdek aile etrafında örülerek ve insan maneviyatının değerleri “özel” olana sıkıştırılarak, kendi vahşi çarkını besleyen alana dönüştürülüyor. Medya ve muazzam reklam sektörü üzerinden, neredeyse günlük olarak algımız, hafızamız her gün tüketilmekte ve günlük olarak “üretilen ve tüketilen” ihtiyaçlarımız yönlendirilerek, sadece toplumu ve bireyi değil, gezegenimizi yaşayamaz hale getirmektedir. “Gerçeklik; gerçekte olan şey değil, benim sana olduğunu söylediğim şeydir. İnsanları bir sabun ya da bir savaş satın almaya iten modern kolektif manipülasyon tekniklerini herkesten daha iyi kullandı”⁴ diye bahsetmektedir kapitalizm hakkında yazar

⁴ Galeano, Eduardo. *Ve Günler Yürümeye Başladı*. İstanbul: Sel Yayıncılık, 2012. syf.112.

Eduardo Galeano. Kapitalist modernite toplumlara önce ihtiyaçları olmadığı halde ihtiyaç üretmekte ve sonra bunu “olmazsa olmaz” olarak pazarlamaktadır. Üretim ve tüketim ilişkileri sunni bir pazar olarak her gün kendini yenilemektedir.

Yabancılaşma ötekiyle ilişkilerini koparıp nesneleştirmeyle başlar. Bireyin toplumla ilişkilerini koparıp yabancılaştıran iktidar, kişiyi devlete bağlar. Artık bireyin topluma karşı sorumluluğu değil, özgürlük yanlısamaları içinde hukuk aracılığıyla devlete karşı sorumluluğu ortaya çıkar. Aynı zamanda ahlaki ilkenin de sınırlandırıldığı bir süreçtir. “Ahlaki ilkeyi toplumsallıktan ayırıp, kişisel vicdan alanına kaydırmakla, ahlak ilkesinin öngördüğü biçimde insanlara yakışır bir düzeni gerçekleştirme yükümlülüğünden sıyrılır.”⁵ İnsan doğası toplumsallık olduğuna göre, bu durumda kapitalizm sadece dünyanın ekolojisini değil, insanın kendi iç ekolojisini, ruhsal bütünlüğünü de tahrip etmektedir. Psikoloji biliminin tamda bu süreçte yaygınlık kazanıp muazzam bir mesleğe dönüştürülüp, ruhumuzun ve psikolojimizin piyasalaştırılması tesadüf olabilir mi? İnsan, gücünü toplumsallığından alan bir varlıktır. Toplum ilişkileri parçalanmış birey, artık her yere koşturulabilir ve kolay idare edilir hale gelir. Sunulmuşun dışında yaşanmasına izin verilmez, yetenek ve yaratıcılık ancak kapitalist pazarı besledikçe karşılık bulur. Oysa her insan doğuştan yaratıcıdır. İnsan her anlamda sağlıklı hissettiği zaman (psikolojik, fiziksel, kültürel...) ve bütün olduğu zaman, yaratıcılık doğal olarak gelişir, bu durumda en temel özgürlük; insanın kendi yaşamında kendisi olarak var olabilmesi ve kendi bütünlüğünü yaşayabilmesidir.

Özgür Yurttaşlık için Özgürlük Politikası; Halk Meclisleri

Peki, ne yapmalı, nerden başlamalı? Her şeyden önce insan olarak politik bir varlık olduğumuzun bilincinde olarak varoluşsal özelliğimize dönmeliyiz. Özgür ve toplumsal uyum içinde yaşamayı insan doğal olarak kendi içinde taşır. “Kolektif varoluşun ayrılmaz bir parçası olarak insan, değerini hem kendisinde hem de ötekilerde hisseder ve böylelikle kalbinde kendisinden üstün bir ahlak ilkesini taşır.”⁶ (Purroudhon) İnsan tek başına olamaz, benin bir diğerine ihtiyacı vardır ve aslında bu ikisi arasındaki ilişki politik bir ilişkidir. İnsan; bilgi, bilinç, irade ve seçim gücü olan

⁵ Nedim Yılmaz, Vicdanın çağırısı ve Suçlanma Riski.

https://www.academia.edu/35436612/Vicdan%C4%B1n_%C3%87a%C4%9Fr%C4%B1s%C4%B1_ve_Su%C3%A7lanma_Riski Erişim tarihi: 23.08.2019.

⁶ Özlem Üner. Sanat ve Siyaset İlişkisi, Sanat ve Siyaset.

https://www.academia.edu/3052336/SANAT_VE_S%C4%B0YASET_%C4%B0L%C4%B0_%C5%9EK%C4%B0S%C4%B0_SANAT_VE_S%C4%B0YASET_SEMPOZYUMU_SAKARYA_%C3%9CN%C4%B0VERS%C4%B0TES%C4%B0 Erişim Tarihi: 29.08.2019.

varlıktır. Bilinç içselleşmiş bilgiyse ve farkındalıksa, insan fark ediş süreciyle birlikte iradesini ortaya koyarak harekete geçer ve özgürlük ve yaratımını çeşitli mekanizmalarda göstermeye çalışır. Bu durumda tabandan örgütlenen ve kararların tabandan yukarı doğru ele alındığı konfederatif meclisler en ideal politik zeminler oluşturur. Yerleşim biriminde yaşayan herkese açık olan bu meclisleri mahalleden tutalım ulusa kadar geniş yelpazede ele alabiliriz. Bu meclisler tüm farklılıkların var olduğu ister etnik ister dinsel ister cinsiyet ve isterse meslek gurupları olsun; eşit hak ve sorumluluklarla, kendileriyle ilgili sorun ve ihtiyaçların tartışıldığı, çözüm bulmaya çalıştıkları ve kararlar alıp uyguladıkları güçlü politik zeminler oluşturur. Burada farklılıkların birbiriyle ilişki biçimi özerktir. Yani her birinin, diğerleri karşısındaki özgürlük ve var olma pozisyonudur. Tek tek üye ve gurupların kendileri hakkında karar aldıkları ancak aynı zamanda bir bütünde yer aldıkları için ortak olana dair sorumlulukların yüklendiği bir ilişki biçimi oluyor. Topluluk çalışmasına katılarak birey veya topluluk irade beyanında da bulunmuş oluyor. Doğrudan katılımı doğrudan demokrasiyi işlevli hale getiriyor. Burjuva parlamenter sistemden ayırıcı temel özellik iradenin kendini ortaya koyma biçimidir. “Yönetimi ve politika yapmayı profesyonelleştirmek, ayrı bir çıkar grubu yaratmak, başlangıçta ne denli zayıf ve iyi niyetli

de olsa yozlaşır... politika yapma hakkı halkın elinden alındığında bu hak delegelerin [vekillerin] eline geçer, onlarda çabucak birer bürokrata dönüşür.”⁷

Doğrudan katılımı doğrudan demokrasiyi işlevli hale getiriyor. Burjuva parlamenter sistemden ayırıcı temel özellik iradenin kendini ortaya koyma biçimidir. “Yönetimi ve politika yapmayı profesyonelleştirmek, ayrı bir çıkar grubu yaratmak, başlangıçta ne denli zayıf ve iyi niyetli de olsa yozlaşır... politika yapma hakkı halkın elinden alındığında bu hak delegelerin [vekillerin] eline geçer, onlarda çabucak birer bürokrata dönüşür.”

Temsili demokrasi dediğimiz bu durumda temsil edilmek üzere iradenin teslimiyeti vardır. Seçme ve seçilme hakkına sıkıştırılmış ve çarpıtılmış özgürlük bir yanılsamalar dünyasına dönüşerek var olan düzenle yaşamayı normalleştirir. Oysa konfederatif sistemde doğrudan demokrasiyle, bir topluluğun bir yandan kendi kimliğini ve dengeli yapısını korumasının, bir yandan da bütüne paylaşımcı bir şekilde katılarak dengeli bir ekolojik toplum oluşturmalarının önü açıılır. Birinde irade teslimiyeti varken diğerinde özerk bir biçimde iradesini eritmeden katmak vardır.

“Politik alan, akılların en çok çarpışıp yoğunlaştıkları ve sonuç almaya çalıştıkları alandır” (A. Öcalan).

⁷ Bookchin, Murray, *Geleceğin Devrimi, Halk Meclisleri ve Doğrudan Demokrasi*, Ankara: Dipnot Yayınları, 2015.

İşte bu çarpışma anı, tartışılarak varılan karar anı, yaratım ve özgürlük anıdır. Burada meclisler toplumun ve bireyin sorunlarına yaratıcı çözümler üreterek hem bireyin iradesel var oluşu hem de topluluğun kolektif varoluşu açısından güçlü bir olanağa dönüşüyor. Toplumla bireyin varlığının bütünleştiği andır. Kısacası; yarattığımız oranda çözüm gücü oluruz, çözüm gücü olduğumuz oranda kendi özgürlüğümüzü gerçekleştirmiş oluruz. Dolayısıyla özgürlük uzağımızda olan bir hayal değil, özgürlük andaki var olma biçimimizdir, aynı zamanda tahakküme dayanmayan uygulama ve yapabilme ve politik ilişkideki güç olma halidir. Dolayısıyla Öcalan'ın belirlemesi ile “politikasız özgürlük istemleri vahim bir yanılgıdır”.

Son olarak şunu önemle belirtmek gerekir; kapitalist iktidarın genişliğine ve derinliğine işgal ettiği bir dünyada yaşıyoruz dolayısıyla politikayı, ne burjuva parlamenter sistem ile nede sadece muhaliflerin iktidardan talep ettiği refleksif, sokak protesto-suyla ele alamayız. Kuşkusuz protesto da anlamlı bir mücadele refleksidir fakat salt bununla yetinemeyiz, bunları aşan bir noktadan ele almak zorundayız. Kazancakis, Zorba kitabında şunu der; “özgür değilsin, sadece ipin diğerlerinden daha uzun” İktidar denilen tasma insanlığın boynunda olduğu sürece protesto siyasetiyle ancak boynumuzdaki tasmanın ipini gevşetip uzatmış oluruz. Unutmayalım ki kapitalizm ve iktidar var olduğu sürece kazanılmış hak ve özgürlükler hep tehlikede olacaktır. Tarih hak ve özgürlüklerini kazanıp koruyamayan, kaybedenlerle doludur. Onun için özgürlük tamamlanacak bir süreç değil, toplumu ve bireyi sürekli politik kılarak an be an gerçekleşmesi gereken bir süreçtir. Bu yüzden soluksuz ve bitmeyen bir mücadele gerektirir. Yazımı önemli bulduğum bir alıntıyla tamamlamak istiyorum.

“Politika, iktidara karşı öncelikle direnç olarak başlamak durumundadır. İktidar, liberal ideoloji, kapitalizm ve ulus-devlet doğurduğuna göre, politika da özgürlük ideolojisi, eko-endüstri, komünal toplum ve demokratik konfederalizmi üretmek ve inşa etmek durumundadır.” [A.Öcalan]

Dâhil Olmak ya da Karşı Durmak: Kadın Örgütlerinin Ana Akım Yapılarla ve Devletle İlişkileri

Semiha Arı

1970’lerde ve 1980’lerde feministler iktidar yapılarıyla bağlantı kurarlarsa devletin parçası haline gelirler mi endişesi içindeydi. 1990’lar bu pozisyonun tersine dönüşüne şahit oldu; feministler giderek daha fazla kurumsal yapının parçası haline geldi. İster STK’lar ister farklı biçimleriyle -örneğin kadın mekanizmaları- ve hatta BM ve Dünya Bankası gibi uluslararası ekonomi ve politika kurumları; bütün bunlarla bağlantımız var.¹

İkinci dalga feminist hareketlerin ilk yükseldiği ABD ve Batı Avrupa ülkelerinde seksenlerden, diğer birçok yerde doksanlardan itibaren devlet başta olmak üzere iktidar yapılarıyla ve ana akım kurumlarla ilişkilenmek feministler için çok temel bir tartışma konusu haline geldi. Örneğin, 1990 yılında devlet Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğünü (KSSGM) kurduğunda, Türkiye’de feministlerin bir kısmı devletin bizzatıhi cinsiyetçi bir yapı olduğunu öne sürerek buna karşı çıkarken, bazıları bu mekanizmanın kadınlar için bir fırsat olduğunu savunarak destek verdi.²

¹ Shirin M. Rai, “Önsöz”, *Yeni Güney Asya Feminizmleri: Çelişkiler ve İhtimaller*, Srila Roy (Ed.), İstanbul: Güldünya Yayınları, 2014, s. 9.

² Doksanlarda kadınlar için kurulan ulusal mekanizmalar konusunda yapılan değerlendirmeler ve feministler arasındaki tartışmalar için bkz. Nazik Işık, “1990’larda Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Hareketi içinde Oluşmuş Bazı Gözlem ve Düşünceler”, Aksu Bora ve Asena Günel (Der.), *90’larda Türkiye’de Feminizm* içinde (ss. 41-72), İstanbul: İletişim, 2002; Selma Acuner, “90’lı Yıllar ve Resmi Düzeyde Kurumsallaşmanın Doğuş Aşamaları”, Aksu Bora ve Asena Günel (Der.), *90’larda Türkiye’de Feminizm* içinde (ss. 125-158), İstanbul: İletişim Yayınları, 2002.

Feministler devletten ve diğer tüm iktidar yapılarından bağımsız olmak ile politik fırsat yapılarındaki değişimlerle birlikte bu alanlara girip yer kapmak ve cinsiyet eşitliğini, kadın sorunlarını buralara taşımak ikilemi ile karşılaştılar. Kuşkusuz devlet feminizmi denen ve devletin kadın sorunlarına müdahil ya da taraf olması yeni değildi. Ancak ikinci dalganın yükseldiği dönemlerde -belli yerlerde reformist/liberal kadın grupları olsa da- devletle ilişkilkenmeyi reddeden bir radikal duruş yükselmışti. Devletin cinsiyetçi, hiyerarşik ve bürokratik yapısıyla erkek egemen bir yapı ve sorunun kaynaklarından biri olduğu ortaya konmuştu. Kurulan feminist örgütlerin çoğunun kurumsallaşma, bürokrasi ve hiyerarşi karşıtı olmasının nedenlerinden biri de buydu. Aslında feminist hareketler o dönemlerde birlikte yükseldikleri diğer radikal hareketlerle -siyah, öğrenci vb.- birlikte bir bakıma ‘sistem karşıtı hareket’³ biçimini temsil ediyorlardı.

Seksenlerden başlayarak ve ağırlıklı olarak doksanlarda durum değişmeye başladı ve “Devletin parçası olur muyuz?” endişesi kısmen dağıldı; olası kazanımlar elde etme motivasyonu yükseldi. Hareketler içi/arası dinamiklerdeki değişimlerin yanı sıra, uluslararası plandaki değişimlerin de ivmesiyle feministler ve kadın örgütleri, daha önce hiç olmadığı kadar ve çok sistematik bir biçimde kadın sorunlarının çözümünde devlet, yerel yönetimler, kamu kurumları, hükümet birimleri, uluslararası örgütler/mekanizmalar ve fon veren kurumlarla çeşitli ilişki ve ittifak ağları geliştirmeye başladılar. Birçok durumda bu alanların parçaları oldular. Kadın sorunlarını bu alanlara taşıyıp kamu politikalarını etkilemeye; bir tür savunuculuk, bazen de lobicilik politikası geliştirmeye başladılar. Sonia Alvarez 1995 yılında Birleşmiş Milletler (BM) tarafından Pekin’de düzenlenen Dördüncü Uluslararası Kadın Konferansında bu değişimi ifade etmek için bir Arjantinli feministin şu sözlerini aktarıyor: “Sadece bir feminist politika gündeminden daha fazlasını geliştirmek zorundayız. Kamu politikası için bir feminist gündem geliştirmek için çabalamalıyız.”⁴

Kısacası hareketler içinde hem örgütlenme pratiklerinde hem de ilişkilene biçimlerinde, bildiğimiz haliyle sistem karşıtı radikal toplumsal hareketlerden

³ Giovanni Arrighi, Terence K. Hopkins ve Immanuel Wallerstein, *Sistem Karşıtı Hareketler* (Çev: S. Sökmen ve C. Kanat), İstanbul: Metis, 2015.

⁴ Sonia Alvarez, “Latin American Feminisms ‘Go Global’: Trends of the 1990s and Challenges for the New Millennium”, Alvarez, Dagnino ve Escobar (Ed.), *Cultures of Politics Politics of Cultures: Re-visioning Latin American Social Movements* içinde (ss. 293-324), Westview Press, 1998.

bir kayma oldu. Daha doğrusu böyle bir eğilim daha fazla güçlendi ve daha önce olmadığı kadar yaygınlaştı. Bu yazıda bunu mümkün kılan koşullarla birlikte bu eğilimin kadın hareketlerine/feminist hareketlere; mücadele ve örgütlenme pratiklerine getirdiği bazı politik sonuçları tartışmaya çalışıyorum.⁵

Kadın Sorunlarını Ana Akım Yapılara Getirmek

Ülkeler ve bölgeler bağlamında farklı dinamikler taşımakla birlikte,⁶ kadın kurtuluş hareketlerinin yükseldiği hemen her yerde özellikle doksanlar itibarıyla yaşanan değişimin ortak göstergesi, kadın sorunlarının ya da cinsiyet eşitsizliği meselesinin sadece kadınların/feminist hareketlerin sorunu olmaktan çıkmış olmasıydı. Bunda elbette feminist hareketlerin siyasal güce dönüşmüş olması etkiliydi. Bu güç sendikalardan çeşitli yerlerde iktidar kazanan sol/sosyalist partilere kadar geniş bir bağlamda feminist hareketleri ittifak kurulması gereken bir muhatap haline getirdi. Feministler ve kadın grupları da yıllarca edindikleri ideolojik birikim, sürdürdükleri meydan okuma ve eylemlilikler sonucunda belli bir aşamaya geldiklerinde daha ‘somut’ kazanımlara yönelmeye başladılar. Örneğin yerel yönetimlerde sığınak açılmasını, kürtajdandan istihdama bir dizi konuda hakların güvenceye alınması için yasal düzenlemeler talep etmek, yine daha ‘somut’ çalışmalar yapmak için dernek tipi

⁵ Bu yazı, 2016 yılında Batman ve Diyarbakır’da hem Kürt kadın hareketi örgütleri hem de bunun dışındaki bağımsız kadın STK’lar ile yaptığım görüşmeler sonucunda yazdığım tezin bazı kısımlarına dayanıyor. Bkz. *Türkiye’de Kadın Örgütlenmesinde Kesişen ve Ayrışan Eğilimler: Meydan Okuma, Uzlaşma, Uysallaşma*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 2018.

⁶ Kadın hareketlerinin/feminist hareketlerin kurumsallaşma, profesyonelleşme, hatta kimi yerlerde bürokratikleşme; ana akım yapıları dâhil olma ve devletle ilişkilene deneyimleri ve süreçleri çeşitli dinamiklerle şekillendi. İkinci dalga feminist hareketlerin yükseldiği merkez kapitalist ülkeler ile kadın hareketlerinin farklı zamanlarda ve dinamiklerle geliştiği Güney ülkeleri arasında farklılıklar var. Hatta devlet karşıtlığının Kuzeyli feminizm perspektifi olduğunu ileri sürenler ve bu yargının evrensel olarak sunulmasını eleştirenler de var. Örneğin Saida Hodžic Afrikalı feministlerin devletle ortak çalışmayı feminizme ihanet olarak görmediğini öne sürüyor. Bkz. “Feminist Bastards: Toward a Posthumanist Critique of NGOization”, V. Bernal ve I. Grewal (Ed.), *Theorizing NGOs: States, Feminisms, and Neoliberalism* içinde (s. 221-247), Durham/London: Duke University Press, 2014. Yine Güney Asya ülkelerindeki çeşitli deneyimler için bkz. *Yeni Güney Asya Feminizmleri: Çelişkiler ve İhtimaller*, Srila Roy (Der.), İstanbul: Güldünya Yayınları, 2014. Türkiye’de ise özellikle Avrupa Birliği üyelik sürecinin çok kritik bir etkisi var. Merkez kapitalist ülkelerde kurumsallaşma süreçlerinin yerel yönetimler ve parlamentoya katılma gibi durumlarla bağlantılı olarak daha erken bir dönemde başladığı görülüyor. Batı Avrupa ülkelerindeki bazı deneyimler için bkz. *Kadın Hareketinin Kurumsallaşması: Fırsatlar ve Riskler*, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, (Çev. Meral Akkent), İstanbul: Metis, 1994.

formel örgütler kurmak bilinen gelişmeler. Dolayısıyla feminist grupların yerel ve merkezi bürokratik yapılarla ve kurumsallaşma süreçleriyle ilişkileri farklı dinamiklerle şekillendi, ancak sonuç olarak bu süreçler dünyanın birçok yerinde benzer tartışmalar ve sonuçlar getirdi.

Kadın hareketlerinin/feminist hareketlerin başta devlet olmak üzere iktidar yapılarıyla ilişkilenmeleri kendiliğinden ya da sadece bu ‘ tarafların’ talepleri sonucunda olmadı. Bunu teşvik eden, kolaylaştıran ve meşru kılan bazı gelişmelere değinmek ve burada özellikle BM’nin kilit rolüne vurgu yapmak gerekiyor. Çünkü BM uluslararası düzeyde bir kadın gündemi oluşturmak, buradan ulusal mekanizmaları etkilemek ve bunu da çok taraflı bir uzlaşa temelinde gerçekleştirmek için on yıllarca çabaladı ve bugün de içindeki kadın ve cinsiyet birimleri bu çabalarını sürdürüyor. Özellikle doksanlarda bu çatı altında bir araya gelen ‘uluslararası kadın hareketi’nin⁷ dinamiklerini ve bu süreçlerde daha fazla güçlenen/ön plana çıkan eğilimleri anlamak, bugünün çeşitli kadın örgütleri modellerini ve onların çalışma biçimlerini anlamayı da kolaylaştırır.

BM 1975 yılını Uluslararası Kadın Yılı, 1975-1985’i Uluslararası Kadın Onyıllı ilan etti. Bu on yıl içinde sırasıyla Mexico City, Kopenhag ve Nairobi’de uluslararası kadın konferansları düzenledi. 1979 yılında Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) kabul edildi. Türkiye bu sözleşmeyi 1985 yılında imzaladı. BM çatısı altında bir araya gelen ‘uluslararası kadın hareketi’ ya da ‘küresel kadın hareketi’ doksanlarda yapılan çeşitli uluslararası konferanslara katıldı. 1995 yılında ise Pekin’de birçokları açısından bir dönüm noktası ve zirve olarak kabul edilen dördüncü uluslararası kadın konferansı düzenlendi. Kuzey’den Güney’e on binlerce kadın STK Paralel Forumlara katıldı. Sadece Pekin Konferansına ve STK Paralel Forumu’na katılanların sayısı elli bindi.⁸ Hükümet temsilcilerinin de

Kadın hareketlerinin/feminist hareketlerin başta devlet olmak üzere iktidar yapılarıyla ilişkilenmeleri kendiliğinden ya da sadece bu ‘ tarafların’ talepleri sonucunda olmadı. Bunu teşvik eden, kolaylaştıran ve meşru kılan bazı gelişmelere değinmek ve burada özellikle BM’nin kilit rolüne vurgu yapmak gerekiyor.

⁷ Hem Türkiye kadın hareketlerinin değişen eğilimleri hem de Uluslararası Kadın Hareketi ya da Küresel Kadın hareketi konusunda yapılan bir değerlendirme için bkz. Serpil Sancar, “Türkiye’de Kadın Hareketinin Politigi: Tarihsel Bağlam, Politik Gündem ve Özgünlükler”, Serpil Sancar (Der.), *Birkaç Arpa Boyu: 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar (Cilt 1)* içinde (s. 61-117), İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2011.

⁸ Annelise Riles, *The Network Inside Out*, USA: University of Michigan, 2004.

katıldığı bu konferanslarda kadın örgütleri temsilcileri aynı zamanda resmi heyetlerde yer aldılar. Bu konferansın sonucunda Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu olmak üzere iki belge çıktı ve Türkiye her ikisini de olduğu gibi kabul etti. Deklarasyon hükümetlerin cinsiyet eşitliği ve kadın güçlenmesine dair yükümlülüklerini ve taahhütlerini içerirken, Eylem Platformu’nun amacı “bütün kadınların güçlendirilmesi” olarak tanımlandı ve hükümetlerin bunu hayata geçirilmesi öngörüldü.⁹

BM güdümlü konferanslar, sözleşmeler ve oluşan mekanizmaların kadın hareketleri ve feminist politika açısından birkaç önemli etkisi ve sonucu var. Birincisi, Güneyli kadınların sömürge, yoksulluk ve ırk temelli ayrımcılık sorunları buralarda gündeme getirildi ve Kuzeyli feminist hareketlerin bu konulardaki ‘körlüğü’ açıkça ifade edildi. Bir anlamda hareketler arası farklılıkların ve eleştirilerin karşılaşması mümkün oldu. Ayrıca feministler için ortak çalışma, ‘örgütlenme’ ve ‘politika yapma’ alan ve araçları çoğaldı. İkincisi, bu konferanslarda kadın sorunları kalkınma, barış, eşit haklar, demokrasi gibi kavramlarla kurgulandı ve bu sorunların çözülmesi ve cinsiyet eşitliğinin sağlanması için herkes göreve çağrıldı. Özellikle devletlere sorumluluk ve yükümlülükler verildi. Bu durum, devletler ile kadın hareketleri/feminist hareketler arasında müzakere ve işbirliği teşviklerini artırdı. Dahası bu işbirlikleri hayati olarak görüldü. Çünkü bu çerçeve içinde kadınlar güçlenmeden ve kadın örgütlerinin/STK’ların desteği ve işbirliği olmadan yoksulluk azalmaz, kalkınma gerçekleştirilemez, sivil toplum güçlenmez, devlet demokratikleşmez, barış ve demokrasi gelmezdi.

Müzakere ve iş birliklerinin mümkün olabilmesi için de ortak bir dil kurmak gerekiyordu. ‘Kadın güçlenmesi’, ‘yoksullukla mücadele’, ‘sürdürülebilir kalkınma’, ‘demokrasi’, ‘katılımcılık’, ‘sivil toplum güçlenmesi’, ‘kadının insan hakları’ gibi hükümeti de, kalkınma ajansını da, fon kurumunu da -normal şartlar altında-‘kesebilecek’ anahtar sözcükler ön plana çıktı. Özellikle Güneyli kadınlar hem kalkınmadan yeterince faydalanamayanlar hem de potansiyel kalkınma öznelere olarak teşhis edildiler. Bu konferanslar ve konferanslarla birlikte oluşan ulusal/uluslararası mekanizmalar ve eylem planları tüm dünyada kadın hareketleri için bir tür meşruiyet, güvence ve yasal dayanak haline geldi. Gerçekten de Sylvia Walby’nin belirttiği gibi,

⁹ Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu,
<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/pekin.pdf>

feministlerin eylemlerini meşrulaştırmak için ‘kadın hakları insan haklarıdır’¹⁰ gibi söylemlere bu denli evrenselci bir şekilde başvurmaları bu dönemin yeniliği idi. Nihayetinde kadın hareketlerinin/feminist hareketlerin önemli kısımlarının sivil toplum ve devlet içine, ana akıma kayması ile sonuçlandı.¹¹

Bu gelişmeler nasıl bir makro planda gerçekleşti? Öncelikle Sovyetlerin dağılmasıyla birlikte doksanların başında sivil toplum, demokrasi, yönetim ve insan hakları temalarını içeren bir söylem kurgulanmaya ve yaygınlaşmaya başladı. 1995 Pekin Konferansının buradaki asıl önemi Soğuk Savaş sonrası dönemde “uluslararası hukuk rejimi ve küresel sivil toplum”¹² inşa etme hedefinin olmasıydı. Ayrıca toplumsal cinsiyet bu konferansta anaakımlaştı. İkincisi, neoliberal ekonomi politikaları tüm dünyaya yayılmış ve özellikle Güney ülkelerinde Bretton Woods kuruluşlarının güdümündeki yapısal uyum ve kemer sıkma politikaları işsizliği ve yoksulluğu katmerli hale getirmiş, sosyal adaleti darmaduman etmişti. Bunu çözmek için sosyal sermaye, yerelden kalkınma, sürdürülebilir kalkınma ve yoksullukla mücadele programları piyasaya sürüldü. ‘Küçük hükümet’ ideolojisiyle kısılan ve artık birçok yerde STK’lara devredilen kamu hizmetleri bu çerçevede oluştu ve milyonlarca dolar fon buralara akmaya başladı. BM öncülüğündeki konferansları, özellikle Pekin’i bu dinamiklerle düşünmek gerekiyor. Burada oluşturulan kadın gündemi ve kadın sorunlarına yönelik çözüm önerileri bu makro plan eşliğinde oluştu ve onunla örtüştü. Yeni piyasaya, yeni yönetim biçimlerine uygun yeni sivil toplum ve STK anlayışı, sosyal sorunları çözmede geliştirilen yeni modeller bu atmosferde güçlendi ve daha fazla meşruiyet kazandı. Bu yeni sivil toplum rejimi ise “kadın dostu sivil toplum”¹³ olmalıydı. Örneğin Pekin Eylem Platformu’nda Soğuk Savaşın bitmesiyle birlikte küresel çatışma tehditlerinin azaldığı, barış umudunun arttığı ve artık parlamenter demokrasiye geçen Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin, yine Güney Afrika’nın bu barış ve demokrasi süreçleriyle birlikte cinsiyet eşitliği hedefine ulaşması gerektiği belirtildi.

¹⁰ ‘Kadının insan hakları’ esas olarak başta ABD olmak üzere birçok yerde kadın örgütlerinin üzerine kampanyalar yapıp daha sonra BM konferanslarına taşıdıkları bir kavram. Bu kampanyalar sonucunda 1993’te Viyana’da BM İkinci Dünya İnsan Hakları Konferansında “kadınların ve kız çocuklarının insan hakları evrensel insan haklarının ayrılmaz, bölünmez ve vazgeçilmez bir parçasıdır” kararı alındı. 1995 Pekin Konferansında ‘kadın hakları insan haklarıdır’ ifadesi yinelendi. Bkz. Kadının İnsan Hakları Projesi [KİHP], Pekin+5: *Birleşmiş Milletler’de Kadının İnsan Hakları ve Türkiye’nin Taahhütleri*, Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği, 2001.

¹¹ Sylvia Walby, “Feminism in a Global Era”, *Economy and Society*, 31 (4), 533–557, 2002.

¹² Annelise Riles, a.g.e., s. 6.

¹³ Sabine Lang, “The NGOization of feminism: Institutionalization and Institution Building within the German Women’s Movements”, B. G. Smith (Ed.), *Global Feminisms since 1945* içinde (s. 290-304), New York/London: Routledge, 2002.

Nihayetinde kadın sorunları ve cinsiyet eşitliği meselesi ana akım kurumların içine dağıldı ve bu meseleler moda deyimle ‘görünürlük’ kazandı. Bu görünürlük kadın çalışmaları yapacak birimlere ve kadın STK’lara uluslararası fon kaynaklarının daha fazla gitmesini mümkün kıldı. Bu konferanslarda ‘evrensel düşün yerel çalış/örgütlen’ mottosu özellikle Kuzey dışı ülkelerde çok sayıda ufak çaplı kadın STK’ların kurulmasını teşvik ederken, diğer yandan uzman feministler ve uzman feminist/kadın STK modelini güçlendirdi. Bunun nedeni hem bu mekanizmalara ve cinsiyet meselesinin dağıldığı tüm kurumlarda ve kurumlarla çalışabilecek hem de devletin bıraktığı kamusal hizmetleri yerine getirecek uzmanlık ve profesyonellik ihtiyacının artmasıydı. Güney Afrika’da, Latin Amerika ülkelerinde, Güney Asya’da, Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerinde ve Orta Doğu’da bu dalgaın etkisiyle hem çok sayıda ve özellikle kalkınma alanında çalışan yerel kadın STK’lar kuruldu hem de bu mekanizmaların gereklerini yerine getirmek için uzman ve profesyonel feministler (femokratlar) ve kadın örgütleri arttı.¹⁴

Ana Akım Yapıların Kadın ve Cinsiyet Politikalarındaki Sorunlar

Görüldüğü gibi dünyanın her yerinde kadın örgütleri bu umut dalgası içinde enerjilerinin çok önemli bir kısmını ana akım düzeyde kadın politikası geliştirmeye vakfettiler ve iktidar yapılarına çeşitli biçimlerde dâhil oldular. Değişimin bu şekilde geleceği, devletin dönüşeceği ve demokratikleşeceği inancı vardı. Öncelikle elde edilen kazanımların tartışmasız bir şekilde kadın hareketlerinin başarısı olduğunu belirtmek gerekiyor. Ama bu süreçlerin kadın özgürlük mücadelesine ve örgütlenme pratiklerine sonuçları var. Örneğin ‘kadın güçlenmesi’ kavramına bakalım. Bu kavram bugün Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası gibi yapıların, hatta şirketlerin birçok program ve projesinin hedefi haline gelmiş durumda. Avrupa Birliği milyonlarca Euro yatırdığı Kadın STK’ları güçlendirme programlarını bugün Türkiye’de de uyguluyor. Yine tüm Güney ülkelerinde uluslararası örgütlerce fonlanan çok sayıda güçlenme ve kalkınma projesi uygulanıyor.

Ancak bu kavramdan bu yapıların anladığı ile feministlerin anladığı çok farklı. ‘Güçlenme’ ya da onların ifadesiyle ‘kadınları ve kız çocuklarını güçlendirme’ neoliberal düzen bağlamında politika-dışı, ideoloji-dışı nötr bir kavram olarak yeniden kurulandı. Bu yapılar özellikle yoksulluğu azaltma ve sosyoekonomik kalkınma hedeflerine ulaşmak için cinsiyet eşitliğini bir araç olarak kullanmaya başladılar ve

¹⁴ Bu konuda hem teorik tartışmalar hem de farklı ülkelerden deneyimler içeren kapsamlı bir çalışma için bkz. *Theorizing NGOs: States, Feminisms, and Neoliberalism*, V. Bernal ve I. Grewal (Ed.), Durham/London: Duke University Press, 2014.

çoğu zaman özgürlük ve kurtuluş hareketlerinin kavramlarını çarpıtıp neoliberal dile tercüme ettiler. Bu yapıların güçlenmeyi ve cinsiyet eşitliğini hiçbir zaman bir dönüşüm amacıyla kullanmadıklarını ve patriyarkal sistemi önemli ölçüde koruduklarını her zaman vurgulamak gerekiyor.

Bugün dünyanın birçok yoksul bölgesinde uygulanan eşitlik ve güçlendirme programları bunu yapıyor. Sarah Mosedale, Hindistan'da uluslararası kuruluşların verdiği hibelerle ve devlet desteğiyle uygulanan bir kadın güçlenmesi projesinde, fon verenlerin tepkisiyle karşılaşmamak için kurulan 'apolitik' ya da politika/ideoloji-dışı söylemin aslında nasıl cinsiyetli iktidar ilişkilerine gömülü olduğunu çok iyi gösteriyor. Çünkü ona göre bu tarz programlar iktidar ilişkilerinden bağımsız ele alınamayacağı gibi, aynı zamanda bu siyaset-dışılık söylemleriyle iktidar ilişkilerini gizliyorlar.¹⁵ Dolayısıyla kadın sorunlarının ve cinsiyet eşitliği meselesinin ana akım iktidar yapılarına girmesi sonucunda kadın güçlenmesi ve kadınlarla ilgili oluşturulan söylem ve pratikler mevcut yapısal eşitsizlikleri ve hiyerarşileri koruyacak şekilde küçük grup güçlenmesine ya da bireysel güçlenmeye indirgendi.

Bu ana akım yapılar, kadın sorunlarını yapısal bir güç eşitsizliğinin sonucu, yani erkek egemenliği sorunu olarak görmüyor, dahası bu gerçeği maskeleyiyorlar. Hükümetler cinsiyet eşitliğini topluma fayda getireceğine inandıkları için savunuyorlar. Kadınların güçlendirilmesini "kadınla erkek arasındaki eşitlik bir insan hakları meselesi, sosyal adaletin önemli bir koşulu ve aynı zamanda eşitlik, kalkınma ve barışın vazgeçilmez ve temel önkoşuludur" gerekçesiyle destekliyorlar (bkz. Pekin Deklarasyonu). Meseleyi sadece eşit haklara indirgemek, feministlerin on yıllarca ürettikleri patriyarka analizlerinin ve aynı zamanda patriyaryaki ortadan kaldırma hedefi olan feminist hareketlerin politik söylem ve taleplerinin altının oyulması; aynı zamanda kadınlar ve LGBTİ bireylerin bu yapısal güç eşitsizlikleri sonucunda oluşan özgül sorunlarının ve maruz kaldıkları ayrımcılıkların da bu lanıklaştırılması demek.

'Güçlenme' ya da onların ifadesiyle 'kadınları ve kız çocuklarını güçlendirme' neoliberal düzen bağlamında politika-dışı, ideoloji-dışı nötr bir kavram olarak yeniden kurgulandı. Bu yapılar özellikle yoksulluğu azaltma ve sosyoekonomik kalkınma hedeflerine ulaşmak için cinsiyet eşitliğini bir araç olarak kullanmaya başladılar ve çoğu zaman özgürlük ve kurtuluş hareketlerinin kavramlarını çarpıtıp neoliberal dile tercüme ettiler.

¹⁵ Sarah Mosedale, "Women's Empowerment as a Development Goal: Taking a Feminist Standpoint", Journal of International Development, 28 (8), 1115–1125, 2014.

Bununla bağlantılı diğer sorun, kadın güçlenmesine, özellikle sosyoekonomik güçlenmeye dair sorun saptamalarının, bu sorunların yapısal olduğu gerçeğinin kabul edilerek ama faillerinin gizlenerek yapılması. Örneğin tüm dünyada en yoksulların kadınlar olduğu bilgisinden hareketle, eğer kadınları gelir getirici faaliyetlere dâhil ederlerse tüm toplumun yoksulluktan kurtulacağını ve kalkınacağını varsayıyorlar. Diğer yandan bu yoksulluğu daha fazla derinleştiren yapısal uyum programlarının yeterince “tasarlanmadığı ve uygulanmadığı” için kalkınmaya daha fazla zarar getirdiğini, özellikle kadınları çok daha kötü etkilediğini söylüyor ve kalkınma hedeflerine ulaşamamayı ekonomik durgunluğa ve bazı bölgelerin “politik kararsızlığı”na bağlıyorlar (Bkz. Pekin Eylem Platformu). Bu asıl faili göstermeyen, hatta failleri –başta devletler ve neoliberal kurumlar- potansiyel işbirliği yapılacak aktörler olarak sunan yaklaşım, sosyal sorunları yapısal bağlamlarından kopararak çözmeye çalışan ve bugünün birçok STK’sına sirayet eden yaklaşımın kaynaklarından biri.

Uluslararası hâkim kalkınma söylemi ve onun yoksullukla mücadele programları kadınları kalkınmanın mağdurları, ama aynı zamanda potansiyel yararlanıcıları olarak kodladığı ölçüde yayılıyor ve destek topluyor. Şiddetten ve yoksulluktan kurtulmayı, nihayetinde güçlenme sürecinin başlamasını salt kadının ücretli çalışmasına ve gelir getirici faaliyetlere dâhil olmasına bağlama fikri, gerçekte böyle olmamasına rağmen on yıllardır savunulmaya devam ediliyor. Ücretli çalışsa bile her sosyal gruptan, sınıftan, ırktan kadının neden hala ve artarak erkek şiddetine, tacize, tecavüze maruz kalmaya devam ettiği, kadın cinayetlerinin neden arttığı gibi sorular göz ardı ediliyor. Bunun nedeni daha önce değindiğim gibi, patriyarkayı işaret etmeden, onu dönüştürmeden, aslında onu bir sistem olarak kabul etmeyip normlarını sürdürerek kurulan bir söylem ve pratikler bütünüyle ilgili. Kadınlar şiddet gördüklerinde başvurabilecekleri bir sosyal koruma mekanizması, düzgün bir sığınak bulamayabilirler, ama diledikleri mikrofinans programına ve gelir getirici projeye katılıp girişimci olabilirler.¹⁶

Kadın hareketleri/feminist hareketler açısından bununla bağlantılı sorunlarından biri bu eğilimin bazı kadın örgütlerinin çalışma biçimine yansması. Bugün Türkiye’nin her yerine dağılmış, bir kısmı bu perspektifle çalışan, kadın mücadelesi ile bağı zayıf ya da hiç olmayan, başarıyı sadece kamu politikasını etkilemekle ölçen, kamu kurumlarından destek aldığı, fon alıp projeler ürettiği ölçüde hayatına devam edebilen, bu devamlılığı sağlamak için de kendisini devlet ve fon

¹⁶ Bana bu konunun önemini hatırlatan feminist yol arkadaşım Hülya Osmanağaoğlu’na önerileri için teşekkür ederim.

kurumu açısından ‘meşru kadın STK’ olarak sürekli kanıtlaması gereken kadın gruplarının varlığı söz konusu. Bir projede belli sayıda kadına toplumsal cinsiyet eğitimi vermek kadın güçlenmesi, onları dönemsel gelir getirici faaliyetlere katmak sosyoekonomik güçlenme/kalkınma olarak görülüyor. Çünkü en azından son otuz yıldır ana akım iktidar yapılarının çok taraflı uzlaşısında makbul olan ‘örgütlenme’ ve ‘politika yapma’ biçimi bu oldu. Sosyal sorunların çözümünün ve değişimin bu şekilde olacağı varsayıldı. Bu, daha radikal bir dönüşüm hedefleyen toplumsal hareketleri masetmeye çalışarak geri planda tutan ve ‘değişim’in uzlaşarak ve işbirliği yaparak mümkün olacağını vaaz eden bir hâkim ideolojinin sonuçları.

Bu ideolojinin kendisi, bağlam bağımsız ve ‘siyaset-dışı’, ‘ideoloji-dışı’ olduğu varsayılan kadın örgütlenmesi modelini güçlendirdi. Kendilerine ‘kadın örgütü’ demekten bile imtina eden ve ‘kadın sivil toplum kuruluşuyuz’ demeyi tercih eden, kadın sorunlarını ele alırken ‘siyaset yapmıyoruz, sadece kadınlar için çalışıyoruz’, ‘bütün ideolojilerin karşısındayız’ gibi söylemleri sık kullanan, ama aslında birçok ilişki ve ittifak biçimiyle iktidar ilişkilerinin bir parçası olan STK’laşmış STK’lar¹⁷ bu eğilimlerin sonucunda yaygınlaştılar ve belli işlevleri yerine getirdikleri ölçüde destek buldular. Erkek egemenliğine işaret etmeden kadınların sorunlarını çözeceklerini, neoliberal kapitalist sistemin adını anmadan kadınları yoksulluktan kurtaracaklarını varsayıyorlar. Bu STK’lar kadınları -özellikle yoksul kadınları- devlet ve piyasa mekanizmaları ile buluşturan, bir nevi köprü ya da aracı rolü oynayan yapılar oldukları için önemseniyorlar.

¹⁷ STK’laşma konusuna daha önce şu yazıda kısaca değinmiştim: “Enformel ekonominin cinsiyeti”, Çatlak Zemin, <https://catlakzemin.com/enformel-ekonominin-cinsiyeti/> STK’laşma özellikle son yirmi yılda üzerine sık tartışılan ve yazılan bir konu oldu. Konuyla ilgili oldukça zengin ve eleştirel bir literatür gelişmiş durumda. Kimileri STK’laşmayı, örgütlerin dışardan fon alıp tekil konular üzerinden projeler üretmesi olarak yorumladı, kimleri radikal toplumsal hareketleri etkisiz hale getiren bir mesele olarak tartıştı. Kuşkusuz fonlu proje çalışmasının bir tarz haline gelmesi meselenin boyutlarından biri. Ancak burada Sonia Alvarez’in kullandığı anlamda bir yoruma başvuruyorum. Ona göre STK’laşma devletten, uluslararası kuruluşlardan, vakıflardan fon alan; ücretli ve profesyonel çalışan istihdam eden formel [feminist] STK sayısındaki artıştan ziyade toplumsal hareketler ve sivil toplum içinde ulusal ve küresel neoliberalizmin teşvik ettiği ve desteklediği belli örgütsel biçim ve pratiklerdir. Devlet, uluslararası kuruluşlar ve fon verenler “söylem olarak kontrol edilebilen, uysal, politik olarak işbirliğine yatkın ve teknik olarak uzman” STK’ları teşvik ettikleri için bir STK patlaması gerçekleşti ve STK’laşmış STK tipi ortaya çıktı. Sonia Alvarez, “Beyond NGO-ization? Reflections from Latin America”, Development, 52(2), 175–184, 2009.

Neredeyiz? Uzlaşmaları ve Karşı Çıktıları Yeniden Düşünmek

Bu konferansların ve oluşturulan mekanizmaların üzerinden on yıllar geçti. Vaat ettikleri cinsiyet eşitliğinin sağlandığını söyleyebilir miyiz? Kadın hareketlerinin/feminist hareketlerin siyasi ve iktisadi iktidar kurumlarıyla bu denli ittifak ve uzlaşma kurmaları bu yapıları değiştirip dönüştürüp cinsiyet eşitliğine ‘duyarlı’ hale getirdi mi? Bugün dünyanın birçok yerinde cinsiyet eşitliği karşıtlığı dalgasının nasıl yükseldiğini ve kadınların bu ve başka yollarla elde ettikleri kazanımların nasıl bir saldırı altında olduğunu sert bir şekilde tecrübe ediyoruz. 2014 yılında yürürlüğe giren İstanbul Sözleşmesi’ni (Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi) çekincesiz ilk imzalayan ülke olmakla övünen Türkiye, bugün bu sözleşmenin toplumun değer yargılarıyla örtüşmeyebildiğini ve dolayısıyla feshedilebilmesinin mümkün olduğunu rahatlıkla söyleyebiliyor. Zaten başından beri sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmek bir yana, her adımlarıyla sözleşmeyi açıkça çiğnediler. Taraf oldukları sözleşmelerde geçen ‘toplumsal cinsiyet eşitliği’ kavramını bile artık kabul etmeyip yerine ‘toplumsal cinsiyet adaleti’ kavramını koydular. Bağımsız kadın hareketi karşısında kendi ideolojilerini yayacak STK’lar kurmayı da ihmal etmediler. Bunlar olurken uluslararası örgütler de bir yandan cinsiyet eşitsizliğinin giderek derinleştiğine dair istatistikler yayınlayarak Türkiye’nin cinsiyet eşitsizliğinde her defasında üst sıralara çıkmasından duydukları rahatsızlığı ve endişeyi dile getirip yine hükümete ve sivil topluma çağrı yapıyorlar.

Ana akım yapıların teşvik ettiği apolitik kadın politikası perspektifinden türeyen kadın STK’lar da bir yandan kendinden menkul girişimcilik ve gelir getirici faaliyetleriyle, proje bazlı, geçici, düzensiz, enformel çalışma biçimlerini sürdürerek bu ideoloji-ötesi/dışı olduğu söylenen ideolojiyi niyet ederek ya da etmeyerek üretmeye ve meşrulaştırmaya devam ediyorlar. Devletin ve uluslararası örgütlerin vaatleri doğrultusunda kimi zaman hayal kırıklığıyla sonuçlansa da, fon umuduyla yeni STK’lar kurmaya devam ediyorlar. Fon en çok hangi konuya veriliyorsa ve dönemin popüler ‘sorunu’ neyse o sorun hakkında proje yapıyorlar.

Öte yandan son birkaç yıldır dünyanın farklı bölgelerinde kadın eylemleri yükseliyor. 2017 yılı onlarca ülkede kitlesel sokak protestolarına ve kadın grevlerine sahne oldu. Bu eylemlerin önemi kadınların baskıcı beden politikalarından ücretli/ücretsiz emek sömürüsüne, kadın cinayetlerine ve tecavüze; erkek egemenliğine, faşizme, kapitalizme, neoliberalizme, her türlü sömürüye ve artan saldırılara karşı yeniden ve her yerde mücadele etme gücünü geri çağırma isteği idi. Bu eylemler on yıllardır süren kurumsallaşma, projecilik, STK’laşma ve apolitikleşme süreçlerinin içinde ve birçok yerde bu eleştiriyle gerçekleşti.

Bu yeniden canlanma sadece Güney ülkelerinde değil, refah devleti döneminde yükselmiş ve pek çok kazanımı elde tutabilmiş merkez kapitalist ülkelerdeki feminist hareketler için de geçerli. Çünkü buralarda da kadınlar hala eşit işe eşit ücret alamamaya, işyerinde, evde, kamusal alanlarda şiddete maruz kalmaya ve kadın cinayetlerinin giderek artmasına isyan ettiler. Bu canlanmayı ayrıca on yıllarca cinsiyet eşitliğinin ulusal ve uluslararası mekanizmaları zorlayarak, yasal reformlar yaparak, devletleri sözleşmelere taraf edip yola getirerek ve işbirliği geliştirerek olacağı umudunu yayan ana akım söylemin başarısızlığının ifşası olarak da yorumlamak mümkün. Örneğin Meksika'da aile içi şiddeti suç sayan yasanın yürürlüğe girmesinden yıllar sonra, bu suçtan hapis cezası alanların en çok kadınlar olması, yasal reformların erkek egemen sistemde nasıl geri tepebileceğinin çarpıcı bir örneği.¹⁸ Tam da bu bağlamda, ilki Arjantin'de yapılan ve daha sonra tüm Latin Amerika ülkelerine yayılan Bir Kişi Daha Eksilmeyeceğiz (Ni Una Menos) hareketiyle sokaklara dökülen kadınlar, devlet, kilise ve yargı işbirliğiyle artan saldırılara ve kadın katliamına isyan ettiler. 2019'da yaptıkları feminist grev çağrısında neoliberalizme, sömürgeciliğe, faşizme karşı güçlü bir duruş, aynı zamanda patriyarkayı yıkma çağrısı yaptılar. Feminist hareketin bir STK buluşması olmadığını vurgulayarak feminizmin neoliberalizmi meşrulaştırma dili olarak kullanılmasına itiraz ettiler.¹⁹

Kadın Özgürlüğü İçin Yeni İmkânlar ve Alternatifler Yaratmak

2016'da Batman ve Diyarbakır'da hem Kürt kadın hareketi (kısaca Hareket) örgütleriyle hem de hareket dışındaki bağımsız kadın STK'larla kadın örgütlenmesi üzerine görüşmeler yaptım. Şimdiye kadar tartışmaya çalıştığım meseleleri iki ayrı örgütlenme biçimi üzerinden ve uluslararası ana akım politikaların yerleşip kendi bağlamında nasıl bir sonuç ürettiğinden bahsederek somutlaştırmak istiyorum. Farklı ideolojik temelleri olan bu iki ayrı örgütlenme ve politika yapma biçimindeki temel ayrım ve ikiliklerden biri iktidar yapılarıyla, ama özellikle devletle ilişkilenme konusuydu. Kürt kadın hareketinin üyeleri açısından kadın örgütlerinin devletle ortak çalışmaları büyük bir problemdi. Elbette bunun temel nedeni devletin Kürtlere ve Kürt hareketine karşı sürdürdüğü savaş ve baskı politikalarıydı. Üyeleri sürekli gözaltına alınan, gözaltında işkenceye uğrayan ve tutuklanan, kurdukları örgütlerin neredeyse hepsi kapatılan Kürt kadın hareketi için devletle ortak bir kadın politikası yapmak ve işbirliği

¹⁸ KEİG, *Crea Konferansından Notlar*, 2019, <http://www.keig.org/crea-konferansindan-notlar/>

¹⁹ "Ni Una Menos 2019'da birleşik feminist greve çağırıyor: Greve çıkıyoruz çünkü yıkılacağını biliyoruz!" <http://sendika63.org/2019/01/ni-una-menos-2019da-birlesik-feminist-greve-cagiriyor-greve-cikiyoruz-cunku-yikilacagini-biliyoruz-526564/>

geliştirmek düşünülemezdi. Bununla birlikte, ulus-devletin bizzat kendisinin sorunlarının kaynaklarından biri olduğu ve iflas ettiği teziyle birlikte genel olarak kadın hareketlerinin devlet ile ittifak yapması fikrini reddediyorlardı. Örneğin üyelerden biri, Türkiye genelinde yapılan bir ortak kadın toplantısında devleti eleştirdiğinde ve başka kadın örgütlerinden tepki aldığı anda, “ben devleti erkek olarak gördüğüm için eleştiriyorum” dediğini aktardı. Bir başkası devletlerin demokrat olabileceğine ya da demokratikleşebileceğine inanmadığını söyledi.

Görüşüğüm bağımsız kadın STK’ların çoğu içinse kadın sorunlarının çözümünde kamu kurumlarıyla ortak çalışmak neredeyse bir gerekliliktir. Gerek kamu kurumlarından fon alarak ve ortak projeler yaparak, gerek yaptıkları çalışmalara ve projelere bürokratları dâhil ederek daha iyi sonuç alacaklarını düşünüyor, kendilerini bütün siyasetlere ve ideolojilere mesafeli olarak konumluyor ve mümkün olan her yapıyla işbirliğinin özellikle yoksul kadınların sorunlarına daha hızlı çözüm getireceğine inanıyorlardı. Bu nedenle gelir getirici faaliyetler ve girişimcilik gibi konular ana eksenlerinden biriydi.²⁰

Hareket üyelerinden biri, kadın STK’lar ile kamu kurumları arasındaki ittifakların ve uzlaşmaların tavizlerle sonuçlandığını ve kadın özgürlük mücadelesini olumsuz etkilediğini düşünüyordu. Örneğin bu STK’ların kadınlar için kamu kurumlarıyla ortak çalışmalarını şöyle bir gerekçeyle eleştiriyordu:

Biz bürokrasiyle iyi geçinmek adına bazı şeylerden taviz veriyoruz yani, bu çok önemli. Şimdi [kadın] şiddet görüyor, şiddeti çözmek adına kadına altı aylık maaş için, proje için uzlaşıyoruz, ama şiddetin bir nedeni var yani. Şimdi o karakola gitmiş, neler yaşamış, eşine yani dava açamıyor mesela, niye açamıyor? Bir sor kadına, bunu bir sorgula. Bununla ilgili böyle bir çözüm bul. Ama ne yazık ki kadın kurumlarının çoğu şey yapıyor, o an tek çözümü ona hemen bir iş vermek, hemen maaş bağlamak, işte bir projenin içerisine koymak. Altı ay sonra o para bittiği zaman da o şiddeti görecektir yani.

²⁰ Burada bahsettiğim bağımsız kadın STK’lar yerelde kadınlar tarafından çeşitli teşviklerle kurulmuş örgütlerdi. Kimisi devlet kurumlarından fon alsa da onlara hükümet eliyle kurulmuş STK (GONGO) diyemeyiz. Kuşkusuz hepsini bir etiketle düşünmenin homojenleştirme riski taşıdığına farkındayım. Örneğin aralarında birisinin devletle ilişkisi yoktu, daha ziyade uluslararası kurumlardan fon alarak yerel politika yapıyordu. Bazı üyeleri Kürt hareketini desteklediklerini ve Kürt siyasi partilerine oy verdiklerini, ancak kadın sorunlarının ‘radikal’, ‘ideolojik’ ve ‘siyasi’ bir şekilde ele alınmasının doğru olmadığını söylüyorlardı. Aralarındaki farklılıklara rağmen, bu STK’ları kesen temel özellik başından beri bahsettiğim ana akım bir kadın politikası perspektifini benimsemeleri, bunu yerelleştirmeleri, kadın sorunlarını ve cinsiyet eşitliği hedeflerini politika ve ideoloji dışı bir düzlemde kurgulamalarıydı.

Bu, daha önce bahsettiğim, kadın güçlenmesini gelir getirici faaliyetlere bağlayan ve patriyarkayı bir sistem olarak görmediği için meselenin erkek şiddeti gibi temel boyutlarıyla bağlantısını kurmayan ana akım söylemin ürettiği tipik bir pratik ve onun eleştirisi olarak düşünülebilir. Öte yandan bürokrasiyle ve devletle iyi geçinmeye çalışan, kadınların şiddetten ve yoksulluktan kurtulmasının para kazanmakla mümkün olabileceğini varsayan kadın örgütü modelini Türkiye'nin herhangi bir yerinde görmek mümkünken, burada özgün bağlamında başka bir sonuç ortaya çıkıyor. Kadın örgütleri arasında, onlar açısından belki de niyet edilmeyen bir sonuç olarak, 'makbul örgüt' ve 'tehlikeli örgüt' ikilemi oluşuyor. Çünkü kamu kurumlarıyla çalışan kadın örgütleri bu iyi ilişkileri ve potansiyel kaynakları kaybetmemek için hiçbir şekilde eleştirel tutum almıyorlar ve tam da kamu-STK işbirliğindeki makbul ve makul STK oluyorlar. Uzlaşmayanlar ise tehlikeli ya da görüştüğüm birinin ifadesiyle "kötü çocuk", bazılarına göre de 'terörist' oluyor.

Bağımsız STK'lardan birinin üyesi devletten fon aldıkları için eleştirel bir rapor yazamayacaklarını ve zaten muhalefet etmek gibi bir amaçlarının da olmadığını açıkça söyledi. Bu ilişkilendirme süreci kadın örgütlerinin muhalefet etme kapasitesini azaltıp zamanla yok ederken, aynı zamanda onları daha özerk ve bağımsız alternatifler aramaktan, bir toplumsal muhalefet hareketinin parçası olmaktan da alıkoyuyor. Çünkü tam da ana akım yaklaşımda olduğu gibi, sosyal sorunların bu şekilde çözüleceğine ve sosyal değişimin de böyle geleceğine inanıyorlar. Burada karşımıza toplumsal hareket perspektifi ile sivil toplumculuk ve STK'laşmanın ürettiği bir perspektif arasındaki ayrım çıkıyor. Dolaşısıyla devlet kurumlarıyla ilişkilendirme gibi yaygın bir eğilim, özgün koşullarda farklı ikilikler ve çelişkiler getiriyor. Taban hareketlerinin güçlü olduğu Güney ülkelerinde de bu tarz bir ikilik ve bölünmeye sık rastlanıyor.

Bir başka Hareket üyesi genel olarak Türkiye kadın hareketinin temel sorunlarından birinin devletle çalışmak olduğunu düşündüğünü söylediğinde, aynı zamanda daha radikal bir alternatif üretme potansiyelinin nasıl yok olduğunu şöyle anlatıyordu:

Çünkü kamu kurumlarıyla çalışan kadın örgütleri bu iyi ilişkileri ve potansiyel kaynakları kaybetmemek için hiçbir şekilde eleştirel tutum almıyorlar ve tam da kamu-STK işbirliğindeki makbul ve makul STK oluyorlar. Uzlaşmayanlar ise tehlikeli ya da görüştüğüm birinin ifadesiyle "kötü çocuk", bazılarına göre de 'terörist' oluyor.

Devletle olan ilişkisini, bir türlü kendi yerleşmesini, kendi toplumsal alanlarını, kendi özgün mekanizmalarını, özerkliğini ilan edemiyor kadın hareketi Türkiye’de. Bağımlı yaşamak diye bir şey var, bağımlı yaşamayı öğrendiğin anda devletsiz yaşayamazsın (...) Devlete alışmışsan, devlet durmadan işte bize sığınmaevi açsın, devlet kadınlara istihdam alanı yaratsın, devlet işte bunu yapsın, şunu yapsın... Bir süre sonra ŞÖNİM’ler [Şiddeti Önleme ve İzleme Merkezi] gibi, devlet senin mücadeleni ŞÖNİM’e çeviriyor ve ertesi gün diyorsun ki ŞÖNİM’ler çok berbat bir şey. Şimdi ŞÖNİM’ler çok berbat bir şeyi, Kürt kadın hareketi[nden] arkadaşlar devletsiz düşünme yöntemlerini geliştirin dediğimizde, ama olur mu öyle şey, devlet yapsın, devletin görevi zaten [diyorlar]. Göreviyse istediği gibi de yapacak ve orada yeri geldiğinde erkek çalıştıracak, kadın dahi çalıştırmayacak.

Devletlerin ve uluslararası örgütlerin yaptığı ve daha önce sıklıkla vurguladığım esasında buydu. Bu yapılar kadın sorunlarına taraf olduklarında gerekli mekanizmaları kadın hareketlerinin/feminist hareketlerin perspektifinden kurmuyorlar. Eşitlik, güçlenme, erkek şiddeti gibi kavramları kendilerine göre yeniden kurguladıkları için bu mekanizmalar onların ideolojisine hizmet eden yapılara dönüşebiliyor/dönüşüyor. Örneğin Türkiye’de bugün kadınlarla ilgili tüm söylem ve mekanizmaları mevcut aile yapısına uyacak şekilde yeniden ve yeniden yapılandırıyorlar.

Peki, kadınlar için yasal, hukuki ve ekonomik talepleri yükseltmekten ve bu kurumların cinsiyet eşitliği için gerekli çalışmaları yapmaları için baskı kurmaktan vazgeçmemiz mi gerekiyor? Örneğin erkek şiddetiyle ve kadın cinayetleriyle mücadele etmek sadece toplumsal hareketlerin görevi mi? Burada Hareket üyelerinden birinin ifadesini paylaşmak istiyorum:

ŞÖNİM’leri oluşturduklarında biz belediyelerdeydik. Belediyelerde kadın müdürlükleri yasaktı. Biz uluslararası kadınlar olarak mücadele ettiğimiz kazanımlardan yola çıkarak onu engelledik. Bu sadece bizimle ilgili bir şey değildi. Biz mesela belediyenin meclisinde kadın müdürlüğü aldık. İçişleri Bakanlığına gönderirken CEDAW’ı örnek gösterdik, İstanbul Sözleşmesini. Sen CEDAW’ı imzalayarak demokrat, aydın, kadın özgürlüğünden yana bir devlet olarak kendini şey yapıyorsun, ama bir belediyede kadın müdürlüğünü yasana eklemiyorsun. (...) Onlar ŞÖNİM’leri yaptıklarında biz kadın dayanışma merkezleri, kadın müdürlükleri [kurduk]. Biz meclislerimizde reddettik ŞÖNİM’leri, buna bağlı olmayacağız dedik.

Böyle bir alternatif ve model yaratmak için kuşkusuz güçlü bir politik-ideolojik toplumsal hareket perspektifi ve buna uygun, kadın özgürlüğünü hedefleyen kadın örgütlerinin olması gerekiyor. Kadınların sosyal, hukuki, siyasal ve ekonomik hakları için eşitlik talep etmek ve bunun için mekanizmaların kurulmasını istemekte bir sorun yok. Ancak bunun kadın hareketlerinin/feminist hareketlerin perspektifine ve taleplerine göre olmasını istemek, her uzlaşının bir masnetme siyaseti içerdüğünü ve tavizle sonuçlanabileceğini akılda tutmak ve özerkliği/bağımsızlığı kesin bir şekilde korumak gerekiyor. Yine mevcut mekanizmalar işlemez hale geldiğinde ya da devletin/neoliberalizmin ideolojisine uyacak şekilde çarpıtıldığında, bunu ifşa edecek ve yerine bir alternatif üretebilecek güce ve kapasiteye sahip olmak gerekiyor. Hem Kürt kadın hareketinin geliştirmeye çalıştığı alternatif örgütlenme modelleri hem de son birkaç yılda yeniden yükselen feminist grev ve eylemler buna duyulan ihtiyacın önemli işaretleri olarak görülebilir.

Kürdistan’da Kadınların Özgün Özerk Örgütlenmesi, Genel Politikaya Yansıma Biçimleri ve Etkileme Düzeyi

Zilar Bilmez

Özgün Özerk Örgütlenme, Özgür Kadının ve Özgür Yaşamın Ana Rahmidir

Kadın sorunu, tarihsel ve toplumsal bakımdan o kadar ağır ve derin bir sorundur ki, çözümünün de ona denk bir mücadele çizgisi ve araçlarını gerektirdiği, şüphe götürmez bir gerçekliktir. Çünkü kadın sorunu, herhangi bir toplumsal sorun değildir. Toplumun en dip ve en eski sorunudur. Toplumsal sorunların adeta anasıdır. Diğer tüm toplumsal sorunlar, kadın sorunu üzerinden ve ardı sıra inşa olmuş, ondan türemiş sorunlardır. Bu açıdan çözüm arayışları da buna denk anlamsallıklar ve yapısalıklar geliştirmeyi gerektirmektedir.

Kadın sorununun çözümünü aramaya kalkmak, müthiş bir olağanüstülük gerektiriyor. Her şeyden önce, sarsılmaz kararlılıkta ve özgürlüğe inançlı bir öncülük istiyor. Her türlü zorluğa dayanıklı, yenilmez bir irade ve kendini adama düzeyini gerektiriyor. Kararlı, inançlı ve iradeli öncülüğün, yepyeni anlamsallıklar ve yeni yapısalıklar örmesini gerektiriyor. Böyle bir yaklaşımın, hemen hazır, el altında bulunamayacağı ise çok çıplak bir realite olarak karşımızda duruyor. Erkek egemen uygarlığın yarattığı mevcut kadınlık gerçeği içerisinde, bu ideal kadın öncülüğünü temin etmek, bulmak neredeyse imkânsız oluyor. Mücadeleye ilk karar verdiğimiz zaman ve mekân, kırk yıl öncesinin Kürdistan’ı olunca, bu daha da imkânsız bir hal alıyordu. O yüzden kadın özgürlüğüne kalkışırken, uygarlık öncesi ana kadınının tarım ve köy devrimine yol açan akıl ve zekâ yapısına, duygu ve sezgi düzeyine, sevgi ve şefkat dolu, eşitlikçi, özgürlükçü doğasına, büyük yaratıcılıklara yol açan kolektif yapısalığına bakıp bunu incelemek, günümüze uyarlamak, günümüz kadının da

kimlik ve kişiliğe, örgüt gücüne, eylem iradesine kavuşmasını sağlamak ve son iki yüz yıllık dünya kadın mücadelesinin ortaya çıkardığı gelişmelerle buluşturmak, oldukça önem taşıyordu.

Kürt kadınları olarak özgürlük mücadelesini, bir öze dönüş hareketi olarak gördük ve öyle ele aldık. Çünkü uygarlık sonrası kadın, kendi özüne, kendi doğasına oldukça yabancılaştırılmış, adeta ruhsal-düşünsel-psikolojik mutasyona uğratılmıştı. Kadın eksensiz uygarlık öncesi dönem ile kadının yok edilmeye çalışıldığı uygarlık sonrası dönem arasında kapanmaz uçurumlar oluşturulmuştu. Uygarlık öncesi zamanlarda, yaşamı binlerce yıl dimdik ayakta ören, yaşamın hem yaratıcısı hem sürdürücüsü konumunda olan, son derece yaratıcı, keşifçi ve üretici olan bir kadınlık varken uygarlık sonrası zamanlarda kadının sesi soluğu duyulmaz olmuştur. Uygarlık öncesine dair bulgulardan kadının; kendi toplumunun doğurunu, toplumsal anası, yaratıcı-üretici tanrıçası, barışın ve adaletin simgesi, ilk yasa yapıcı, ilk toplum sözleşmecisi olduğu, yine muazzam düzeydeki ilk buluşları sayesinde, yerleşik tarım-köy toplumsallığını geliştiren, köy toplumunu sevgi, şefkat, rahmet ve adaleti ile yöneten, doyuran ve koruyup kollayan yetenekleri olduğu ortaya çıkıyor. Uygarlık tarihinde ise kadınlık; toplumsal yaşamın tüm alanlarından dışlanmış, akıl-düşünce ve bilgi dünyasından kovulmuş, toplumsal eylem alanlarından sürülmüş, eve kapatılmış, erkeğin mülkü konumuna indirgenmiş ve erkeğin çocuklarının doğurucu aracı olarak görülmüş, insan kapsamı dışında ele alınmış olarak karşımıza çıkıyor. Bunları, ortaya çıkan tarihsel bulgulardan ve güncel sosyolojik gerçekliklerden, hâkim ahlak yapısından öğrenmek mümkündür.

Dolayısıyla uygarlık sonrası kadınlar olarak, gerçekten özgürleşmek istiyorsak, özgür yaşamak istiyorsak, özgür bir yaşamı inşa etmek istiyorsak, uygarlık öncesindeki ana kadını mutlaka incelememiz, anlamamız, bilmemiz hatta onu yaşamamız ve yaşatmamız gerekiyor. Onun izlerini, onun akıl ve duygu şifrelerini kendimizde keşfetmemiz gerekiyor. Çünkü uygarlığın bizden çaldığı her şeyin onda saklı olduğunu biliyoruz. Tüm kaybettiklerimiz, tüm çaldırtıklarımız, tüm kaptırdıklarımız oradadır, ondadır. O, eli öpülesi ana kadınlarla beraber, toprak altındaki gömütlerde, bir gün gerçek sahipleri tarafından gün yüzüne çıkarılmayı bekliyor. Mezapotamya'nın toprak tepelerindeki gömütlerde, tarihin saklı duran okunmamış sayfalarında ve toplumsal genlerimizin saklandığı, çözümlenmeyi bekleyen, tek tek kişiliklerimizde açığa çıkarılmayı bekliyorlar. Aslında sadece kadınlık değildir, söz konusu olan tüm insanlıktır. Açığa çıkarılacak olan kadının hakikati, açığa çıkarılmış insanlığın hakikati-dir. Gizlenen, saklanan, çarpıtılan, mutasyona uğratılan, biz kadınlar şahsında bütün insanlıktır. Çünkü kadın demek, tüm insanlığın doğrucusu demektir. Dünya insanlığının ilk evi, kadın rahmidir. Kadın rahmi, tüm insanlığın cana kavuşmak için malyalandığı, yaşama durduğu, yaşama gözünü açtığı, ilk soluk almaya başladığı yerdir.

Demek ki tüm insanlık, ana rahminden dolayı kardeşdir, karındaştır. Kadın olmak öyle bir şeydir ki; siyah ya da beyaz olmazdan önce, Afrikalı ya da Amerikalı, Kürt ya da Türk, Alman ya da Arap olmazdan önce, Yahudi, Müslüman ya da Hristiyan olmazdan önce, kadın olmak gelir. Yani yaşam yaratıcılığı gelir. Can verme, canlanma, canı yaşatma gelir. Binlerce yıllık erkek egemen uygarlığın oluşturduğu sınıfçı, mülkiyetçi, devletçi kimlikler ve bu kimlikler üzerinden gelişen can alma savaşları ise çok çok sonradan gelişir.

İnsanlığın aldığı ilk düşünsel ve yaşamsal eğitim de kadının yaşam üreten bilgeliği ile mayalanmış bir akıl ve düşünce biçiminden gelir. İnsanlık bu akıl ve düşünce yapısı üzerinden yürümeyi sürdürebilseydi, bunu başarabilseydi, günümüz dünyasının daha yaşanılır bir dünya olma ihtimali oldukça yüksek olurdu. Savaş ve şiddet sarmalının pençesine, bu denli düşülmeye bilinirdi. Barışın, kardeşliğin, demokrasi ve özgürlüklerin, farklılıkların eşitlik içinde birlikte yaşadığı bir dünyada yaşıyor olabilirdik. Çünkü, mevcut durumda insanlığın akıl yapısı, tek yanlıdır. İnsanlık, kadın ve erkeklerden oluşuyor. Ancak uygarlık dünyasını oluşturan toplumsal aklın, sadece bir yanı çalışıyor, diğer yanı ise çalışmıyor. Sadece erkek yanı çalışıyor, kadın yanı çalışamaz hale getirilmiş, devre dışı bırakılmış, yasaklanmış, inkâr edilmiş. Tek yanlı toplumsal aklın ortaya çıkardığı sonuç, günümüzün her açıdan yaşanmaz hale getirildiği dünyası olmaktadır. Günümüz uygarlık toplumunun eşitlik-özgürlük sorunundan tutalım, savaş ve barış sorununa, demokrasi ve insan hakları sorununa, ahlak ve politika sorunlarına, din ve kültür sorununa, bireysellik-toplumsallık sorununa kadar diz boyu sorunlar, bu tek yanlı akıldan türemiş sorunlar olmaktadır. Binlerce yıldan beri dünyayı bu şekilde yöneten ve yönlendiren bu tek yanlı erkek aklının, durmadan toplumsal sorun ürettiğini ve çözüm oluşturmak adına her seferinde mevcut sorunları daha da derinleştirdiğini, var olan gidişattan izliyoruz, görüyoruz. O yüzden toplumsal aklın geri kalan yanının da aktifleşmesi ve devreye girmesi gerekiyor. Her iki akıl yapısının birbiriyle çarpışması ve birbirini, insanlığı yaşatma doğrultusuna çekmesi gerekiyor. O yüzden kadın sorunu, aslında sadece kadınların sorunu değildir, tüm insanlığın sorunudur. Kadının özgürleşme sorunu, insanlığın özgürleşme sorunudur. Kadınların kurtuluşu ve özgürleşmesi ise bu anlamda insanlığın kurtuluşu ve özgürleşmesi anlamına gelir. Konuya bu derinlikten bakınca, geliştirilecek çözüm aklının ve yol yöntemlerinin, araçlarının, yüz yıllara yayılacak bir mücadeleyi göğüsleyecek güçte olması gerekiyor.

Bu uzun soluklu mücadeleye nereden başlamak gerekir sorusu, biz Kürt kadınları için kırk yıl önce, çok can yakıcı bir soruydu. Çünkü bizler hem sömürülen bir cinsin hem de sömürülen, sömürgeleştirilen, soykırımdan geçirilen bir halkın, bir ulusun kadınlarıydık. Kırk yıl öncesinin dünyasında, üstelik Kürdistan'da kadın olmak öyle bir şeydi ki açıkçası işe nereden başlayacağımızı pek bilecek bir

durumda değildik. Kadınlık ama aynı zamanda Kürt'tük. Halkın bir parçası olarak, ulusal bir varlık olarak, yok olmanın eşiğindeydik. Dilimiz, kültürümüz, tarihimiz, toplumsal değerlerimiz bizlere unutturulmuştu. Hem inkâr ediliyorduk hem kendimizi inkâr etmemiz dayatılıyordu. Kürt olmamıza rağmen, bize her gün “ne mutlu Türküm diyene” dedirtiliyordu. Okuldaki kara önlüklerimizle, askerce bir hazırola sokulup, sabah-akşam “Türküm, doğruyum, çalışkanım” dedirtiliyordu. Kendimiz değil, başkaları olmaya başlamıştık. Başkaları gibi düşünmeye, başkaları gibi davranmaya, başkaları gibi konuşmaya başlamıştık. Binlerce yıldır yaşadığımızı tekrar yaşıyorduk, başkası olma yarışına sokulmuş-tuk. Kadınlık ve Kürtlük, bu anlamıyla birbirine çok benziyordu. Kürtlük, kadınlaştırılmıştı. Kürtlük de tıpkı kadınlık gibi inkâr ediliyor, sahiplenildiğinde ise imha operasyonlarıyla, fiziki ve kültürel soykırım operasyonlarıyla yüz yüze kalı-yordu. Tıpkı kadınlık gibi Kürtlüğe de kendini inkâr etme dışında bir seçenek bırakılmamıştı. Yok edilmiş, inkâr edilmiş, tarihin dip sayfalarına itilmiş kadınlık gibi Kürt kültürü de adeta yok edilmiş, inkâr edilmiş ve tarihin dip sayfalarına itil-miş, açılıp okunması yasaklanmıştı.

Tüm bu nedenlerden ötürü, biz Kürt kadınları için her iki olgu, oldukça birbiriyle iç içe geçmiş oldu. Hem Kürtlüğümüzden dolayı hem de kadınlığımızdan dolayı, üzerimizdeki inkâr ve imha siyasetini kırmanın ve kimlikssel iradi varlığımızı yeniden yaratmanın mücadelesine, her iki olguyu birbirinden koparmadan girişmiş olduk. İlk yıllarda kadın sorunu etrafında güçlü bir örgütlenme geliştirmekten ziyade, daha çok ulusal toplumsal mücadeleye katılan, kendini buna yatan bir minvalde yürüdük. Bize kalsa belki de böyle yürümeye devam ederdik. Çünkü bizden önceki dünya devrim deneyimlerinin ortaya çıkardığı genel kanı, “*ulusal kurtuluş mücadelelerinin kadınların da kurtuluşuna yol açacağı*” biçimindeydi. Ulusal kurtuluşçu ve sosyalist mücadelelerin kırk yıl öncesine kadar var olan kanaati böyleydi. Bizler, henüz bu genel kanının ötesine geçmeyi başaramamıştık. Değil başarmak, ötesine geçmeyi hiç aklımıza bile getirmemiştik. Kürt halk önderi Abdullah Öcalan'ın, bu yönlü arayış ve çabaları bizimkinden çok daha derin oldu. Bir mücadele önderi olarak, kadın özgürlüğü konusuna yaklaşımı hem sorun babında hem de çözüm yollarının ve araç-larının geliştirilmesi konusunda, biz kadınlardan çok daha derin ve oldukça cesurdu. Kürt toplumu sömürgecilik tarafından bilinçli olarak çok geri bırakılmış bir toplumdu. Sömürgecilik ve soykırımcı egemen sistemin inkâr ve imha siyasetine paralel, bir de katı dini dogmaların esaretine de alınmış toplumsal gerçeklik söz konusuydu. Böylesi sömürgecilik ve katı dini dogmaların hükmü altındaki bir toplumun, sahip olduğu tek şeyi olan kadınlarını da elinden almaya, evinden çıkarmaya, mücadele saflarına getirtmeye kalkışmak, büyük bir cesaret istiyordu. Gerçekten de hakiki bir mücadele liderliği ve bir lider iradesi gerektiriyordu.

Kürt özgürlük mücadelesini başlatarak, sömürgeci devletin bütün düşmanlığını üzerine çeken Kürt halk önderi Abdullah Öcalan, kadınları da özgürlük saflarına çekerek kendi toplumundaki gerici feodal öğelerin tepkisini üzerine çekmekten geri durmadı. Gösterdiği bu kendine güven, cesaret ve iradi duruşu işlemek, hakkını vererek yorumlamak, başka bir yazının konusu olmaktadır. Ama konu hakkında belirleyici rolünden dolayı, hiç vurgulamadan geçmek de büyük haksızlık olur.

Kendisi, kadınları sadece özgürlük saflarına çekmekle kalmadı, savaş ve mücadele konusunda eğitime katan, güç ve yetenek sahibi olmaları için teşvik eden ve cesaretlendiren tutumunu da ortaya koydu. Kadın özgürlüğü konusunda yeni anlamsallıklar, yeni düşünceler, yeni tespit ve mücadele argümanlarını da geliştirdi. Bu konuda, diğer mücadele önderlerinden, ayrışan yanları oldukça belirginlik kazandı. Kürdistan'da kadın ve aile sorununa, daha mücadelenin ilk yıllarında el attı, çözümlemeye çalıştı. Çünkü kadın sorununun, insanlığın en dip ve en eski sorunu olduğunun bilgisini ve en dipte olan, en eski olan sorunu çözmeden, sonradan onun üzerinden gelişen diğer sorunları çözmeye kalkmanın, kalıcı bir çözüm olmadığı kanaatine ulaşmıştı. Bu yüzden kadın sorununun diğer tüm toplumsal sorunlardan daha öncelikli olduğunu, bundan dolayı da ulusal sorundan önce kadın sorununun çözümünü geliştirmek gerektiğini, tarihi bir tespit olarak sundu. Bizler bu konuda, çok miyop kalıyorduk. Savaşın en kızgın yıllarında, sis-

temin örgütlenmesi, eşitlik özgürlük yapılarının geliştirilmesi, kopuş teorisi etrafında kadının erkekten ayrı

kendi merkezi örgütlenmesini oluşturması, parti gücünü hatta kendi ideolojisini, bir kadın kur-

tuluş ideolojisi şeklinde geliştirmesi gibi şimdiye kadar görülmemiş, yapılmamış şeyleri,

Kürt kadınlarının gündemine koyuyordu.

Bu yeni argüman ve tespitler etrafında,

Kürdistan dağlarındaki kadınlar olarak;

kendi içimizde tartışıkça, çözümledikçe,

deneyimledikçe, ortaya muazzam bir

kadın mücadelesi çıktı. İşte bu mücade-

lenin mayalandığı, yeni bir anlama kavuştuğu

özgün-özerk örgütlenme ortamı; tıpkı bir

ana rahmi gibi kadın aklının, duygusunun,

sezgisinin hatta örgütsel bedeninin oluştuğu,

cana kavuştuğu bir rol oynadı, bir işlev kazandı.

Adeta, kadının kendini yeniden doğurduğu bir

zemin haline geldi.

Sömürgecilik ve soy-

kırımcı egemen sistemin

inkâr ve imha siyasetine paralel,

bir de katı dini dogmaların esaretine

de alınmış toplumsal gerçeklik söz ko-

nusuydu. Böylesi sömürgecilik ve katı

dini dogmaların hükmü altındaki bir

toplumun, sahip olduğu tek şeyi olan

kadınlarını da elinden almaya, evin-

den çıkarmaya, mücadele saflarına

getirtmeye kalkışmak, büyük

bir cesaret istiyordu.

Devrimlerin de Demokrasilerin de Cinsiyetleri Vardır

Toplumsal gerçek bir demokratikleşmeyi yaşayabilmesi için toplumsal cinsiyetçiliğin özgürleştirilmesi gerekir. Bu yüzden toplumun genel anlamda demokratikleşmesi ve gerçek bir değişim dönüşüm geçirmesi öncelikle, kendi bünyesindeki kadın sorununu çözmesine bağlıdır. Genel devrimler ya da toplumsal özgürlük ve eşitlik mücadeleleri, kadın için her zaman, direk ve doğasında eşitliğe ve özgürlüğe yol açmayabilirler. Böyle bir gelişmeye yol açması olasıdır, buna zemin açar, alan açar ama kesin böyle olacak diye bir kanunu yoktur. Nitekim dünya devrim deneyimlerinin bu konuda ortaya çıkardığı sayısız örnek vardır. Genel toplumsal kurtuluşun ya da genel demokratikleşmenin bir parçası olarak, kadınların da kurtuluşunun, demokratikleşmesinin ve eşitliğinin özgürlüğünün sağlanacağı tezi, birden fazla örnekle çürütülmüştür. Devrimsel gelişme ardından kadınlar, yine eski devrim öncesi ev ve aile ortamındaki ikinci cins konumlarına geri dönmekten kurtulamamışlardır. Yani genel demokratikleşme hareketleri, kadın eşitliğine ve özgürlüğüne alan açabilir, bu yönlü bazı gelişme olanakları sunabilir ancak kadına, öyle kendiliğinden özgürlük eşitlik getirmezler, sunmazlar.

Demokrasinin de cinsiyetinin olduğunu görmek gerekmektedir. Toplumsal devrimlerin yol açtığı demokrasi hareketlerinin bile kendi içinde, erkek lehine cinsiyet ağırlıkları vardır. Bugüne kadar, genelde, erkek ağırlıklı demokrasilere yol açmışlardır. Kadın ağırlıklı bir demokrasi örneği maalesef uygarlık tarihi boyunca ortaya çıkabilmiş değildir. Oysa hemen hemen tüm demokrasi mücadelelerinde kadınlar da yer almışlardır. Ancak kazanılan sözde demokrasilerin kurduğu hükümetler, iktidarlar, kadınların savaş ve mücadele süreçlerindeki emeklerini görmezden gelip, her defasında inkâr etmişlerdir. *“Rölinünüzü, görevinizi tamamladınız, şimdi çocuk doğurma ve mutfakta güzel yemekler yapma zamanı”* demişlerdir. Büyük Fransa devrimindeki kadınların yaşadıkları ile Sovyet Sosyalist Devrimi’ndeki kadınların bu konuda yaşadıkları, çok üzüntü vericidir. Devrimci ve özgürlükçü kadınlar olarak, büyük dersler çıkarmamızı gerektirir. Daha eskilerde de böyledir. Örneğin; ünlü Atina demokrasisi ve Roma kent demokrasileri incelendiğinde, oldukça erkek egemen demokrasiler olduğu hemen anlaşılmaktadır. Adeta birer erkek demokrasisidir. Bu kent demokrasisi örneklerinde kadınlar, yurttaş bile değildir. Sözde demokrasidirler ama demokrasi tarihinin övündüğü bu kent demokrasileri, kadınları henüz insandan bile saymamışlardır. O yüzden yurttaş değildirler. Atina ve Roma kent demokrasilerindeki yurttaşlık hakkı, sadece mülk sahibi erkeklere veriliyordu. Kadınlara düşen ise bu erkekleri sadece doğurmak ve doyurmaktır. Demokrasi tarihini inceleyenler, uygarlık süreci içerisinde geliştirilmiş bütün demokrasi örneklerinin böyle erkek egemenlikli olduğunu kesinlikle gözden kaçırmamalıdır. Bu küçük bir ayrıntı değildir. Bu konu, kendi başına incelemeyi, araştırmayı gerektiren hatta karşısında kadının

cinsiyet duruşunu gerektiren bir konu olmaktadır. Bu yüzden de en demokratik sistemlerde bile kadınların, kendine özgü bir çaba, amaç, örgüt ve mücadelesi mutlaka gereklidir. Bu da kadınların, genel toplumun demokratikleşme hareketine paralel, onunla özerk bir ilişki içinde, kendi bağımsız ve özgün yapısını geliştirmesini gerektirir. Kadınların genel demokrasi hareketleri veya sistemleri içinde, kendi iradi varlığını koruyup geliştirebilmesi için, ahlak ve politika yapımında rolünü oynayabilmesi için, özgün ve özerk örgütlenme olmazsa olmaz bir ilkedir. Kendi örgütü olmayan kadınlar, genel demokrasiler içinde adeta hak dilencililiğine düşerler. O yüzden, Kadın Kurtuluş İdeolojimizin beş temel ilkesinden biri örgütlülüktür. Çünkü kadınların kendi örgütlülükleri, kendi örgütleri, kendi örgütsel sistem ve işleyişleri, kendi karar mekanizmaları olmadan, binlerce yıldır egemenlik sürmüş erkeğin karşısına birey olarak çıkıp hak araması, çok beyhude bir çaba olmanın ötesine gitmeyecektir. Gerçekten de kadının binlerce yıllık egemen erkek karşısında örgütsüz bireysel savaşı, hak dilencililiğini aşamaz. Erkekten hak dilenmenin pratik karşılığı ise kadına dayatılacak olan onursuzca bir satın alınmadır. O yüzden kadınların, her şart ve koşul altında kendi ideolojik-felsefi örgüt beyinlerini ve örgütsel bedenlerini, özgün karar ortamlarını ve iradelerini, özgün eğitimlerini ve toplantı sistemlerini, kendi öz savunma reflekslerini geliştirmeleri, özgürlüğe, eşitliğe giden yolda başarının ve sonuç almanın anahtarı olacaktır.

Kadınların Kendi Kölelik Gidişatına Yaptıkları Müdahale Hamlesidir

Girişte de vurguladığımız gibi erkek egemen uygarlığın, kadını içine soktuğu binlerce yıllık bir cendere vardır. Kadın binlerce yıldan beri içine sıkıştırıldığı bu cenderede adeta büyük ve derin mutasyonlara uğramıştır. Başka bir şeye dönüşmüştür. Kadından çok, bir eşyaya benzetilmiştir. Tamamen bedensel bir varlığa indirgenmiştir. Erkek cinselliğini durmadan doyuracak ve onun erkek çocuklarını doğuracak bir maddi araç ve bedensel varlık... Dolayısıyla toplumsal tarihe yol açan, toplumsallığın kendisine yol açan, toplumsallığı duygu ve düşüncesinde büyüten, uygarlık tarihi öncesi ana kadının bilgeliğinden ve yarattığı değerlerden, neredeyse eser kalmamıştır. Bir akıl ve duygu yapısını, bir canlı sezgisel bütünlüğünü, bir felsefeyi, bir ideolojiyi, bilgeliği, yaratıcılığı simgeleyen kadınlık gitmiş, onun yerine paramparça edilmiş, her parçasına da ayrı ayrı fiyatlandırılmalar yapılmış, bedensel bir varlık haline getirilmiştir. Adeta “ölü canlara” dönüştürülmüş. Tanınmaz hale, kendi kendini bile tanıyamaz hale getirilmiştir. Bu tanınmaz hali ise şimdinin “normal” hali, doğal hali olarak genel kabul görür olmuştur. Bunun dışına taşan bir kadınlık ise anormal görülür, hor görülür, itilip kakılır olmuştur. Oysa ki, “normal” denilen ne kadar normaldir, neye göre

normaldir, kime göre normaldir, bunların tek tek kadının akıl ve duygu dünyasında, özgün-özerk örgüt ortamlarında araştırılıp incelenmesi, analiz edilip çözümlenmesi gerekmektedir.

Kadının bugünkü halinin yol açtığı yıkıcılığın, iyi anlaşılması gerekmektedir. Kadın, eskiden toplum yapıcıyken, uygarlıkla beraber adeta toplum yıkıcı bir halin içine sokulmuştur. Komplocu, entrikacı, kandıran, baştan çıkaran, kıskanç ve çirkin bir kadınlık yaratılmıştır. Bedenini sermayeleştiren, küçük amaç ve hedeflerine ulaşmak için durmadan bu sermayesini kullanan, aşağılanmış bir kadınlık inşa edilmiştir. Kadın özgürlüğünün, böyle bir kadın kişiliği ve gerçeği üzerinden geliştirilemeyeceği çok nettir. Ama buna bulaşmayan, böyle olmayan kadınlar da çok zavallılaştırılmıştır. Temiz kalmış, uygarlığa bulaşmamış kadınlar da böyle güçsüzleştirilmiş, geriye itilmiş, iradesizleştirilmiş bir durum içerisindeyler.

İşte kadının özgün zeminleri; kadının oluşmuş bu kişilik hallerinin ortaya döküleceği, tarihsel, sosyolojik, psikolojik açılardan çözümleneceği ve “nasıl bir kadınlık” sorusu etrafında, yoğunca tartışmaların geliştirileceği ortamlardır. Kadının, deyim yerindeyse kendisini yeniden doğuracağı, yeniden yaratacağı, yeniden oluşturacağı ortamlardır. Çünkü kadınlığın kendini ve kendisiyle beraber insanlığı oluşturma ve sürdürme sürecine, egemen erkek tarafından yapılmış binlerce yıllık bir müdahale vardır. Bu müdahale, kadında çok kalıcı, bozulma düzeyinde değişimlere yol açmıştır. Mutasyon dediğimiz budur. Kalıcı bozulmalardır bunlar. Kendine yabancılaşmadır. Toplumsal cinsiyet genleri aracılığıyla da durmadan kendi devamlılığını sağlamaktadır, kendisini kalıcılaştırmaktadır. Kadının özgün örgütlenme zeminleri; erkeğin kadına yaptığı bu binlerce yıllık müdahaleye yeniden ama bu kez kadının müdahale etmesidir. Erkeğin kadına yaptığı müdahaleye, binlerce yılın ardından, kadının geliştirdiği kendi müdahale hamlesidir. Aslında kadının, kendi kendine müdahalesidir. Kendi kölelik gidişatına yaptığı bir müdahaledir. Kaybettiği kendini, arama serüvenidir. Yabancılaştığı benliğini yeniden bulma, yeniden yaratma gayretidir. Yitirdiği renklerine, yitirdiği gerçek mutlu gülüşlerine duyulan özlemidir, kendine yeniden kavuşmanın zeminidir.

Özgün Örgütlülük Zeminini

Kadınlığı yeniden anlamsal kılmanın zeminidir. Kadınca anlamlar üretmenin, kadınca yöntemler bulmanın, kadın tarzını yaratmanın ortam ve zeminidir. Savaş ve şiddetten arınmış, derin anlamsallıklar üzerine kurulmuş, etik ve estetik kişilik duruşlarının, kendine öz güveni ve öz saygısı gelişkin birey doğalarının açığa çıkarıldığı zeminlerdir. Özgün örgütlenme ortamları, bireyin, her bakımdan kendisini

eğitebileceği, kaybolmuş öz güvenini yeniden kazanabileceği, iradi açıdan güçlenebileceği ortamlar olmaktadır. Dejenere olmuş kişilikten kurtulma ve özgür kadın kişiliğini geliştirmenin zeminleridir. Her türlü tartışmanın, her türlü sorgulamanın, her türlü fikir teatisinin yapılabileceği ortamlardır.

Özgün örgütlenme zeminleri, toplumun kadında oturttuğu psikolojik kodlardan kurtulmanın imkânlarını da sunar. Ezilmiş, aşağılanmış, küçümsenmiş hatta düşürülmüş kadınlık psikolojilerinin, kendisini çözümleyebileceği, onarabileceği, yeniden güçlendirebileceği, güçlü ve iradeli kılabilceği imkânlar sunar. Bir nevi kadınların ortak evrensel dünyası da diyebiliriz. Kendi başına bir dünyadır, özgün-özerk örgütlenme dünyası. Evrensel bir kadın dünyasıdır. Dünyanın neresinden olursak olalım, hepimizin kadınlar olarak kendimizi, parçası olarak içinde mutlaka bulabileceğimiz bir dünyadır. Yapıcı, oluşturucu, iyileştirici, inşa edici, güçlendirici bir dünyadır. Bu, özgün örgütlenme zemininden geçmemiş, kendisini bu dünyanın içinde eğitmemiş, çözümlememiş, geliştirmemiş bir kadının, özgür kadın duruşu kazanması pek mümkün olmamaktadır. Erkeğe benzeşen, erkeğin uygarlık aklı üzerinden yürüyen, onun duygu ve düşünce kodlarıyla büyüyen, onun bakışıyla bakan bir kadınlık ortaya çıkar. Böyle bir kadınlık, erkekle eşitlik düzeyi yakalayabilir ancak özgürlük düzeyi yakalayamaz. Çünkü özgürlük başka bir şeydir. Özgürlük, eşitliğin öbür adı değildir. Eşit olmakla, özgürlük sağlanmaz. Özgürlüğe ortam ve olanak oluşturulur. Kendini hiç değiştirmeden, erkek egemen uygarlığın birer kadını olarak, onunla eşit olmak, ona dâhil olmak anlamına gelir. Ona eklemelenmek, onun bir uzantısı olmak anlamına gelir. Oysa özgürlük; kendi tarzını geliştirerek, eşit olmayı gerektirir. Farkını belirginleştirerek eşit olmayı gerektirir. Kadının; kendi düşünüş, inanış, duygulanış, sezgileyiş, tavır, davranış, tartışma, karar, uygulama gibi her konuda, kendi tarzını ve yöntemini geliştirebilmekle beraber, bir eşitlik düzeyi yakalaması gerekir. Yani farklılıklar arasındaki eşitlik, özgürlüğe açık bir eşitlik olur. Ama ayınların eşitliği veya benzeşenlerin eşitliği, özgürlüğe pek yol açmaz.

Sürekliliği Olan ve Değişim-Dönüşüme Açık Örgütsel Sistemdir

Tabi bunların gerçekleşmesi için kadınlar tarafından örülen bu özgün örgüt zeminlerinin sürekli işlemesi, devamlılık kazanması ve sistem kavuşturulması gerekir. Geçici, bir dönemliğine, bazı eğitim ve araştırma faaliyetlerinin geliştirilip sonrasında da bitirilecek zeminler değildir. Özgün örgüt zeminlerimiz, kadınlığın yeniden doğrulduğu, yeniden yaratıldığı zeminlerdir. Uygarlık nasıl ki, erkeğin kalıcı bir sistem dahilinde kendisini her an tüm boyutlarda yeniden yeniden ürettiği bir akış hali ise kadının özgün örgütlülüğü de kadın aklıyla, kadın duygu ve düşüncesiyle, kadınlar tarafından örülmüş bir sistem dahilinde, yeni kadınlığın, özgür kadınlığın kendini

her an, tüm boyutlarda yeniden yeniden ürettiği bir akış halidir. Geçici ve takvimsel değildir. Yine tek gayesi, kurulu bir örgütü, sırf yürütmek ve üyelerine iş yaptırtmak değildir. Belki de kadın eksenli yeni bir uygarlık ya da kültür de diyebiliriz, kadın eksenli demokratik uygarlık veya kadın eksenli bir toplumsal kültür akışı... Çünkü kadın, toplumsallık kültürünün anasıdır. Doğuranıdır. İlk gelişmiş toplum kültürü, toplum halinde yaşam kültürü, ana kadın etrafında gelişmiştir. O zaman özgün örgütlenme zeminlerimiz, ana kadın etrafında gelişen bu kaybolmuş toplumsallık kültürünü yeniden doğurmalıdır. Ana kadının, ahlaklı ve politik toplumunu, yeniden doğuracak zeminlerdir. Böyle bir demokratik ve kadın özgürlükçü toplumu, yeniden mayalamanın, yeniden oluşturmanın zeminleridir.

Özgün-özerk örgütlenme, sistemsel biçim olarak ihtiyaç duyuldukça değişikliğe açık bir yapıdır. Sabit, durağan, şabloncu değildir. Özgün-özerk ilişki ve duruştan taviz vermemek kaydıyla, örgütlülüğü içerisinde kendi iradesiyle sürekli değişiklikler geliştirebilir. İhtiyaç duyulduğu kadar kalıcı, ihtiyaç duyuldukça da geçici kurumlar, birim örgütlenmeleri oluşturabilir. Bünyesinde, çeşitli örgütler kurup, zamanı doluktan ya da rolünü oynadıktan sonra feshedilebilir. Bu konuya işlevsel yaklaşılr, devlet sistemlerindeki statik bürokrasi gibi yaklaşılmaz. Kendini istediği kadar küçültüp büyütebilir. İhtiyaç duyduğu kadar çeşitlendirebilir.

Bu özgün kadın örgütlenmesi, içerisinde yer alan kadınların, yeteneklerini geliştirmesi için elverişli koşullar sunar. Kadınlar, bu yönlü kendi öz olaklarını oluştururlar. Kendilerine has, kendilerine ait, kendi tarzlarında sanat, spor, estetik çalışmaları geliştirebilirler. Toplumsal baskı altında kalmadan, erkeğin yargısı ya da basıncı altında kalmadan, oldukça özgür bir biçimde, düşünebildiği kadar, tahayyül edebildiği kadar geliştirebilir. Burada cinsiyetçi toplumun ve erkeğin baskısı olmadığı için kendine ait anlamlar, kendine ait yapılar, ürünler, tarzlar ve yöntemler ortaya çıkarılabilir. Kadının kendi tarzı, buralarda gelişir.

Eğitim ise özgün örgütlülük ortamlarının, baş tacı edilecek faaliyetidir. Evrendeki her canlı, yaşamak için durmadan kendini eğitir. İnsan yavrusu, ölünceye kadar durmadan bir şeyler öğrenme kapasitesine sahiptir. O yüzden insan toplumu, çocuklarını küçük yaştan itibaren

Düşünce ve bilgi dünyasından kovulan, bu dünyanın yasaklandığı kadınların, elbette kendilerine ait işleyen bir sistem oluşturması o zamanlar pek mümkün olamazdı. Şu aşamada bile kadınların kendilerine ait işleyen, sistemli bir dünya oluşturmaları, elbette düşünce ve bilgi dünyasına giriş yapmalarına bağlıdır.

eğitmeye başlar. Toplum, kendi bireyini her bakımdan eğitir. Evde eğitir, okulda eğitir, iş ortamında eğitir. Buna rağmen erkek egemen uygarlık, kadınların eğitim haklarını ellerinden almıştır. Kadınların kendini eğitmesi, okuması, yazması, duygu ve düşüncesini çeşitli biçimlerde başkalarına yazılı ya da sözlü olarak sunması yasaklanmıştır. Kadına eğitimin yasaklanması, aslında kadına düşünmenin yasaklanmasıdır. O yüzden kendini eğitmek, özgürlük yolundaki kadınların vazgeçilmezidir, en önemli faaliyetlerindendir. Çünkü bu konuda, erkekle arasında binlerce yıllık bir uçurum açılmıştır. Uygarlık erkeği felsefeyle uğraşmış, bilimsel bilgi araştırmaları yapmış, siyasi ve toplumsal düşünceler geliştirmiş, çeşitli bilim disiplinlerini geliştirmiş, kendi tarihini yazmış, anlatmıştır. Erkeğin binlerce yıllık egemen sistemi, geliştirdiği bu düşünce ve bilgi dünyası üzerinden inşa olmuştur. Düşünce ve bilgi dünyasından kovulan, bu dünyanın yasaklandığı kadınların, elbette kendilerine ait işleyen bir sistem oluşturması o zamanlar pek mümkün olamazdı. Şu aşamada bile kadınların kendilerine ait işleyen, sistemli bir dünya oluşturmaları, elbette düşünce ve bilgi dünyasına giriş yapmalarına bağlıdır. Örgütlülüğün dayandığı bir düşünce ve bilgi dünyasına sahip olmak gerekir. Bunun yolu elbette kendini her bakımdan eğitmekten geçer. Ama bu eğitim, öyle hazırda var olan bilirkişilerin, bilmeyenlerin kafasına bir sürü şey okuduğu bir eğitim sistemi olmamalıdır. Bu konuda da kadınların, kendi öz dünyası, özgün dünyası içerisinde, kendi eğitim tarzlarını ve kapsamalarını, kendi tarihsel, özgün ihtiyaçlarına göre oluşturmaları, en doğrusudur. Kadınların, bilmediklerine birlikte yoğunlaşacakları, araştıracakları, tartışacakları ve birlikte sonuçlara ulaşacakları, kendi argümanlarını hep birlikte geliştirecekleri, ortak tespitlerde bulunacakları, ortaya atılan bilgiyi birlikte gözlemleyebilecekleri bir eğitim sisteminin geliştirilmesi, özgürleştirici bir eğitim tarzı olacaktır. Tabi ki, herkes her şeyi aynı zaman dilimi içerisinde, aynı düzeyde bilmeyebilir. Herkesin gelişim düzeyi ve temposu aynı olmayabilir. Zaten bu pek mümkün de değildir. Değişik bilme düzeyleri arasında, birbirine anlatarak, tartışarak, sorgulayarak, çözümleyerek yeni bilme düzeylerine ulaşmak, eğitim tarzını daha verimli kılabilir. Bu anlamda sadece monolog tarzda değil, diyalog tarzında, bazen derinleştirilmesi gereken bir konuda, şimdiye kadar bilinebilenlerin toplanıp sunum yapılması, sonra da yorumlanması gibi birçok yöntem geliştirilebilir. Tarzı ve yöntemi, ihtiyaç duyulduğu kadar değişken kılmak mümkündür.

Kendi Kararlarını Kendileri Alıyor, Kendi Yönetimlerini Kendileri Belirliyor

Özgün örgütlenme zeminleri; kadının kendini yeniden doğurma, yaratma ve oluşturma sürecini geliştirirken, kendi öz karar mekanizmalarını ya da platformlarını da oluşturur ve sürekli işletir. Bu temelde kendi günlük, haftalık, aylık, yıllık toplantı

sistemini geliştirir. Günlük buluşmalardan aylık yıllık toplantıya, konferanstan kongreye kadar her türlü karar toplantılarını, kendi öz gücüne dayalı olarak, bağımsız düşünce ve iradesiyle gerçekleştirir. Bu toplantılarda, ihtiyaç duyacağı tüm konularda, kendi özgür düşünce ve iradesiyle kendi öz politikalarını belirler. Kendi öz planlamalarını çıkarır ve gereken kararları alır. Her toplanmadan sonra, politikaların hangi örgütsel araçlarla gerçekleştirileceği de belirlenir. Bu örgütsel araçları işletecek, pratik planlamaları hayata geçirecek ve alınan kararları pratikleştirecek bir iç düzenlemeyi de yine kendi bileşenleri üzerinden gerçekleştirir. Belirlediği kurallara göre seçimle ya da atama yoluyla, kendi tüzük veya yönetmeliğine göre ihtiyaç duyacağı her türlü görevlendirmeyi yapar.

Kadın, kendi özgün karar toplantı ve platformlarında, kendi öz yönetimini de seçer ya da belirler. Kadının kendi öz yönetimini kendisinin belirlemesi, iradi açıdan çok önemlidir. Kendi yönetim ilkelerini, ölçülerini, duruşunu kendi iradesiyle belirleyip öz yönetimini buna göre seçmesi, kadın yönetim tarzının ve deneyiminin ortaya çıkması açısından, oldukça önemli bir düzey olmaktadır. Çünkü uygarlık tarihi boyunca, kadına kendi çocuklarını, kendi ailesini bile yönetme hakkı ve yetkisi verilmemiştir. Uygarlık öncesinin toplumsal düzenleyicisi konumundan, tamamen iradesizleştirilen, yönetim yeteneği, sorumluluk yeteneği elinden alınan bir durumun içine sokulmuştur. Kendi kendini bile yönetmesi, yasaklanmıştır. Günümüz dünyasında bile birçok ülke ve toplumda kadınlar, hala ev içindeki yaşamda ve kendileri hakkında bile karar alamıyorlar. Babaları, kocaları ya da oğulları, onlar hakkındaki her türlü kararı alıyorlar. Kadınların da içinde yaşadıkları evi ve aileyi erkekler yönetiyor. Kadınların kiminle evleneceğine, kiminle yaşayacağına bile bu erkekler karar veriyor. Bu korkunç bir iradesizleştirilmedir, korkunç bir düşürülmüştür. Binlerce yıldan beri, kadının başkaları tarafından yönetilme gerçeği vardır. Bu yüzden kadının, özgürlük yolunda yürüyebilmesi için kendi kendini yönetmeyi öğrenmesi de ciddi bir gündem olarak ortaya çıkıyor. Kadın, bu konuda müthiş bir deneyimsizlik ve kendine güvensizlik yaşıyor. Bu bakımdan özgürlük yolunda, yol alma kararlılığında olan her kadının, ilk yöneticilik deneyimini, kendi özgün örgüt zemininde, kendi kadınlık dünyası içerisinde yaşaması, ilk tecrübe ve birikimini buradan sağlaması, onu oldukça avantajlı kılmaktadır. Çünkü özgün kadın dünyası içerisinde önüne çıkacak zorluklarla yüzleşirken, ortaya çıkan toyluklarını göğüslemeyi öğrenirken, etrafında bir erkek baskısıyla karşılaşmaması, herhangi bir erkek müdahalesine denk gelmemesi, deneyimini sonuna kadar yürütmesi açısından çok önemlidir. Bir de kadının kendi yöneticilik tarzını geliştirmesi, erkekle arasındaki farkı ortaya çıkarması bakımından da ilk yöneticilik deneyimini erkeğin uzağında, onun etki alanının dışında geliştirmesi anlamlıdır. Bağımsız kadın tarzının ortaya çıkması ve geliştirilmesi için

ilk deneyimlerin erkeğin günlük etki alanının dışında, özgün zeminlerde sağlanması daha verimli sonuçlara, daha özlü, daha kadınca bir gelişime yol açmaktadır.

Özgün-Özerk Örgütlenmede, Erkeğe Hiçbir Şekilde Yer Yoktur, Her Şeyi Kadınlar Belirler, Erkeklerle Ancak Mücadele Edilir!

Kadınların, kendi kongre ve konferanslarında, kendi öz iradesiyle seçtiği veya belirlediği yönetimin, kendi arasında iş bölümüne gitmesi genel örgüt çalışmalarında da etkide bulunması için öncü düzeyde rol alıp oralara da gerektiği kadar yönetim iradesini, yönetim temsilini göndermesi, görevlendirmesi, kadının genel siyasete de etkide bulunmasının en uygun yoludur. Özgün-özerk ilişki ve statünün çerçevesi böyle işlemektedir. Genel çalışmalardaki kadın yöneticilerin özgün kadın iradesi olarak Kürt Kadın Hareketi tarafından belirlenmesi ama genel karma iradenin de onayını alması, aradaki özerk ilişkiyi ve statüyü pratik olarak tanımlamaktadır.

Özgün-özerk ilişki ve statü gereği, kadınlar sadece genel çalışmalarda görevlendireceği ve düzenleyeceği yönetimini ve değişik düzeylerdeki temsilcilerini seçmek ve görevlendirmekle sınırlı kalmıyor. Bir de bulundukları tüm zeminlerde; ister özgün çalışma ve örgütlenme zeminlerinde olsun, ister genel karma çalışma ve örgütlenme zeminlerinde olsun, kendileriyle ilgili veya kendilerini ilgilendiren tüm konularda,

kendi kararlarını kendilerinin almasını da sağlıyor. Kadının,

kendi temsilcileri aracılığıyla içinde yer aldığı, katıldığı

genel karma örgüt ve çalışma mekanizmalarında, geliştirdiği özerklik statüsü bu şekilde işletiliyor.

Yani herkesi ilgilendiren konularda, ortak iradeyle kararlar alınıyor; ancak genel ortamlarda

bile sadece kadını ilgilendiren konular söz konusu ise orada bulunan kadınlar, erkeklerin

içinde yer almadığı özgün mekanizmalarını topluyor ve kendi kadın iradesiyle, kendi kararlarını alıyor. Sadece kadını ilgilendirmeyen, genel olarak toplumu ilgilendiren diğer konularda ise koşullar elverdikçe, kendi

özgün mekanizmalarında örgütlü görüş ve yaklaşım oluşturarak, bu görüş ve yaklaşımların genel karar mekanizmalarına, görevlendirildiği temsilcileri aracılığıyla götürülmesi,

yansıtılması ve böylelikle genel gündemlerin oluşmasında ve genel kararların alınmasında örgütlü

Kadının, kendi temsilcileri aracılığıyla içinde yer aldığı, katıldığı genel karma örgüt ve çalışma mekanizmalarında, geliştirdiği özerklik statüsü bu şekilde işletiliyor. Yani herkesi ilgilendiren konularda, ortak iradeyle kararlar alınıyor; ancak genel ortamlarda bile sadece kadını ilgilendiren konular söz konusu ise orada bulunan kadınlar, erkeklerin içinde yer almadığı özgün mekanizmalarını topluyor ve kendi kadın iradesiyle, kendi kararlarını alıyor.

düzeyde etkiye bulunması sağlanıyor. Tabi, bu durum iç bir mücadele zeminine de dönüşüyor. Çoğu zaman, kadınların görüşleri ile erkeklerin görüşleri, bloklasmaya kadar gidebiliyor. Kimi zaman ise birbirinin görüşüne karşı doyurucu iknalar yaşıyor. Bazen ise çelişki, uyumsuzluk ve mücadele konuları olarak sürüp, gidiyor.

Tüm bunların kadınlar tarafından geliştirilmesi sürecinde, erkek hiçbir biçimde yoktur. Ne fiziken, ne ruhen ne de düşünsel olarak, özgün-özerk örgütlenmede erkeğe yer yoktur. Erkek ile yoldaşlık arkadaşlık ilişkisi, kadın özgün-özerk örgütlenme iradesinin ve sisteminin dışında kalır. Özgün-özerk sistemlerde erkek, kadın hakkında ancak dışarıdan öneri ve eleştiri sahibi olabilir. Tabi erkek, bunu kabullenmekte çok ciddi zorluklar çekmektedir çünkü alıştığı bir hâkimiyet düzeyi vardır. O yüzden erkek öyle kendiliğinden demokratikleşme ve özgürlük eğilimi içerisine girmez. Tersine hem devrim ortamında hem demokratik siyaset ortamlarında erkek, her zaman hâkim olmak ister, önde olmak ister, kadın özgürlük ve eşitlik çalışmalarının bile kendisinin bilgi ve onayı dâhilinde geliştirilmesini ister. Bunu bir hak olarak dayatır. Bu konuda kadının özgün-özerk örgütlenme iradesiyle sürekli bir çarpışma içerisinde olur. Özgür kadın iradesi, bu tür dayatmalarla mücadele ederek gelişir. İşte buna, cins mücadelesi diyoruz. Cins mücadelesi; ideolojik-sosyolojik, felsefi ve psikolojik boyutlarda yürütülen bir mücadeledir. Tabi eylem alanlarında, pratik süreçlerinde, günlük bir çarpışmaya da dönüşür. Bu çarpışma ve mücadele içerisinde, kadının erkek karşısında sağladığı duruş, çok önemlidir. Kadın duruşunun başarısı, erkeği değişmek ve dönüşmek zorunda bırakma gücünü de bağlıdır. Kadın duruşu erkeği değişime dönüşüme zorladıkça, erkek kendine çeki düzen vermek zorunda kalır. Yoksa yeni kadınlıkla yürüyemez, onunla çalışamaz, aynı mevzide, ortak mücadelede zorlanır. Tüm boyutlarda yürütülecek doğru bir cins mücadelesi, erkeğin kendini mutlaka düzeltmesine yol açar. Yeni kadınlığın, erkeğe dayattığı ilke ve ölçülere göre yaşamak, çalışmak ve davranmak zorunda kalır. Her devrimci, mücadeleci erkek için böyle bir sürecin içine girmek, günümüz açısından belki zorunlu olmakta ama sonradan erkekte de bir duruşa dönüşme potansiyeli taşımaktadır. Nitekim mevcut durumda; Kürdistan'da, yeni kadınlığın gelişimine bağlı olarak, yeni erkeklik de şu anda oluşum süreci içerisinde. Ancak bu sürecin ne kadar hızlı ve başarılı yürüyüp yürümeyeceği, esasta kadın özgün-özerk çalışmalarının gelişme temposuna, tarzına ve niteliğine bağlı olarak yol almaktadır. Yani Kürdistan'daki toplumsal, sosyolojik ve psikolojik değişimin ana öznesi, belirleyici iradesi, kadındır. Kadınlar, yeni özgür kadın duruşunu kendinde geliştirdikçe ve kendisiyle yürüyebilecek, çalışabilecek, yaşayabilecek erkeğin ilke ve ölçülerini belirledikçe, dayattıkça, ortaya çok ciddi sosyolojik-psikolojik değişim ve dönüşümler çıkmaktadır. Diyebiliriz ki, değişimin ve dönüşümün ana damarı, ortaya çıkan özgün-özerk kadın örgütlenme duruş ve iradesi olmaktadır.

Ortaya Çıkan Kadın İradesi ve Örgütlü Duruşu, Genel Siyasete Hem Yansıyor Hem de Etkide Bulunuyor

Kürt kadınlarının özgün-özerk örgütlenme sisteminin sonucu olarak Kürdistan'da çok ciddi gelişmeler yaşanıyor. Köy ve kentlerdeki demokratik toplum çalışmalarından meclis çalışmalarına, demokratik siyaset çalışmalarına, sivil toplum örgütlenmelerine, siyasi parti çalışmalarına kadar, her alanda özgün-özerk örgütlenmenin ortaya çıkardığı çok ciddi kazanım ve gelişmeleri, günlük olarak görmek mümkündür. Tüm bu belirtilenler; denenmiş, sınanmış, sonuç vermediği ya da az sonuç verdiği yerde, yeniden yapılandırılmış ve sürekli kendini dinamik bir değişim-dönüşüm süreci içerisinde alarak, yürümeyi sürdürmüştür. Kürdistan'da siyasi, askeri, sosyal, kültürel, ideolojik-politik, diplomatik tüm boyutlarda, kadının bugün her bakımdan ortaya çıkardığı gelişme düzeyi, yol açtığı değişim-dönüşüm düzeyi, çok somuttur ve gözle görülür bir haldedir. Bu açıdan, Kürt kadınlarının, kendi pratiklerinde deneyimledikleri özgün-özerk örgütlenme sistemini, dünya kadınlarına taşımak, faydalanılmasını sağlamak, dünya kadın mücadelesi açısından da oldukça geliştiricidir. Açığa çıkan büyük bir tecrübe, birikim ve katkıdır.

Kürt kadınları, bu özgün-özerk örgütlenme içerisinde, kendi öz güçlerine dayalı olarak, ortaya çıkardıkları gelişme düzeyi sayesinde, bugün adlarını dünyaya duyurmakta, devrimci ve mücadeleciler duruşlarıyla, dünya kadınlarına güç ve cesaret vermektedirler. Özellikle, içinde yaşadıkları bölge toplumunu çok ciddi etkilemektedirler. Diğer halkların kadınları için de adeta bir çekim merkezi haline gelmektedirler. Esin kaynağı olmaktadırlar.

Özellikle son yıllarda, Türkiye'de, Kürtler öncülüğünde geliştirilen ve HDP şahsında somutluk kazanan, demokratik siyaset alanına kadınların aktif katılımı ve oldukça öne çıkması, parlamento ve yerel yönetimler siyasetinde, etkin öncü bir rol oynaması, dikkatleri Kürdistan özgürlük mücadelesinin kadın yaklaşımına odaklamış durumdadır. Türkiye siyaseti içerisinde, özellikle de faşizmle birlikte mücadele ve demokratik siyaseti geliştirme konularında, Kürt kadınlarının güçlü, kararlı, iradeli ve direngen bir duruş içinde olmaları hem bölge toplumlarının hem de dünya toplumunun dikkatini üzerine çekmesine yol açmıştır. Parlamento ve yerel yönetim seçimlerinde, HDP'nin kadını kapsama düzeyi, Türkiye ve Ortadoğu ölçülerinde, oldukça yüksektir. HDP'nin eşbaşkanlık uygulaması, ilk yıllarda yüzde kırk cins kotası uygulaması, sonradan ise direk eşit temsiliyeti prensip edinmesi, Kürt kadınının her yerde geliştirdiği bu özgün-özerk örgütlenme sisteminin, ortaya çıkardığı kadın emeği ve tarzının somut bir sonucudur. Onlarca kadın parlamenter ve onlarca kadın belediye eş başkanı, kadın meclis üyesi ve kadın muhtarlar, elbette kadınlara genel siyasetin demokratikleştirilmesi açısından da sorumluluk yüklüyor. Böylece kadınlar, hem HDP'nin kendi içinde demokratik siyaset normu kazanmasında rol oynuyor

hem de iktidar ve ana muhalefet partisi gibi diğer düzen içi partilerinin, kendi bünyelerinde, kadınlara daha çok yer vermesinde teşvik edici bir faktör haline geliyor. HDP'nin kendi kadın politikaları, doğal olarak diğer partileri de buna teşvik ediyor. Siyasette kadına yer verme konusunda, adeta bir rekabete yol açıyor. Bu anlamıyla, hem Türkiye siyasetinin genel olarak demokratikleştirilmesinde hem de Türkiye siyasetine daha çok kadının katılmasında, Kürt kadınları belirleyici bir rol oynamış oluyor.

Ancak kadının genel siyasette yer alması, nicel bir mesele olmanın çok çok ötesindedir. O yüzden de diğer partiler, kendi bünyelerinde kadına nicel olarak ne kadar yer vermeye başlasalar da HDP'nin kadın performansını ortaya çıkaramıyorlar. Bunun nedeni, yukarıda anlattıklarımızdır. Çünkü HDP kadın yapılanmasının arkasında, kırk yıldır birikmiş bir Kürt kadın mücadele tecrübesi ve birikimi vardır. Dev gibi özgün-özerk kadın örgütlenme deneyimi ve bu deneyimden yapısal bir bağ olmasa da beslenme durumu vardır. Ayrıca, kendi bünyesinde de oluşturduğu, özgün-özerk kadın yapılanması vardır. Kadının özgün toplantı, eğitim ve meclis tarzında örgütlenme sistemi, kamuoyuna yansıtıldığı kadarıyla sürekli işlemektedir. Özgün politikalar belirleme ve genel politikalara, özgün yaklaşımla etkide bulunma ve yön verme, yine kendi özgür iradesiyle, kendi kararlarını alma gücüne sahip olma, genel kararlara etkide bulunma düzeyini geliştirme gibi başarılı duruşları, tüm kamuoyuna yansıdığı gibi bizlere de yansımaktadır. Ama diğer sistem içi partilerin içinde yer alan kadınların hem beslenecekleri bir tecrübe ve birikim kaynakları oluşmamıştır hem de kendi içlerinde, kendi öz iradeleriyle geliştirecekleri, bir özgün-özerk kadın sistemleri yoktur. En basit bir toplantılarını bile erkekler yapmakta, kadın politikaları konusunda, erkek ağırlıklı toplantı mekanizmaları karar almaktadır. O partilerdeki kadın yapısı, öyle HDP'deki gibi kendi başına, kendi öz gücü ve öz iradesiyle, kendi politikalarını belirleyememektedir. Erkeklerin öncülüğünde geliştirilen bir kadın politikası yürütülmektedir. Dolayısıyla kadınların, o partiler içerisinde, kendi öz politikaları ve öz kararları pek yoktur. Kaldı ki, ortada oluşturulmuş kadın düşünce yapısı, zihniyeti, felsefesi ve ideolojisi, hatta bilimsel tartışma düzeyi olmadığı için bu partilerin kadın yapılarının taşıdığı düşünce ve zihniyet biçimi de erkek düşünce ve zihniyet biçimlerinin etkisindedir. Dolayısıyla bu partilerin içinde, kadın sayısının nicel anlamda artmasıyla beraber, pek bir şey değişmemekte, bir kadın tarzı ortaya çıkmamaktadır. Kadına siyasette yer vermek, bu partiler için çok güncel ve nicel bir durum gibi görünmektedir. Oysa HDP'de somutlaşan demokratik siyaset alanındaki kadının temel güç dayanağı oldukça tarihsel, oldukça bilimsel, sosyolojik, felsefi ve ideolojiktir. O yüzden sadece güncel ve nicel değildir, derin anlamsal niteliğe dayanmaktadır. Kendi öz düşünce yapısını, öz örgütlülüğünü, öz karar organlarını, öz yönetim tarzını, öz iradesini ve öz dünyasını geliştirme ve ayakta tutup yürütme gücüne dayanmaktadır.

Alternatif Politika Üreten İnanç, İdeoloji, Örgütlenmelerde Kadın

Olca Yaser

Hakikate Alternatif Olunmaz Hakikat Olunur

Kapitalist uygarlık, binlerce yıldır geçmişin tüm toplumsal hakikatlerini eriterek, değiştirerek, yok ederek gelişmeye, büyümeye devam etmektedir. Bunun karşısında başkaldıran ve direnen tüm inanç, ideoloji ve örgütlenmelere belirli koşullarda alternatif oluşumlar olarak bakmakta ve tarif etmekteyiz. Bu oluşumlarda kadının konumunun yorumu önemli olmakla birlikte yine bu oluşumların nasıl ve neden alternatif olarak ele alındığının da yorumlanması bir o kadar önem taşımaktadır. Bu nedenle de ana başlığın bir alt başlığı olarak “Hakikate Alternatif Olunmaz, Hakikat Olunur” ifadesiyle bir nebze de olsa bir tartışma platformuna ihtiyaç olduğu kanısındayım.

Alternatif olarak dillendirdiğimiz ve tarih boyunca kendisini sürdüregelen her inanç, ideoloji ve örgütlenme, hakiki olan, öz olan, ilk olandır. Neye alternatif? Kime alternatif? Niçin alternatif? sorularına verilecek yanıtlar hakiki olanı ifadelendirmemizi, ortaya çıkarmamızı sağlamaya yardımcı olacaktır. İktidar ve egemen düşünce yapısı, hakiki olana, öz olana ve ilk olana alternatif olmaktan öte, karşıt bir gelişme ya da sapma olarak ortaya çıkmıştır. Ve arada geçen tarih dilimi boyunca neyi kaybettiğimizi bilememek bir hakikat yitimidir. Neyi kaybettiğimizi bilemediğimiz takdirde yaşanan olgusal gerçekliği de tek ve sonul olarak görürüz. Bu gerçekliği öncesiz, yoktan var olmuş bir olgu olarak ele alırız. Böyle olunca gerçek olanın dışında aradığımız şeye alternatif deriz, bu da ilk ve öz olana rağmen ve onun dışında hatta karşısında bir şeye ulaşma riskini barındıracaktır. Hâlbuki aranması ve ulaşılması

gereken, iktidarsız ve devletsiz yaşanmış olan, öz olan toplum gerçekliğidir. Ahlaki ve politik olarak nitelediğimiz bu toplum gerçekliği, tüm bir doğayla uyumlu olma ilkesi esas alınarak kendini inşa etmiştir. İnşa edilen inanç, ideoloji ve örgütlenmeler doğanın işleyiş ilkeleriyle uyumlu halde kendisini bin yıllarca sürdürmüştür.

Doğal toplum için inanç kavramı yaşamın anlamlandırılmasıyla yakından bağlantılıdır. İnsanlık tarihi kendini mevcut evren karşısında her şeye anlam vererek var etmiştir. Dünya ve evren kendi oluşum sürecinde anlama kavuşmaya çalıştığı gibi, insanlık da kendisini dünya ve evren gerçekliğinden koparmadan yaşamını inanç ve düşünce temelli örgütleyerek sürdürmeye çalışmıştır.

Politika yapma ve örgütlenme en sade haliyle bireyin ve toplumun ihtiyaçlarının karşılanması biçiminde oluşmuştur. Politikanın ve örgütlenmelerin nasıl yapılacağı ise inanç ve sonrasında gelişen ideolojilerin konusu olmuştur. İnsanlığın ilk toplumsallaşmasında dolayısıyla ilk örgütlenme ve inanç oluşumunda kadın doğal bir önderdir. Kadının politik yaklaşımı doğal toplumu gerçekleştirdiği gibi doğal toplum gerçekliği de kadını oluşturmuştur. O günün politikasını ve örgütlenme biçimini demokratik kılan, kadının inanç sistemi olmuştur. Neolitik süreçle birlikte zirveye ulaşan demokratik yaşam tarzında, kadının biyolojik ve toplumsal üretim ve yaratıcılığının belirleyici rolü olmuştur. Ana kadının öncülüğünde gelişen bu politika tarzı günümüze kadar varlığını sürdüren uygarlık karşıtı siyaset tarzının ilkelerini ölçülerini belirlemiştir. İnsanlık tarihinin %98'inde politik yaşam en demokratik biçimiyle yürütülen bir gerçeklik olmuştur. Yapılan siyaset topluluk içindir, topluluğun kendisi tarafından yapılmaktadır ve ortaya çıkardığı kararlar topluluğun gönüllü birliği içinde ahlaki bir tutum temelinde pratikleştirilmektedir. Dolayısıyla demokratiktir. Siyaset toplumun üstünde ve dışında bir olgu değildir. Her birey kendisini topluluğa ait görür. Bu ait olma biçimi topluluğun yararınadır. Hem karar süreçleri hem de pratikleşme süreçleri doğal bir sorumluluk olarak görülür ve uygulanır. Bu sorumluluklar en sade haliyle toplumun hayati sorunlarıdır. Bu hayati sorunları çözme sanatı olarak siyaset ve örgütlenme tarzı, kadının öncülüğünde gelişir ve yönlendirilir. Günümüz sistem karşıtı inanç ideoloji hareket ve örgütlenme biçimlerine ilham kaynağı olan ve yol gösteren de bu ahlaki ve politik siyaset tarzıdır. Neolitik dönemle birlikte yaşanan zihniyet devriminin gelişim zemini, kadın öncülüğünde gelişen söz konusu ahlaki (iyilik-doğruluk-sadeli vb.) ve politik (yaşamın her alanında söz karar ve eylem gücüne sahip olmak) yaşam gerçekliği olmaktadır.

Ahlaki ve Politik Toplumdan Kopuş ve Direniş Çizgisi

Toplumsal üretime, bilgiye, tekniğe, üçlü erkek ittifakıyla (yönetici-rahip-askeri şef) el konulması, devletli ve sınıflı topluma geçişin ilk adımları olurken yaşamdaki

paylaşımın giderek birilerinin lehine akmasıyla eşitsizliğin, hiyerarşinin, köleliğin, sömürünün ortaya çıkması kaçınılmaz olmuştur. Bu zeminde oluşan devlet ve üst sınıfın varlığını sürdürmesinin tek koşulu vardır. Yaratılanlara el koymayı meşrulaştırmak için yaratıcı olanı (kadını) kötülemesi, manipüle etmesi, küçük düşürmesi, etkisizleştirmesi ve giderek hem düşünsel ve ruhsal hem de fiziksel olarak yok hükmünde sayması gerekmektedir. Kadını yok hükmünde saymak, birey ve toplumun tüm yaşamsal alanlarındaki dengesizliğin temeli olmuştur. İnsanın insanla, insanın doğayla, insanın toplumla kurduğu bütünlüklü ve aynı zamanda demokratik ilişki bozulmaya başlamıştır. Bu parçalılık ve hiyerarşik ilişki tarzı, kendisini giderek bir zihniyete, inanca ve örgütlülüğe kavuşturmuştur. Bin yıllardır büyüyerek ve gelişerek devam eden bu zihniyet ve örgütlülük günümüz ulus-devlet modeliyle kendini sürdürmeye çalışmaktadır.

Ahlaki ve politik toplumdan kopuş, egemenlikçi zihniyetin yaşamın her alanına nüfuz etmesiyle sonuçlanmıştır. Evrenin oluşum izahatındaki merkez olma fikriyle başlayıp, üstün cins, üstün varlık, üstün sınıf, üstün ırk zihniyetiyle inşa edilen devletli uygarlığın zihniyet, inanç ve örgütlenme biçimi de bu hiyerarşik silsileyi beslemiş büyütmüş ve meşrulaştırmıştır. Devlet mekanizmasının temeli olan Sümer ziguratları, ana kadın inancının karşılığı üzerinden gelişmiş ve bu karşılık giderek bir zihniyet şekillenmesine dönüşmüş ve kendini örgütsel bir sisteme kavuşturmuştur. Ancak bu süreç zor, baskı, şiddet ve de ikna yoluyla gerçekleştirilebilmiştir. Bu tarihsel süreç, iki damar üzerinden kendini sürdürmüştür. Biri kadın inancını, yaratım ve değerlerini en önemlisi de ahlaki ve politik temelde oluşan toplumsallık ve örgütlenmiş yaşamı, her türlü zora, baskıya, şiddete rağmen direnerek savunan ve sürdüren birey ve topluluklar diğeri, erkek egemenlikli iktidarcı ve hegemonik çizgidir. Beş bin yıllık tarih bu iki çizginin birbiriyle mücadele etme tarihidir.

İlk -öz- kök olarak tarif ettiğimiz inanış, kendisini inanç sistemleri, örgütlenme biçimleri olarak günümüze kadar taşımıştır. Bu inanış, klan, kabile, aşiret, sınıf ve halklarda varlık bulacak bazen de din felsefe, bilim ve sanat yoluyla değişip dönüşecek, ancak asla yok olmayacak ve kendini günümüze kadar devam ettirecektir.

Ana kadın etrafında gelişen toplumsallık ve bu toplumsallığın kendisini bir inanç sistemine kavuşturmasının mekânı Mezopotamya'dır. Buna karşılık ilk devletleşmenin yaşandığı ve kök saldıgı mekân da Ortadoğu olmuştur. Dolayısıyla Ortadoğu hem ahlaki ve politik toplum değerlerinin hem de devletli ve sınıflı uygarlığın kadim mekânıdır. Ortadoğu tarihi, merkezi uygarlık güçleri ile din, inanç, etnisite temelli uygarlık karşıtı güçlerin mücadele tarihi olmuştur. Uygarlık karşıtı güçlerin merkezi uygarlıklara karşı direnişleri sayesinde ahlaki ve politik topluma ait olan komünal değerler günümüze kadar taşınabilmiştir. Zerdüştlük ile başlayan gelenek, İbrani kabilelerin direnişinde, Hristiyanlık ve İslamiyet'in çıkışında komünal değerlerin arayışı

ve mücadelesiyle devam etmiştir. Ancak her üç dinin ve inancın iktidarla buluşma süreçleri onları karşısına dönüştürmüş ve giderek ahlaki ve politik toplum değerlerinden uzaklaştırmıştır. Zamanla tıpkı karşısında geliştikleri iktidarcı devlet zihniyeti gibi baskı, zor ve şiddete başvurmuşlardır.

Zerdüştlük ve Hristiyanlığın iktidara eklenmesi ve dönüşmesiyle komünal değerlerin savunucusu olarak Mani, Mazdek, Hürrem dini-felsefi-mezhepsel çıkışla, İslamiyet döneminde ise Babek, Karmatiler, Hariciler, Aleviler, Bacıyan-ı Rum, Hal-lac-ı Mansur ve Şeyh Bedrettinlerle devam etmiştir. Bunlar gibi yüzlerce aşiret, kavim, mezhep, felsefi hareket ve inanç sistemi iktidar güçlerinin baskı ve zulmüne karşı özgürlük hareketleri olarak çıkış yapmışlardır.

Zerdüştlük ve Zerdüştlükte Kadın

Zerdüştlük bu inançların kaynağı olma özelliğini taşımaktadır. Zerdüşt öğretisi aslında o güne kadar merkezi uygarlıklar eliyle baskılanan ve yok edilen toplumun ahlaki değerlerini yeniden yaşamsallaştırmak ister. Varoluşu, iyilik ve kötülüğün mücadelesi olarak tezahür eder. Kötülük, ahlaki ve toplumsal değerlerden uzaklaşma, iyilik ise toplumsallığa dönüş, arılık, temizlik, erdemlilik ve aydınlıktır. Zerdüşt inancının yaratılış mitolojisinde kadın ve erkek ayrımı yapmaksızın, insan ve doğanın tanrının bir parçası olduğu anlatılmaktadır. İnsanın insana, insanın tanrıya ve devlete, kadının erkeğe, doğanın insana kulluk yapmasını sorgulamış ve bireyin özgür iradesini açığa çıkararak insanı kendi yaşamının sahibi yapmak istemiştir. Zerdüştî gelenek günümüzde halen büyük bir etkiye sahipse bunun en temel nedeni de kendi hakikat rejimini yaratmış ve bu rejim etrafında kendi toplumsallığını örgütlemiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Dönemin ataerkil zihniyetine rağmen bu inanç sisteminde kadına ihtiyaç vurgulanmıştır ve bu nedenle de kutsal görülmüş ve yaratılan toplumsallıkta kadına bir rol ve misyon biçilmiştir. Kadın ve erkek eşit yaratılmıştır ancak toplumsal roller bakıldığında kadın erkekten geri bir konumdadır. Kadın Ahura Mazda'nın yarattıklarını çoğaltmak için vardır ve bu kadının

Zerdüşt inancının yaratılış mitolojisinde kadın ve erkek ayrımı yapmaksızın, insan ve doğanın tanrının bir parçası olduğu anlatılmaktadır. İnsanın insana, insanın tanrıya ve devlete, kadının erkeğe, doğanın insana kulluk yapmasını sorgulamış ve bireyin özgür iradesini açığa çıkararak insanı kendi yaşamının sahibi yapmak istemiştir.

iyi bir soydan gelmesi ve dini bütün olması gerekmektedir. Doğurganlığı ve üretimdeki rolü ile varlık bulsa da eskinin komünal değerleri az da olsa kadın şahsında kendisini sürdürmektedir. Ancak mevcut bakış açısı toplumsal cinsiyet rollerini ve sınıfsal ayrışmayı ortadan kaldırmamıştır. Kadınların evlerinde çocukların anası olması, çocuklarını yetiştirmede ve onlara iyilikler ile yurtseverlikleri aşılama en etkin kimse olduğu belirtilir. Erkek ülkeyi savunmakla halkın malını, canını ve namuslarını korumalarından sorumludur. Tek tanrılı dinlere geçişle birlikte bu toplumsal roller kendini derinleştirerek ve katılaştırarak devam etmiştir. Daha doğrusu üç tek tanrılı dinler için esin kaynağı olmuştur. Ancak diğer tek tanrılı dinlerden farklı olarak, her türlü kötülüğün kaynağı kadın değildir. Kötülüğün kaynağı, kötülük tanrısı Ehriman'dır ve o da erildir. İyiliğin tanrısı Ahura Mazda'dır ve Mazda'nın 8 meleğinden dördü dişildir. Bunlardan biri Ahura Mazda'ya itaat edendir (Sroaşa), ikincisi tanrısal düzeni koruyandır (Aşa), üçüncüsü canlılara sağlık verendir (Hurvativet), dördüncüsü bilginin ve bereketin temsilidir (Amaretat).

Buradaki kadına atfedilen görevler; düzenin sağlanması yani adaletin korunması, canlılığının ve soyun devamının sağlanması, bilgi ve bereketin temsili olarak toprakla eş tutulması, neolitik değerlerin benimsendiği ve korunduğu anlamına gelir. Ancak kadın yine de itaat etmek zorundadır. Zerdüştlükte özel mülkiyetin fazlasına karşı çıkılır. Bununla bağlantılı olarak tek evlilik koşulu getirilir. Dönemin ataerkil zihniyetine göre bir erkeğin birçok kadını mülküne almasına karşılık tek eşliliğin ahlaki kurala bağlanması elbette ki kadın açısından olumludur. Ancak doğal toplum ahlakıyla karşılaştığımızda kadın hala hak ettiği yerde değildir. Kadının özgür tercih seçeneği ve etkinliği kalmamış ve belirleyici olan erkektir. Kadının kamusal alandaki statüsü ise ibadet yeri olan ateşgahlarda din görevlisi olmakla sınırlıdır. Ancak daha üst görevlerde yer alamazlar.

Manicilik ve Manicilikte Kadın

Pers Krallığının Zerdüştlüğü resmi din haline getirmesiyle farklı felsefi ve inanç kesimleri ortaya çıkmıştır. Resmi dine karşı çıkan Mani, Zerdüştlük, Hristiyanlık ve Budizm'i birleştirerek bir senteze kavuşturmuştur. Mani inancı için, o güne dek bilinen tüm dinsel sistemlerin gerçek sentezi olduğu ileri sürülmüştür. Manicilik aslında Zerdüşst dualizmi ve inancının, Babil folklorunun, Mithra kültürünün, Budist ahlâk ilkeleri ve Hristiyan öğretisinin unsurlarının bir karışımından oluşmaktadır. Bu bileşimde öne çıkan anlayış iki ezeli ilkenin, iyi ve kötünün, çatışmasıdır. Mani dininde tanrısal aydınlık ile karanlık iki rakip olarak karşı karşıya durmaktadır.

Maninin evren ve insan oluşum hikâyesinde dişil öge, bu ikilemde aydınlığın bir parçası olarak tarif edilir ve önemli bir yer tutar. Kadın erkeğin bir uzantısı ve bir ek-lentisi olarak yaratılmamıştır. Diğer din ve inançlarda olduğu gibi ne erkeğin kaburgasından ve ne de alnından yaratılmıştır. İnanişâ göre kadın, “hayat ana” olarak tarif edilir. İlk insanı yaratan ve ona can veren hayat anadır. Mani’nin yaratılış öyküsünde Âdem’le Havva’nın cennetten kovulma sebebi kadın değildir. Kadın şeytan tarafından kandırılan ve bunun üzerine Âdem’i kandırıp yasak elmayı yedirmemiştir. Tam tersine Âdem, şeytanın elinde büyük bir esirdir. Işığın güçleri ona acır ve bir kurtarıcı gönderirler. Bu kurtarıcı aydınlık ise İsa’dır. Aydınlatıcı İsa, Âdem’i yük-seğe götürür ve Hayat Ağacından tattırır. Hayat ağacını tadan Âdem, kendine gelir, var olduğunu anlar. Ancak bu söylencede de son tahlilde hayat anayı da bir “baba” figürü, yani yüce tanrı yaratmıştır. Dolayısıyla diğer tüm inançlarda olduğu gibi kadın toplumsal zeminde yaradılış öyküsündeki kaderini yaşar.

Maniciler iki sınıfa ayrılmışlardır gizeme ulaşmış olanlar ya da seçkinler ile sıradan inan-anlar ya da dinleyenler. Manicilik’te kadınlar da seçkinlerin arasında kabul edilirdi. Bu seçkinler, çok zorlu hazırlık dönemlerinden geçirilirlerdi. Bu aşamadan sonra, kadınlar da "Tanrısal Işık" ile dolarlar ve artık bu ışıktı dünyevî nesnelerle kirletecek eylemlerden kaçınırlardı. Evlenmezler, mülk sahibi olamazlar, et yemezler, şarap iç-mezlerdi. Günlük yiyecekleri ve yalın giysileri ile gezgin bir yaşam sürerlerdi. Mani’nin dönemin köleci zihniyetine karşı seçkinler arasında kadın erkek ayırımı yapmaması, aksine kadını öncü kadro düzeyinde ele alması radikal bir çıkış olup kendi dö-ne-minde ilerici bir gelişmedir. Yine mülkiyet ortaklığını savunan Mani, kadının mülk-leştirilmesine ve cariyelik sistemine, çok kadınla evliliğe karşı çıkmıştır. Seçkinlerin feodal aristokratlara karşı verdikleri savaşlarda kadınlar önemli rol oynamıştır. Ancak seçkinler konumuna ulaşan kadın resmiyet kazanamamakta ve din adamlığı, soy sil-silesini takip etmektedir. Yani görev, babadan oğula geçer. Bu durum, Mani inancı-nın da kadın sorununun çözümünde reform düzeyini aşamadığını ve ataerkil zihniyetin etkilerinin hala güçlü olduğunu göstermektedir.

Mazdekçilik ve Mazdekçilikte Kadın

Mazdekizm, kimi araştırmacılara göre kökeni Zerdüşî dininin, kimilerine göre ise Mani dininin aykırı inancıdır. Kısacası Mazdekizm, her ikisinden de öğeler alarak oluşmuş toplumsal, siyasal ve ekonomik içeriği bulunan ku-ramsalsal bir inanç sistemidir. Mazdek, düşüncelerinin felsefî temellerini Zer-düşî düalizm ile açıklamıştır; aydınlık ve karanlık, iyilik ve kötülük daima savaş halindedir ve tanrı hariç her yerde bu durum kendisini göstermektedir. Yine Zerdüştlükte olduğu gibi insan öldürme ve hayvan eti yenmesine karşı çıkmıştır.

Din adamlarının ayrıcalıklarının ve tüm kötülüklerin ve günahların kaynağı olan özel mülkiyet, şiddet, haset (kıskançlık), öfke ve açgözlülüğün insandan uzak tutularak toplumun bir sevgi ve aşk toplumu haline getirilmesi gerektiğini savunmuştur.

Mazdekçilik, Zerdüştlüğün erkek egemen karakterli Sasani Devletinin resmi dini haline getirilip yozlaştırılmasına tepki olarak gelişen ve Zerdüştlük'teki kadını korumaya çalışan inançlardan biri olmuştur. Bir Zerdüştlük din adamı olan Mazdek, Zerdüştlüğü, halkın temel çelişkilerine göre yorumlayarak kendi adıyla anılan bir inanç geliştirmiştir. Felsefesinin özünü ortak yaşam ve kadın-erkek eşitliği oluşturmaktadır. Mazdek'te ana doğrultuyu belirleyen, doğu toplum-sallığı olmuştur. Mazdek, geliştirdiği felsefi anlayış ile Zerdüştlük rahipleri ile Sasani aristokratlarının ortaklığıyla oluşan erkek egemenlikçi devletçi sisteme karşı eşitlikçi, ortakçı ve özgürlükçü bir düzeni savunmuştur. Bu temelde de; mal ve servetlerin paylaşılması anlamında ortaklığı, kadın-erkek arasında eşitliği, İnsanlar üzerinde iktidar ve tahakküm kurulamayacağı düşüncesini felsefesinin merkezine koymuştur.¹

Mazdek'in; "Tanrı topraktan yiyeceği ve tüm gereksinimleri, halk onları aralarında eşit bölüşsün diye yaratmıştır. Hiçbir kimse diğerinin payından fazlasını alamaz. İnsanlar birbirlerine karşı yanlış davranmış ve biri diğeri üzerinde egemenlik kurmuş. Kuvvetli zayıfı ezmiş hem malını hem de yaşama hakkını elinden almış... Herkesin varlık bakımından eşit olması için, kesinlikle birinin ortaya çıkıp zenginden alarak fakire vermesi gerekiyor. Herkim olursa olsun, kimsenin bir başkasından daha fazla varlık, mal-mülk ve kadına sahip olmaya hakkı yoktur..."² söylemi ile hegemonik, hiyerarşik ve özel mülkiyete karşı çıkarak komünal eşitlikçi yaşama vurgu yapmakla birlikte kadın-erkek eşitliğini de temel bir ilke olarak ele almaktadır. Mazdek'in ortak ve eşit yaşam felsefesi dönemin egemenleri tarafından "Mazdek, kadınların da aynen servetler gibi ortak olması gerektiğini savunuyor" biçimiyle karalasalar da Mazdek inancının siyasal-ekonomik ve toplumsal öğeleri, ağırlıklı bir biçimde öne çıkmış ve ezilen halkların dünya görüşü olmuştur. Komünist toplum düşüncesinin ilk nüvelerini taşıyan Mazdekizm kendinden sonra gelecek olan Babek ve Karmati isyan ve hareketlerin sosyalist yaşam felsefelerine esin kaynağı olmuştur.

¹ Engin Erkiner, "Babek Destanı(1)",

http://enginerkiner.org/index.php?option=com_content&task=view&id=2634&Itemid=1Erişim Tarihi: 20.08.2019.

² İsmail Kaygusuz. "Aleviliğin İslam Öncesi ve İslam Dışı Kaynaklarına İlişkin Kısa Değınmeler"

<http://yedek.ismailkaygusuz.com/index.php/soylesiler/55-foods/494-494> Erişim Tarihi: 25.08.2019.

Hürremizm

Mazdek felsefesindeki kadına biçilen toplumsal misyon, Mazdek'in eşi olan ve kendisinden sonra iktidar güçlerine karşı mücadele yürüten Hürrem şahsında somutlaşmıştır. Mazdek, Sasaniler tarafından katledildikten sonra Mazdekçiliği eşi Hürrem Bin Ti Kade sürdürmüştür. Tarih erkekler tarafından yazıldığı için Hürrem'in öncülüğünde gelişen direnişe ait yazılı tarih yetersizdir. Tarihteki tüm diğer öncü kadınlar gibi yok sayılmak istenmiştir. Erkek egemen zihniyet, kadın öncülüğünde ve kadının yaratımları olan komünal değerleri tarihe geçirmek istemese de günümüz inanç sistemlerindeki etkilerine bakıldığında bunda pek başarılı olamadıkları görülmektedir. Mazdekizm, Hürrem tarafından sürdürülmüş ve daha sonra Hürremizm adını alacak olan harekete de kaynaklık yapmıştır. Hürremizm, kökenleri Zerdüştî felsefeye dayanan komünalist bir mücadele çizgisi olmakla birlikte günümüz Anadolu Aleviliğinin de temel çıkış kaynağı olarak bilinmektedir.

Dönem itibarıyla tanrı ve tanrı krallar eliyle gasp edilen Neolitik değerlerin, Yahudilik ve Hristiyanlıkla birlikte kadının toplum içerisindeki belirleyici rolünü yitirdiği bir dönemdir. Erkek egemen zihniyet kendini yaşamın her alanına sirayet ettirmiştir. Kadının erkekten sonra erkeğin bir eklentisi olarak yaratıldığı ve günahkâr bedeniyle kötülüğün kaynağı olduğu, çeşitli dini ve felsefi inanç ve söylencelerle kesin ve katı hükümlere bağlamaya devam edilmektedir. Bu düşünce sisteminin toplumsal karşılığında ise kadın tam bir kimliksizliği ve yok oluşu yaşamaktadır. Bu koşullarda Hürrem'in mücadelesi kadının bitmeyen direniş çığlığı olmaktadır. Diğer yandan bu direniş çığlığı, kadının öncülüğünde yaratılmış olan ahlaki politik toplum değerlerinin Mezopotamya'da ne kadar güçlü olduğunun bir göstergesidir. Farklı yorumlar Hürrem'i sadece bir simge düzeyine indirgemeye çalışsalar da kadın erkek eşitliğine ait düşüncelerin kadın iradesi ve mücadelesi olmadan kendiliğinden oluşacak düşünceler olamayacağından yola çıkılırsa, Hürrem sadece bir simge değil aynı zamanda tarihi bir karakterdir.

Hürrem eşi Mazdek'in katledilmesinden sonra onun yoldaşlarını bulmuş ve Mazdek'in düşüncelerinin yayılmasını örgütlemiştir. Hürremizm'in kendi dönemindeki direniş ruhunu ve ne kadar yaygınlaştığını Nizam-ı Mülk şu sözleriyle ifade etmiştir. "Hürrem dinliler her yana dağıldılar ve her kentte başka bir ad aldılar ve her yerde de sürekli olarak başkaldırdılar. Bâtıniler onlarla beraber oldu çünkü her iki mezhebin aslı birdir." Mazdekilere karşı baskılar ve katliamlar hiç bitmemiş ikinci dalga katliamları da gerçekleştirilmiştir. Bu katliamcı zihniyetten dolayı Hürremizm yayıldığı her yerde farklı adlar almış, bazen yer altına çekilmek zorunda kalmış ve kültürel olarak etkisini toplum içinde ve direnişlerde sürdürmüştür.

Hürremizm, komünalist özgürlükçü bir mücadele çizgisi olarak yüzlerce yıl varlığını sürdürmüştür. 800'lü yılların ilk çeyreğine kadar Emeviler, Abbasiler döneminde irili ufaklı Hürremi isyan yaşanmıştır. Bu tarihten sonra Hürremiler, Babek direnişiyle adlarını duyurmaya başlamışlardır.

Babek İsyanları

Babek kendi döneminde kurduğu toplumsal düzenle eşitlikçi, ortakçı yaşamı hâkim kılmış ve ezilen bölge halklarının umudu haline gelmiştir. Babek'in direniş kültürü ve kurduğu toplumsal düzen kaynağını, erkek egemenlikli zihniyet karşısında varlığını koruyan ana kadın kültürüdür. Ancak Babek isyanları 20 yıl sürdürülebilmiştir. Bu isyanlar daha uzun soluklu ve kalıcı bir mücadeleye dönüştürülebilmiştir. Çünkü Babek de her ne kadar devlet ve iktidar dışı bir düşünce yapısına sahipse de kendisini devlet ve iktidar ilişkilerinden tümenden soyutlayamamıştır. Yaygın ve güçlü Abbasi iktidarına karşılık marjinal kalmış, diğer bölgelerdeki Hürremi hareket ve isyanları örgütleme ve birleştirmede yetersiz kalmıştır. Giderek güçlenen ve yaygınlaşan ve halen tartışılabilir İslam dini karşısında güçlü bir strateji geliştirememiş ve zayıf kalmıştır. Kendini eylemsel düzeyde güçlü kılsa da İslam dinine alternatif olarak toplumsal düzenin teorik ve felsefi yönünü zayıf bırakmıştır. Tüm bunların dışında Babek'in inanç-

larının temelini oluşturan kadın, aşağılanmak, herkesin ortak malı olarak gösterilmek istenmiştir.

Kadınlar her türlü toplumsal faaliyet içerisinde erkeklerin yanında yer almaya başlar. Hatta bazı kaynaklarda kadın-erkek ilişkilerinde İslamiyet'in dayattığı imam nikâhının kaldırıldığını, bunun yerine karşılıklı gönüllü birlikteliklerin esas olduğu bir ilişki sisteminin hayata geçirilmek istendiği yazılmaktadır.

Çünkü tüm Hürremilerin hedeflediği komünal yaşam kadın eksenli neolitik kültürün izlerini taşımaktadır. Egemenler kadın şahsında bu kültür ve sisteme de saldırmaktan geri kalmamışlardır.

İslamiyet sonrası Ortadoğu tarihi tarihî katlar ve mezhepler tarihi olarak şekillenmeye başlamıştır. Zerdüştlikle yeniden tanımlanan ahlaki ve politik toplum değerleri, Mani'nin felsefesinde, Mazdek ve Hürremizm direnişinde ve Babek isyanlarında kendini sürdürmüştür. Özellikle Mazdek'in toplumculuk felsefesi Karmatiler'de 200 yıl sürecek olan sosyalist bir sisteme kavuşmuştur.

Karmatilik

Karmatiler, Ortadoğu'nun bütününe yayılmış olan en büyük toplumsal hareket olarak adlandırılmaktadır. Abbasi Devletinin hâkim olduğu alanlar üzerinde büyük bir nüfuz edinen, Abbasi iktidarını büyük oranda gerileten ve demokratik uygarlığın politik-ahlaki toplum birimine dayalı komünal yaşam tarzını hâkim kılan bu hareket, herkes tarafından İslam Komüncüleri olarak adlandırılmaktadır.

Karmatilik bir mezhep, inanç okulu ve de bir tarikat değildir. Komünal yaşam değerlerini esas alan toplumsal bir sistemdir. Uygarlık karşıtı olan toplum kesimleri, bu sistem içinde örgütlenirler. Eğitim ve ekonomik sistemlerini kurarlar ve en temel olarak da kendi savunma mekanizmalarını oluştururlar. Bu toplumsal sistemde kadınların etki düzeyleri ve katılım biçimleri daha eşitlikçi ve özüne yakın bir düzey kazanır. Özüne yakın demek zorundayız çünkü yerle bir edilen kadın gerçekliği karşısında kadının yeniden yaşama katılmaya başlaması dönem itibariyle devrim sayılabilmektedir. Kadınlar her türlü toplumsal faaliyet içerisinde erkeklerin yanında yer almaya başlar. Hatta bazı kaynaklarda kadın-erkek ilişkilerinde İslamiyet'in dayattığı imam nikâhının kaldırıldığını, bunun yerine karşılıklı gönüllü birlikteliklerin esas olduğu bir ilişki sisteminin hayata geçirilmek istendiği yazılmaktadır. Kadının tüm toplumsal alanlarda daha etkin olması ve de kadın erkek birlikteliklerin gönüllü ve özgür bir temele oturtulması karşısında günün devlet odaklı din adamları boş durmamıştır. Yaratılmak istenen kadın erkek ilişki biçimi ve kadına biçilen misyon, sistemin zayıflaması ve meşruluğunu yitirmesi için en temel karalama gerekçesi yapılmıştır. Yine bu karalamaya neden olan 'Ülfet (alışkanlık) Geceleri' olarak anılan ve daha çok 'Dostluk-Muhabbet Geceleri' olarak bilinen sosyal içerikli ve toplumun tüm kesimlerinin katıldığı eğlenceler olmaktadır. Günümüzde Aleviler için iddia edilen "Mum Söndü" çarpıtması, kaynağını bu dönemden almaktadır.

Alevilik ve Alevilikte Kadın

Neolitik değerler, Zerdüş düşüncesi ile onun güçlü ve yenilikçi devamı niteliğindeki Mani, Mazdek, Hürrem ve Karmati inanç ve sistemlerinde yaşamsallaşmış ve günümüze kadar taşınabilmektedir. Bugünkü Alevilik ve Ezidilik bu geleneğin devamı niteliğindedirler. Her ne kadar gelişen dinsel ve ideolojik düşünce yapıları tarafından asimile ve manipülasyona uğratılsalar da ahlaki ve politik toplum değerlerine bağlılık yönüyle farklılıklarını korumaktadır. Bu farklılık kadının toplumsal statüsünde de kendini göstermektedir. Bu temelde Alevilik de kaynağını geçmiş hakikat arayışçılarının mirasını günümüze sentezleyerek taşımıştır. Beş bin yıl öncesinde kadını etkisiz, kimliksiz, politikasız bırakan Sümer kölecî zihniyeti bugünün dinsel inançlarında

ve farklı ideolojilerinde kendini sürdürmektedir. İslamiyet'in Sünni yorumu merkezi devlet yapılanmalarında egemen-resmî ideoloji haline geldikçe doğal toplum değerleri, özellikle kırsal kesimlerde Alevilik içinde kendini örgütlemiştir. Yaresanlık, Babailik, Işıkçılık, Kızılbaşlık, Bedreddinilik, Ehl-i Haqlık, Kakailik vb. bu kültürün birer devamıdır.

Alevi-Tasavvufunda insan-ı kâmile verilen "tanrı-insan" sıfatı, cins farkı gözetmeksizin tüm insanlar için geçerlidir. "Tanrı-insan" kavrayış ve algılayışına dayanan ve toplumsal mülkiyeti ve kadınlar da dâhil genel eşitliği öngören eski Anadolu/Mezopotamya inanç ve kültürleri, günümüz Aleviliğinin inançsal-felsefi temelini oluşturmaktadır.

Anadolu Aleviliğinin inanç ve kültür kaynaklarının temelini oluşturan Mazdekçilik ve onun güçlü devamcısı olan Hürremilik'in, iktidarın yarattığı kadın erkek eşitsizliğinin ve her türlü adaletsizliğinin temelini toprak ve sosyal eşitsizliğe dayandırması sınıfsal bir karaktere işaret etmektedir. Bu nedenle de yapılmak istenen, bütün toprakları ortak mülke dönüştürmek ve toplumun yönetimine bırakmaktır. Mazdek ve Hürremilikte, aralarında o güne kadar bir meta gibi görülen kadınların da olduğu genel bir toplumsal eşitlik hedefleniyordu. Anadolu/Mezopotamya Kızılbaş- Aleviliğine damgasını vuran birçok düşünce, kaynağını onun kuramcısı ve isim-anası olduğu Hürremilik'le bunun devamı niteliğindeki Yaresanlık'tan (Yarsanizm) almaktadır. Sonradan bunlara eklenen Kızılbaş-Aleviliğinde olduğu gibi bu dinlerde de töre ve törenler kadın ve erkeklerle birlikte yapılmaktadır.

Günümüz Aleviliğinde ataerkil ve farklı ideolojilerin yarattığı toplumsal cinsiyet rollerinin etkisi olsa da genel toplumsal gerçekliğe vurulduğunda, kadının toplumdaki yeri farklılık arz etmektedir. Kadın erkek arasında belli bir eşitlik anlayışından bahsedilebilir. Çünkü alevi inanç ve ibadetine göre; Allah tüm insanları ve tabi ki kadın ve erkeği kendisinden bir parça olarak eşit yaratmıştır. Allah'ın eşit yarattığı bir varlığı ötekileştirmek ve dışlamak Allah'ı yok saymak anlamına gelmektedir. Kaldı ki, Alevi öğretisinde kadın erkek diye bir belirlemeye çok rastlanmaz. Buyruk ve Velâyetname gibi kitaplarda daha çok "bacı, kardeş" belirlemelerinden başka bir ayırıma rastlanmamaktadır. Diğer yandan sosyal yaşamda kadın-erkek ayrımı yansımaz, herkes "can" olarak nitelendirilir. Alevi tasavvuf anlayışındaki vahdet-i vücud anlayışı, kadın açısından daha eşitlikçi bir zemin de sunmaktadır. Baskının ve zorun sınırlı olması kadının daha serbest bir iradeye kavuşmasını ve toplumsal zeminde daha etkin olmasını sağlamıştır.

Kadınlar ibadetler de dâhil olmak üzere yaşamın her alanında görünür ve katılımcıdırlar. Cem ritüelleri insan ile tanrı birliğini ifade ettiği kadar kadın erkek eşitliğinin de eylemli dile geliş biçimi olmaktadır. Yaşamın her iki cinsin eşitliği ile çeşitlenip

zenginleşeceğini ve varlığını sürdürebileceğinin ifadesidir. Kırklar Cemindeki erenlerin 17'sinin kadın olup kadın erkek birlikte semah dönmeleri de bu düşüncenin somutlaşmasıdır. Yine Ahle-Haq (İran Alevileri) dini önderlerinden 1145 Sufinin yaklaşık 500'ünün kadın olması kadına biçilen toplumsal rol ve misyona işaret etmektedir.

Alevilikte kadının sosyal yaşam, politik ve ekonomik yaşama katılımında da farklılıklar mevcuttur. Örneğin İslamiyet inancındaki çok eşlilik kültürüne Alevilerde pek rastlanmaz. Alevilik tek eşlilikte olduğu gibi daha birçok konuda da Zerdüştlük kültürünün ve geleneğinin bir devamı niteliğindedir. Kadın ile erkek arasında belli bir anlayış, saygı ve eşitlik düzeyi olsa da bu özgür ve eşit bir ilişki anlamına gelmemektedir. Çünkü büyük oranda iktidarcı-milliyetçi-cinsiyetçi sistem kültüründen önemli düzeyde bir etkilenme söz konusudur.

Yine Alevi ailede çocuk eğitiminde kız ve erkek çocuklar arasında ayırım yapılmaz. “Eline, diline, beline” hâkim ol düsturu, her cinsiyet için de geçerli olmaktadır. Kadın sadece fiziki anlamda bir eşitliğe sahip olmayıp düşünsel anlamda da birçok yaratıma imza atmıştır. Birçok kutsal metin kadın eliyle yazılmış ve birçok kadın şair edebiyat dünyasında yerini almıştır.

Sonuç Yerine

Tarih boyunca kadın öncülüğünde gelişen toplumsallığa karşı savaşla var olan devletli uygarlık Ortadoğu'dan başlayarak tüm dünyaya hükümranlığını ilan ederek küreselleşmiştir. Bu yazıda bahsettiğimiz hakikat oluşumları Ortadoğu çıkışlı olanlardır. Ancak bilinmektedir ki, iktidarın olduğu her mekân aynı zamanda direnişlerin ve özüne dönüşlerin mekanıdır. Daha da doğuda gelişen felsefi inanç sistemleri ve akımlar, hakeza batıda önemli çıkışlara kaynaklık eden felsefi ve inanç sistemleri, Hristiyanlık içerisinde çıkan mezhep tarikat ve cemaatler bir taraftan ahlaki ve politik toplum değerlerini korumaya ve yaşatmaya çalışmış, diğer yandan ise kadın, yaşamın tüm alanlarında yeniden yaratılmaya çalışılmıştır.

Bahse konu olan inanç, sistem ve örgütlenmelerde hem toplumsal olarak hem de kadın açısından yürütülen mücadelelere önem ve değer atfetmek gerekmektedir. Özellikle kendi dönemlerinin siyasal ve ideolojik konjonktürü göz önünde bulundurulduğunda önemli ve değerlidir. Onları değerli kılan diğer iki olgu, günümüz kadın ve toplumsal direnişlere esin kaynağı olmaları ve direniş mirası bırakmalarındır. Yine kadın kültür ve değerlerini günümüze taşımaları itibarı ile de insanlık onlara borçludur.

Ancak ele aldığımız her inanç ve örgütlenmede değindiğimiz üzere, toplumsal bir rol ve misyon verilen kadın, geçmişin yıkıntılarından ve yok oluşundan kurtarılmak istenmektedir. Ancak bu istek ve çaba hemen hemen hepsinde bir reform niteliğini aşamamıştır. Ne Zerdüşt ne Mani ne Mazdek ne Hürrem ne de Karmati ve Alevilikte kadının yok edilen sosyal, ekonomik, politik ve ahlaki kimliği özüne, ilk olana yani hakikatine ulaştırma cesareti gösterilememiştir. Elbette ki bunun toplumsal, siyasal ve ideolojik nedenleri sıralanabilir. Esas olarak bir sorun nasıl tarif edilirse çözüm de buna paralel gelişir. Hepsinde olmasa da genel anlamıyla yaradılış öyküsünde kadın nasıl tanımlanıyorsa “kaderi” de o olmaktadır. Diğer taraftan toplumsal sorunları yaratan çelişkiler ve bunların çözüm yöntemleri, kadın sorununa yaklaşımı da belirlemektedir. Örneğin Zerdüşt’ün temel çelişkisi ahlaki ölçülerini yitirmiş insanlığın toplumsallığa yeniden dönüşünü sağlamaktır. Mani de iyilik ve kötülük ölçüleri yeniden tanımlanmaya ve Zerdüştlük de olduğu gibi toplumsallığı yeniden üretmeye çalışır. Mazdek ve Karmatiler’de ise sınıfsal çelişkiler öne çıkar. Sonuç itibarı ile kadın sorunu hiçbirinde esas mesele değildir. Diğer yandan kadın, oluşturulan inanç ve sistemlerde sınırları erkekler tarafından çizilmiş yaşamları yaşarlar. Bir kadın öncüye sahip olan Hürremizm’de bile kadın kültürü dolaylı olarak kendini yaşatmaya çalışır. Her birinde kadının yapabilecekleri göreceli olsa da kadının hiç ulaşamayacağı ve yapamayacağı işler azımsanmayacak düzeydedir. Belki de temel sorun mitoloji, dini, felsefi ve bilimsel olarak öne sürülen çarpıtılmış yaratılış öykülerindedir. Ya da tersinden okursak bu öykülerdeki

Ele aldığımız her inanç ve örgütlenmede değindiğimiz üzere, toplumsal bir rol ve misyon verilen kadın, geçmişin yıkıntılarından ve yok oluşundan kurtarılmak istenmektedir. Ancak bu istek ve çaba hemen hemen hepsinde bir reform niteliğini aşamamıştır. Ne Zerdüşt ne Mani ne Mazdek ne Hürrem ne de Karmati ve Alevilikte kadının yok edilen sosyal, ekonomik, politik ve ahlaki kimliği özüne, ilk olana yani hakikatine ulaştırma cesareti gösterilememiştir

kadının varoluş biçimi erkeğin edindiği konumu kaybetmemesi ile bağlantılıdır. Bir bütün olarak da sorunun kaynağı esas olarak paradigmasaldır.

Mevcut inanç sistemleri kadının toplumsal ve tarihsel kimliği ile buluşmasında yarım eksik ve yetersiz kalsa da günümüze devrettikleri miras ile yeni oluşumların örgütlenmelerin ve hareketlerin çıkışına kaynaklık ettiğini yazıyı sonlandırırken yeniden hatırlatmak gerekir. Çünkü bu miras Demokratik, Ekolojik, Kadın Özgürlükçü Paradigma ile ete kemiğe bürünmüş, tamamlanmış, örgütlenmiş, yaşama geçmiş ve başta kadınlar olmak üzere tüm dünya halklarının özgürlük umudu haline gelmiştir.

Özerk Kadın Politikası: Varolan ile Muhtemel Olan Arasında

Dilar Dirik

Çeviri: Başak Sıla Kaymak

Özerk politika ve bunun araçları, temel olarak, toplumların kendilerini şiddete ve sömürüye karşı savunmaları için gerekli olan, bilme, yaratma ve isimlendirme yolları ile bağlantılıdır. Kendini tanıma ve tanımlama araçları olmadan, kişinin varoluş ve anlamının emarelerinden yoksun bir şekilde, dünyaya etki etme, bir diğer deyişle “politik olarak hareket etme” yeteneği sınırlıdır.

Binlerce yıl boyunca, devlet kurumsal olarak, politika ve ekonomi araçlarını toplumdan ayırtmıştır,¹ ataerkinin kadının otoritesini ve anlam veren ve yaratıcı güçlerini ondan aldığı gibi.² Başka bir deyişle, bir nesneye indirgenmiş toplum, devletin egemenliği altında politik olarak hareket etme kabiliyetini yitirmiştir. James C. Scott'a göre, devlet, halkları “okunaklı” hale getirmeyi, bir başka deyişle, toplumlar üzerindeki kontrolü pekiştirmek için idari ve tertip edici ağılar kullanmayı hedeflemektedir.³ Devletin “görme” yöntemi, kolaylaştırılmış bürokrasi, kâr ve sosyal mühendislik niyetiyle sosyal, politik ve ekonomik sonuçları tanımlamak ve belirlemek için kullanılan yöntemleri kullanır; bu, eylemi kesen bir öngörülebilirlik rejimi sayesinde politikayı etkisiz kılan oldukça modernist bir yaklaşımdır. 15. yüzyıldan

¹ Pierre Clastres, *Archeology of Violence*. Semiotext(e), Los Angeles, 1994

² Gerda Lerner, *The Creation of Patriarchy*. University Press, Oxford, 1986

³ James C. Scott, *Seeing Like a State: How Certain Schemes to Improve the Human Condition Have Failed*. Yale University Press, New Haven, 1998

itibaren başlayan Avrupa sömürgeciliğinin yükselişiyle birlikte, dünyada epistemik egemenlik, bilim üstünlükçü kavramlar aracılığıyla kurulmuştur.⁴ Sonuç olarak, Avrupa Aydınlanma döneminin iktidar sistemlerine dayanan pozitivist bilim, yalnızca yaşam hakkındaki tüm diğer perspektiflerin, anlam veren deneyimlerin ve bilgi sistemlerinin sistematik olarak dışlanması yoluyla muktedir olandan yana tavır alarak değil, aynı zamanda sömürgeleştirilmiş topluluklar, kadınlar, işçiler ve doğaya karşı süreklileşmiş şiddet, baskı ve imha yoluyla gerçekleşmiştir.⁵ Devlet sistemi, kendisiyle zıt düşen birçok topluluk için toplumsal bilgiyi, politik araçları ve özerk yaşam biçimleri ve alanlarını yok eden bir silgi görevi görmüştür.⁶ Bu nedenle, topluma dair, tertipleme, kategorize etme, bölümlere ayırma, kontrol etme ve domine eden bir otorite pozisyonunda yapılandırma eğilimi olan devletçi bakış açısıyla; tabandaki toplulukların ve özellikle kadınların günlük yaşamını etkileyen şeyler üzerindeki fikirlerinden doğan daha yerel, doğrudan ve organik perspektifler arasında temel bir farklılık vardır.

Feminist, anarşist ve sömürgecilik karşıtı teoriler, uzun zamandır devleti ve özellikle de kapitalizm altındaki modern ulus-devleti, ekolojiye ve sosyal dünyalara zarar veren organize bir şiddet, sömürü ve ideolojik tekelleşim sistemi olarak eleştirmektedir.

Avrupa'daki feodalizmden kapitalizme mücadele dolu geçişi, kadınların bakış açısıyla yeniden değerlendiren Silvia Federici, yüzyıllardır süren devlet terörü kampanyası olarak cadı avlarına odaklanarak erken kapitalizmin ilkel birikiminin yalnızca ortak kaynakların (ormanlar, sular, sulak araziler, tarlalar vb.) ve kolonilerin sömürülmesi yoluyla değil aynı zamanda yeni bir kapitalist sosyal ve ekonomik düzeni kurumsallaştırmak için kadın bedenlerinin ve bilgi sistemlerinin ele geçirilmesi olarak gerçekleştiğine dikkat çekmiştir.⁷ Bu, kadınların bilgisine ve sosyal gücüne yönelik vahşi bir saldırı gerektirmiştir. Çekirdek ailenin kurumsallaşmasından önce, toplumun komünalist doğası, emeğin çoğunun, kadınlar için güç ve dayanışma kaynağı sağlayan ortak alanlarda toplu olarak yapılması anlamına gelmekteydi. Kapitalizmin yükselişinden önce, iş yalnızca ücretler açısından değil, aynı zamanda yaşamın yeniden üretimine katkıda bulunma niteliğine göre de ölçülmüş ve değerlendirilmiştir.

⁴ Linda Tuhiwai Smith, *Decolonizing Methodologies: Research and Indigenous Peoples*, Zed Books Ltd, London, 1999

⁵ Carolyn Merchant, *The Death of Nature: Women, Ecology and the Scientific Revolution*, Harper & Row Publishers, San Francisco, 1980

⁶ Smith; Scott

⁷ Silvia Federici, *Caliban and The Witch: Women, the Body and Primitive Accumulation*, Autonomedia, New York, 2004

Zamanla, vatansever, doğum yapan anne olarak kutsanmış veya baştan çıkarıcı cadı ya da fahişe olarak şeytanlaştırılmış olsun, kadınların hayat veren güçleri ve toplumsal otoriteleri, paraya çevrilmiş, kâr getiren bir ekonomide sömürgeleştirilmiş, ataerkil siyaset ve yaşam kavramlarını yeniden oluşturmak için belirlenen rolünü oynadığı ölçüde kadınlığına izin verilmiştir. Bu nedenle mekânın kamusal ve özel alan olarak iki kutba ayrıştırılması, kadınların marjinalleştirilip karar verme araçlarından koparılması için kullanılan temel yapısal mekanizmalardan biridir. Devlet destekli kapitalizmin, müştereklerin çitlenmesi* ve ücretli emeğin yükselmesi yoluyla yaşamda ataerkil ayrışmayı sağlaması, aileyi hane içinde erkeğin ataerkil otoritesi altında mahrem bir statüye kavuşturmuştur.⁸ Bir fikir, sistem ve proje olarak ulus-devlet ile birlikte, özellikle Ortadoğu gibi coğrafyalarda, toplulukların kendi kaderlerini belirleme, politika araçları ve anlamları üzerine nitelendirme ve eyleme geçme yetenekleri daha da kısıtlanmıştır. Dahası, yaşamda ekolojik “geçim perspektifini” savunan feministler, devletin modernist görünümünün, sosyalist ütopyaların totaliter rejimlere dönüşümünde sorumluluk sahibi olduğunu savunmuşlardır.⁹

Bu sorunları göz önünde bulundurarak, Abdullah Öcalan'ın “tabandan demokratik, kadın özgürlükçü, ekolojik” paradigması, tarihi zaman içindeki cansız deterministik olaylar dizisinden ziyade sonuçları mücadele yoluyla belirlenecek olan seçenekler ve fırsatlarla dolu organik, canlı, yaratıcı ve esnek bir varlık olarak yeniden değerlendiriyor. Bireysel ve kolektif insan eyleminin özerkliği ve yaratıcılığı için daha radikal bir siyasi projeye izin veriyor. Bu, paradigmasının siyasal eylemin aracı ve anlamı ile ilgili kavrayış ve görüşlerini doğrudan etkiliyor. Özellikle kadınlar için, doğrudan eylem ve mücadeleye dayalı bir özgürleşme anlayışı, özgürlük açısından yaşamı kaderci yorumlama biçimlerine teslim olan deterministik, bilimsel, doğrusal ilerlemeci tarih kavramlarından farklı çıkarımlara sahiptir.¹⁰

* Çitleme: İngiltere'de özellikle 18.yy da hız kazanan, Avrupa'daki farklı ülkelerde de görülen, kamuya ait alanların veya küçük toprak sahiplerinin geride bıraktığı toprakların çitlerle çevrelenmesi yoluyla sermaye birikim sürecine dahil edilmesini ifade eder.

⁸ Maria Mies, Patriarchy and Accumulation on a World Scale: Women in the International Division of Labour. Zed Books, London, 2014 (Original work published in 1986).

⁹ Claudia von Werlhof, Maria Mies & Veronika Bennholdt-Thomsen, Veronika Bennholdt-Thomsen; Maria Mies; Claudia von Werlhof, Frauen die letzte Kolonie, Rotpunktverlag, Zurich, 1991

¹⁰ Paulo Freire, Pedagogy of the Oppressed, Penguin Books, London, 1993 (Original work published in 1970)

Politika ve Özgürlük

Diyalektiğin doğal ya da ekolojik kavrayışlarına göre, tezler birbirlerini ortadan kaldırmaz, ancak -doğum öncesi ve sonrası anne ile embriyo arasındaki ilişkiye benzer bir şekilde- sembiyozlara¹¹ ulaşır. Esneklik özgürlük yaratırsa özgürlük çeşitlilik yaratır. Buna göre, hiyerarşik toplumun kurumsallaşmasına yol açan zorunluluk değil zordur (şiddet). Bu husus, tahakküm ve hiyerarşinin yalnızca gerekli değil aynı zamanda aslında kader olduğu iddiası üzerinden yükselen hiyerarşi temelli ideolojiler ve ekollerin aksine, “özgürlük seçeneğine” sunduğu alan göz önüne alındığında çok önemlidir. Kuantum fiziği tarafından evrenin itici bir unsuru olarak keşfedilen belirsizlik, özgürlüğün, evrimin ekolojik olarak ortaya çıkması bakımından temel bir parçası olduğu anlamına gelebilir. Niteliksel değişimin eşlik ettiği geçiş dönemleri olarak anlaşılan kaos aralıkları içinde, mücadele, anlar içinde dahi, sonuçları oluşturan belirleyici faktördür. “Evrende özgürlük olasılığı bu ‘an’da gerçekleşmektedir. Özgürlüğün kendisi ‘yaratılış anı’yla ilişkilidir”.¹² Bu nedenle, özgürlük seçeneği varoluş diyalektiğinin gerektirdiği şekilde evrensel olarak mevcuttur, fakat esasen mücadeleye dayanır. “Sosyal ekoloji” terimini ortaya atan Bookchin, organik toplulukları, Neolitik dönemde ekonomik sınıflardan ve politik bir devletten yoksun, içinde “içsel olarak ve doğal dünya ile yoğun bir dayanışma”nın var olduğu toplumlar olarak tanımlamaktadır.¹³ Organik toplumdaki farklılık kavramsallaştırmasının, hiyerarşik aşağılık veya üstünlük kavramları değil, çeşitlilik ve özgürlük açısından olduğunu savunuyor. Öcalan'a göre, eğer bilinç ilk önce bilgi, sezgi, anlam/duyu ve özgürlükten oluşan toplumsal örgütsel biçimlerde gelişmişse, klan veya doğal toplum, insan toplumunun ilk anılarını ve toplumun ilk fedakarlıklarını oluşturur.¹⁴ Devlet öncesi totem inanç sistemlerinde toplumun kendisine ibadet edilirken tanrısallığın soyut alemlere doğru (cennet, ahiret vb.) dışsallaştırılması giderek daha sınıflı ve anti-ekolojik bir karakter geliştirdi. Öcalan, bu algı değişikliğini, Sümer'deki bir “paradigma kayması”na dayandırmaktadır; renkli ve canlı bir dünyanın yerini, hiyerarşik bir bölünme almaktadır. Bu hiyerarşik bölünme insan özne ile giderek daha soyut, cezalandırıcı ve sömürücü bir hal alan ve talepleri rahipler, yaşlılar ve savaşçılar tarafından temsil edilen, uygulanan ve korunan tanrılar arasındadır.

¹¹ Murray Bookchin, *The Ecology of Freedom: The emergence and dissolution of hierarchy*, AK Press, Oakland, 2005

¹² Abdullah Öcalan, *Demokratik Uygurluk Manifestosu I: Maskeli Tanrılar&Örtük Krallar Çağı*, 2009

¹³ Murray Bookchin, *The Ecology of Freedom: The emergence and dissolution of hierarchy*, AK Press, Oakland, 2005, sy.110

¹⁴ Abdullah Öcalan, *Bir Halkı Savunmak*, 2004

Sümer devletinin rahipleri, dünyayı hiyerarşi ve sınıfa olanak sağlayacak şekilde yorumladıklarında metafiziğin tahakkümün üzerindeki rolünün farkındalığıyla hareket etmiş gibi görünüyorlar, çünkü tek başına güç kullanımı, toplumların sömürüyü ve ihtiyaç fazlasının topluma geri dönmemesini hayatın gerçekleri olarak kabul etmesini sağlayamaz.

Kapitalizm altında, hukuk ve adalet kavramları, kamu yararı veya ahlâki gibi amaçlara hizmet etme iddialarını bile giderek kaybediyor. İnsan haklarını savunduğunu iddia eden bu sistemin engellemeleri ve kriminalize etmesi ile sistematik olarak karşı karşıya kalan ezilen topluluklar için, iradesini bu tür kurumlara ve bürokrasilere teslim etmek hiçbir amaca hizmet etmiyor. Üyelerinin refahını sağlamak için, toplumların (kimi zaman antik) organik pratiklerinden türeyen doğrudan, somut adalet kavramlarının yalnızca sözde-demokratik mekanizmalar ve yapılar tarafından yozlaştırılmasıyla kalmıyor, aynı zamanda Hannah Arendt'in "hiç kimsenin yönetimi"¹⁵ olarak bahsettiği şeye yol açıyor.

Orta Doğu bölgesine özellikle kolonyal olarak empoze edilen ulus-devlet formunda ulaşan kapitalist modernite, bir ekonomik, politik sömürü ve tahakküm sistemi oluştururken aynı zamanda ahlâki ve manevi dünyalara da bir saldırı başlatmıştır. Eski bağılıkların, ilişkilerin ve kimliklerin dağılmasıyla birlikte, kapitalist çıkarların yönettiği bir emperyalist dünya sisteminde yeni ulus-devletler ve bunların suç ortaklığına bağılılık vaad eden yeni ihtiyaçlar ve benlik kavramsallaştırmaları teşvik edilmiştir. Komünal ekonomilerin yıkılması, kent merkezlerine göç, savaşlar ve çatışmalar, kitlesel demografik değişiklikler, bunun yanı sıra otoriter yönetim yoluyla tüm evrenlerin yıkımı toplumların kendini, kendi topluluğunu ve topraklarını saldırılara karşı koruma reflekslerini dahi zayıflatmıştır. Maria Mies, kapitalist ilkel birikimin kadınların emeğini ele geçirip sömürüp değersizleştirerek evcilleştirdiği, zor içeren süreci "ev kadınlaştırma" olarak adlandırır.¹⁶ Öcalan, "boyun eğmiş toplum"a atıfta bulunurken "karılaştırma" kavramını kullanmaktadır. Ev kadınlaştırılma (housewifization) durumu, kamusal alanın belirli bir şekilde yapılandırmasına dayanır ve hayatta kalmak için temel ihtiyaçları oluşturan üretim, üreme, kendini savunma ve kendini belirleme araçlarından kopuk, dışsal olarak tanımlanmış bir var olma halidir. Politikanın, tabandan direnişten, bürokratik kurumlara -STK'laştırma gibi- doğru yetkilendirilmesi ölçme, değerlendirme, planlama ve bilgiyi organize etme gibi resmi yollarla toplum üzerindeki nesneleştirici devlet bakış açısını daha da güçlendirmektedir.

¹⁵ Hannah Arendt, *On Violence*, Harcourt, New York, 1969

¹⁶ Maria Mies, *Patriarchy and Accumulation on a World Scale: Women in the International Division of Labour*. Zed Books, London, 2014 (Original work published in 1986).

Bunun ışığında Öcalan, ahlâkı; özgürleştirici, toplumsal bilinç ve siyaseti, örgütlenme ve pratik yoluyla toplumu dönüştürme sanatı olarak tanımlar.¹⁷ Tek taraflı, tekelci idari karar vericileri ve mekanizmaları olan hiyerarşik devlet güç sistemleri ile yalnızca toplumun tüm kesimlerinin aktif katılımı ile uygulanabilecek “gerçek politika” olarak adlandırdığı şey arasına ayırım koyar. Bu nedenle toplum, kapitalist-modernist vatan-daşlık biçimlerinin pasifliğine karşı komünallığe, dayanışmaya ve aktif politik pratiğe dayalı bir ahlâk aracılığıyla kendi yaşam koşullarını belirler. Politika toplum olmadan mümkün değilse, bunun mutlaka demokratik ve dolayısıyla ahlâki olması gerektiğini savunur. Aksi takdirde demokrasisi olmayan bir toplum politik ve dolayısıyla ahlâki olamaz.¹⁸ Söylemsiz, eylemsiz bir nesne veya devletin ve sermayenin amaçlarına araç olmaktan öteye gidemeyen toplum demokratik olamaz, çünkü “demokrasi, ifade eden ve örgütlü güç olarak tüm toplumun süreçlere katılımını ifade ederken politika, pratikler ve alınan kararlardır.” Ancak radikal, gerçek politika, demokratik olabilir. Demokrasi, bir ilke ve eylem tarzı olarak, etik bir sosyal örgütlenme biçimi, kendi aktivistlerini yeniden üreten bir okul haline gelir.

Ahlâki-politik toplumların yaratılabildiği ölçüde, toplumun kendilerini ve dünyalarını etkileyen sorunlara ilişkin okuryazarlığı daha da gelişecektir. Bu topluluklar, çevrelerindeki olayları (dünya politikalarını yeterli ölçüde yorumlayabilecek ve bunlara göre hareket edebilecekleri şekilde) ne kadar anlamlandırabilirlerse, kendilerini ekonomik, ideolojik ve fiziksel saldırılara karşı o kadar savunabilirler. Kürt Özgürlük Hareketi’nin halk tabanı temeli, kritik anlarda dünyanın dört bir köşesinden özgürlük arayışına gönüllü yüzlerce, binlerce insanı saatler içinde harekete geçirebilmesi -yakın zamanda İmralı tecridini kırmaya yönelik Leyla Güven’in öncülüğünde gerçekleşen açlık grevi direnişleri gibi- hareketin etik ve politika arasında diyalektik bir ilişki kuran mücadele biçimleri ve amaçlarından ileri gelmektedir. “Sadece eylem yoluyla var olabilirim.” Kürdistan’da politik söylemde yaygın olarak kullanılan bir sloganı tariflemek için kullanılabilir: “Berxwedan Jiyan e” - “Direniş yaşamdır.”

Demokratikleşmenin İtici Gücü Olarak Özerk Kadın Politikası

Son yıllarda, “prefigurasyon (önceden yapılandırma)” terimi, radikal teori ve pratiğin dünyasında kendine yer bulmuştur. Prefiguratif politika, dış faktörlerin olgunlaşmasını beklemek yerine insanların tasavvur ettiği özgürleşmiş toplumları, ilişkileri ve hayat biçimlerini burada ve şimdi hayata geçirmek ve somutlaştırmak olarak

¹⁷ Abdullah Öcalan, Bir Halkı Savunmak, 2004

¹⁸ Abdullah Öcalan, Demokratik Uygurlik Manifestosu IV: Ortadoğu’da Uygurlik Krizi ve Demokratik Uygurlik Çözümü, Mezopotamien Verlag, Neuss, 2010

görülmektedir. Son yıllarda, bir yandan yerel sağcı ve milliyetçi söylem ve politikaların yükselişine ve diğer yandan çok uluslu şirketler ve ekonomilerin güçlü ağlarına karşı, dünyadaki kadın hareketleri, sınır ötesinden kadınlarla örgütsel bağlantılar kurarak giderek daha fazla yerel politikaları demokratikleştirme ve sömürgecilikten bağımsızlaştırma görevini üstlenmeye başlamıştır. İkincil olmayı reddeden feminist teori ve politika, bugün radikal demokrasi ve kapitalizmin alternatifleriyle ilgili tartışmalarda aktif bileşen olmak konusunda ısrar etmektedir. Kürt kadın özgürlük hareketinin ideolojisinde ve pratiğinde, özgürlük ancak örgütlü eylemle ele alınabilecek sürekli bir mücadeledir. Bu nedenle, kadınların özgürlüğü örgütlerle ve hareketlerle sınırlandırılmaz, ancak bilfiil konfederal bir şekilde örgütlenmiş özerk bir kadın sisteminin inşasını teşkil etmelidir. Hareket için, sömürgecilikten bağımsızlaşma, 5000 yıllık devlet sisteminin -en eski sömürgecilik türünden, yani kadınların ataerkinin hükmü ve otoritesi altına alınmasından başlayarak- toplulukların sömürgeleştirmesini ortadan kaldırmaya yönelik radikal ve sürekli bir çaba haline gelmiştir. Başka bir deyişle, sömürgeci bağımsızlaşma, geçmiş yüzyıllardaki sömürgeciliğin miraslarından ideolojik, kültürel, politik, sosyal ve ekonomik anlamda kurtuluştan daha fazlasını içerir. Ataerki otoriter sistemlerden politikayı geri almak aynı zamanda yer, zaman ve eylem kavramlarını sömürgeci bağımsızlaştırmak anlamına gelir.

Kürt siyasetinde kadın öncülüğünün yükselmesi ile birlikte, özerk kadın örgütleri bağımsızlık hareketinin karma yapılarından ayrı ve bağımsız olarak örgütlenmekte ve böylece genel mücadelenin radikal kanadını oluşturmaktadır. Kadın özgürlüğü, daha geniş anlamda hareketin ideolojisini ve pratiğini de aktif olarak biçimlendirmektedir. Özerk kadın yapıları sadece kadın siyasetinin radikalleşmesine yer açmakla kalmaz, aynı zamanda ilerici hareketler içinde dahi bulunan ataerki eğilimlere karşı yapısal ve ideolojik öz savunma mekanizmaları oluşturur. Kadın eş başkanının görevi hem varlığı hem de aktif çalışmasıyla, aynı zamanda egemen erkeği, tek taraflı iktidarına meydan okuyarak demokratikleştirmektir. Kadın hareketinin tüm aktivistleri, erkeği değiştirme veya Öcalan'ın sözleriyle sosyalizminin temel prensibi olarak egemen erkeği öldürme misyonuna sahiptir. Başka bir deyişle, toplumsal hareketlerin devletçi politikaya karşı oluşturduğu alternatifler devlet yapılarından daha demokratik olabilir, ancak demokratikleşmeleri için kadın mücadelesi yoluyla sürekli olarak kendilerine meydan okunmalıdır.

Kökenini tarihin sömürgeci ve ataerki felsefelerinde bulabileceğimiz evrensellik doktrinlerinin aksine, Kürt Kadın Hareketi'nin, kadınların demokratik konfederalizmi için getirdiği öneri, kadınların kendi coğrafyalarındaki mücadelelerinin kendine özgü dinamikleri ve bağlamları olduğunun, her birinin örgütlenme ve mücadele için spesifik biçim ve stratejiler gerektirdiğinin farkındadır.

Aynı zamanda, kadınların dünya çapındaki devrimini gerçekleştirmek için ortak mücadeleler, uygulamalar, terimler ve stratejiler oluşturma gerekliliğini kabul etmektedir. Meral Çiçek'e göre, “Yapı olarak demokratik konfederalizm (...) aynı zamanda iktidar ve tahakkümü ortadan kaldırmaya ve demokrasiyi öğrenmeye yardımcı olduğu için de işlevsel”¹⁹, çok sayıda yapının özerkliğini korurken ve aktif olarak ifade ederken konfederal bir şekilde bir araya gelip koordine etmesini sağlar. Yatay ve çok boyutlu örgütsel pratiği ve yerel ile evrensel arasındaki simbiyotik ilişkisi ile Demokratik Konfederalizm aynı zamanda siyaset için ekolojik bir paradigma oluşturmaktadır. Özerklik, yalnızca devlet karşısında yerel öz örgütlenme yapılarıyla ilgili değildir, aynı zamanda demokratik konfederal proje içindeki bir ilişkiyi de ifade eder. Eylem ve dönüşümün, ahlâki güdümlü ve politik olarak aktif bir toplumun gerekli dinamikleri olarak anlaşılması gerektiğini savunan ekoloji ilkesine dayandırılarak esnekliğe çok büyük önem atfedilir.

Bu anlamda, Demokratik Konfederalizm yalnızca bölgesel bir proje ya da yönetim sistemi olarak anlaşılmamalıdır. Daha ziyade, demokratik-konfederal örgütlenme her şeyden önce bir zihniyettir, toplumla nesneleştirici bir ilişkisi olmayan politik bir zihniyettir. Bu sadece özerklik, bağımsızlık ve özgürlük gibi kavramların devlet bürokrasilerinden ve kurumlarından doğrudan eyleme dayalı tabandan çözüm bulma lehine ayrışması anlamına gelmez, aynı zamanda kişinin kendi ve hayatı üzerine düşünme biçiminde bunun yanı sıra ilişkilerin yaratılma biçimlerinde özerkliği, bağımsızlığı ve özgürlüğü kurmak anlamına gelir. Sömürgecilik ve kapitalist modernite altında, bilgi, üretim, öz savunma ve politikayı başkalarına teslim etmeyen özerk yaşam ancak mücadele yoluyla gelebilir. Mücadele, bilinçli olarak ilişkilendirilirse özerk öz-örgütlenme biçiminde açığa çıkar. Bu anlamda, kendini özgürleştirme ile politik eylem yoluyla başkasının demokratikleşmesi arasında diyalektik bir ilişkiden söz edebiliriz. Bir bireyin kendini gerçekleştirmesi, kendini yaratması ve kendini savunması bu yüzden toplumun kurtuluşu için gerekli bir şarttır; kadınların özerkliği, erkekliği ve ilişkileri ataerkiden özgürleştirme olasılığının bir koşuludur; Bir topluluğun kendi kendini belirleyen varoluşu, ülkeyi bir bütün olarak demokratikleştirecek dinamik bir güçtür. Bu diyalektik ilişkiler sadece tamamlayıcı değil, aynı zamanda mücadele ve çatışmanın merkezlerini oluşturucu niteliktedir.

¹⁹ Meral Cicek, For a New Internationalism of Women: Democratic World Women's Confederation, 2019 (internationalistcommune.com)

Özgürleşme Politikaları Üzerine Bilgi Üretimi: Feminist bir Perspektif

Feminist radikal politikalar hem gerçek hem de mümkün olanla ilgileniyor ve dolayısıyla hayal dünyalarında, öncüllerinde ve uygulamalarında prefigürasyon unsurları içeriyor. Feminist politikayı bilgilendiren epistemolojiler, toplumun bilgisini neyin oluşturduğuna dair, kadere kavramlar ve hakikat yapılandırılmasını ve tarihsel olarak sömürgeci, devletçi, pozitivist ve erkek egemen kurallar tarafından koşullanmış gerçekliği takip edemezler. Geçtiğimiz sekiz yıl içinde sol çevrelerdeki en büyük çekişme ve tartışma alanlarından biri, Rojava/Kuzey Suriye'nin kendini “devrim” olarak adlandırması oldu. 2011'den sonra bölgede başlayan ve devam etmekte olan siyasi sürecin tartışılması, bu makalenin kapsamı dışında olur, ancak Rojava'daki sosyal, ekonomik ve politik dönüşüm, dünya genelinde sol, radikal veya genel olarak ilerici gruplar tarafından tatmin edici incelemelere değer bulunmuştur. Ne var ki, Rojava birçok kişi bakımından devrimin hala mümkün olduğu fikrini güçlendirirken bir yandan da toplumlardaki otoriter bilgi üretim biçimleri aracılığıyla kavranmıştır.

Rojava'daki cinsiyet rollerindeki ve ilişkilerdeki “gerçek değişim”i -çoğunlukla Avrupa-merkezci bir şekilde- anlamaya çalışan feminist araştırmacılar, gazeteciler ve aktivistleri arasında şüphe bir dereceye kadar yaygındı: “Gerçekten feminist bir toplum mu? Ev işleri artık eşit mi paylaşılıyor? Cinsel özgürlük ne durumda?” Bunlar geçerli sorular olsa da Kürt kadın hareketinin gözünde, 5000 yıllık bir tahakküm tarihi olarak tanımladıkları şeyin içselleştirilmiş zihniyet ve sosyal ilişkilere meydan okunmadan birkaç yıl içinde yalnızca politik mekanizmaların kurulmasıyla üstesinden gelinmesi beklenemez. Dışardan bakan birçok göz, ilişkilerin, anlamların ve değerlerin eğitim, kafa yorma ve komünal örgütlenme yoluyla dönüşümünden ziyade, görünürde olan mekanizmalara ve yapısal değişimlere daha çok odaklanarak savaşın ortasında, emek, özen ve sürdürülebilirlik adına sabır göstermeden hızlı bir sosyal dönüşüm ve anında somut sonuçlar bekliyor gibi göründü. Bu şekilde, birçokları, sayısız insanın, özellikle kadınların hayatında, yüzlerce küçük devrimin kolektif süreçlerle gerçekleşmekte olduğunu görmezden geldi. Şüphelilik, akademik eleştirinin bir aracı olabilirken hareketlerin kaldırabileceği bir düşünce biçimi değildir. Devrimi sosyal mühendislik için bir fırsat olarak gören ataerki otoriter devlet siyasetine benzememek için, prefigürasyon -disiplin ve kontrolden ziyade umut, özen ve sabır- siyasal özgürlük süreçleri hakkındaki feminist kavrayışları bilgilendirmelidir. Özgürleştirici sosyal süreçler üzerine bilgi üretimimiz aynı zamanda, toplumu anmanın, sömürgeci miras, pozitivist bilim paradigmaları ve zaman ve mekânın kapitalist-devletçi biçimleri tarafından koşullandırılmayan alternatif yollarını da önceden yapılandırmalıdır. Devam eden jineoloji çalışmaları, özgürlük arayışı anlamında bu süreçlerde aydınlatıcı olabilir.

Eleştirel sosyal araştırmanın amacı, hiyerarşik özne-nesne ikilemlerinin üstesinden gelmek, aynı zamanda özgürleşme perspektiflerine yaklaşmaksa, sosyal değişim olarak en büyük paya sahip olanların bakış açısından oluşturulan terminoloji, gramer, kavramlar ve paradigmaları ciddiye almalıdır, ki devlet görüşünün ve bakışının ötesinde toplumsal bilgi sistemlerinin yeniden canlanmasına yönelik mücadele daha geniş sosyal, politik ve ekonomik özgürleşme için temel teşkil etmektedir.²⁰ Kadınların Rojava'daki mücadelelerine bir “kadın devrimi” olarak atıfta bulunma nedenlerini anlamak için, Kürt kadın hareketine göre devrimin aniden toplumsal alışkanlıkları ve ilişkileri ters çevirecek takvimde bir gün olmadığı anlaşılmalıdır. Aksine, devrim burada ve şimdi, yaşamın her alanında kendi kaderini belirleyen, özerk ve kendini tanımlanmış bir örgütlenme inşasıyla gerçekleşir. Rojava'da, kadınlar hala ev işlerinin çoğunu yapıyor, toplumsal cinsiyet kaynaklı şiddeti deneyimliyor, çoğu kez siyasi toplantılarda ciddiye alınmıyor ve kendilerine yönelik baskıyı sürdüren dilleri ve kültürleri yeniden üretmeye devam ediyor -ancak bu koşullara kararlı ve kolektif çaba ile adım adım meydan okuyorlar. Ve etraflarındaki sistemler değişmemiş olabilir ya da en azından eşitlikten bahsedecek kadar yeterli olmayabilir- ancak bu kadınlar değişiyor. Ve bu potansiyellerin açığa çıkarılması, -örgütlü ve kolektif bir güce dönüştürülürse-, bütün toplulukları dönüştürecek ve müdafaa edecek sayısız küçük devrime karşılık gelir. Bu anlamda, sokak grafitilerinde, protesto pankartlarında ve miting konuşmalarında geçen “Rojava devrimi bir kadın devrimidir” sloganı, halihazırda başarıya ulaşmış bir durum hakkında kesin bir ifade değil, yaşamın her alanında kolektif, özerk örgütlenmeye bağlı feminist politik olasılığın ifade edilmesidir.

Feminist politika bu nedenle yalnızca mevcut koşulların gerçekliğine meydan okumakla ilgilenmez, aynı zamanda praksisini ataerkil, kapitalist devletten ayırabildiği ölçüde farklı bir politika olasılığını da içerir. Bu anlamda, özgürleşme üzerine feminist bilgi üretimi, özgürleşme teorilerini eleştirel bir biçimde destekleyerek konferans ve komunal meclis arasındaki ikiliği kırabilir. Bunu sadece baskıcı bilgi üretim biçimlerinin gölgesindeki akademik ortamlardaki tek taraflı eleştirilerle, dünyadaki birçok kadının konuşmadığı dillerde yazarak, birçoğunun sahip olmadığı akademik varsayımlara dayanarak değil aynı zamanda çeviri çalışmaları, halk eğitimleri ve alternatif medya yoluyla yapabilir. Feminist politika buna bağlı olarak bilgi üretim alanı ve özellikle de epistemik adalet arayışı süreçlerini desteklemek için sosyal bilimlerin alanına doğru yayılır. Topluluklar ve hareketlerde yer etmiş mücadele kavramlarına vurgu yaparak, bilgiye erişimi demokratikleştirme çabalarıyla, radikal feminist kuramsallaştırma ile dünyayı ortak mücadele yoluyla değiştirme yeteneği ve erişimini güçlendirecek bir dil bulunabilir.

²⁰ Boaventura de Sousa Santos, *Epistemologies of the South: Justice Against Epistemicide*, Routledge, New York,

Kadın Özgürlük Zihniyetiyle Katıldığında Siyaset Demokratikleşir

Meral Çiçek

Bu yazının hazırlandığı sırada Güney Kürdistan'da, çok yüksek sesle olmazsa da kadınlara kabinede daha geniş yer verme talebi etrafındaki tartışma sürüyordu. Bilmeyenler için: ABD müdahalesinden sonra oluşturulan yeni Irak anayasası parlamentoda yüzde 25'lik kadın kotasını şart koşarken, Federe Kürdistan Bölge Parlamentosu'nda bu oran yüzde 30'dur. Ancak bu kota sadece parlamento için geçerli olup kabineyi kapsamadığından önceki dönem Federe Kürdistan Bölge Hükümeti'nde sadece bir kadın bakan yer aldı. O zaman da kadın vekiller kotanın kabineye de uygulanması için bir kampanya başlatmıştı, ancak sonuç alınmadı. Bu kez, İngiltere konsolosunun da girişimi ile konu yeniden gündeme taşınmış oldu. Bakanlıkların yüzde 30'unun kadınlara ayrılması kimse tarafından beklenmiyor ancak kadın bakanların sayısında belki ufak bir artış yaşanabilir.

Elbette ki Güney Kürdistan'da kadınların siyasal alanda güçlü bir temsiliyete sahip olması, karar mekanizmalarında yerini alması çok mühim, hatta oldukça acil bir ihtiyaç. Zira sürekli yeniden üretilen krizin kaynağında erkek egemen siyasetin kendisi var. Ancak Federe Kürdistan Bölge Parlamentosu hangi ölçüde politikanın yapıldığı, siyasi kararların alındığı bir yerdir ki? Dolayısıyla yeni hükümette kadınların sayısı çoğaldığında kadının siyasete katılımının arttığı sonucunu mu çıkaracağız? Daha mı az politik süreçlerden dışlanmış olacaklar?

Politik süreçlerden dışlanan kadınların politikaya dahil olma biçimlerini ele almak üzere belirlenen bu yazı için gerekli okumaları yaparken ve yoğunlaşırken en çok kafama takılan nokta, kadınların dışlandığı politik süreçleri gerçekte ne denli politika

olarak ele alabileceğimiz hususuydu. Mesela Batı merkezli uygarlığın ‘demokrasi ve siyasetin beşiği’ saydığı Antik Yunan polisi, yani şehir devleti gerçekte politik toplumu mu ifade ediyor, yoksa aslında politikanın inkârı üzerinde inşa edilmiş bir eril iktidar alanı mıdır? Ya da pasif ve aktif oy hakkı mücadelesi etrafında kadınların katılımının 19. yüzyıl ile başladığı modern siyaset kavramı gerçekte politikayı ne kadar ifade edip, karşılıyor? Yine siyaset alanındaki özgürlük ve demokrasi sorunu kadının eşit katılımı sağlandığında çözülmüş mü olacak? Öyle olsa, parlamentoda kadın oranının en yüksek olduğu ülkeler arasında yerini alan İsveç, aynı zamanda dünya ortalamasının çok üstündeki intihar oranıyla bilinmezdi, değil mi?¹

O nedenle politik süreçlerden dışlanan kadınların politikaya dahil olma biçimlerini incelemeyi önce şunu sorgulamak durumundayız diye düşünüyorum: Kadın hangi politik süreçlerden dışlandı/dışlanıyor ve nasıl bir politikaya dahil oluyor/olmaya çalışıyor? Bu şekilde ele alırsak daha doğru sonuçlara ulaşabiliriz. Bu açı ise önümüze yeni sorular seriyor: Siyaset, bir erkek alanı olarak mı doğdu? Devletle birlikte mi ortaya çıktı? Ve bildiğimiz bu siyasetin ötesinde, öncesinde içinde kadınların da yer aldığı, hatta merkezini oluşturduğu başka bir çeşit siyaset söz konusu değil miydi? Yani kadınların siyasete katılımı 18.-19. yüzyılda geliştirilen kadın yurttaş hakları mücadelesi ile başlayan bir süreç midir gerçekten? Kısacası işe başlamadan önce referans aldığımız politika kavramını sorgulamak durumunda olduğumuza inanıyorum. Bu sorgulamayı yaparken, politika kavramı ve alanına yüklenen anlamlarla sınırlı kalmayıp, oluşum sürecini de incelemeliyiz. Buradan ise şu soruya varacağız: Anti-kadın biçiminde inşa edilen (devletli uygarlık) siyaset alanı, sırf kadının katılımı üzerinden dönüştürülebilir mi?

Ulus-Devlette Siyaset Kuramı

Öyleyse işe siyaset kavramı ile başlayalım. Siyasetin ne olduğuna dair onlarca, hatta yüzlerce farklı tanım vardır. “Amaçlar araçları meşru kılar” söyleminin atfedildiği Niccolo Machiavelli’ye (1469-1527) göre siyaset, “iktidara gelmek ve iktidardan en

¹ Önceleri dünyada en fazla kadın parlamenter oranına sahip İsveç, 2017 yılında bu konuda 6. sıraya düştü. Ulusal parlamentoda kadın oranının en yüksek olduğu ülke, Afrika ülkesi Ruanda. 1994’teki soykırımdan sonra oluşturulan Ruanda Anayasası’nda yüzde 30’luk kadın kotası yer alırken, bu oran yıllardır %60’ının üstünde. Şu anda ülkenin parlamentosundaki milletvekillerin %61.3’ü kadın. Parlamentolar Arası Birlik (IPU) tarafından oluşturulan listenin devamında Bolivya (%53.1), Küba (%48.9), İzlanda (%47.6) ve Nikaragua (%45.7) yer alıyor. Bölgelere göre kadınların ulusal parlamentodaki katılımı şu şekilde: Güney Amerika %28.3, Avrupa (İskandinavya ile birlikte) %27.5, Afrika %23.9, Asya %19.7, Pasifik %14.6, Arap devletleri %18.2. (Kaynak: <http://archive.ipu.org/wmn-e/world.htm>)

iyi şekilde yararlanmak için iktidarda kalmak için gerekli araçların bütünü”dür.² Yani siyasetin amacını, iktidara gelme ve onu sürdürme olarak belirler. Kitlelerin erdemsiz, dar görüşlü ve kendi kendilerini yönetmekten aciz olduğunu ileri süren Machiavelli insanları yöneten elitler ve yönetilen kitleler olarak ikiye ayırıp, hükümrânı özne, toplumu ise nesne ilan eder. Birçok yazar tarafından “modern siyaset” anlayışının ve “siyaset bilimi”nin kurucuları arasında gösterilen Machiavelli, yaşadığı dönem itibarıyla ele alındığında daha net anlaşılır. Zira onun nihai siyasi hedefi, bağımsız İtalyan şehir devletlerini ulusal bir birlik, yani ulus-devlet çatısı altında toplamaktı. Bununla birlikte siyaset ve ahlak alanlarını birbirinden ayırarak, ulus-devlet için gerekli olan siyaset anlayışını oluşturur.

Daha sonraki süreç açısından da siyasetin temel ayakları olarak devlet ve onun iktidarının öne çıktığını görebiliyoruz. Özellikle de 19. yüzyıl açısından bu böyledir. Yani ulus-devlet sürecinde siyaset, devlet ve iktidar alanı olarak kurgulanıyor. Dolayısıyla egemenlerle hükmedilenler arasındaki ilişki olarak siyaset anlayışı hâkim oluyor. Günümüzde de hala devlet işlerini düzenleme ve yürütme olarak anlaşılıyor. Sözlükte “Devletin etkinliklerini amaç, yöntem ve içerik olarak düzenleme ve gerçekleştirme esasının bütünü”³ şeklinde tanımlanıyor. Bu tarz tanımlara bakıldığında siyasetle devlet arasında kopmaz bir bağ olduğu, dolayısıyla siyasetin devletle birlikte geliştiği, devlet-iktidar-siyaset ilişkisinin çok doğal olduğu sonucu çıkar.

Elbette siyaseti daha farklı bir açıdan ele alan yaklaşımlar da var. Örneğin Hannah Arendt, Aristo’nun “Zoonpolitikon” teorisine, yani insanı doğuştan siyasal bir varlık olarak ele alan felsefesine karşı çıkıp, insanın *içinde*, varlığı gereği politik bir şeyin bulunmadığını söyler çünkü ona göre politika, insanlar *arasında* yaşanır. Nietzsche’ye atıfta bulunup iktidarın hep çoklar *arasındaki* ilişkiler sonucu ortaya çıktığını vurgulayıp, politikayı ise özgürlüğü yaratım alanı olarak ele alır. Arendt, özgürlüğün siyasaldan koparılıp felsefeye konu edilmesini eleştirip, felsefenin asla siyasetin olduğu alanı tespit edemeyeceğini belirtip, özgürlüğü politik bir olgu olarak ele alır. Onun anlayışına göre siyasal olan prensipte egemenlikten yoksundur çünkü sadece ve sadece özgür ve eşit insanlar arasındaki ortak eylem üzerinden varlık kazanır.⁴ Ancak Hannah Arendt de siyaset felsefesini geliştirirken Antik Yunan şehir devletini referans alır. Yani Grek *polis*in anti-kadın ve dolayısıyla anti-toplum karakterini güçlü bir çözümlmeye tabi tutmadan kendi politika anlayışına referans alması, siyaset düşüncesindeki temel handikabını oluşturuyor diye düşünüyorum. Çünkü referansın kendisi erildir.

² Niccolo, Machiavelli, *Prens*, Can Yayınları, 2008, sf. 31.

³ TDK

⁴ Hannah Arendt, *Was ist Politik?*. Fragmentenaus dem Nachlass, Piper, 1993, sf. 9 ff.

Genelde uygarlık, özelde ise Batı uygarlığı ile başlayıp günümüze kadar erkek ege-
men bir nitelik üzerinden tasavvur edilen bir siyaset algısı ve fikri hakimdir. Batı
siyaset düşüncesi ve geleneği bu bağlamda kadın düşmanlığı üzerine kuruludur. Yani
devletli siyasal düşünce tarihinin bütün aşamalarında karşımıza siyaset düşüncesi,
pratiği ve fikir dünyasını belirleyen olarak hegemonik-erkekçi perspektif çıkıyor. Bu
perspektif sadece etkide bulunmayıp, yapısal ve belirleyici niteliğe sahiptir. Hal böyle
olunca bütün bir siyasal alan, siyasal olanın geleneksel kavramları kadının dışlanması
üzerinden tanımlanmıştır. Yani sorun sadece kadının fiziki olarak siyasal süreçlerden
dışlanması değil, siyasalın bizzat bunun üzerinden kurgulanmasıdır. Bu gerçeği, Pla-
ton'dan Hegel'e kadar bütün temel siyasi düşünürlerin fikir dünyasında görmek
mümkündür. Hatta Marksizm'de de yerini bulan özel-kamusal alan ayrımı da bu
gerçeğe dayanmaktadır.

Kamusal/özel alan ayrımı

Günümüze kadar varlığını sürdüren ve kadın hareketlerinin özellikle de
1970'lerden itibaren "Özel olan politiktir" sloganı ile mücadele ettiği ka-
musal/özel alan ayrımının nasıl inşa edildiğine bakmak

Yani
sorun sadece kadı-
nın fiziki olarak siyasal
süreçlerden dışlanması değil,
siyasalın bizzat bunun üzerinden
kurgulanmasıdır. Bu gerçeği, Pla-
ton'dan Hegel'e kadar bütün temel
siyasi düşünürlerin fikir dünya-
sında görmek mümkündür. Hatta
Marksizm'de de yerini bulan
özel-kamusal alan ayrımı da
bu gerçeğe dayanmak-
tadır.

önem arz ediyor. Zira bu ayrım öylesine veya
kendiliğinden ortaya çıkmayıp, oldukça bilinçli
ve sistematik bir yaklaşımın sonucu olarak inşa
edilmiştir. Kamusal/özel alan ayrımı -en geç-
eski Yunan düşüncesinden ve onun polis
(kamusal alan) ile oikos (hane) kavram-
laştırmasından türetilmiştir. Polis, erkek-
lerin yönetim alanı, oikos ise kadınların ve
çocukların yeri olan ev içidir. 17. yüzyıla
gelindiğinde bu iki alan, hukuksal düzen-
lemenin uygun alanı (kamusal alan) ve
hukuksal düzenlemeden 'azade' olan (özel)
alan olarak belirlenmiştir.⁵

Antik Yunan'dan modern ulus-devlete kadar
kadınların siyasal alandan nasıl dışlandığını in-
celeyen Şeyla Benhabib ve Linda Nicholson, dört
temel stereotipi sıralıyor. Buna göre;

⁵ Fatmagül Berktaş, *Politikanın Çağırısı*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2012, sf. 126

1. Cinsler arası anatomik-fizyolojik farklılıklar eşitsizliği meşrulaştıran ve kadını siyasal hayat için elverişsiz kılan farklar olarak ortaya konuluyor.
2. Doğaya gönderme yapılarak erkek üstün cins olarak sunuluyor.
3. Kadınların doğaları gereği kamusal ve siyasal alanın parçası olmadığı iddia ediliyor. Kadınların doğal yaşam alanı siyasalın dışında konumlandırılıyor.
4. Siyasal ve eril olan kadının dışlanması ve denetlenmesi üzerinden kuruluyor.⁶

Fatmagül Berktaş da konuyu benzer bir noktadan ele alıyor: “Kadınların kamusal alanın dışına itilmelerinin ve siyasete katılmalarının önlenmesinde kullanılan en işlevsel meşrulaştırıcı gerekçe, ataerkil ideolojinin doğa-kültür ayırımına dayanarak kadınları -doğurma özelliklerinden dolayı, bedenlerinden dolayı- doğa ile özdeşleştirmesi, buna karşılık, erkeklerin, uygarlığı ve kültürü temsil ettiğinin kabulüydü. Böylece; erkeklerin işi kültür ve uygarlık yaratmak, kamusal alanda otorite kullanmak ve yönetmek, yani siyaset yapmak; kadınlarınki ise ev ve aile içinde kalıp çocuk doğurmak olarak belirleniyordu. Üstelik, bütün tek tanrılı dinlerin değişmez sayarak kutsadığı bu varsayım, din halesiyle de donatılarak daha da pekiştirildi.”⁷

Kamusal/özel alan ayrımının inşa edilmesinde, kadınların ve kölelerin dışlanması üzerine kurulu eski Yunan Polisi’nin oynadığı role daha ayrıntılı bakmakta fayda vardır. Çünkü kamusal-özel alan ayrımının esasen burada kurumlaştığını görüyoruz. Atina Polisi’nin yükselişine denk gelen Solon Anayasası’nda ölü gömme törenlerinin bilinçli olarak sınırlandırılması buna örnek gösterilebilir. Burada cenazelerin bireysel güç gösterileri olmaktan çıkarılması ve kadınların katılımının yasaklanması, aile iktidarına karşı devlet iktidarının ve (eril) kamusal birliğin güçlenmesine yol açtı. Solon yasalarının, özellikle kadınların kamusal görünürlüğüne sınırlandırarak kamusal alanda erkekler arasındaki rekabeti en aza indirmeye çalışması, tümüyle eril olan kamusal birliğin pekiştirilmesi amacını taşımaktaydı.

⁶ Seyla Benhabib/Linda Nicholson, *Politisch ePhilosophieund die Frauenfrage*, içinde: Iring Fetscher/Herfried Münkler (ed.), *Piper sHandbuch der politischen Ideen*, Sayı 5, Pieper, 1987, sf. 513-562.

⁷ Fatmagül Berktaş, *Politikannın Çağırısı*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2012, sf. 121.

Siyasal Düşüncenin Temelindeki Hegemonyal Erkeklik

Yunan kent devleti kurulurken kadınların nasıl yerinden edildiğine mitik imgelem-den yola çıkarak da bakılabilir. Özellikle eski Yunan destanlarının politik yaşamın kuruluşunda önemli bir rol oynadığını görüyoruz.⁸ Bu konuyu inceleyen Nazile Kalaycı'ya göre Yunan tragedyalar, topluluk hayatında kandaşlığa dayalı örgütlenmeden yurttaşlığa dayalı örgütlenmeye doğru dönüşümün yaşandığı dönemin ürünüdür: “Bu eserler, bilinçlerde hala mevcut olan yakın geçmişin söylence dünyası ile yeni kurulmakta olan polis'in değer sistemi arasındaki alanda var olmuş ve bu geçişin problemlerini, paradokslarını tartışma konusu yapmıştır.” Sözü edilen geçiş dönemi ve açığa çıkardığı çelişkiler, esasen kadına dayalı doğal toplum ile erkeğe dayalı devletçi iktidar arasında yaşanıyordu. Euripides'in (MÖ 480 – MÖ 406) kaleme aldığı *Bakbalar* tragedyası *Mainadlar*ın polis tarafından dizginlenmeye çalışmalarını örnekler. Tragedyada, on iki Olympus tanrısından biri olan Dionysos, tanrılığını kabul etmeyen insanlardan intikam almak için doğduğu yer olan Theben'e döner. Şehrin bütün kadınlarını delirtip onları Kithairon dağına çıkarır. Orada vahşi hayvanlarla yaşayan kadınlar rahatsız edildiklerinde insanüstü güçlerle önlerine gelen her şeyi yok ederler. Tragedyada *Mainad* olarak isimlendirilen bu kadınlar, ormanlarda hayvanlarla çiftleşen, çılgınca dans eden, hayvanları boğazlayıp etlerini çiğ çiğ yiyen taşkın, esrik, azgın, vahşi kadınlardır. Bu şekilde kadınların polis düzeni için tehdit oluşturduğu, 'azgın ve vahşi kadınların' evcilleştirilmesi gerektiği algısı inşa edilir. Oysa Yunanca mania, yani delilik, çılgınlık kelimesinden türetilen *Mainadlar* aslında ana tanrıça Kibele'nin kültürünü yaşayan ve yaşatan kadınlardı. Anadolu tanrıçası Kibele'nin bir diğer adı, “dağ anası”. Atina polis'i'nin yükselişi ile birlikte temsil ettiği kült yoğun baskı altına alınır. Dolayısıyla Euripides'in tragedyasındaki *Mainadlar*, tanrıça kültü etrafındaki toplumsallığın son direnişçileri olarak okunabilir.

Konumuzla bağlantılı olarak Antik Yunan Polisi'nde inşa edilen yurttaşlık olgusu da dikkat çekici. ‘Özgür’ erkekler Atina yurttaşı olarak tanımlanırken, kadınlar politik alandan iki kere dışlanır: “Hem polisin açıklık alanından uzaklaştırılarak hanenin mahremiyet alanına kapatılmış, hem de aile düzenindeki başat rollerini babanın otoritesi çerçevesinde yeniden düzenlemek zorunda kalmışlardır. Antik dönemdeki anlayışa göre edilgen olan ve herhangi bir şekli olmayan, hatta ‘doğal biçimsizlik’ olarak kabul edilen kadın, erkeğin uygarlaştırıcı elinin vereceği biçime muhtaçtır; kadının erkek tarafından yönetilmesi hem doğa gereği hem de doğaya uygundur.

⁸ Nazile Kalaycı, *Yaralarım Benden Önce Vardı. Uygarlığın Kuruluş Mitlerine Dair Feminist Bir Okuma*, <http://www.e-skop.com/skopbulten/yaralarim-benden-once-vardi-uygarligin-kurulus-mitlerine-dair-feminist-bir-okuma/> 4991 Erişim Tarihi: 17 Haziran 2019

Tıpkı bedenın ruh tarafından yönetilmesi gerektiği gibi. (...) Kısaca polisin kuruluğu, hayvanı insanın, bedeni ruhun, doğayı uygarlığın, kadını erkeğin ötekisi olarak inşa etmiş, logos ise bütün bunları dışarda bırakan, tecrit eden dil ve düşünme olarak gelişmiştir.”⁹ Kadınların yurttaşlığın tanımından dışlanmış olmaları gerçeği, klasik yurttaş ve birey soyutlamalarının cinsiyet açısından nötr değil, tümüyle eril bir nitelik taşıyor. Günümüzdeki ‘modern’, burjuva birey kavramı da cinsiyet açısından nötr olmayıp, erkeği ölçü alıyor. Eril bireyin özgürlüğü ve eşitliği kadınların özel alanda bastırılmasını şart koşuyor. Sözde nötr bir kavram gibi görünen sözleşme hukuku üzerinden burjuva toplumu cinsiyet açısından hiyerarşik bir toplum olarak varlık buluyor. Buna zemin sağlayan ise, siyasal düşüncenin temelini oluşturan hegemonyal erkeklik konseptleridir.

Siyaset-Demokrasi-Özgürlük Formülü

Dolayısıyla uygarlıkla birlikte inşa edilen siyasal alan, siyasal düşünce ve siyasal kurumlar da tümüyle eril bir nitelik üzerinden varlık bulmaktadır. Bundan dolayı tek başına kadınların katılımı üzerinden bu eril nitelik ortadan kaldırılamaz. Devletli uygarlıkla başlayan siyasal düşünce tarihi cinsler arası eşitsizliği farz ettiği için kadınlar öylesine bu geleneğe entegre edilemez. Ve siyasal alan, sırf kadınların eşit katılımının sağlanması üzerinden dönüştürülemez, demokratikleştirilemez. Siyasetin demokratikleştirilmesi ile demokratik siyaset, aynı anlamı taşımıyor. Siyasetin demokratikleştirilmesi, gerekli olan dönüşüm sürecini ifade ederken, demokratik siyaset ise referansı kadın olup, toplumsal bir nitelik üzerinden varlık kazanır. Yani siyasetin demokratikleştirilmesi yoluyla eril bir nitelik üzerinden inşa edilen devletçi-iktidarcı siyaset anlayışı ve pratik alanı daralırken, demokratik siyasetin alanı ise giderek büyütölür. Birinin diğerinin yerine geçmesinden ziyade halihazırda ikisi de var olanın arasındaki dengenin değişmesi söz konusudur. Bahsi geçen sürecin öznesinin ise kadın olması anlaşılır bir durumdur. Aynısı somut ölke durumları

Devletli uygarlıkla
başlayan siyasal düşünce
tarihi cinsler arası eşitsizliği
farz ettiği için kadınlar öylesine
bu geleneğe entegre edilemez. Ve si-
yasal alan, sırf kadınların eşit katılı-
mının sağlanması üzerinden
dönüştürülemez, demokratikleшти-
rilemez. Siyasetin demokratik-
leştirilmesi ile demokratik
siyaset, aynı anlamı ta-
şımıyor.

⁹ Ebd.

için de geçerlidir. Yani hâkim siyaset hangi toplumsal-siyasal kesimin inkârı üzerinden geliştirildiyse, siyasetin demokratikleştirilmesinde temel özne de odur. Örneğin, Türkiye’de tekçi-devletçi siyaset anlayışını kırıp siyaseti demokratikleştirme sürecinin temel (tek değil) dinamiğini Kürtler oluşturuyor. İşin doğası, diyalektik gereği bu böyledir. Yine örneğin Kürtler ve onlarla birlikte diğer demokrasi güçleri kendi içlerinde demokratik siyaseti ne kadar pratikleştirse, o kadar siyasetin demokratikleştirilmesinde rol oynayabilirler. Yani dışsal dönüşümü gerçekleştirmek için içsel dönüşüm gereklidir. O nedenle sırf nicel bakımdan kadının eşit katılımı üzerinden siyasetin demokratikleştirilemeyeceğini ifade ettim zira kadının bu rolü oynayabilmesi için kendisi de demokratik siyaseti öncelikle veya paralel bir şekilde kendi şahsında gerçekleştirmeli. O olmadan kadın da verili siyaset tarzını ve anlayışını yeniden üretmekten kendini kurtaramayacaktır veya en fazla bazı kısmi değişimler yaratmakla sınırlı kalacaktır. Oysa siyasetin demokratikleştirilmesi reformlarla gerçekleştirilmeyecek kadar son derece radikal bir olaydır. Yani kökeninde sarsmayı gerektirir.

Bu noktada yazının referans aldığı politika tanımına geçelim. Abdullah Öcalan, politika kavramının da iktidar kavramı kadar kavranması güç bir toplumsal olguyu temsil ettiğini vurgulayıp ne özyönetimle ne de iktidar yönetimiyle özdeşleştirilebileceğine dikkat çeker ve özgürlükle ilişkisini şu şekilde tanımlar: “Politikayı toplumun özgürlük alanı, gelişmenin anlam ve iradece türetildiği yaratım alanı olarak yorumlamak öz gerçekliğine daha yakındır. Hatta politikayı özgürlükle özdeşleştirmek mümkündür.”¹⁰ Öcalan’a göre siyasetin, çokça iddia edildiğinin akside devlet iradesiyle alakası yoktur. Yine sadece yönetim olgusuyla da ele alınamaz. Hatta siyaseti, devlet olmayan ve toplumun hayati çıkarlarının ifadesi olarak tarif ediyor: “Siyasi toplum [...] özgürlüğünü gerçekleştiren toplumdur. Siyaset olgusu, toplumun kendi hayati çıkarları konusunda düşünce, karar ve eylem gücü kazanmasıdır. [...] Siyaset, özgürlük ve demokrasi olguları arasında kopmaz bir bağlılık geçerlidir. Biri olmadan diğerleri olmaz.”¹¹

Öyleyse siyaset, son derece toplumsaldır. Siyaset, bir topluluğun kolektif bir biçimde ortak yaşamın beraberinde getirdiği sorun, ihtiyaç, istekler vb. hakkında tartışıp düşünce geliştirmesi, düşünceyi pratikleştirecek kararlar alması ve kolektif bir şekilde aldığı bu kararların uygulanması için gerekli eylem gücünü göstermesidir. Kendi hayatının öznesi olmasıdır. Her türlü toplumsal soruna ortak bir şekilde çözüm bulunup uygulanmasıdır. Öcalan’ın sözleriyle, “Tüm hayati toplumsal sorunlarında düşünme, tartışma ve karar verme demokratik siyasetin temelidir”.¹²

¹⁰ Abdullah Öcalan, *Kürt Sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü*, Mezopotamya Yayınları, 2012, sf. 35.

¹¹ Ebd. sf. 169.

¹² Ebd. sf. 27 f.

Politika Devletten Önce Vardı

Geliştirdiği Demokratik Konfederalizm modeli günümüzde dünyanın dört bir yanında sadece devletsiz toplumlar tarafından değil, aynı zamanda Batı'da da büyük bir ilgi gören Abdullah Öcalan'ın (demokratik) siyaset tanımı, henüz hiç uygulanmayan bir gelecek projesi değil. Tersine, genelde uygarlık, özelde ise ulus-devlet öncesi tarihe baktığımızda toplumların çoğunun Öcalan'ın tanımladığı biçimiyle siyaset yürüttüğü görülür. Hatta diyebiliriz ki toplumlar, devletin nüfuz etmeye başladığı ana kadar son derece politik bir niteliğe sahip. Ancak -özellikle de ulus-devletle birlikte- toplumların depolitize edildiğini görebiliyoruz. Çünkü ulus-devletle birlikte en çok da komünaliter-toplumsallıklar üzerinde saldırılar ve müdahaleler gerçekleştirilmiş, kendi ahlak, ilke ve değer sistemleri doğrultusunda kendini yöneten toplumlar merkezi iktidarın boyunduruğu altına alınmıştır. Bunun en somut hallerini sömürgecilik döneminde görmek mümkündür. Çünkü toplumları tamamen nesneleştiren sömürgecilik, en çok yerel toplumsal sistemleri yok etmeyi amaçlar.

Ulus-devletleşme sürecinde toplumsal sistemlere karşı geliştirilen saldırıların -buna kültürel soykırım da denilebilir- son derece ataerkil bir nitelik taşıması, yani ana-kadın değerlerine karşı sistematik bir savaş şeklinde uygulanması doğası gereğidir. Çünkü söz konusu toplumsal sistemler çoğunlukla anaerkilliğin izlerini taşıyıp, ana-kadın öncülüğünde geliştirilmiş, binlerce yıllık geçmişe sahip toplumsallıklar temsil etmekteydi. Bir konferansta tanıştığım Filipinli bir kadın, yürüttükleri sömürgecilik öncesi tarih çalışmasında kendi dillerinde tecavüz kelimesinin karşılığının olmadığını fark ettiklerini, aslında sadece dilde değil tasavvurda da tecavüz olgusunun olmadığını, sömürgecilik ile birlikte bunun geliştirildiğini ifade etti. Aslına bakılırsa ulus-devlette belki daha sistematik bir hale gelmiş olan tecavüz kültürü devletli uygarlıkla birlikte geliştirilip eril sistemlerin inşa edilmesinde temel bir araç rolü oynamıştır. Latin Amerika'da günümüzde korkunç boyutlara ulaşan fiziki kadın kırımların yol açtığı maço kültürünün de sömürgecilik ile birlikte inşa edildiği unutulmamalı. Buna benzer çok sayıda örnek verilebilir. Hatta genelde Ortadoğu, özelde Kürdistan'da -zira Kürdistan hem devlet hem sömürgecilik bakımından özgün bir yerde durmaktadır- toplumun teslim alınması için, özellikle de son 200 yılda geleneksel kadın-erkek ilişki düzeni üzerinde ne tür müdahale ve saldırıların geliştirildiği konusu ilginç bir araştırma konusu olsa gerek. Hatta daha da geriye gidilip, Mem û Zîn gibi destanlar ve dengbêjler yoluyla günümüze ulaşan sözlü tarih örnekleri bu konuda temel kaynak olarak değerlendirilebilir.

Bu açıdan bakıldığında politikayı devletli uygarlıkla başlatmak mümkün değildir. Tersine, politikayı toplumsallaşma ile birlikte ortaya çıkan, binlerce yıldır meclis benzeri form biçimde uygulanan bir olgu olarak ele almak hakikate daha yakındır. Devletli uygarlıkla birlikte gerçekleşen ise politikanın inkarıdır. Genelde 5 bin yıldır, özde ise son 2 bin 500 yılda politika diye sunulanın, devlet bünyesinde kurumsallaştırılanın -asıl anlamıyla- politikayla uzaktan yakından alakası yoktur. Dolayısıyla devletli uygarlıkla birlikte başta kadın olmak üzere, onun şahsında toplum siyasetsiz bırakılmış, politikasız kılınmıştır. En çok kadının hedef alınması ve dışlanması, doğal toplumlardaki rol ve pozisyonuyla alakalı bir durumdur. Zaten esasen kadının dışlanması ve rolünün inkâr edilmesi üzerinden anti-toplumcu siyaset algısı geliştirilmiştir.

Tabii temel bir araştırma konusu, bunun nasılına ilişkindir. Yani hangi argümanlar, araçlar, yöntemler ile toplumun binlerce yıllık pratikleri ya tasfiye edilmiş ya da çarpıtılmıştır? Adalet üzerine çalışmalarıyla bilinen ABD'li felsefeci Martha C. Nussbaum, kadınların çoklu dışlamalarla karşı karşıya bırakıldığını belirtip, kadın kategorisine yönelik bu çoklu dışlamalarda düalist bir epistemolojinin rol oynadığına dikkat çekiyor. Söz konusu ikiliklere örnek olarak dişi-eril, doğa-kültür, duygu-akıl, beden-zihin, madde-ruh, hayvan-insan, ilkel-uygar, zorunluluk-özgürlük sıralanabilir. Kurulan bu ikiliklerin tümünde kadının yanına hep baş edilmesi ya da dizginlenmesi gerekenler düşmüştür.¹³

Özyönetim-Demokratik Siyaset İlişkisi

Adına ister meclis ister komün ister başka bir şey denilsin; öz yönetim toplumların en kendine has, demokratik, adil, eşit ve özgürlükçü yönetim modelidir. Toplamlar, ilk toplumsallığın geliştği Neolitik Çağ'dan itibaren kendi sorun ve ihtiyaçlarını doğrudan ve kolektif bir biçimde, topluluğun bütün üyelerinin katılımıyla çözerek asıl anlamıyla politikanın zeminini döşemiştir. Eğer Abdullah Öcalan'ın tanımladığı şekliyle siyaset, toplumun kendi hayatı çıkarları konusunda düşünce, karar ve eylem gücü kazanmasıysa, bunun en somut halini komünal topluluklarda görmek mümkündür. Burada tartışarak düşünce geliştiren, kararlar alan ve eyleme geçenler aynı insanlardır, topluluğun kendisidir. Kimse başkası hakkında karar almadığı gibi, eyleme geçenler de bizzat kararı alanlardır. Bu tarz komünal öz yönetim modelinin, kadın devrimi olarak isimlendirdiğimiz Neolitik Çağ'da gelişim göstermesi, toplumun kutsallık atfettiği kadının temel bir rol oynadığı sonucunu da beraberinde getirir. Ana

¹³ Martha C. Nussbaum, *Upbeavals of Thought: The Intelligence of Emotions*, Cambridge University Press, 2001, sf. 402.

soylu toplum düzeninin söz konusu olduğu bu dönemde kadınlar toplumsal, kültürel, ekonomik vb. yaşamın bütün alanlarında gösterdikleri öncülük üzerinden siyasal alanda da öncü konumunda olup politikaya kendi karakterini verir. Burada tecrübe kadar adalet, sevgi, saygı, bilgelik gibi özellikler de doğal bir otoriteyi beraberinde getirir.

Ataerkil devletçi uygarlığın bütün müdahalelerine rağmen günümüze ulaşan işaretler de bu gerçeği destekler nitelikte. Kızılbaş Alevilerindeki post anası örnek gösterilebilir. Günümüzde gerçekleştirilen cemler daha çok modernite kısıkaı altında kimlik yitimine karşı direnen Aleviler tarafından toplumsal ve inançsal (ve hatta siyasal) bir etkinlik şeklinde düzenleniyor olsa da Kızılbaş Alevilerindeki cem olgusu tam bir meclis veya komün örneğidir. Kürtçe bir kelime olan cem zaten bir araya gelmeyi, buluşmayı ifade eder. Merkezi uygarlık ve devlet müdahalesinden uzakta yaşamlarını sürdüren Aleviler için cem, sadece inançsal bir ritüel olmayıp, bundan çok bir demokratik siyaset modeli olarak işlev görmüştür. Toplumsal form olarak ocağın bütün üyelerinin bir araya geldiği cemde hem ibadetler yerine getirilmiş ama hem de ocağın gündemindeki sorunlar ele alınıp tartışılmış ve karara bağlanılmıştır. Hatta cemdeki dara durma/dara çekme olgusu da özünde toplumsal sorunları çözme yöntemidir. Dara durmak (özeleştir) veya dara çekmek (eleştir), cem meydanında bulunan bir canın ocağa (topluma) veya doğaya karşı yaptığı yanlışlardan dolayı rızalığın oluşmaması sonucu gerçekleşir. Alevilerde pir hep erkek miydi; o ayrı bir inceleme ve tartışma konusudur. Ancak yek nefes ilkesinin geçerli olduğu, dolayısıyla canlar arasında ve canlarla pir arasında herhangi bir hiyerarşinin söz konusu olmadığı¹⁴ cemlerde post anası toplumsal bir otorite ve denetleme rolüne sahipti. Ocağın piri belirlediği, pirin ocağa, ocağın pire karşı sorumlu olduğu bu toplumsal düzende post anası ise pirin herhangi bir yanlış içine girmesi, ocağın ilkelerinden uzaklaşması durumunda devreye girme görev ve yetkisine sahipti. O nedenle pirin cem esnasında üzerinde oturduğu post anada bulunurdu.¹⁵ Yani post anası ocağın direğini oluştururdu. Ocağın bütün değer ve ilkelerini kendi şahsında temsil ederdi. Bugün ise post analığı neredeyse unutulmuş, cemlerde pir (ya da ‘dede’) çoğunlukla daha yüksek bir yere oturularak yek nefes ilkesi bozulmuştur.

¹⁴ Ocaktan yetişen pir ocağa sorumlu olduğu gibi, ocak da pire karşı sorumludur. Ocağın kendisi piri belirlerdi. Daha sonra Osmanlı’da padişahlar tarafından verilen soy şecereleri ile birlikte pirlilik yerine dedelik kurumu inşa edilir. Dedelik ise babadan oğula geçtiğinden bu yolla aslında Alevilerin toplumsal sistemine büyük darbe vurulur.

¹⁵ Bu konudaki bilgileri, geçtiğimiz sonbaharda yaşamını yitiren tarihçi-yazar Etem Xemgin 2012’de yaptığımız bir söyleşi esnasında paylaştı.

Eşit Katılım ve Temsiliyet Yetmez

Tekrar yazımızın ana konusuna dönecek olursak; kadınların siyasal alana katılımı konusunda indirgemeci bir yaklaşımdan uzak durmanın önem arz ettiği kanısındayım. Yani bize siyasal alan diye dayatılan çok da bizim siyaset anlayışımız ile örtüşmezse bile kadınların katılımını arttırmak ve eşitlemek büyük önem arz ediyor. Dolayısıyla yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde kadınların her türlü karar alma mekanizmalarında eşit bir temsiliyet ve katılım düzeyine ulaşması temel bir mücadele hedefi olmalıdır. Fakat bunun kendi başına yeterli olmadığını, eşit katılım ve temsiliyetin dönüştürücü etkiye sahip olduğu oranda anlamlı olduğunu unutmamalıyız. Yani aslanan, kadın katılımı ve temsiliyeti üzerinden söz konusu kurum ve alanların siyasallaştırılmasıdır. Demokratik siyaset alanlarına dönüştürülmesidir. Yani siyasetin demokratikleştirilmesidir. Yoksa sadece eşit temsiliyet üzerinden kadının siyasete katılımından söz edemeyeceğiz. Mühim olan zaten katılım ve temsiliyetin (demokratik) niteliğidir. Bu nitelik ise kendiliğinden ortaya çıkmaz. Kadınlar, otomatik olarak siyaseti dönüştürücü/demokratikleştirici bir niteliği taşımaz. Sistemsel bir açıdan bakıldığında bu böyle olsa bile somuta indiğimizde kadının, özgürlük bilinci ve pratiği oranında siyasetin demokratikleştirilmesinde etkili bir öncülük rolü oynayabileceği görülür. Yani mühim olan özgürlük zihniyetidir. Yine bununla birlikte toplumsal olarak kadına atfedilen tarz ve anlayışın demokratik siyasetin niteliği olarak gerçekleşmesi elzemdir. Bunun başında kolektivizm, destek-dayanışma, fedakarlık, toplum sevgisi, dürüstlük, açıklık, samimiyet gelir. Dolayısıyla demokratik siyaset ile kadın özgürlüğü arasında diyalektik bir ilişki söz konusudur. Bununla birlikte Abdullah Öcalan'ın tanımında dikkat çektiği siyaset-özgürlük-demokrasi üçlüsü kadınlar açısından hep kendini sorgulama açısını oluşturmali. Çünkü şu riski göz ardı etmemeliyiz: İçi özgürlükle doldurulmayan her yönetim iktidar üretme zeminini taşır. Dolayısıyla kadınların siyasetteki eşit katılım ve temsiliyetinin işlevselliği, içini özgürlükle doldurmasında yatar. Temel misyon budur. Bu bilinçle hareket edilmediğinde özgürlük yerine iktidar üretme riski vardır ve dolayısıyla demokratik siyaset alanı genişletilmiş olmaz. O nedenle eşit katılım ve temsiliyet sağlandığında meselenin bitmiş olduğunu sanmayıp, tersine “Ya sonra?” sorusunu sormalıyız.

Kadınlar için Temsili Siyaset mi Katılımcı Demokratik Siyaset mi?

Fatma Koçak

Varlık olarak kendini bir küme içinde tanımlamak, köklere, kültüre, topluma bağlı olmak kadınlar için ‘gerekli’ olsa da tuzaklar da barındırır. Dinden ulus-devlete dek bu tuzak, kadını çoğu zaman köklerinden koparan ve kurgulanmış yeni yaşama evveliyatsız hapseden bir hapishaneye dönüşür. Örneğin Ortadoğu’da kendini İslam’la tanımlayan ve bu inanca mensup kadın, siyasal olarak sınırları aşmaya çalışsa da en nihayetinde siyasal ve kültürel bir olgu olan inancın binlerce yıl öncesinden kalan dogmasının duvarlarına çarpar. İslami-feminizmle bu duvarları aşmaya çalıştığı anda ise -‘Türkiye’de Konca Kuriş örneğinde görüldüğü gibi- ataerkil kodların içinden ‘alan açmak’ ya da onu reforme etmeye çalışması hasebiyle sistemin temelini sarsıcı görülmekte ve vahşi yöntemlerle katledilmektedir. Bu öyle basit bir siyasal cinayet olmadığı gibi sadece kişiye erkek egemen toplumun verdiği bir had bildirme yönteminin de ötesindedir. Kendine alan açmaya çalışan, nefes almak isteyen tüm kadınlara, “Haddini bil, yoksa sonun Onunki gibi olur” mesajıdır esasen. Yani kadın içinde bulunduğu kültürün, inancın ‘makul’ünü aştığı andan itibaren çatışma başlamakta ve erkeğin öldürme kültürü devreye girmektedir.

Ortadoğu’da kadının politik bir özne olarak tarihsel gelişimini sakatlayan unsurların başında, 10. yüzyıldan itibaren İslam’ın ‘düşünsel alanını yasaklayan’ akımlar gelir. İkinci sırada ise Fransız Burjuva Devrimi’nden sonra ulus-devlet akımlarının bölgede yarattığı parçalanma olduğu belirtilebilir. Yani sömürgeci hegemon devletlerin ithal ulus-devlet anlayışı ile köklerinden koparan modernizm anlayışıdır.

Biz kadınlar cins olarak kültürel ve cins kimliğimizin sağlıklı gelişimini ve tahlilini yapmak için öncelikle anaerkil kültürden günümüze, sağlıklı bir tarihsel akış çıkarmak ve sömürgeci politikaları herkesin kendi durduğu pencereden değil ortak bir çözümlemeye tabi tutmalıyız. Bu ortaklık yerel kültürlerin kendi özgünlükleri ile kendilerini tanımlayabildiği ama aynı zamanda kadını alt etmeye çalışan iktidar sisteminin de farklılıklara rağmen nasıl aynı işlediğini çözümleyen bir yerden konuya bakması ve doğru politika üretilebilmesi için önemli bir nokta.

Özneyi Doğru Tanımlamak

Hepsinin bir öncekini reddedip her şeyi kendiyle başlattığı bir ilerlemecilik anlayışı bu coğrafyada modernizm-sömürgecilik hastalığı. Bundan kurtulmanın yegâne yolu “cahiliye döneminde kadın”, “İslam’da kadın”, “bağımsızlık mücadelesinde kadın” gibi belirlemeler yerine Ortadoğu’da kadın olmak ve kadının politik özne olarak tarihsel akış içinde aldığı yeri doğru bir tarihsel süzgece tabi tutmak olabilir.

Ortadoğu’da kadının geçmişten bugüne politik özne olarak yer alma biçimini sadece modernizm-anti modernizm, İslam-anti İslamizm kalıplarının dışında bir okuma ile ele almak gerekliliği de var. Kuşkusuz bu okuma, aldığımız eğitim sisteminin beynimize yerleştirdiği kodların etkisiyle illa ki bir yerde error verecek ama onun için de doğrultumuz pozitivist olmayan tarih ve politika kavramlarını yıkan düşünürlerin yol göstericiliği olacaktır.

Kadınlar cephesinde yazılan sınırlı kaynak dışında genel bir okuma, araştırma yaptığımızda Ortadoğu’da kadınların politikada varlık biçiminin seçme seçilme hakkının ‘verildiği’ yani elde edildiği tarihten öteye gidemiyor. Oysa ulus-devlet modernizminin son iki yüzyıllık coğrafya serüveni içinde dahi bu ‘hak verme’ biçiminin kendi başına kadını bir sınıra çekme, bahşetme hali olduğu görülmektedir.

Yaşamın doğal akışı ve insanlığın var oluş gelişiminde kapitalist uygarlık öncesi döneme sık sık atıfta bulunulur. Doğal olarak kadının demokratik siyaset temelli kendini en iyi ifade ettiği köklere inmek ve geri-ileri tartışmasını sadece tarihin akışına göre belirleyen bir yaklaşımdan kaçınmak için bu gerekliliktir. Çünkü “Neolitik toplumun çözülüşünden beri adeta toplumdaki silinen kadın gerçeği, bir dönem çok sözü edilen proleter sınıf ve ezilen ulus kavramından daha somut ve tahlil edilebilir bir konudur” ve “Demokrasinin ve laikliğin kalıcı olarak yerleşmesinde kadının demokratikleşmesinin rolü belirleyici olacaktır.”¹

¹ Abdullah Öcalan, *Sümer Rahip Devletinden Demokratik Uygarlığa*, Cilt 1, Mezopotamya Yayınları

Ulus-Devlet ve Kadın

Ulus-devletlerin kurumsallaşması ve sömürgecilik bağlamında kadının siyasetteki daha doğrusu yaşamdaki yerine ya da yersizliğine bakmakta fayda var. Sanayi Devrimi'nin yanında batıda başlayan eşitlik temelli feminist hareketlerin gelişiminin olumlu yansımalarını gözden kaçırmamak gerekmektedir.

19'uncu yüzyılın başından itibaren coğrafyayı belirleyen toplumsal ve ekonomik hareketlerde kadının rolü belirleyicidir. Modernleşme hareketlerinin başladığı Osmanlı İmparatorluğu ve daha sonra Türkiye, İran ve Mısır gibi ulus-devlet yapılaşmasına giden ülkede feminizmin etkisiyle eşitlik temelli kadın hareketlerinin varlığı yoğunudur. Kadınlar siyasal alanda bir yandan evlilik, boşanma, miras gibi medeni hukuk alanlarındaki reform taleplerinde bulunurken bir yandan da kadınların eğitim ve çalışma haklarını kazanmalarına ilişkin mücadele yürüttüler ve bu noktada, reformcu erkeklerle ortaklaştılar.

Kentli ve orta sınıftan eğitilmiş elitlerin “kadın sorunu”nu gündeme getirmeleri asıl olarak modernleşme ve batılılaşma bağlamında ele alındı. İran'da 1906, Osmanlı İmparatorluğu'nda 1908'de anayasal reformlar gerçekleştirildi. Birinci Dünya Savaşı, Ortadoğu'da milliyetçi hareketlerin yükselmesiyle sonuçlandı. Bu hareketler, yeni ve modern ulus devletlerin kurulmasını hedefliyordu; modern milliyetçiliğin ayrılmaz bir bileşeni, kadınlara verilen yeni roller, açılan yeni alanlardı.

Bu noktada Türkiye'de Kadınlar Fırkası ve Nezihe Muhittin'e bakmak sanırım ulus-devletçi milliyetçilik duvarlarının kadına biçtiği yeni rolü tanımlamak açısından önemli bir örnek. Çok etnik temelli bir yapısı olan Osmanlı'da 19'uncu yüzyılda başlayan kentli-orta sınıf kadınların eşitlik üzerine yürüttüğü tartışmalar 20'inci yüzyılın başında artık kadınların taleplerini açık açık dile getirdiği mecralarda sürdü. Bunlardan biri Kadınlar Dünyası isimli dergiydi. Derginin o dönem ele aldığı konulara baktığımızda, farklı etnik yapılardan kadınları bir araya getirdiğini ve medeni hukuk, boşanma, kamusal alanda görünür olma dahil siyasal taleplerin dile getirildiğini ve yoğunca tartışıldığını görürüz.

Niteliksel tartışmalarda ön plana çıkan örneklerden biri Kadınlar Fırkası'dır. O dönemin gazetelerine bakıldığında atılan bazı başlıklar şöyledir: “Mebus olmak istiyor”, “Tek gayeleri Mebus olmak.” Cumhuriyet gazetesi kadınların seçme ve seçilme hakkı ile temsili sistemde yer alma istemini, “Ülke hayatında çok mühim meseleler mevcut olduğu bir zamanda hanımlarımızın mebusluk propagandası veya reklamı ile meşgul olmaları pek ciddiyetsiz” şeklinde yorumluyor.²

² Yaprak Zihnioğlu, *Kadınsız İnkılap Nezihe Muhiddin, Kadınlar Halk Fırkası, Kadın Birliği*

Aslında kadınların, ulus devletin ‘beka’ sorununun geçmişten bugüne dek demokratik siyasetin önündeki en büyük engel olduğunu göstermesi bakımından önemli bir örnektir. Milliyetçi ‘ilerlemeci’ savda kadınları destekleyen ‘aydın’ erkeklerin hepsi birden karşı safta yer tutmaya başlamıştır. Ve Kadınlar Fırkası bir süre sonra kapatılmıştır. TBMM’nin kurulduğu 1920 ile kadınlara siyasal hakların tanındığı 1934 yılı arasında Meclis’te kadın hakları konusu bir gündem maddesi olarak yer almazken, bir iki tartışma girişimi itirazlar ve protestolarla susturulmuştur. Kadın hakları için mücadele eden kadınlar zaman içinde görünmez kılınırken, Nezihe Muhittin örneğinde olduğu gibi ‘komplo’ ile siyasetten olduğu kadar, sosyal yaşamdan da dışlanmışlardır. Çünkü ulus-devlet kurulmuş ve biçilmesi gereken rol ‘erkeğin verdiği kadar’ olabilir ancak.

İlk Kürt kadın örgütlenmesi olarak bilinen 1919 yılında İstanbul’da kurulan Kürd Kadınları Teali Cemiyeti de bu yeni atmosferden etkilenecek kurulan örgütlerden biri. Kürd Teali Cemiyeti’nin içerisindeki kadınlardan çıktığı öne atılsa da özerk bir kadın örgütlenmesi olması muhtevası ile önemli bir kuruluştur. Kürd davasında üstlerine düşeni yapmaktan geri kalmayacaklarını belirten dernek başkanı Encum Yamulki, kadınlar olarak ulusları için söz haklarını olduklarını söyler. Fakat bir yıl gibi kısa bir süre içerisinde cemiyet Osmanlı tarafından kapatılır ve üyelerinin sürgüne gönderildiği iddia edilir. Türklük kavramının çokça dillendirildiği, Kürtlüğe ait her türlü vasfın yasaklanmaya

başlandığı bu dönemde kadınlar da ulus-devletin içerisindeki öteki ulusun kadınları olarak nasiplerini fazlası ile alırlar. Ulus devletin tekçiliğe dayanan zihniyet yapılanmasında Kürd kadınlar ezilen bir ulusun bireyleri olarak yeni devlet zihniyetinde hem kadın hem Kürd olmaktan kaynaklı kendilerine yer bulamamış, demokratik alanda siyaset yapma çabaları, örgütlenme çabaları kapatılma, sürgün, öldürülme gibi sonuçlarla neticelendirilmiştir.

Tekçiliğin boy gösterdiği cumhuriyet sonrası Türkiye’inde ise kadınların seçme ve seçilme hakkını almaları 1934’e denk gelir. Yani yeni ulus-devletin inşasını tamamlayıp, kadınlara ‘modern’ kalıplar içinde verdiği yerin rol modellerini yarattıktan sonra.

‘Kurban’ mı, Politik Özne mi?

Bir diğer konu sömürgeci ve oryantalist batı merkezli bakış açısı. Ortadoğulu kadınların İslam dininin ve Ortadoğu kültürünün bazı özgül nitelikleri nedeniyle Batılı hem cinslerinden daha dezavantajlı oldukları veri olarak kabul edilmektedir. Fakat batı merkezli bakış açısının görmezden geldiği noktalardan biri Ortadoğu’nun ya da dünyanın başka kültürlerinin kendi içerisinde geçmişten günümüze taşıdığı her anlamı ile kültürel, politik mirasıdır. Batı eli ve aklı ile değersizleştirilen, “çevre” ülkeler neredeyse modern dünya içerisinde hiçbir zaman kendi hakikatine ve özüne uygun olarak yorumlanmamış, yorum gücü ve imkânı hep batılı akılların elinde olmuştur. Kadın varlığının çözümlemesi de bu sorundan nasibini almıştır. Oysa dünyanın her yerinde olduğu gibi Ortadoğu’da da siyasal özneler tarihsel gelişmeleri biçimlendirir ve yönlendirir. Bu aktörlerin başında ulus-devletler gelir. Kadınlar ve kadın örgütleri de birer “kurban” değil, politik sürecin parçasıdır.

Tarihsel olarak coğrafyanın büründüğü iktidar-devlet eksenli şekillenmeden bağımsız bir kadın varlığı ve onun politikleşmesinden söz edilemez. Sömürgecilik, yerli erkek egemen işbirlikçi iktidarlar ve batı merkeziliğin bakış açısı bir coğrafyayı kendine göre sınırlara bölmüş, parçalamıştır. Ve istediği forma kavuşturmak için de iki yüzyıldır amansız bir çaba gösteriyor. Günümüzde süren savaşların ekseninin bu coğrafya olması da bu nedenledir.

Coğrafyanın ‘Kaderi’

Coğrafyanın ismi ve kimliği iki yüzyıldır Edward Said’in tabiri ile “Şark, Şarkiyatçılık yüzünden bağımsız bir düşünme ya da eyleme nesnesi olamadı.”

Ortadoğu (Şarku’l-Evsat) ismi ilk olarak 1900’lerin başında, tarihi derinlikten yoksun, amaçlı (hegemonya maksatlı) ve bölgenin tarihi gerçeklerini tahrif edici (oryantalist) bir isimlendirme olarak kullanılmaya başlandı. Britanyalı bir askerin, işgal bölgesini tanımlamak için kullandığı bu isim, coğrafyanın özeti gibidir. Gelelim aynı coğrafyanın bölünüp sınırlara parçalanmasına. Burada tarihsel bir ironi gibi dursa da aslında içinde trajedi barındıran bir hikâye gizli. Zira Ortadoğu’nun bugün halklar mezarlığına dönüştürülmesi ve tekçi ulus-devletlerin oluşması bir “kadın eliyle” yapıldı. Doğru mudur, değil midir bilinmez ama egemenlerin kadınların tarihsel köklerinin ve sisteminin ilk kaynağını, kadın etrafında örülen yaşamın beşiği olan bir bölgeyi, kadın eliyle böldürtmesi ya da yazılı tarihe böyle not düşmesi hiç de masum bir tarihi tesadüf olamaz.

Bahsi geçen kadın; Gertrude Margaret Lowthian Bell. Kim olduğunu ve ne işler yaptığını kısa bir şekilde söyleyeyim: İngiliz’dir, mesleği arkeologdur, aynı zamanda

tarihçi, bilgin sayılabilecek bir edebiyat uzmanı, en az yedi lisan konuşan bir filolog ve bütün bunların ötesinde de bir istihbaratçıdır. Oxford’u şeref derecesiyle bitiren ilk kadın olarak üniversitenin tarihine geçen Gertrude, Ortadoğu’da birçok ülkede İngilizler adına istihbaratçılık yapmış ve Kahire’de 1920’de öncülüğünde toplanan bir konferansta coğrafyanın sonraki yüzyıl boyunca sömürsünü pekiştirecek haritasını çizmiştir.

19. yüzyılın ortalarından başlayarak bütün bir coğrafyayı belirleyen toplumsal ve ekonomik reform hareketlerinde kadınların aktif bir rolü oldu. Özellikle modernleşme hareketlerinin başladığı ülkelerde, “kadın sorunu”nun sadece erkekler değil, kadınlar tarafından da tanımlandığı ve tartışıldığı yerlerdi. Evlilik, boşanma, miras gibi medeni hukuk alanlarındaki reform taleplerinde ve kadınların eğitim ve çalışma haklarına kavuşmalarına ilişkin siyasal hedeflerde, reformcu erkeklerle kadınların ortaklaştıklarını görüyoruz. Kentli ve orta sınıftan eğitilmiş elitlerin “kadın sorunu”nu gündeme getirmeleri, asıl olarak modernleşme ve batılılaşma bağlamında oldu.

Aksu Bora’ya göre milliyetçilik ile “kadın sorunu” arasındaki ilişki, ilk bakışta görüldüğünden daha karmaşıktır. Çünkü “milliyetçi ideolojilerin, milleti aile ve akrabalık ilişkilerinin devamı gibi düşünen cemaatçi damarı da kadının toplumdaki konumunu ve işlevini ‘anne’, ‘baci’ ve ‘eş’ olarak sembolize eder. Millettin bir aidiyet ve sadakat kaynağı olarak doğallaştırılması, kadının toplumsal varlığının doğallaştırılmasıyla, yani biyolojikleştirilmesiyle iç içe geçer. ‘Yeni aile’nin kurulması ve onun içinde kadının yerinin tayin edilmesi, metaforik anlamlarının ötesinde, milliyetçi ideolojinin tüm toplumsal yaşama nüfuz etmesini sağlayan koordinat sistemini oturtan stratejik bir hamledir.”³

Bu karmaşık ilişki bir süre sonra ulus-devletlerin inşası ile yeni rollerle, ‘görece modernist oryantalist eşitlik’ ile görünen yüzünün arkasında kadınları yeni bir rol model biçim içine hapsetmeyi öngörmüştür. Şirin Tekeli’ye göre “kadınların ekonomik yaşama katılmalarında, eğitim imkânlarından yararlanmalarında, çeşitli mesleklere ve meslek örgütlerine katılma oranlarında yavaş ama sürekli bir artış olmasına karşın siyasal temsil açısından durağanlıktan başka bir yorumu olmayan dönemsel dalgalanmalar görülmektedir.”⁴

³ Aksu Bora, *Ortadoğu’da Kadın Hareketleri: Farklı Yollar, Farklı Strateji ile*, İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi No:39 (Ekim 2008)

⁴ Kadınlar ve Siyasal Tiyem Aşkar Karakır - Müge Aknur, *Devrimler Sonrası Arap Kadını’nın Siyasal Temsili*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi (5)toplumsal Hayat Şirin Tekeli-İletişim Yayınları

Şirin'in bıraktığı yerden bu cümleyi tamamlayabiliriz. Temsili demokrasinin kendisi bile günümüzde sorunlu bir alana işaret ederken, bu temsilin dahi yüzde 10'ları geçmeyen durağanlığının, dalgalanmalarının özünde yatan yukarda da anlatmaya çalıştığımız, din ile ulus devlet kısılcasına sıkışmış göstermelik temsili sistemin yarattığı sınırlardan kaynaklanıyor. Doğrudan, halkların, inançların, kadınların, gençlerin kendisini içinde bulamadığı, sorunların demokratik yönetime değil bürokrasiye havale edildiği temsil sisteminde temsil edilen ile edilinen arasındaki hiyerarşik makas mevcut sistem ile değişemeyecek kadar fazladır.

İstatiksel olarak Ortadoğu coğrafyasında kadınların temsili sistemde 'seçme seçilme' hakkını elde etmelerinin tarihsel sıralaması şöyledir: Türkiye 1934, Suriye 1949, Lübnan 1952, Mısır 1956, Tunus 1959, Cezayir 1962, Afganistan 1963, Fas 1963, İran 1963, Libya 1964, Sudan 1964, Yemen 1967, Bahreyn 1973, Irak 1980, Katar 2003, Kuveyt 2005, Birleşik Arap Emirlikleri 2006, Suudi Arabistan 2011.

Bu tablo, devletlerin tabiri ile 'verilen' ancak bizim tabirimizle 'kadınların mücadelesi ile alınmış' haklara işaret ediyor. Ancak burada asıl sormamız ve cevap aramamız gereken şudur: coğrafyada seçme ve seçilme hakkının kazanılması ne kadar siyasete katılıma olanak sağlıyor? Ya da seçme ve seçilme hakkı veya yazılı kanunlarda var olan katılım biçimleri kadınların yaşamına ne kadar dokunuyor ve onları ne kadar özne haline getiriyor?

'Özgürlük Alanı Olarak Siyaset' ve Tahrir Örneği

Uygurlik tarihi boyunca kadınların siyasette yer alma biçimlerine ilişkin Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan "Tanrıçanın direngen damarları" belirlemesinde bulunur. Ortadoğu eksenli Nefertiti, Kleopatra, Puduhepa, Belkis, Zenubya, Semiramis, Dido'nun 'şehir devleti' eksenli iktidar merkezli de olsa siyasette yer alma biçimlerine bakmak kadının tarihsel olarak bu coğrafyada özne konumuna işaret eder.⁵

Konumuz temsili siyaset olduğu için 'tanrıçanın direngen damarları'nın bıraktığı izler üzerinden kadınların siyasette var olma biçimlerinin bugün de hala o köklerden beslendiğini görmek mümkündür.

Ulus-devletlerin inşa sürecinde kendine "sözde" bir özgürlük alanı bulan ve buradan siyasete dahil olan kadınların durumunu Hannah Arent'in, "Bir özgürlük vaadi" tanımlamasıyla ele alabiliriz. Kadının dahil olduğu 'dar ve sınıflı-sınırlı da olsa' siyaset alanında dışlanması süreci ise ulus-devletin karakterinin bir gereği olarak

⁵ Abdullah Öcalan *Bir Halkı Savunmak*, Mezopotamya Yayınları

değerlendirilebilir. Nitekim, yaşadığımız yüzyılın başından itibaren Ortadoğu’da esen ve git gide yıkımı büyük bir fırtınaya dönüşen ‘bahar’a rüzgârı ilk taşıyanların kadınlar olması köklerden, özgürlük ihtiyacından bağımsız ele alınamaz.

25 Ocak 2011’de ‘Arap Baharı’ denilen ancak halklar ve kadınların bahar özlemi olarak okunması gereken süreçte Mısır’da Tahrir Meydanı’na ilk çıkan ve en son çekilenlerin kadınlar olması en somut örneklerden biri olarak verilebilir.

Tahrir Meydanı bir nevi ulus-devletin hapsettiği duvarları aşmaya çalışan kadınların siyasi alanda var olma mücadelesiydi. Kadınların Tahrir’deki talepleri, ‘Eşitlik, özgürlük, demokrasi’ idi.

Mısır’da kadınların seçme-seçilme hakkını elde ettikleri tarih 1956’dır, ancak siyasette temsil biçimi ülke tarihi boyunca yüzde 5’i geç(e)memiştir. ‘Devrim’ iddiasıyla başlayan ardından önce Müslüman Kardeşleri’in karşı-devrime çevirmesi ve ardından askeri darbe ile devam eden süreçte trajediye dönüşen Mısır’da ‘erkek iktidarın’ üzerinde uzlaştığı en temel konu kadınların taleplerine karşı tavırları oldu. Din eksenli ya da ulus-devlet eksenli iktidar, kadınların taleplerine karşı birleştikleri görülür. Kadınların Mübarek iktidarının devrilmesinin ardından anayasa yapımına katılma talepleri görmezden gelindi. Tahrir Meydanı’nı yıllarca talepleri için terk etmeyen kadınlara yönelik cinsel saldırı ve fiziki saldırı dahil yıldırma ve ‘evine gönderme’ yöntemleri uygulandı.

Kadınların siyasette varlığını ‘yedek güç’ olarak isteyen erkek egemen kurumlaşmış siyasetlerin ‘yedeğe’ alamayınca geleneksel yöntemlerini devreye koymasına dair en iyi örneklerden biridir Mısır. Darbenin ardından sözde seküler bir yönetim oluşturma fikri ile kadınlara ‘serbestlik’ vadeden darbe yönetimi altında girilen seçimlerde kadınların parlamentoya girme oranı yüzde 2,6’yı geçemedi. Konjoktürel olarak ‘verilen’ ya da ‘alınan’ olarak ataerki siyasetin tarihsel sıralamasında ise daha çarpıcı bir veri ortaya çıkar. Mısır Halk Meclisi’ne 1979 yılında seçilen kadın sayısı 35 iken, bu sayı 2015’e gelindiğinde 9’a düşmüştür.

Yazının karakteri gereği genel sonuçlara ulaşarak ilerliyoruz ancak ülke ülke ayrıntılı olarak incelendiğinde içeriğinde karakteri ve kültürel birikimi gereği her birinin kendi içinde zengin deneyim mücadele biçimleri barındırdığını söyleyebiliriz. Ancak Mısır örneğinde görülenin benzerlerini Libya, Tunus, Cezayir, Suriye, Yemen gibi Ortadoğu’da taşların yerinden oynadığı ‘bahar/devrimsel çıkış’ döneminde, kadınların sokakta aktif katılımının siyasette temsiliyeti sağlamada aynı oranda yansımadığını ya da tersine bir gidişin olduğunu söylemekte abartı olmaz.

Sudan’da Devrim ve Riskler

Daha yakın tarihli Sudan’da 30 yıllık El Beşiri diktatörlüğünün devrilme sürecine yakından bakıldığında da kadınların siyasette kendine özgürlük alanı açma mücadelesini ve olası riskleri görebiliriz. Sudan’da kadınların seçme-seçilme hakkını elde ettiği tarih 1964’e denk geliyor. Ancak ulus-devlet karakteri gereği kadını temsilin temsili olarak gören El Beşiri iktidarı döneminde kadınların parlamentoda temsil oranı yüzde 10 ile 20 bandını geçmiyor.

Ülkede son yıllarda özellikle iş yaşamı, akademi ve sokaktan dışlanan kadınlara ‘en iyi yer ev kadınlığı’ rolü verilmeye çalışıldı. Kadınların devrime katılımı bu nedenle daha güçlü oldu. "Kadının yeri devrimdir" sloganı ile sokaklara çıkan kadınlar eylemlere katılanların yüzde 50’ye yakınına oluşturdu. Beyaz kıyafetleri ve aya benzeyen büyük sarı küpeleri ile “Shawra” yani devrim şarkıları söyleyen Alaa Salah’ın isyanında tarihsel bir anlam var. Sudan’ın tanrıçası Kandaka’nın sembolüyle sokaklara çıkan kadınlar, bin yıllardır süren ve son olarak 30 yıllık diktatörlük dönemindeki baskılara karşı kamusal yani siyasi alanın öznesi haline gelmek için mücadelelerini sürdürdü/sürdürüyor. Diktatör devrildi ancak kadınlar için tehlike geçmiş değil. Bir özne olarak devrim içinden yer alan kadınların erkek egemen kodlara karşı mücadelesi asıl şimdi başlıyor. Zira bunu devrime katılan kadınlarda, “Diktatör gitti ama bizim için her şey bitmedi, özgürlük daha büyük bir mücadele gerektiriyor” diye anlatıyor.⁶

İrem Aşkar Karakır-Müge Aknur’un ‘Devrimler Sonrası Arap Kadını’nın Siyasi Temsili’ başlığı ile Libya, Mısır, Tunus ve Yemen’i incelediği çalışmasında şu tespit çarpıcıdır: “Arap ülkelerinin önemli bir bölümünde gerçekleşen reform yanlısı eylemler, Arap Orta Doğu’sunda demokrasi ve özgürlük alanında atılacak adımlar konusunda beklentileri arttırmıştır. Arap uyanışı diye de adlandırılan bu süreçte adil ve serbest seçimlerin gerçekleşmesi, siyasi haklar ve kişisel özgürlüklerin elde edilmesinin yanı sıra kadın haklarının gelişmesi de beklentilerin arttığı

Sudan’ın tanrıçası
Kandaka’nın sembolüyle sokaklara çıkan kadınlar, bin yıllardır süren ve son olarak 30 yıllık diktatörlük dönemindeki baskılara karşı kamusal yani siyasi alanın öznesi haline gelmek için mücadelelerini sürdürdü/sürdürüyor. Diktatör devrildi ancak kadınlar için tehlike geçmiş değil. Bir özne olarak devrim içinden yer alan kadınların erkek egemen kodlara karşı mücadelesi asıl şimdi başlıyor.

⁶ <https://www.bbc.co.uk/>

konuların başında gelmektedir. Ancak, ayaklanmalar sonrası geçiş sürecindeki gelişmeler incelendiğinde kadın hakları konusunda ilerleme söz konusu olmayıp, daha çok bir gerilemenin gerçekleştiği görülmüştür.”⁷

Birleşmiş Milletler Kadın Birimi (UN Women) ve Parlamentolar Arası Bilik’in (IPU) 2014’te yayınladığı kadınların parlamentoda temsil oranlarında Ortadoğu’da oran 15.9 iken, bu sayı 2017’de yayınlanan haritada 18,9 olarak verilmiştir. İstatistiksel olarak artmış görünen bu oran totalde kadının temsil oranına vurulduğunda seçme seçilme hakkını kazanan kadınların coğrafyada toplam oranının yüzde 20’yi geçmediği gerçeği ile birlikte ele almak gerekiyor.⁸

İstisnai Kaideye Dönüştürmek: Rojava

2011 sonrası ortaya çıkan yeni durumun içinde istisnai örneklerden biri olan Rojava örneğine kısaca göz atmakta yarar var. Suriye iç savaşının başladığı günden itibaren ithal ‘devrim’ ve ‘müdahale’nin dışında kalan Kuzey ve Doğu Suriye’de (Rojava) Kürdistan Özgürlük Hareketi eksenli bir devrim gerçekleşti. Bu devrime kadınlar, savaş alanında ve siyaset alanında aktif dahil oldu. Kürdistan Kadın Özgürlük Hareketi’nin mirası ile Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan’ın paradigması eksenli eşbaşkanlık ve eşit temsiliyeti esas alan Kuzey Doğu Suriye Özerk Yönetimi’nde bugün kadınlar aktif siyasetin bir öznesi olarak yaşamın her alanında kazanımlar elde ettiler.

Rojava’da kadınların siyasete katılımı ne fiziki bir temsil düzeyinde kalıyor ne de bu temsiliyetin dışında. Toplumun her kademesinde, her örgütlenmesinde kadın temsili fiziki olmanın yanı sıra, karar mekanizmalarının asli unsuru, yaşamın her alanının örgütleyicisi pozisyonunda durmaktalar. Siyasetin kadın bakış açısı ile yürütülmeye çalışıldığı, kuralların, düzenlemelerin, yaşamı örgütleyen her bir yapının sadece temsil düzeyi ile değil alınan her kararın ve dönüşümün kadın, doğa, toplum eksenli ele alınmaya çalışıldığı bir sistem örgütlenmeye çalışılıyor.

Ulus-devletçi ya da din eksenli devletleşmelere alternatif olarak ortaya çıkan ve varlığını koruyan bu yapı içinde kadınların siyasete katılım biçimi tüm bölge için model alınacak bir örnek konumuna geldi.

⁷ Abdullah Öcalan *Bir Halkı Savunmak*, Mezopotamya Yayınları

⁸ <https://www.bmdergi.org/>

Sonuç Olarak;

Kadının siyasette temsilinin ne kadar temsil olduğundan öte coğrafyanın kültürel-konjonktürler ve güncel siyasi karakteri kadınlar için çok yönlü tuzakları barındırıyor ve mücadelenin öznesi olarak kazandığını, kurumsallaştırmaya sıra geldiğinde erkek egemen ittifak karşısında kaybedebiliyor. Coğrafyanın erkek egemen kodlarına karşı kadınlar için en başta yapılması gereken belki de özne olarak yer aldığı devrimsel süreçlerin sonucunda siyasal ve yaşamsal temsiliyeti tabiri caizse ‘erkek’ eline bırakmamak olmalı. Çünkü yukardaki örneklerde de görüldüğü gibi ‘omuz omuza’ verilen ‘eşitlik, demokrasi, özgürlük, adalet’ mücadeleleri iktidarı değiştiriyor ancak sistemin erkek egemen kodlarını değiştirmiyor. Gerçek anlamda demokratik siyaset kanalları ancak kadının dahil olduğu bir sistemle dönüştürülebilir.

Kadınlar tarihin her döneminde olduğu gibi 20’inci yüzyıl ve devamında 21’inci yüzyılın ilk çeyreğinde tüm ataerkil ‘şekil verme’ uğraşlarına karşı özne olma mücadelesini sürdürdü, sürdürüyor, yarın da sürdürmeye devam edecek.

Yerel Kadın Örgütlenmelerinin Güçlenmesi ve Mücadelenin Farklı Düzeyleri ile İlişkilenmesi

Zelal Ayman

Bu yazıda Türkiye’deki kadın hareketlerinin yerel örgütlenme meselelerinin ülke çapında olduğu kadar, bölgesel ve uluslararası düzeylerde nasıl ilişkilenmeler içinde olabileceğine ve daha güçlenebileceğine ilişkin bir tartışma yürütmeyi istiyorum.

Öncelikle “Yerel” dediğimiz zaman bunun ne anlama geldiğine bakmak önemli diye düşünüyorum. Sözlük anlamıyla *Yerel* kelimesine baktığımızda, “Belirli bir yere özgü, bir bölgeye ilişkin veya bir yere bağlı”, “Sınırlı bir yerle ilgili olan, dar ve yayılmamış”, “Yöresel”, “Gözlem yerine veya gözlemcinin bulunduğu yere göre tanımlanan” şeklinde tanımlandığını görüyoruz. Bu tanımlamalar etrafında düşünüldüğünde “Yerel” kavramının, Bölgesel, Merkezi, Ulusal, Uluslararası düzeyler ile olan ilişkisinin “mesafeli” ve “hiyerarşik” tarzda bir ilişkilene içinde olduğu söylenebileceği gibi tersine yerelin tüm bunların çıkış noktası olma potansiyeli taşıdığını da iddia edebiliriz. Bir alt-üst ilişkisini tarif eden haliyle meşhur Yerel-Merkezi çekişmesi ve gerilimini ifade eden bu önemli noktayı daha sonra çeşitli bağlamlarda tartışmak üzere şimdilik bir kenara bırakıyorum.

Yerel kadın örgütleri, hareketleri ve/veya örgütlenmeleri derken ne kastediyoruz? Bilindiği gibi, hem genel olarak dünyanın Doğu ve Güney yarımkürelerinde hem de bu her iki coğrafik alanın içinde yer alan Türkiye’de bir teori ve pratik olarak feminizmin çıkışı kadınlar açısından neredeyse bir devrim niteliği taşıyordu. Yirminci yüzyılda dünyanın ana merkezi olmayı pek çok bakımdan başarmış, daha doğrusu “çalmış” olan Batı Avrupa ve Kuzey Amerika’dan farklı olarak, dünyanın Doğusu ve Güney’indeki kadınlar 1980’lerde feminizmin dönüştürücü

gücü ile tanıştıklarında, önce kendi hayatlarında sonra da çevrelerindeki ve nihayetinde hiç tanımadıkları kadınların hayatlarına değmek ve onlara destek olmak amacıyla örgütlenmeye başladılar. Bu örgütlenmelerini en genel anlamda, yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası/küresel olarak örmeye ve güçlendirmeye önem ve öncelik verdiler. Zira feminist teorinin en temelde savunduğu tezlerinden biri, kadınların özel veya kamusal alanda yaşadıkları ortak deneyimleri ve sorunları olduğuna, bu deneyim ve sorunlarını ortak bir şekilde birlikte örgütlenerek çözebileceklerine dayanır. Bu tez, nüfusun yarısını oluşturan ancak erkeklerle yaşadıkları güç ilişkilerinden ötürü ezilen, ayrımcılığa uğrayan ve şiddet gören tarafta olan kadınların tümü için son derece güçlendirici bir yaklaşım ihtiva ediyordu, çünkü kadınlar açısından nihayet hayatları için yapabilecekleri değişim ve dönüşümün ışığı ve imkânı orada birlikte yakalanabiliyordu.

Bu noktada yerel, yerellik, yerel örgütlenme hem bir kavram hem de önemli bir örgütlenme sahası/imkânı olarak dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi Türkiye kadın hareketinin gündemine de özellikle 1980 sonrası ortaya daha belirgin bir şekilde çıkan feminist hareketler ve gruplar tarafından getirilmeye başlandı. Şu anda yüzlerce kadın örgütünün ve örgütlenmesinin bulunduğu, çeşitli alanlarda etkin işler yapan kadın hareketi, neredeyse ilk defa yerelde kadın örgütlenmelerini bu tarihlerden başlayarak oluşturmaya başladı. Günümüze kadar uzanan bu özel dönemi, kadın hareketlerinin feminist açıdan dönüşmesi, feminizm akımlarının etkileri altında gelişmesi, kuramsallaşması ve en nihayetinde feminist örgütlenme pratiklerinin hayat bulduğu bir dönem olarak tarif edebiliriz. Bu dönem bana göre Türkiye'deki kadın hareketi için bir bütün olarak pek çok bakımdan pırl pırl ve başarılarla dolu bir dönem oldu. Çünkü, kadınlar ortak dertleri/sorunları için ortak hareket edebildiler bu dönemde ve sadece 40 yıl gibi kısa bir zamanda kuvvetli bir örgütlü hareket yarattılar. Ülkenin her yerinden kadınlar, her kesimden, her sınıftan, her etnik gruptan, her mezhepten, her yaştan, liberal, radikal, sistem içi, sistem dışı, feminist olan, olmayan, tüzel kişiliği olan, olmayan tüm kadınlar için öncelikle kadına yönelik şiddet olmak üzere pek çok alanda yerelde, ülke çapında, bölgesel ve küresel düzeyde ortaklaşma bilinci çok güçlü bir şekilde tezahür etti. Kurulan onlarca kadın örgütünün yanı sıra, platform, inisiyatif şeklinde hareket eden kadınlar, Müslüman çoğunluklu bir ülke olan Türkiye'de son derece eşitlikçi ve seküler bir yasal çerçevenin kurulmasının temel aktörü ve öncüsü oldular.

Hem hareket içi örgütlenme pratikleri hem de uğraştıkları alanlar bağlamında esasen ortaklıklar üzerinden örgütlenmenin yaşandığı bu dönem zarfında, özellikle 2005 sonrası ortaya çıkan yeni aktörler ve konular yüzünden hareket içi farklılaşmalar ve ayrışmalar yaşanmaya başlandı. Bu farklılaşma/ayrışma süreçleri temelde hareket içinde veya dışında yeni grupların ortaya çıkması ve bunların birbirine mesafelenmesi

ile gelişti. Bu süreçte AKP tabanlı olan veya olmayan dindar kadınların ve grupların ortaya çıkması önemli bir gelişme oldu. Aynı şekilde Kürt ulusal hareketleri etrafındaki ve içindeki kadınların da kendilerini farklı bir şekilde ortaya koymaları bir diğer önemli gelişme oldu. Bu gelişmelerin temel sebeplerinden birini feminizm bağlamında şöyle açıklayabiliriz: Feminizm, belli bir teorik çerçeve ve pratik içermesi ve önermesi bağlamında diğer pek çok modern ideolojiye benzer bir şekilde 20. yüzyılın bir ürünüdür diyebiliriz. Bu yüzyılda yaşanan pek çok gelişmelerin bir sonucu olarak, dönemsel olarak ortaya çıkan, egemen olan ve sonrasında yerini bir başka güçlü akıma bırakan veya onunla iç içe geçen pek çok feminist akım söz konusu oldu ve hala oluyor. Belli bir döneme ait feminist akımlar o tarihsel koşullara/sorulara cevap olmadıkça kadınlar yenisini üretti. Dolayısıyla içinde bulunduğumuz yüzyılda da böyle oluyor ve olacak. Mevcut feminizmler veya feminist akımlar dünyayı ve kadınların mücadelesini, erkeklerin baskısını, ataerkil sistemi tanımlamaya, değiştirmeye, dönüştürmeye yetmedikçe yeni feminist akımlar ve önermeler çıkacak ve çıkıyor. Günümüzde örneğin kadınlara yönelik “sanal şiddet” gibi özel bir şiddet biçimi ortaya çıkıyor ve bu mecralarda yaşanan hak ihlallerine karşı yasal düzeyde neler yapılabileceğine ilişkin pek çok düzenleme yapılıyor ve tartışma yürüyor. Aynı şekilde hak savunuculuğu ve aktivizm bağlamında teknolojinin, sosyal medyanın, algoritma olanaklarının ve robot teknolojisinin nasıl daha etkin kullanılabileceğine kafa yoruluyor. Diğer bir değişle, küresel, bölgesel ve yerel koşullar ve sorunlar değiştikçe kadına yönelik erkek egemen şiddet/ayrımcılık ve bunlara direnme yollarının da değiştiğini ve değişeceğini görüyoruz. Bu noktada yerellik, yerel örgütlenme ve kadınların yerelden güçlenerek, diğer pek çok seviyedeki mücadele alanlarıyla ilişkileneceği ve değişimin öncüsü olmaları önemli bir tartışma konusu olarak önümüzde duruyor.

Yerellik ve Yerel Örgütlenme Neden Önemli?

Yukarıdaki kısa girişte de ifade etmeye çalıştığım gibi, kadınlar dünyanın Doğu ve Güney yarımkürelerindeki örgütlenmelerini pek çok farklı seviyede örmeye başladıklarında, yerel örgütlenme ve yerellik kavramlarıyla tanışmaya ve tartışmaya başladılar. Tek bir kadının veya bir kadın grubunun kendi yerelinde (bu bir köy, mahalle, ilçe veya şehir olabilir) kendisi/kendileri ve diğer hemcinsleri için harekete geçmesi ve bunun sonucu olarak belli bir örgütlenme içine girmesini yerel örgütlenmenin ilk adımı olarak görebiliriz. Türkiye özelinde bu 1990’lardan itibaren temelde kadına yönelik şiddete karşı merkez sayılan İstanbul, Ankara, İzmir, Antalya, Diyarbakır gibi büyük şehirlerde gerçekleşmeye başladı. Dönemine göre yerel sayılabilecek bu örgütlenmeler ve hareketler sonrasında ve şimdilerde merkezi bir konumda

bulunuyorlar. Öte yandan bu merkezileşme sürecine paralel olarak, kendi yerellerinde yine esasen kadına yönelik şiddet konusunda dayanışma ve danışmanlık desteği veren çok sayıda kadın merkezi kuruldu. Türkiye'deki kadın hareketi için yapılanmalara bakıldığında, yerel ve merkezi çalışan kadın örgütlenmeleri arasındaki temel ayrımları, faaliyet gösterdikleri alanların ve etkiledikleri kesimlerin çeşitliliği, sahip oldukları kaynaklar (insan, bilgi, fon) ve bunların sürdürülebilirliği, ülke çapında kadınlar için söz ve bilgi üretme yeterliliği ve iddiasına sahip olup olmadıklarında arayabiliriz.

Şu anki tabloda genel olarak düşünersek yerel düzeyde hareket eden örgütler kendi bulundukları yerlerde etkin olmakla yetinirken, merkezlerde olan örgütler ise kendi bulundukları şehirler de dahil, başka şehirlerde de faaliyetler yapıyorlar. Oysa bu ayrımların mümkün olduğunca azalması pek çok bakımdan gereklidir, zira Türkiye kadın hareketinin tarihi açısından gelinen bu noktanın kadın hareketinin örgütlenme sorunları tartışmasında çok önemli olduğu açıktır. Çünkü Müslüman çoğunluklu bir ülke ve aynı zamanda sıcak ve soğuk çatışmaların yoğun ve neredeyse kesintisiz yaşandığı Ortadoğu, Kafkasya ve Balkanlar gibi bölgelerin ortasında yer alan Türkiye gibi bir ülkede son 40 senede büyük başarılarla imza atmış olan bir kadın hareketinin gelişmesinin ve daha etkin olmasının önündeki önemli engellerden birinin bu tıkanma alanı olduğunu düşünüyorum. Hareketin bileşenlerinin yerel ile merkezi olan örgütlenmeler arasındaki ilişkileri ve dayanışma

ağlarını daha da güçlendirecek bir bakış açısıyla, mevcut tıkanmaları ve sorunlarını iyi tartışıp, ortak çözümler üretip, hayata geçirmeleri şu anda kritik önemdedir. Zira her iki tarafın sorunları artık çok daha görünür hale gelmiş durumdadır, bir taraftan yerel kadın örgütlenmeleri sayı, hacim, çeşitlilik ve yeterlilik açısından belli bir doyum noktasına ulaşmışken, diğer taraftan merkezdeki örgütlenmeler taşıdıkları misyonu yerine getirme konusunda zorlanmakta ve dahası yüklendikleri görevleri yerine getiremeyebilmektedir.

Bunlara biraz açıklık getirmek gerekirse, buradaki temel argümanım, geldiğimiz noktada yerel ile merkezi olan örgütlenmeler arasındaki mesafeler, ayrımlar ve dahası gerilim, uçurum ve hatta çekişmeye dikkatli bir gözle bakıp,

Hareketin bileşenlerinin yerel ile merkezi olan örgütlenmeler arasındaki ilişkileri ve dayanışma ağlarını daha da güçlendirecek bir bakış açısıyla, mevcut tıkanmaları ve sorunlarını iyi tartışıp, ortak çözümler üretip, hayata geçirmeleri şu anda kritik önemdedir. Zira her iki tarafın sorunları artık çok daha görünür hale gelmiş durumdadır.

çözüm yolları araştırılması gereğidir. Diğer bir deyişle merkezi olan örgütlenmelerin yereli güçlendirme konusunda harekete geçmeleri gerekliliği, bunun için de kaynaklarını paylaşımlarının elzem olduğunu gerçeği ile karşı karşıyayız. Aynı şekilde yerel örgütlenmelerin de kendi yerelleri ile sınırlı tuttukları bakış açılarını daha da genişleterek, farklı seviyelerdeki kadın mücadelesine daha aktif ve yönlendirici bir yaklaşımla katılmaları da diğer bir gereklilik olarak ortada duruyor. Her iki seviyedeki bu elzem alışveriş ve ilişkilenenin kurulmasının zamanının çoktan geldiğini ve bu konuya eğilmemenin politik bir hata olacağı çok açıktır.

Yerel örgütlenme günümüz dünyasında da sadece kadın örgütlenmesi açısından değil, aynı zamanda çevre hareketi, LGBT+ hareketleri, çocuk hakları gibi diğer muhalif hareketler tarafından da öne çıkan bir örgütlenme modeli haline geldi. Günümüz dünyasının, küresel ve devletler düzeyinde bir avuç hasta kişilikli erkeğin ürettiği ve uyguladıkları son derece başarısız ve bizlerin lehine olmadığı aşikar olan politikaları göz önüne alındığında, yereldeki insanların kendileri ve diğerleri için harekete geçmeleri kilit bir önem kazanıyor. Bu konuda yazıp çizen pek çok düşünür, ülkeler düzeyinde ve küresel ölçekte yaşadığımız derin ve çözümsüz gibi görünen sorunların çözüm yollarının, yerellerden doğan veya doğacak aktivizm ve muhalif hareketlerin öncülüğünde mümkün olabileceğini öne sürüyorlar. Bu iddiayı biraz abartılı bulmakla birlikte doğruluk payı olduğunu düşünüyorum. Örneğin Türkiye’de her bölgede hareket halinde etkin işler yapabilecek yerel kadın örgütlerinin önündeki engellerin kalkması ve merkezi konumdaki örgütlenmeler ile daha güçlü ilişkiler kurulması halinde önemli bir dönüm noktasını aşacağımız tartışma götürmez bir gerçektir.

Kadın hareketinin tarihi bağlamında düşündüğümüzde, 1990 ve 2000’lerde çok gerekli olan ulusal ve uluslararası çapta ortak işler yapma konusunda bazı dönüşümler yaşandı, yaşanıyor. 1990’larda, küresel ölçekteki, daha özel ifadesiyle Birleşmiş Milletler düzeyinde çalışmak son derece gerekli ve kıymetli, şimdiki dünyada BM ve Avrupa Birliği gibi uluslararası yapılar başlangıçtaki misyonlarından çok uzaklaşmış durumdadır. Hem bu açıdan hem de değişen küresel dengeler yüzünden BM veya AB gibi uluslararası mekanizmaların artık kadına yönelik şiddetle ilgili yaptırımının, etkisinin çok azaldığını, örneğin 20 yıl önce-sine nazaran daha zayıfladığı ortadadır. Söz konusu bu mekanizmalar ne ulusal düzeyde yetiyor kadınlara ne de uluslararası düzeyde, zira bunların hemen hiçbir bağlayıcılığı kalmamış durumdadır. İçinde bulunduğumuz koşullarda küresel denklemin bir bütün olarak değişiyor olduğunu, değişmesi gerektiğini ve bunun bir sonucu olarak küresel düzeyde yeni ve etkin baskı araç ve mekanizmalarına ihtiyaç vardır. Çünkü üye bir devlet adı geçen sözleşmelere uymadığı zaman, örneğin CEDAW ya da İstanbul Sözleşmesi’nin hükümlerine uygun hareket

etmediğinde bunun yaptırımının yeniden tartışılması gerektiğini düşünüyorum, özellikle de Türkiye gibi bu türden sözleşmelerin hemen hepsinde imzası olan ancak her an geriye savruluşları yaşayan devletler düşünüldüğünde. Günümüzde küresel düzeyde ya da mesela Ortadoğu’da kimsenin kimseyi dinlemediği bir ortamdayız. Son yıllarda Suriye’de olup bitenlere baktığımızda güya destekleyici ve garantörlük vaat eden küresel sistem ve mekanizmalarının neredeyse çöktüğünü iddia edilebilir.

İnsanlığın büyük yıkımlardan ders çıkararak 1950 sonrası oluşturduğu bu yapılar ve mekanizmaların devletler ve devletleri yöneten bir avuç erkek elit üzerinde bizler lehine neler yaptıkları veya yapmadıkları çok iyi değerlendirilmelidir. Örneğin, Suriye’deki savaş yüzünden yerinden olan milyonlarca göçmen için veya IŞİD vahşeti yaşatılan başta Ezidi Kürt kadınları olmak üzere köleleştirilmiş binlerce kadın için BM ve AB biraz gıda yardımı yapmak, yazılı veya sözlü kınama metinleri yayınlamak ve “derin endişelerini” dile getirmek dışında ne yaptı? Vahşetin en üst noktalara çıktığı zamanlarda bile, silah üreticilerine bu bölgedeki devletlere ve IŞİD gibi paramilitler güçlere silah satımını durdurma çağrısı bile yapmadı. Oysa ki AB insanlık tarihinin görebileceği en umutvari ve hayata geçirilmiş girişimlerden biriydi ancak sonuçta yaptığı, kaynaklarını mültecilerle paylaşmak yerine Türkiye ile mülteciler konusunda kirliliğe pazarlıklara girişmek oldu veya Rusya’da Sovyet döneminin sosyalist birikimi vardı, bunun sonuçlarını hiç görmediğimiz gerçeği bir yana, Rusya’nın hızla başka bir küresel azgın güce dönüşmesine tanık olduk. Bu ve eklenebilecek diğer gerekçeler düşünüldüğünde mevcut küresel sistemin yetersiz olduğu, tatmin edici olmadığı, sorunları çözemediği görülüyor ve bunlar yerine mutlak süratte yeni ve etkin, aynı zamanda yereli, yerel örgütlenmeleri öne çıkaran ve onlarla bir alışveriş içinde olacak yeni mekanizmalar yaratılması gerekliliği yakıcı bir gerçektir.

İşte bu değişimin önemli kaynak ve dayanaklarından birinin yereldeki örgütlenmeler olması kaçınılmaz görünüyor. Bu noktada yerelin neden desteklenmesi gerektiğinin bir diğer sebebi olarak şunu öne sürebilirim: Bulduğumuz yer neresi olursa olsun, söz konusu o yerde, yani yerelimizde (bu bir şehir, bölge veya bir ülke olabilir), yeterince örgütlü, güçlü ve sağlam değilsek, bölgesel, ulusal veya küresel/uluslararası arenada güçlü olmamız pek olası değildir. Bu zincirin halkaları arasındaki ilişkilenemenin tersinden kurulması da mümkündür ancak yerelden başlattığımız kadar etkin olacağını düşünmüyorum. Bu durumu ev içinde kendine bir güç ve söz alanı yaratmamış bir kadının veya bir bireyin ev dışında güç kazanmasındaki zorluk ve hatta imkansızlığına benzetiyorum.

Bir Yerel Örgütlenme Olarak Kürt Kadın Hareketi

“Muassır medeniyetler seviyesine çıkmayı” Cumhuriyet tarihi boyunca kendine düstur edinmiş ve bu fikrin Türk’ü ve Kürd’ü ile her bir bireyin beynine sağlam bir şekilde nakşedilmiş Türkiye gibi bir ülkede, kadın hareketinin de sadece Batı dünyasına yüzünü dönüp, Ortadoğu, Kafkasya, Balkanlar, Latin Amerika, Güney Asya veya Afrika’daki kadınlar ve onların yerel mücadeleleri ile ilişkilenmeyi önemsememesi veya en hafif deyişle göz ardı etmesine şaşırıyorum tabi. Oysa ki bu durumun tarihsel olarak ve günümüze yansıyan ağır sonuçları ile çeşitli politik handikaplar ve yanlışlara yol açtığı açıktır. Bu politik yanlış/eksiklik en basitinden Türkiye’deki kadın hareketinin, bazı istisnai gruplar hariç, büyükçe bir gövdesinin Kürt varlığına, diline, kültürüne ve kadın mücadelesine yaklaşımında kendini gösteriyor. Feminist hareketin ve kadına yönelik şiddete karşı çok önemli bir kazanım alanı olan Kadın Sığınakları Kurultaylarında Kürtçe konuşulduğunda veya Kürt kadın kıyafetleri giyildiğinde polisin çağırılması veya 40 yıldır süren silahlı çatışmalar unutulur Kürt ve Türk kadınlarına yönelik şiddetin sebep, biçim ve sonuçları ile çözüm yollarının aynı olduğunun iddia edilmesi gibi örnekler saymakla bitmez, ancak bu iki sembolik örnek sanırım yerelde örgütlenen ve kendilerine has sorunları ve dolayısıyla çözüm yolları olan yerel örgütlenmeler ve yerelliklerle ilgili merakımı açıklamaya yetiyordur.

Bulduğumuz yer
neresi olursa olsun, söz ko-
nusu o yerde, yani yerelimizde (bu
bir şehir, bölge veya bir ülke olabilir),
yeterince örgütlü, güçlü ve sağlam değil-
sek, bölgesel, ulusal veya küresel/uluslar-
arası arenada güçlü olmamız pek olası
değildir. Bu zincirin halkaları arasındaki
ilişkilenenin tersinden kurulması da
mümkündür ancak yerelden baş-
lattığımız kadar etkin olaca-
ğımı düşünmüyorum

Zira burada öne çıkarmamız gereken konu, Türkiye kadın hareketinin çoğunluğunun bu kadar çok Batıya bakıp, Batıyı merkeze alıp, öte yandan dünyanın Güney ve Doğu yarımkürelerine bu kadar az bakmalarının somut bir tezahürü olarak, Türkiye’nin üçte biri gibi geniş bir alanda/yerelde örgütlenen Kürt kadınlarının varlığına ve gücüne bu kadar direnç göstermeleri; bu cenahtaki kadınları “doğulu, köylü, esmer, geri, güneyli” deyip ayırıştırıp, dahası “hareketi bölüyorsunuz” demeleridir. Burada bırakalım Ortadoğu’yu, Güney Asya’yı, Latin Amerika’yı, dibindeki, yanındaki Kürt kadınının varlığını bir bütün olarak kabul etmeyen, en basitinden saygı duymayan, bu kadınların kullandığı anadillerini tehlikeli, yasaklı ve neredeyse “murdar” gören, ama diğer “yabancı” dilleri öğrenmeye neredeyse can atıp, bilmemeyi eksiklik gören ve Batı’dan davet ettiği konuşmacılar için çeviri imkanları yaratan geniş bir kesimden söz ediyorum.

Türkiye kadın hareketinin egemen ve baskın kesiminin bu durumdan muzdarip olması yereli anlamının ve yerelde örgütlenmenin önündeki büyük engellerden biridir ve hareket içi eşit ittifak ilişkilerinin kurulmasını ve toplamda kadın mücadelesini her seviyede ilişkilendirilerek güçlenmesini de geciktiriyor, engelliyor. Bu konuda atılabilecek adımlardan biri sözde değil gerçekten farklılıkları dikkate alan bir bakış açısı ve pratik ile Kürt ve Türk kadın hareketlerinin kendi sözlerini ve eylemliliklerini kendi özgüllükleri içinde ortaya koymaları ve öz örgütlenmelerini her seviyede oluşturabilmelerine demokratik bir tarzda olanak ve destek sağlamaktan geçiyor. Bu şekilde gerçekleşecek ilişkilendirme ve ittifak ilişkileri, bu kördüğüm haline gelmiş “Kürt ve Türk sorunları”nın çözümüne kadınlar cephesinden büyük bir katkıda bulunacak ve her bölgeden yerel ve merkezi kadın örgütlenmelerinin güçlenmesinin önünü açacaktır.

Daha Çok İlişkilendirme ve Daha Çok Paylaşım

Türkiye kadın hareketinde son yıllarda iç ve dış sebeplerden kaynaklı olarak giderek artan bir seviyede örgütlenme sorunları yaşanıyor. Dış sebepler zaten malum: Dünyada küresel düzeyde söz sahibi erkeklerin yanlış ve beceriksiz politikaları, azgınlaşan tüketim toplumu kültürü, doğa ve çevrenin harap edilmesi, gittikçe artan inselmiş yeni cinsiyetçilik biçimleri, dünyanın her yerinde hak kayıplarına, büyük sıkışmalara ve geriye gidişlere neden oluyor. Aynı şekilde, Türkiye’de de özellikle 2015 sonrası daha da artan ifade ve örgütlenmenin önündeki engeller, anti-demokratik hamleler, hukuksuzluk gibi geri gidişler söz konusu.

Yukarıda vurguladığım gibi, hareket içindeki en büyük meselelerden birisi genel olarak örgütlenme konusunun öncelikli ele alınması gereken bir mesele olarak görülmemesi ve özellikle de yerel örgütlenme konusuna gereken dikkatin ve özenin gösterilmemesidir. Başta yasaların kadınlar lehine yeniden düzenlenmesi ve kadına yönelik şiddet olmak üzere, elbette ki pek çok alanda son 40 senede büyük ilerlemeler kaydedildi. Peki bunlar yeterli midir? Bence değildir, çünkü bu kadar başarıları imza atmış bir hareketin bileşenlerinin bu konuyu öncelikli kabul edip, değerlendirmesi ve ortaklaşmış stratejiler üretmesi çok önemlidir. Bazıları, kadın hareketinin çeşitlilik içerdiğini, örgütlenme konusunda ortaklaşmanın mümkün olmadığını ve hatta yanlış olduğunu öne sürebilir, ki bunda doğruluk payı elbette ki vardır. Ancak hareket içinde örgütlenme ve güçlenmesi için ortak bazı stratejilerin ve prensiplerin olması da şarttır diye düşünüyorum. Ülke çapında, bölgesel ve aynı zamanda uluslararası düzeylerde sağlam bir örgütlenme için yerel örgütlenmelerin sağlam bir zemin olarak güçlenmesi ve korunabilmesi temel bir örgütlenme ilkesidir bana göre.

Bu noktada merkezi konumdaki kadın örgütlerinin yerel kadın örgütleri ile kaynaklarını paylaşması, yereldeki kadın örgütleriyle daha yakın, sürdürülebilir ve dayanışmacı bağlar kurması, onların da ülke çapında ve uluslararası seviyelerde kendilerini var edebilmelerine katkıda bulunması, güçlü bir kadın hareketi için olmazsa olmaz ortak çalışma prensipleri olmalıdır. Sadece kendi yerelinde kısıtlı kaynaklarıyla elinden geleni çok zor koşullarda ve üstelik sürdürülemez bir şekilde yapmaya çalışan yerel örgütler yerine, Hindistan ve Brezilya gibi büyük ülkelerdeki kadın örgütlenmelerinde olduğu gibi, Türkiye’de de hem kendi yerelinde hem bölgesel hem ülke ve hatta uluslararası çapta iş yapan örgütlerin sayısı merkezdeki kadın örgütlerinin desteği ve paylaşımlarıyla artabilir, artmalıdır.

Bu aynı zamanda iki açmaza cevap olabilir: Birincisi hareket içindeki merkez ve yerel hiyerarşisini azaltarak, pek çok şehir ve bölgede etkin iş yapan kadın örgütlerinin sayısını ve çeşitliliğini artırıp gücümüze güç katar. İkincisi özellikle 2010 sonrası siyasi iktidar tarafından büyük hamle olarak karşımıza çıkarılan eşitlik karşıtı ve kazanılmış haklarımızı elimizden almak isteyen atağa güçlü bir cevap olur. Derneklerimizin kapatıldığı veya kapatılma tehdidi altında olduğu bu koşullarda, hareket bileşenleri olarak birbirimizle daha sıkı bağlar ve dayanışma ilişkileri içinde, kompleksiz ve paylaşımcı bir yaklaşımla hareket etmemiz çok önemlidir. Böylece kadınların özgürleşme mücadelesi, hareketi oluşturan bileşenlerin birbirleriyle alışveriş içinde ve her seviyede ilişkileneceği yoluyla kalıcı bir şekilde ilerletilebilir.

Annelik Siyasetinden Annelerin Siyasetine: Plaza De Mayo, Cumartesi ve Barış Anneleri’nin Mücadelesi

Nesrin Orun

“Acının toplumsallığı ablaki bir talep ile varlık bulur: Başkasının hiçbir zaman tam olarak hissedemeyeceğiniz acısı üzerinden harekete geçmeniz talebi”

Sara Ahmed

Hem ilk kadın hem de ilk özne kadın figürünün temsili olan Lilith’in hikâyesi çocuklarının öldürülmesini kabul etmeyerek başkaldırmasının, ölüme karşı direnmesinin hikâyesidir. Analık töresi, analık kültü yani analıkla özdeşleşen değerler bütünü olarak var olagelmiş analık hukuku; Lilith’ten henüz yazılı hukukun icat edilmediği, kutsal kitapların ve peygamberlerin olmadığı kadim zamanlardan bu yana, insanların bir arada yaşayabilme, toplumsal olarak kendini var edebilme, bugün yeryüzü sahnesindeki insan varlığını borçlu olduğu normların, hukukun ta kendisidir. İnsanın kendisine ve doğaya yabancılaşmadığı, ölümün değil yaşamın kutsandığı ve sınıfsız toplum olarak bir arada yaşamının mümkün olduğu tek dönem analık hukukunun güçlü olduğu, kadınlığın-anneliğin yaşamın ve toplumsallığın kutsal kaynağı olarak kabul edildiği dönemdir.

Analık hukukunun belirlediği yasalar, tabu adı verilen olgulara dönüşerek yaşamın devamını gözeten, *insanlığı yamyamlıktan, kelimenin gerçek anlamıyla “birbirini yemekten, babaların çocukları yemesini yasaklayan”*¹ sadece insanın değil,

¹ Eylül Deniz, Yaşar, Duvar: Analık hukuku ve Muş-Tatvan yolunda devlete inanmak, <https://www.gazeteduvar.com.tr/kadin/2019/04/21/analik-hukuku-ve-mus-tatvan-yolunda-devlete-inanmak/> Erişim Tarihi: 20.06.2019

doğanın da ölümünü ilk yasaklayan, saygın bir yaşamı savunan, ilk ara bulucu ve ilk barış sağlayıcı yasa olarak var olagelmıştır.

Ataerkilliğin sınıflı-devletli yeni bir ‘toplumsallık’ inşa edebilmesi tüm bu kutsal yasaları tersine çevirmesi koşulu üzerinden gerçekleşebilmiştir. Ataerkil kültür; eşitlik yerine tahakküm, yaşam hakkı yerine ‘çocuğunu yemesi’ yani ‘öldürme hakkı’ndan güç devşirmesi, analık hukukunun yok sayılarak, anneliğe sadece nesil üretici görevi yüklenerek, kadının değersizleştirilmesi üzerinden mümkün olabilmıştır. Fakat analık hukuku öylesine güçlü ve köklü bir hukuktur ki, tahakkümden ve öldürmekten gücünü alan ataerkil kültürün bin yılları bulan yok sayma ve tarihten silme çabasına rağmen, hakikatlerin derinliklerinden sızmaya, *toplumsallığın ahlaki talebine* yani yaşamı savunma mücadelesine çağırmaya devam ediyor.

Biyolojik Sınırlara Hapsedilmek İstenen Anneliğin ihlali ve Analık Hukukunun Yeniden İnşası: Plaza De Mayo, Cumartesi ve Barış Annelerinin Mücadelesi

Ataerkillik ideolojisiyle ayakta duran ulus devlet ve milliyetçiliğin anne ve annelik için öngördüğü misyon elbette sınırları belirlenmiş, toplumsal cinsiyetli, neslin devamını sürdürmekle görevli, kamusal alanda varlığı sınırlanmış biyolojik bir kimliktir. Annelik, kadınlık durumundan soyutlanmış, başka bir deyişle kadınlığı sadece doğurganlığına-anneliğine indirgenmiş, toplumsal yaşamdan, siyasetten koparılıp özel alana kodlanan, vatanın ve milletin hizmetine sunulan ve ancak tüm bunların kabulü üzerinden ‘kutsallık’ atfedilen bir kimliğe indirgenmiştir. Anneliğin siyasetten azade ve kadının asli görevi, hatta var oluş sebebi olarak gören, özel alanın kutsalı olarak, kendi çocuğu odaklı ‘bencil’ bir sonsuz emek ve fedakârlık ilişkisine indirgeyen bu anlayış tam da egemen ideolojinin tahayyül ve inşa ettiği ideolojik annelik kavrayışıdır.

Elbette annelik; egemen ve muhalif ideolojik yaklaşımların yanında ve ötesinde, başka bir canlıya hayat vermesi, mevcut toplum düzeninde hiç kimsenin başkası için yapmayacağı karşılıksız iyilik, kendi varlığını başka bir varlığa adayan yani feda edilmiş sonsuz bir emek, özveri ve fedakârlık sürecidir. Buradaki temel sorun geleneksel annelik kavrayışıyla mücadele ederken amaç bu karşılıksız iyilik ve fedakârlığı yani ‘karşılıksız hayatı’ ret edip aşmaya çalışmak, ortadan kaldırmak olmamalıdır. Tam tersine bu karşılıksızlığı toplumsal alana taşımak, insanlığın içinde genişletmeye çalışarak dünyaya bir kayıtlılık hali olarak düşünmek gerekir.²

² Zeynep Direk, *Karşılıksız Hayat*, Cogito Sayı: 81, Annelik, Yaz 2015, YKY-İstanbul

Çocuğun büyümesi fizikseldir, fizyolojiktir fakat annelik bundan çok daha ötedir ve dahası çocukla genetik bir bağ olması şart olmadığı gibi, mutlaka tek bir annesi olması da gerekmez. Nasıl ki annelik yalnızca biyolojik düzlem üzerinden ele alınamaz ise, sadece biyolojik düzlemle toplumsal var oluş ve toplumsal değerler de üretilemez. Analık hukuku veya Annesel tutku biyolojik düzlemi çok aşan, sadece kendi çocuğunu sevmeye yönelik bencil bir duygu olmayıp ötekine şefkat ve merhamet duyabilmeyi, onun için tasalanabilmeyi ve onun hakkını savunabilmeyi de kapsar. Bu bağlamda Kristeva'nın deyimiyle, annelik tutkusu kendini ötekine adayabilmektir.³

İşte tam da burada birini kaybederken herkesin yaşamına sahip çıkan, 'kendini ötekine adayanların' yani hem Plaza De Mayo- Mayıs Meydanı Anneleri hem de Cumartesi ve Barış Anneleri'nin mücadelesi kadim analık hukukunu hatırlamaya ve sahiplenmeye davet ediyor. Geleneksel ve sınırları çizilmiş egemen ideolojinin biyolojik, özel alana hapsedtiği annelik siyasetine meydan okuyan annelerin bu mücadelesi, annesel tutkuyu toplumsal varoluş düzlemine yayan ve bu anlamıyla farklı bir annelik, farklı bir mücadele ve farklı bir kamusalılık yaratarak kadın mücadelesine de alan açan bir mücadele dinamizi olmaya devam ediyor.

Annelik gibi, ölümün ve acının da özel alana hapsedildiği, geride kalanın tüm ömrünü yaşadığı kaybın yasıyla baş başa kalmaya dayatıldığı bu sakatlanmış çağda bu anneler, acıyı özel alandan çıkararak, ait olduğu yere yani toplumsal alanda görünür kılma mücadelesi veriyor. Daha başkası yaşanmasın, acı son bulsun çağrısı, hem aynı acıyı yaşayan hem de 'yaşama ihtimali' olan kadınlar arasında bir dayanışma, öznesi oldukları yeni bir mücadele dinamizi ve güçlü bir barış talebine dönüşüyor.

Elbette, uzun yılları bulan hakikat arayışları, savaş karşıtı siyasetleri ve kaybettikleri evlatları, yakınlarının kimlikleri dolayısıyla egemen ideolojinin gözünde kutsallık atfedilen anne kategorisinde değildirlir. Tersine, Türkiye ve Arjantin örneklerinde sıkça gördüğümüz gibi, resmi söylem tarafından ya 'sözde anneler' ya da 'terörist anneleri' gibi kategorilerle her türlü baskı ve şiddetle sesleri bastırılmaya çalışılmaktadır. Çünkü burada 'kutsal anne' kimdir sorusu, kimin yaşamı kutsal ve kimin yası tutulmaya değer, kimin acısı acıdan sayılır sorularıyla birleşerek egemen ideolojinin ikiyüzlü annelik siyasetinin yanı sıra kuruluş ideolojisini de deşifre eden bir deneyim açığa çıkmaktadır. Bir yönüyle egemen ideolojide "yası hak etmeyen" kayıplarının "yas tutmaya değer" bulunmasını talep eden bu direniş, sistemin üzerinde yeşerdiği kodları da kökünden sarsmaktadır.

³ Ceylan Akgün, *Anneliğin Kısa Tarihi, Psikanalizde Annelik*

https://www.gazeteduvar.com.tr/forum/2019/02/18/anneligin-kisa-tarihi-3-psikanalizde-annelik/Erişim_Tarihi: 10.06.2019

Dünya genelinde, farklı siyasi hedefler izlense de, ortak temelleri kendileri veya aile üyelerinin yaşadığı savaş ve devlet terörüne karşı mücadele olan anne hareketleri aşına olunan bir mücadele olmasına rağmen, bu mücadeleler her zaman uzun ömürlü veya ‘başarılı’ olamamıştır. Fakat hem irili-ufaklı mücadele hareketleri hem de Plaza De Mayo, Cumartesi ve Barış Anneleri gibi uzun ömürlü ve ısrarlı anne hareketleri feminist hareketin de gündemine almak zorunda kaldığı hareketler olmuştur. Çoğu zaman bağlamından, egemen kalıplara meydan okuyan siyasetinden ve dönüştürdüğü ilişkilerden soyutlanarak ‘toplumsal cinsiyet testine’ tabii tutulan annelerin direnişi başka bir ‘resmi söylem’in ağına takılabilmektedir: çocuklarının davasına sahip çıkarak bunu kamusal alanda dillendiren, ataerkilliği, devlet otoritesinin meşruiyetini sorgulayan ve farklı bir kamusal inşaa ederken annelik-aile ilişkilerini de dönüştüren bu yönüyle feminist bir içeriği de sahip olan bir anne-kadın mücadelesi olarak görmemekte ısrar eden ‘feminist tartışmalar’ bir yönüyle anneliğin sadece biyolojik kimliğinde ısrar eden ideolojik bakış açısını baz alan, hatta çoğu zamana bu bakış açısını yeniden üreten bir konumda kalabiliyor. Anneliği biyolojik kimlikle sınırlayan egemen siyasete karşı çıkılırken, annelerin mücadeleleri de ‘annelik üzerinden yürüyor, anneliği yeniden üretiyor’ diye eleştirilebiliyor. Yaşanan ölüm ve şiddete karşı birer tanıklık biçimi ortaya koyan, kaybettikleri evlatları şahsında kendilerini herkesin annesi olmaya adanarak analık hukukunu hatırlatan annelerin, farklı bir annelik inşasını görmeyen ve bu yönüyle annelerin mücadelesini yalnızlaştıran bu yaklaşımların, alternatif annelik tahayyüllerinin ne olduğu, hatta bir annelik tahayyüllerinin olup olmadığı da başka bir tartışmanın konusudur.

Yaşanan ölüm ve şiddete karşı birer tanıklık biçimi ortaya koyan, kaybettikleri evlatları şahsında kendilerini herkesin annesi olmaya adanarak analık hukukunu hatırlatan annelerin, farklı bir annelik inşasını görmeyen ve bu yönüyle annelerin mücadelesini yalnızlaştıran bu yaklaşımların, alternatif annelik tahayyüllerinin ne olduğu, hatta bir annelik tahayyüllerinin olup olmadığı da başka bir tartışmanın konusudur.

Son olarak Arjantin’de Mayıs annelerinin akıbetini sordukları kayıpların çoğunluğunun sol ve muhalif gruplar olmasına rağmen farklı kimlik ve gruplardan oluşması bu kayıpları tek bir kimlik altında birleşmesini engellemiş ve çok farklı kesimlerin bu mücadeleyi sahiplenme zemini yaratmıştır. Bunun aksine Cumartesi Annelerinin akıbetini sorduğu, Barış Annelerinin davasını sahiplenip, acısını kamusal alana taşıdığı kayıpların neredeyse tamamının Kürt olması yıllardır Kürtlere yapılanları sessizlikle izleyen kamuoyunun büyük ölçüde bu sessizliğinde devam etmesine neden olmuştur.

Yine Arjantin’de Plaza De Mayo- Mayıs Meydanı Anneleri’ne yoğun desteğin yanı sıra, annelerin mücadelesi üzerine çok sayıda araştırma-çalışma yapılmıştır. Toplumsal cinsiyet, psikanalitik, demokratikleşme, insan hakları vb. Plaza de Mayo Anneleri’nin ele alındığı farklı perspektiflerden sadece bir kaçıdır. Türkiye’de Cumartesi ve Barış Anneleri üzerine ise aradan geçen neredeyse çeyrek asra rağmen çok az sayıda akademik veya farklı çalışmalar yapılmıştır.⁴ Bu çalışmaların azlığı, yası tutulmaya değer görülme-ven kimliğin, yasını tutmakta ısrar eden annelerinin mücadelesinin de geniş kesimlerce uzun süre ‘görölmeye değer bulunmamasıdır’. Fakat tüm kayıtsızlığa rağmen tıpkı Mayıs Annelerinin mücadelesi gibi Cumartesi ve Barış Annelerinin mücadelesi de sessizlik içinde çığlığa dönüşerek, dünyadaki en uzun, en ısrarlı mücadele olmaya devam ediyor.

Annelerin Savaşa ve Devlet Terörüne Karşı Sivil İtaatsizliği

Plaza De Mayo-Mayıs Meydanı Anneleri

Arjantin’de 24 Mart 1976 yılında Askeri cuntanın iktidarı ele geçirmesiyle birlikte ülkedeki siyasal partiler lağvedilmiş; sendikalar ve üniversiteler ise askeri diktanın kontrolü altına yerleştirilmiştir. Sendikalar, siyasal eylemciler, üniversite öğrencileri, insan hakları savunucuları ve bütün olarak muhalif olma potansiyeli olan tüm insanlar, bundan sonraki askeri dikta yıllarının ve devlet şiddetinin hedefi haline gelerek ülkedeki sol kesimler başta olmak üzere muhalifleri toptan yok etme politikalarına girişilmiştir. Tıpkı Türkiye’deki gibi ‘Kırlı Savaş’ olarak adlandırılan bu dönem, Arjantin tarihinin en büyük siyasal şiddet dalgasına maruz kaldığı dönem olmuştur.⁵

Muhafazakâr ulusalcı bir kimlik ve patriarkal bir ideolojiyi zorla ve baskıyla Arjantin toplumuna kabul ettirmek anlamına gelen bu Kırlı Savaş boyunca çok sayıda kişi gözaltına alınmış, işkence görmüş ve kaybedilmiştir. Kimi kaynaklara göre yaklaşık 9 bin ila 30 bin kişi, kimine göre ise 30 bin ila 45 bin kişinin kaybedilmiş olduğu tahmin edilmektedir. Cuntaya karşı gelişebilecek toplumsal muhalefeti bastırma amaçlı gelişen kaybetme politikalarının uygulandığı 1976-1983 yılları Arjantin’de “kayıplar dönemi” olarak da anılmaktadır.

⁴ Ayfer G. Yılmaz: *Toplumsal Hareketin Kalbinde Bir Yeni Özne: Anneler Türkiye’de Cumartesi Anneleri Ve Arjantin’de Mayıs Meydanı Anneleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz*; Siyasal Bilimler Dergisi Cilt 2, Sayı 1, Mart 2014, sy. 51-74

⁵ M. Agosin, ve C. Franzen (1987) “A Visit to the Mothers of the Plaza de Mayo”, *Human Rights Quarterly*, 9(3): 426-435.)

Türkiye'dekinin aksine, Arjantin'de bu dönemle ilgili çok sayıda önemli araştırma ve çalışma yapılmış ve kayıpların sosyolojik profilleri dahil bir çok istatistik açığa çıkarılmıştır. İstatistiklere göre; kayıpların yüzde 30'u işçi, yüzde 21'i öğrenci, yüzde 10'u meslek sahibi, geri kalanı ise ev kadınları, gençler ve hatta bebeklerden oluşmaktadır. Bu kayıpların özellikle yaş profili, cuntaya karşı muhalefet yürütenlerle birlikte henüz bir fikir geliştirebilecek yaşta olmayan insanlar -ve bebekler- de Arjantin'in kayıpları arasında yerlerini almıştır.⁶

Bu kayıpların hesabını sormak üzere Arjantinli anneler ilk olarak Asociación Madres de Plaza de Mayo (Plaza de Mayo Anneler Birliği) adlı örgütlenmeyi kurmuş, hemen ardından Arjantin'de her perşembe günü saat üç buçukta Mayıs Meydanı'nda ve tam olarak Başkanlık Binası'nın karşısında bir araya gelmeye başlamışlardır. İlk kez 1977 yılında Mayıs Meydanı'nda bir araya gelen 14 kadın, çoğu şehir dışındaki kasabalardan gelen, okuma-yazması bile olmayan ve de korku içinde olan annelerden oluşmaktaydı. Anneler, Arjantin'de ilk kez sokaklara çıktıklarında, Arjantin'de askeri cunta yönetimi hala devam ediyordu. Bu bağlamda, hareket ülkede askeri dikta ve devlet terörüne karşı duyulan ilk muhalif ses olma özelliğini de taşımaktadır.

Madres (Anneler) 1976-1983 diktatörlük döneminde kaybolan, işkence gören gençlerin anneleri, akrabaları olarak 40 yılı aşkın Mayıs Meydanında beklemeye ve kaybedilen yakınlarının akıbetini sorarak, canlı olarak geri dönmeleri ve suçluların cezalandırılması talebiyle seslerini duyurmaya devam ediyorlar. Annelerin dünya genelinde seslerini ilk duyurmaları ise özellikle 1978 yılında Arjantin'in ev sahipliği yaptığı Dünya Futbol Kupası sayesinde olmuştur. Ülkenin çok sayıda gazeteciye ev sahipliği yaptığı o günlerde, annelerin her hafta tekrar eden eylemleri uluslararası basının da ilgisini çekmiş; anneler ve o zamana dek oluşturdukları semboller fotoğraflanmış ve dünya çapında gazetelerde yer bulmuştur.⁷

Cumartesi Anneleri gibi, Mayıs Annelerinin de çocukları bir gün gözaltına alınmış veya devlet tarafından 'bizde yok' denilerek, devletin elinde yok olmuş, bir daha ise kendilerinden haber alınamamış kişilerdir. Dünün ve şimdinin "kayıpları" olan çocuklarına, İspanyolca kayıp anlamına gelen Desaparecido değil, biri tarafından bilerek ve isteyerek kaybedildiği anlamına gelen *Desaparecidosu* demişlerdir. Mayıs Meydanı Anneleriyle çalışan psikanalistler, bu hareketin öneminin devlet şiddetini ortaya çıkarmayı hedefleyerek sessiz kalma ve toplumsal inkârla mücadele etme bağlamında anlaşılabilirliğini belirtmektedir.⁸

⁶ Ayfer G. Yılmaz, a.g.e. syf:60

⁷ N.Femenia, (1987) "Argentina's Mothers of Plaza de Mayo: The Mourning Process From Junta to Democracy", Feminist Studies, 13(1): 9-18

⁸ M.E. Burchianti, (2004) "Building Bridges of Memory: The Mothers of the Plaza de Mayo and the Cultural Politics of Maternal Memories", History and Anthropology, 15(2): 133-150.

Mayıs Meydanı Anneleri, tıpkı Cumartesi ve Barış Anneleri gibi, biyolojik düzlemdeki anne-çocuk ilişkisinden vazgeçerek kaybedilen tüm çocuklara yönelik bir kaygıyla bir araya gelmişlerdir. Faillerin cezalandırılmasını isterken, gelecekte bu tip olayların önlenmesini sağlayacak hukuk sisteminin işlemesini talep etmektedir. Annelerin mücadelesi aynı zamanda bir dayanışma hareketidir. Çünkü benzer kayıpları olanlarla, hakikat ve adaleti hedefleyen bir dayanışma içerisine girmişlerdir. Bu bağlamda kaybı/acıyı bireysel olmaktan çıkarıp, tarihsel bir bağlama ve kolektif bir sürece bağlayarak kaybı ve acıyı ortaya çıkaran politik mücadelenin bir parçası haline getirerek onarımını mümkün kılmaya çalışmışlardır. Tıpkı Madres'in dediği gibi; *'Anne olmak demek şimdi tüm çocuklar için savaşmak ve yaşam için savaşmak demektir.'*⁹

Hem Mayıs Anneleri hem de Cumartesi Anneleri sadece bulundukları ülke ve meydanlarda değil, sınırları aşarak benzer acıyı yaşayan annelerle bir araya gelip dayanışarak yaşanan kaybı hem kişisel hem de bölgesel olmaktan çıkarıp uluslararası zemine taşımışlardır. Mayıs Anneleri, Cumartesi Annelerini ziyaret ederek, birbirlerine mesajlar göndererek birbirinin mücadelesini gördüklerini ve bu mücadeleden güç aldıklarını sıklıkla dile getirmişlerdir. 2011 yılında Cumartesi Annelerinin 351. Hafta oturumuna mesaj gönderen Mayıs Anneleri; *"Bir tek mücadele kaybedilir; o da terk edilen mücadeledir."* diyerek mücadelelerinden vazgeçmeyeceklerini, dolayısıyla sivil itaatsizlik ve barışçı bir düzlemde ilerleyen bu mücadelede kaybetmeyeceklerini bir kez daha vurgulamışlardır.

Plaza De Mayo- Mayıs Meydanı Anneleri, anneliğin farklı ülke ve coğrafyalarda, farklı toplumsal ve ekonomik koşullar altında ortak bir sembol olarak duygular üzerinden kurduğu ortak kimlik yardımıyla farklı bir kamusal inşa edilebildiğini göstermesi açısından en önemli örneklerden biri olmaya devam ediyor. *"Hiçbir anneye ideolojisinin ne olduğunu, ne yaptığını veya çocuğunun ne yaptığını asla sormadık. Bizim savunduğumuz ideolojiler değil; bizât hayatın kendisi"* diyen Madres 40 yıldır her hafta başlarına beyaz eşarp takarak, Devlet Başkanlığı Sarayı'nın önündeki meydana iktidarlardan hesap sormaya devam ediyor.¹⁰

Cumartesi Anneleri / Dayikên Şemiyê

Cumartesi anneleri, 17 Mayıs 1995'ten beri her cumartesi saat 12'de Galatasaray Meydanında, zorla kaybedilenleri unutmamak ve unutturmamak için toplanarak kaybedilenlerin bulunmasını, faillerin de yargılanmasını talep etmektedir.

⁹ Akt. Ayfer G. Yılmaz, a.g.e. syf: 65

¹⁰ Hernandez-Abreu, V. M. (2002) *"The Mothers of La Plaza de Mayo: A Peace Movement"*, Peace&Change, 27(3): 385-411.

Cumartesi annelerinin eylemlerini başlatan olay 7 Mayıs 1995'te Hasan Ocak'ın cenazesinin kimsesizler mezarlığında bulunmasıydı. Devlet kayıp ailelerine “bizde yok” cevabını vermekle yetinmiş, ilerleyen günlerde ise bu defa kayıp Rıdvan Karakoç'un da cenazesi bulununca, kayıpların sistematik bir karakter kazanmasına eşlik eden bir toplumsal direniş “annelik” üzerinden inşa edilmeye başlanmıştır. Hasan Ocak ve Rıdvan Karakoç ilk kayıplar olmasa da, kanıtların bu kadar açık olması, devletin suskun kalması ve ardı ardına gelen kayıplarla durumun sistematikleşmesi, kayıp konusunu yeniden gündeme getirmiştir.¹¹

Türkiye'de de Arjantin'dekine benzer şekilde, 1970'li yılların toplumsal hareketliliği ve örgütlülüğü “istikrarsızlık” olarak tanımlanmış; “devleti korumak” ve “toplumun birlik ve bütünlüğünü sağlamak” adına 12 Eylül 1980 askeri darbesi gerçekleştirilirken aslında esas niyet yükselen sol muhalefetin tasfiyesi olmuştur. 1980 darbesini takip eden ve devlet terörü ile şekillenen yıllar boyunca çok sayıda insan öldürülmüş, işkence görmüş ve önce gözaltına alınıp ardından kaybedilmiştir. Bunların arasında Kürtler, işçi liderleri, siyasal örgütler, üniversite öğrencileri, İslami aşırı gruplar, gazeteciler ve öğretmenler bulunmaktadır. Dolayısıyla bu dönemde kaybedilenler sadece muhaliflerdir. Kürtler ise ‘muhafifler arasında en muhalif’ olarak devlet şiddetinden en çok etkilenen ve gözaltı kayıplarının neredeyse tamamını oluşturan grup olarak ön plana çıkmaktadır.¹²

Türkiye, kayıp sorunu ile bu dönemde yani askeri yönetim ve takip eden sıkıyönetimler altında tanışmaya başlamış olsa da 1990'ların başında özellikle Kürtlere yönelik sistematik bir hal almaya başlamıştır. Bu dönemde, Kürt ve sol grupları hedef alan devlet teröründen zarar görmüş, öldürülmüş, işkence görmüş ve hala kayıp olan insanların anneleri, Arjantin'deki Mayıs Annelerinden etkilenerek beyaz tülbentleri ve taşıdıkları kayıp çocuklarının resimleriyle Galatasaray Meydanı'nda oturma eylemine başlamışlardır.

Anneler, kozmopolit yapısı ve gün içerisinde oradan milyonlarca insanın geçtiği İstanbul'un en işlek ve en önemli toplanma mekânlarından olan Galatasaray Meydanı gibi ‘ülkenin kalbinde’ oturmasına rağmen uzun süre sesleri neredeyse duyulmadı. Devlet şiddetiyle yaşamını yitirmiş kayıplarının akıbetini sorarken, kendileri de bu şiddetin hedefi olmaktan kurtulamamış ve 1999-2009 yılları arasında yoğun gözaltı ve polis şiddeti yüzünden eylemlere ara vermek zorunda kalmıştır.

¹¹ N.Tanrıkulu, (2003) “Cumartesi Anneleri”, L. Sanlı (der.), Toplumsal Hareketler Konuşuyor içinde, İstanbul: Alan Yayınları, 275-292.)

¹² G.Baydar, ve B. Iyegen (2006) “Territories, Identities and Thresholds: The Saturday Mothers Phenomenon in İstanbul”, Signs, 31(3): 689-715

Annelerin eylemi ancak 1996 yılından sonra Uluslararası Af Örgütü'nün başlattığı kampanya çerçevesinde hem ulusal hem de uluslararası alanda ciddi bir biçimde dikkat çekmeye başlamıştır. Türkiye'deki kayıplar dâhilinde ülkedeki insan hakları ihlalleri, Avrupa Parlamentosu ve dünyanın birçok yerinde dikkat çekmeye başlarken; Fransız yönetmenin çektiği Cumartesi Anneleri belgesel filmi 1997 yılında Fransa'nın 10. FIPA yarışmasında en büyük ödülü kazanmayı başarmıştır. Diğer yandan ünlü İngiliz rock grubu U2'nun aynı yıl çıkan yeni albümünün kapağında "Türkiye'de gözetim altında kaybolan Fehmi Tosun'u unutma" ibaresi tüm dünyanın dikkatini Cumartesi Anneleri'nin eylemine çekmiştir..¹³

'Analar Yanar...' Berfo Ana

Gözetim altında kayıpların ilk kurbanlarından ve kayıpların Türkiye'deki simge isimlerinden biri olan Cemil Kırbayır 1980 askeri darbesinin hemen ertesi günü 13 Eylül 1980 tarihinde gözetim altına alınmış ve bir daha da kendisinden haber alınmamıştır. Darbe döneminde kaybettiği oğlunun akıbetini soran Berfo Ana Cumartesi Anneleri'nin sembolü haline gelmiş, oğlu Cemil'e kavuşmadan hayatını kaybetmiştir.

'Son defa 'Cemil' dedim, o da 'Anne' dedi, bir daha yüzünü görmedim... Cemil gelir diye 33 sene kapımı kilitlemedim' diyen Berfo Ana 105 yaşına kadar Galatasaray Meydanından ayrılmadı. *'Tek dileğim ölmeden oğlumun mezarını görebilmek'* diyen Berfo Ana, dönemin başbakanı Erdoğan'la görüşmesine rağmen gözleri açık vefat etti. Berfo Ananın hikâyesi Kürdistan'dan İstanbul Galatasaray Meydanına uzanan, 12 Eylül işkencehanelerinde, dere yataklarında, köprü altlarında, ıssız yol kenarlarında, asit kuyularında, karakollarda her biri faili devlet cinayete kurban gitmiş, kaybedilmiş, işkence edilmiş, kurşuna dizilmiş, yakılmış cesetlerin, devletin utanç tablosu infazların yani kayıpların tarihi olmaya devam ediyor..¹⁴

Çoğu yakılan, zorla boşaltılan köylerinden kaybettiklerinin acısını yanına alarak İstanbul'a taşınan anneler, sadece kendi evlatlarının değil, 17 bin faili belli cinayetin akıbetini soruyor. Yıllardır sürdürülen Kırli Savaşın ve artarak devam eden Kürt düşmanlığının birer tanığı olan anneler, yasin ve acının kişisel değil, toplumsal, kolektif yapısını Galatasaray Meydanında gözer önüne seriyor.

¹³ (akt. Ayfer G. Yılmaz. A.g.e. syf: 70)

¹⁴ V. Altay, (2014) *"Berfo Ana ve Mezarısız Kürtler"*, Radikal Gazetesi, 16 Şubat.

Çoğu yakılan, zorla boşaltılan köylerinden kaybettiklerinin acısını yanına alarak İstanbul'a taşınan anneler, sadece kendi evlatlarının değil, 17 bin faili belli cinayetin akıbetini soruyor. Yıllardır sürdürülen Kırli Savaşın ve artarak devam eden Kürt düşmanlığının birer tanığı olan anneler, yasın ve acının kişisel değil, toplumsal, kolektif yapısını Galatasaray Meydanında gözer önüne seriyor. Taşıdıkları dövizlerle tıpkı Mayıs Anneleri gibi "kayıp" yerine "kaybedilmiş" diyerek failli işaret etmeye, suçluların yargılanacağı, kayıpların son bulacağı analık hukukunu, Antigone'nin, Berfo Ananın, insanlığın talebini taşıyorlar.

Bugün çeyrek asıra dayanan Cumartesi Anneleri'nin mücadelesi, hem annelerin hakikat arayışlarının hem de sivil itaatsizlik eylemlerinin dünyadaki en önemli örneklerinden biri olmaya devam ediyor. Galatasaray Meydanı gibi tarihsel bir meydan şimdi Cumartesi Anneleri'nin mücadelesiyle yeni bir tarih kazanmıştır ve Galatasaray artık Cumartesi Anneleri'nden bağımsız düşünülmez. Binlerce kadının, 'Ebedi Yaslıların' her hafta oturduğu, kaybettikleri yakınlarının adını haykırdığı bu meydan, artık farklı bir mekân ve farklı bir tarihtir. *'Kayıplarımıza söz verdik, vazgeçmeyeceğiz'* diyen annelere, bu toprakların bir başka kaybı Ahmet Kaya, 'beni bul anne' diyerek 'kaybedilmiş' sesinden ses vermeye devam ediyor.

Barış Anneleri / Dayikén Aşitiyé

Türkiye'de 40 yılı aşkın süren savaş ve çatışmalı süreçte devlet tarafından, gerilla saflarında, sokaklarda, evlerinde, yürüyüşlerde, cezaevlerinde bazen de kucaklarında öldürülen çocukların anneleri 1996 yılında bir araya gelerek Barış Anneleri olarak örgütlenmiştir. 1996'dan önce Kürt siyasi partilerinin içinde, 1996'da Barış Anneleri, 1999'da Barış Anneleri İnisiyatifi ve son olarak 2014 yılında yatay örgütlenme tarzı olan meclisleşme kararıyla Barış Anneleri Meclisi olarak 20 yılı aşkındır mücadelesine devam etmektedir.

Barış Anneleri, anneliği siyaset üstü evrensel bir kimlik olarak tarif ederek, Kürt anneleri ile Türk anneleri arasında savaş karşıtı bir dayanışma örgütlenebileceği fikriyle hareket etmektedir. Çocuk büyütmenin ve çocuk sevgisinin yanında çocuğunu kaybetmenin, yani büyük acının ortaklığını en iyi annelerin anlayabileceğini, annelik kimliği üzerinden bir barış mücadelesinin örgütlenebileceğini savunmaktadırlar. Fakat sadece Türk ve Kürt anneleri değil, Türkiye'de savaştan etkilenen tüm anneleri kapsamayı hedeflenmiş olmasına rağmen Barış Anneleri daha çok Kürt annelerden oluşmaktadır. İnisiyatife destek veren birkaç asker annesi olmuştusa da sayıları hem mevcut önyargılar nedeniyle hem de asker aileleri üzerindeki baskılar nedeniyle sınırlı olmuştur.

Plaza De Mayo ve Cumartesi Annelerinin pasif direnişi temel alan mücadelelerinin aksine Barış Annelerinin mücadelesi aktivizm odaklı, farklı ve ses getiren eylemsellikler üzerinden ilerlemektedir. Barışın gelmesi, ölümlerin durması ve yaşanan acıların bir daha yaşanmaması için sayısız konuda, sayısız türde eyleme imza atmışlardır. Dilekçe eylemlerinden basın açıklamalarına, çatışmalı ortamlarda can kayıpları yaşanmasın diye canlı kalkan eylemlerinden tülbent eylemlerine, oturma eylemlerinden açlık grevlerine, hükümet yetkilileri ile görüşmekten, BM ve Avrupa Birliğine sesini duyurmaya kadar, bedenlerini ve tüm mekânları barış talebinin her yere sızması için çalışmaktadırlar. Barış Annelerinin en çok ses getiren eylemlerinden biri 1999'da örgütledikleri Ankara ziyaretidir. 40 Barış Annesi Diyarbakır'dan Ankara'ya 'Geride kalanlar aşkına', 'Biz anayız barıştan yanayız' sloganlarıyla, acının en çok yaşandığı yerden acının kaynağına giderek yetkililer ile görüşmek istemişlerdir. Fakat ellerinde karanfiller dışında hiçbir şey olmayan annelerin güvenlik gerekçesi ile kente girişlerine izin verilmemiştir. Bu, annelerin devlet katında yapmaya çalıştıkları ne ilk ne de son görüşmedir. Akan kanın durmasında ve barışın tesis edilmesinde siyasi sorumluluklarını hatırlatmak, barış taleplerini iletmek için defalarca çeşitli devlet kurumlarının yolunu tutmaya devam etmiştir. Fakat devlet katında düzenli olarak tanınmama, görmezden gelme, ilişki kurmama, duyulmama ve umursanmama tutumlarıyla karşılaşmışlardır.

Barış Annelerinin savaşa ilgili üzerine söz söylemediği, müdahale etmediği neredeyse tek bir konu yoktur. Roboski katliamından KCK tutuklamalarına, çözüm sürecinde inşa edilmekte olan yeni karakollardan sınırlarda yapılmak istenen duvarlardan, gerilla mezarlarına yapılan saldırılardan cezaevlerinde sürdürülen açlık grevleri ve ölüm oruçlarına kadar hemen her konuda söz, duruş ve eylem üretmeye aralıksız devam etmiştir. Bu eylemler nedeniyle haklarında pek çok dava açılmış ve hatta hapis cezasına çarptırılmışlardır.

Barış Anneleri Kürt hareketinin siyasal talepleriyle kendi barış mücadelesi deneyimini birleştiren tutarlı bir barış söylemi geliştirmiş ve ağır bedellere rağmen bu duruşunda ısrarcı olmuştur. Kürt kimliklerinin yanında, gerilla anneleri olma kimliğini bir mücadele alanı ve geniş kesimlerin desteklediği güçlü bir barış hareketine dönüştüren Barış Anneleri, Türkiye'de önemli tabuyu yıkmıştır. Kamusal alandaki varlıklarıyla gerillaların da bir aileleri olduğunu, onların da herkes gibi yas tutulmayı hak eden insanlar olduğunu göstermiş-hatırlatmıştır. 2005'te Barış Annelerinden Müyesser Güneş'in "Barış İçin 1000 Kadın" eylemi kapsamında Nobel Barış Ödülü'ne aday gösterilmesi, dünyada da bu mücadelenin görünür olmasının yanı sıra son derece meşru ve desteklenen bir mücadele olduğunu da göstermiştir. Yine cezaevi, kırlar, hastaneler, morgların önünde beklerken bir araya gelen annelerin mücadelesi daha sonra İnsan Hakları Derneği (İHD) gibi kuruluşlara da zemin oluşturmuştur.

Bunun yanında Barış Anneleri; annelerin savaş ve devlet şiddetine dair tanıklıklarını kamusal alanda paylaşarak, savaşın gizlenmek istenen gerçek yüzünü açığa çıkarmış ve savaşa dair alternatif bir hafıza oluşturmaya başlamıştır. Dünyada örneğine az rastlanacak nitelikte, devlet kaynaklı katliamlar, infazlar, faili meçhul cinayetler, cinsel şiddet, yakılan köyler, işkence, ayrımcılık, zorla göç ettirme en çok onların tanıklıkları üzerinden kamusal alanda görünürlük kazanmıştır. Anneler çoğu zaman şiddete tanık olmanın ötesinde, kendileri de devlet şiddetinin ve ayrımcılığın hedef olmuşlardır.

Barış Annelerinin mücadelesi kadınların Kürt hareketindeki yerini anlamak açısından oldukça önemli olmuştur. Savaşın şiddetiyle kesintiye uğrayan yaşamlarını yeni yerlerde, yeni toplumsal ve siyasal ilişkiler içinde kuran Barış Anneleri; bunu yaparken sadece kendilerini değil, Kürt hareketini, cinsiyetlendirilmiş aile ilişkilerini ve siyasal alanları yani toplumu da dönüştürmektedirler. Yaşanan bireysel deneyimler; bir kimliğin bastırılışının, bir kolektifin sömürülüştüğünün ve bir grubun ayrımcılığa uğrayışının hikâyesinin anlatıcıları olmuşlardır.¹⁵

Barış Annelerinin anneliği bireysel-ailevi bir annelik anlayışının ötesine geçerek anne ve çocuklarda ‘bencil’ bağlanmayı kolektif bir siyasi bağa dönüştürmektedirler: *‘tüm çocuklarımızın kaderleri birbirine bağlı, çocuklarımızın geleceğini*

Bunun yanında Barış Anneleri; annelerin savaş ve devlet şiddetine dair tanıklıklarını kamusal alanda paylaşarak, savaşın gizlenmek istenen gerçek yüzünü açığa çıkarmış ve savaşa dair alternatif bir hafıza oluşturmaya başlamıştır. Dünyada örneğine az rastlanacak nitelikte, devlet kaynaklı katliamlar, infazlar, faili meçhul cinayetler, cinsel şiddet, yakılan köyler, işkence, ayrımcılık, zorla göç ettirme en çok onların tanıklıkları üzerinden kamusal alanda görünürlük kazanmıştır.

garanti altına almak istiyorsak, savaşın sona ermesi gerekiyor.’ Burada bir annenin hikâyesi artık herkesin hikâyesi bir çocuk herkesin çocuğu olur ve Barış Anneleri, etnik, dini veya sınıfsal bölünmelerden bağımsız olarak, ölen tüm çocukların anası olur. Bu toplumsal ve politik anneliktir. Barış Annelerinin toplumsal anne olma iddiaları, bireysel kayıp ve ıstırap deneyimlerini kolektifleştirme girişiminin bir parçasıdır.

Barış Anneleri, Kürt kadın hareketinin kamusal alanda en görünür veçhelerinden biri olduğu için devletin ve milliyetçi egemen kamuoyunun açıktan ya da örtük çeşitli olumsuz tepkilerine de maruz kalmaya devam etmektedir. Bu tepkisellik, sadece Kürt hareketini ve taleplerini yok sayan egemen devlet geleneğinin

¹⁵ Başak Can, *Barış Anneleri*, Toplum ve Kuram Sayı: 9 syf-35-42

bir yansıması değil aynı zamanda, Barış Anneleri'nin devletin kurucu annelik ideolojisine, dolayısıyla ideal vatandaş kurgusuna yönelik bir tehdit olarak görülmesiyle ilgilidir. Kürt kadınlarının politik özne haline gelmesi, milliyetçi ve devletçi anlam dünyasında özel bir yer tutan 'annelik rolünü ihlal etmesiyle ilgilidir. Kürt anneler, anneliklerini politikleştirdikleri, gerilla annesi kimlikleriyle kamusal alanda görünür oldukları ve inatla Kürtçe konuştukları için yerleşik 'makbul annelik' ve siyaset algılarının altını oymakla kalmıyor, aynı zamanda kendi alternatif annelik siyasetinin pratiğini de ortaya koyuyorlar.¹⁶

Barış Anneleri, Kürt oldukları, Kürt kimliğine sahip çıktıkları için devlet tarafından zorunlu göçle, yoksullukla, işkenceyle, ataerkil baskıyla sınanan Kürt kadınları olarak, siyasal ve kamusal alana annelik kimliklerine pek çok farklı rol ve politik kimlik üstlenerek çıkmışlardır. Dolayısıyla barış mücadelelerinde, devlet şiddetine, ataerkil aile ve toplum yapısına, ırkçılığa, emek sömürsüne karşı kadın mücadelesi, dayanışma gibi farklı arzu ve tercihler etrafında da şekillenmiştir.¹⁷ Tıpkı Angela Y. Davis'in belirttiği gibi: *'Güçlerinin kaynağı anneliğe atfedilen birtakım mistik güçler değil, köle olarak yaşadıkları somut deneyimlerdi.'*¹⁸ Barış anneleri, tıpkı Mayıs ve Cumartesi Anneleri gibi, sadece beyaz tülbentleriyle kamusal alana çıkan kadınlar değil, savaşın somut deneyiminin bilgisine sahip, yıkımlarla şekillenen yaralı bir tarihin tanıkları olarak yeni bir tarih yaratma ruhuyla sokaklara taşan kadınlardır. Annelik, bu kadınları geleneksel rollere hapsedmek yerine, kamusal alanda söz söyledikleri, alternatif dayanışmalarını güçlendirip çözüm ürettikleri bir deneyim olmuştur.

Barış anneleri bu mücadele deneyimleriyle sadece annelikten ne anladığımızı yeniden tanımlamakla kalmıyor farklı siyaset yapma biçimlerini kararlı bir barış söylemi ve kadın mücadelesiyle buluşturmakta ve gelecek destek ve uluslararası alanda yaratılacak etki ile devleti de farklı bir politika üretmeye zorlamaktadır.

Barış Annelerinin uzun bu soluklu mücadelesi, farklı bir siyaset inşa etmeleri, savaş ve şiddete karşı eylemciliğin, savaş veya devlet şiddetini sonlandırmada basit 'başarı' ya da 'başarısızlığa' indirgenemeyeceğini göstermektedir.¹⁹ 1996'dan bu yana savaşın, devlet şiddetinin ve ölümün karşısında duran ve buna karşı gelişen direnişin birer öznesi haline gelen Barış Anneleri 20 yıldır 'geride kalanların aşkına' devletin bütün şiddet ve baskısına rağmen, Kürt Sorunun demokratik çözümü ve barış için

¹⁶ Başak Can, a.g.e, syf: 37

¹⁷ Başak Can, a.g.e, syf: 38

¹⁸ Angela Davis, (1994) *Kadınlar, Irk ve Sınıf* Sosyalist Yay. İstanbul

¹⁹ Nisa Göksel, *Losing the One, Caring for the All: The Activism of the Peace Mothers in Turkey*

<https://www.mdpi.com/2076-0760/7/10/174/htm> Erişim Tarihi: 25.06. 2019

mücadele yürütmektedir. Bu mücadele aynı zamanda Kürt Sorununun artık sadece bir kimliğin ve belirli bir bölgenin sömürgeleştirilmesi meselesi değil, yanı sıra Türkiye ve hatta tüm Orta Doğu için inşa edilecek bir demokratikleşme ve barış meselesi olduğunu anlatmaktadır. Bir gün gerçek anlamıyla kalıcı ve adil bir barıştan söz edilecekse bunda Barış Annelerinin kararlı mücadelesinin payı büyük olacaktır.

Sonuç Yerine

Patriarkal devlet ve toplum anlayışını sürdüren modern dünyanın neredeyse tüm toplumlarında kadının kamusal alana çıkışı annelik- aile içindeki rolü üzerinden belirlenmiştir. ‘İyi’ kadınlar, özel alanını terk etmeyen, evdeki çocuğuna yine evinde sahip çıkan annelerdir. Plaza De Mayo, Cumartesi ve Barış Anneleri siyasallaşan aktörler olarak, anne kimlikleriyle beraber duyguların politikleşmesine de örnektir. Sadece bakım ve özel alan ile özdeşleştirilen annelik, şiddet karşısında bir direniş biçimi ve alanı olarak siyasallaşmış, hem farklı bir annelik hem de farklı bir siyaset inşa etmiştir. Resmi ideoloji kendi annelik anlatısını yapı bozuma uğratan bu anneleri zaten ‘sözde anneler’ olarak kodlayıp ‘düşman’ kategorinse almaktan çekinmemiştir. Fakat bu anne hareketlerine ‘sempatiyle’ bakan çoğu kesimler annelerin mücadelelisini sadece biyolojik annelik üzerinden yani toplumsal ve siyasal içeriğinden soyutlanıp, çocuğunu arayan acılı anneler anlatısını yeniden üreterek kayıpların da arkasındaki siyasal ve toplumsal hikâye yok saymaktadır.²⁰

Plaza De Mayo, Cumartesi ve Barış Annelerinin mücadelesi, yeni bir siyaset ve yeni toplumsallık talep eden hareketler olmanın yanında bir de toplumsal cinsiyet düzlemini de tartışmaya açan önemli birer kadın hareketi-feminist hareket olarak da değerlendirmek gerekir. Bu üç anne hareketi sadece devlet şiddeti ve militarizmle mücadele etmediler aynı zamanda erkek egemenliğiyle de mücadele ettiler. Örneğin İmralı Tecridine karşı 200 günü bulan ve tarihin en büyük açlık grevleri ve ölüm oruçlarından birine dönüşen grevde, çocuklarına destek vermek amacıyla kurum kurum gezen anneler, bir kurum yetkilisinin gayet art niyetsiz bir şekilde; *"sizi çok takdir ediyoruz; ama eşleriniz tarafından çok eziliyorsunuz"* demesine Nezahat annenin *"Biz eşlerimizin tarafından artık ezilmiyoruz. Ama sistem erkek, devlet erkek, polis erkek, TOMA erkek. Biz bu erkeklığe karşı mücadele ediyoruz"* cevabı aslında derin bir toplumsal cinsiyet analizidir.²¹

²⁰ Ahiska, M. (2006) “Kayıp Annelerinin Şiddete Tanıklığı”, Amargi Dergi, Sayı: 2, sy. 20-22.

²¹ <http://jinnews5.xyz/search/content/view/110973?page=1&key=4d3d7764e6409dc09925e952b1a2c59e>

Bu anne hareketleri yeni bir kamusalılık yaratırken bu kamusalılık diğer tüm kadınlar açısından da genişleyen bir alan anlamına gelmektedir. Gerek Plaza De Mayo Meydanı gerek Galatasaray Meydanı yüzlerce kadının bir araya gelip görünür olduğu, farklı alanlarda ezilen bambaşka ideolojideki kadınlara da mücadele etme, birbirleriyle dayanışma alanı sağlamıştır. Cumartesi Meydanı artık sadece kaybedilen Kürt ve solcuların annelerine değil, bu anneler sayesinde, o güne kadar sokağa çıkmamış, siyasi bir talebi olmamış, adalet arayan onlarca kadına mekân olmaktadır. Özcesi annelerin mücadelesi geçmişe dönük toplumsal bir hafıza yaratmanın yanında *“feminist olarak nitelensin ya da nitelendirilmesin feminist harekete, kadın mücadelesine kazandırdıkları açısından ve en önemlisi kadına farklı bir kamusalılık alanı yaratması nedeniyle dikkate değer bir öneme sahiptir.”*²²

Tarihin her zaman hatırlattığı gibi, ancak direnenlerin tarihi olur. Plaza De Mayo, Cumartesi ve Barış Annelerinin ‘Geride kalanların aşkıyla’ başlayan bu direnişi onurlu bir tarihin yanında, kadim zamanların analık hukukunu talep eden bir gelecek umudunu da yeşertiyor.

²² Özlem Aslan “Kaçınılmaz Ölüm”ün Girdabında Annelik: Türkiye’de Annelik Politikası Ve Barış Anneleri Deneyimi, Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar Sayı 5 (Haziran 2008)

Yerel Yönetim, Özgür Eşyaşam ile Demokratiktir

Hediye Karaaslan

Dünyada ve Türkiye’de yerel yönetimlere biçilen rol klasik anlamda, ulus devlet sınırları içinde kalarak, merkezi devlete, devletin hiyerarşik yapılanmasına ve yine devletin zihniyet yaklaşımına göre yerel temsiliyetin sağlanmasıdır. Merkezi devlet sınırları içinde verili yaklaşımı geliştiren, muhafaza eden yerel yönetim anlayışı topluma ve toplumsallığa mesafeli duruşu ve yaklaşımı yeniden üreterek, statükonun yereldeki ayaklarını örerek iktidarcı anlayışın toplumun tüm hücrelerine sirayet etmesinin rolünü üstlenmişlerdir. Yerel yönetimler bu temelde ulus devlet sistemi içinde belediyecilikte somutlaşmaktadır. Belediye ise salt klasik hizmetlerin yürütüldüğü bir kurum olarak görülmekte, toplumun diğer kesimlerine ve sorunlarına dair söz dahi geliştirmemektedir. “Yerel demokrasi”, “yatay toplumsal yönetim” gibi yaklaşımlarla demokrasi ölçülerinin liberalleşmesi, dolayısıyla da toplumdan arındırılmış, “devlet demokrasisinin” inşası ile topluma ait öz değerlerin tüketilip “bireycilik” ölçülerinin ikame edilmesi rolü de yine yerel yönetimlerce üstlenilmiş durumdadır. Çoğu zaman toplumun temel bileşenleri yerel yönetimlerce dışlanmakta, merkezi devletin iktidar alanları ölçü olarak belirlenmektedir. Toplumun ekoloji sorunu, demokrasi sorunu, çocuk politikaları, engelli politikaları, kültür politikaları özellikle de kadın politikaları, yerel yönetimlerce dışlanmakta hatta yok sayılmaktadır.

Modern kentlerin, devletli uygarlığın merkezi olması, bu merkezlerde büyük toplumsal sorunların ortaya çıkmasını beraberinde getirmiş, sanayileşme ile birlikte makine kentler, toplumsallığın yerine ikame edilmiştir. Hal böyle olunca kent yönetimleri yani yerel yönetimler de makineleşen yaşamın belli bir standarda kavuşturulması ve bu kentlerin yaşam kurallarının belirleyicisi olma misyonunu üstlenmiştir.

Modernizmin yerel yönetim modeli, toplumsal eşitlikçi sistemin örgütlenmesinde alternatif yaklaşımların geliştirilmesini engelleyerek, merkezi otoritenin ölçüleri içinde liberal tarzı toplumsal sorunlara çözüm olarak sunmuş, toplumsallığın yok edilme çabasının arka planını oluşturmuştur. Demokratik ölçülerde yerel yönetimlerin toplumun öz örgütlülüğünü-öz yönetimini ifade eden yaklaşımın somutlaşmış biçimi olması gerekirken ulus devlet anlayışı içinde, ulus-devletin liberal yaklaşımını aşan toplumu devletli sistemin kurallarına bağlayan bir yönetim biçimini esas almıştır.

Demokratik yerel yönetim anlayışı ise, demokrasi ve toplumsallıkla olan bağı nedeniyle katı, değişim karşıtı tutuculuk sergilemez. Canlıdır, hareketlidir, demokratik değişim ve dönüşüm kabiliyetindedir. Toplumsal yaşamın demokratik ölçülerde düzenlenmesi amacıyla olduğu için de toplumun tüm sorunlarına dair çözüm gücüdür.

Toplumcu-özgürlükçü yerel yönetimler, toplumun doğrudan kendi yönetsel sistemini kurmasıdır. Merkezi devletin kaynaklarının ve yetkilerinin bir kısmını yerel yönetimlere aktarması, özgürlükçü bir yerel yönetim ifadesi olamaz. Yerel yönetimlerin özgürlükçü oluşu radikal demokrasi ölçülerinin pratikleştirilmesi ve toplumsal sistem içinde kadın özgürlükçü yaklaşımın geliştirilmesi ile olur.

Yerel yönetimler iktidar, saygınlık, rant alanları olmadığı gibi zihniyet sorunlarının, mülkiyet ilişkilerinin, cinsler arası ilişkilerin, etik, ahlaki, politik ve ekonomik sorunların çözümleneceği alanlardır. Demokratik yerel yönetimlerin amacına uygun bir modele kavuşması, özgürlükleri özellikle doğayı ve toplumun yarısını oluşturan kadını, göz ardı etmemesi ile mümkündür. Salt anlayışsal ve paradigmatik değil, tüm çalışma alanlarını, mekanizmalarını, ilişkilendirmelerini, belirtilen üç temel yaklaşım üzerinden yürütmesi demokratik yerel yönetimlerin sorumluluğundadır.

Bir toplumun karakteri ve yaşayış biçiminin tespiti bu temel ilişkilendirme biçimleri ile açığa çıkar. İnsanın insan ile ilişkilendirilmesinin demokratik ilişkilendirme çerçevesinde oluşu, insanın doğa ile ilişkilendirilmesinin, ekolojik temelde olması, erkeğin kadın ile ilişkilendirilmesinin kadın özgürlükçü çizgide olması, özgürlükçü topluma denk düşer. Özellikle de kadın özgürlükçü yaklaşımın kurumsallaşması, sisteme kavuşması, kolektif ilişkilendirme ve karar süreçlerinde pratikleşmesi dolayısıyla da toplumsal yaşamın özgür eş ilişkileri çerçevesinde yeniden inşa edilmesi toplumcu yerel yönetimlerin özgürlükçü karakterini ve uygulamasını yansıtacaktır.

“Eş yaşamın bir toplumsal inşa olduğunu iyi bilmek gerekir. Bu yaşam eril ve dişil kişiler arasında gerçekleşmez, inşa edilmiş toplumsal kadınlık ve erkeklik arasında gerçekleştirilir. Hegemonik insanın her iki cinsi sakat bıraktığı, aralarındaki ilişkinin bundan etkilendiği ve hegemonik ilişki olarak yansıdığı iyi bilinmelidir.” belirlemesi

sorunun iki insan arasında dürtüsel ve duygusal temelde ilişkilenebilir. Ancak eş yaşam dendiğinde ya da erkek için kadının yaşamda anlamı denildiğinde zihinlerdeki ilk biçimlenme aile ilişkileri ya da duygusal ilişkiler üzerinden gelişmektedir. Kadının, erkekteki biçimi, eş, anne, baci, sevgilli, vb. Güdü, aile ilişkisi, tahakküme dayanan ve adına da “aşk” ya da “aile” denen verili toplumun algılarda ve yaşamda yarattığı somut birlikteliktir. Erkeğin merkeze oturtulduğu bu ilişki biçimi, kendini iktidar ve tahakküm hatta mülkiyetine alma şeklinde somutlaştırmaktadır. Bu ilişkide erkeğin rolü mutlak iktidar sahibi, hiyerarşide en üste ve tek karar verici, kadın, doğa, çocuk üzerinde tahakküm kurabilen, iktidarının “selameti” için meşru, zor kullanma yetkisi olan, dolayısıyla da devlet olarak kendini kurumsallaştırmıştır. Kadın ise eve kapatılan, toplumsal yaşamın bütün alanlarından soyutlanan, bir erkeğin sunduğu olanaklar ile sınırlandırılan, erkeğin “karısı”, “sevgili”, “bacısı” gibi rolleri taşıyandır.

Egemen, eril-devlet tarafından toplumsal ilişkiler, deforme edilerek optimal denge, kadın aleyhine erkek lehine değiştirilmiştir. Kadın “özel” alana kapatılırken, “kamu” adına kurulan yaşam “erkek” üzerinden tariflenmiştir. Toplumun yarısının yok sayıldığı, yaşamda kurumsal şekillenmenin “teklik” üzerinden kurgulandığı, iktidara dayalı tahakkümcü ve gaspçı anlayış adeta yaşamı parçalamıştır. Kamusal yaşamın teklik üzerinden şekillenmesi modernitenin kurumlarını da şekillendirmiştir. Ayrım derinleşerek kadının toplumla bağı zayıflatılmıştır. “Zaten toplumda ‘özel’ ve ‘kamusal’ alan ayırımına gitmek modernitenin bir çarpıtmasıdır. Asli toplumda bu tür bir ayırımın anlamı yoktur. Doğru olan, temel ve belirleyici ilişki biçimleridir.” Bu tespit, özel alanın modernite çarpıtması olduğunu net olarak ifade etmektedir. Bu ilişki tarzını, bu yaklaşımla gelişen kadın-erkek birlikteliğini “özgür” “eş” ilişkilenebilir olarak görmek mümkün değildir. Aile, arkadaş ilişkileri, toplumsal ekonomi alanı, demokratik yerel yönetimler alanı ve benzeri tüm yaşam alanlarında yaşamı güzelleştirmenin, üretmenin demokratikleştirmenin ana dili eş yaşam ilişkileridir. Eş yaşam, eş temsiliyet, eşbaşkanlık toplumun teklik üzerinden şekillenmesine karşı, alternatif bir modeldir.

Özellikle siyaset alanı uzun yıllar boyunca neredeyse tek renk üzerinden yürütülmüş, toplum yönetimi yaşamın yarısı yok sayılarak gerçekleştirilmiştir. Toplum sadece analitik yaklaşımla siyahlaşmış, canlılığını yitirmiştir. Toplumun kendi yönetimi olan, yerel yönetimler de “mini iktidar adacıklarına” dönüşmüş, “toplumsuz” yönetim biçimi geliştirilmiştir. Dolayısıyla eş yönetim yaklaşımı ile toplumsuz yönetim anlayışının aşılıp, toplumun söz sahibi olduğu yönetim biçiminin geliştirilmesi mümkündür. Demokratik yerel yönetimlerle birlikte, kadının tekrar bulunduğu onlarca toplumsal alan oluşmuştur. Tabi ki şekli, basit bir mekanizma oluşturma ya da kaba haliyle sayısal bir buluşmadan söz etmek, erkek egemen yaklaşımın

gölgelenmesini, mevcudunu korumasını beraberinde getirir bu da tehlikeli bir modernite oyununun örtük olarak topluma yedirilmesi sonucunu doğurur. Toplumsal yaşam içine dahil olan ideolojik, sosyal, siyasal, toplumsal, ekonomik vb. tüm alanları, demokratik toplumsallığı geliştirmenin mücadele mevziileri olarak değerlendirmek gerekir. Yerel yönetimlerin bütün alanlarında, birçok il, ilçe ve beldede, belediye eş başkanı, meclis üyesi, muhtar olarak seçilen, seçilmişlik misyonu kazanan kadınlar, bu yerellerin tarihlerinde ilk defa kadınların temsilini sağlamışlardır. Hatta bazı belediye binalarına kadınlar, belediyenin kuruluşundan itibaren ilk defa ayak basmışlardır.

Demokratik yerel yönetim perspektifini anlamak ve kadın yaklaşımı ile anlam kazandırıp, teklife karşı alternatif yönetim sistemine dönüştürmek ilk “ayak basmayı” özü ile buluşturur.

Teklik ile geliştirilen yönetim sistemi, toplumsallığı dışladığı gibi kolektif akı ve yönetim tarzını da dışlamıştır. Merkezi devlet yönetiminin, yerel yönetimde, toplum yönetiminde hatta aile yönetiminde, tek karar verici olarak konumlanması tesadüf değildir. Devleti başkan, belediyeyi başkan, aileyi de hala erkek-baba yönetir. Bu yönetici kesim dışında sözünü söyleyen iradesini beyan eden bir kesimden söz etmek mümkün değildir. Bu yönlü girişimlerde bulunanlar devlet nezdinde “terörist”, belediye nezdinde “karşı taraf”, ailede ise “toplum terbiyesinden uzak” olarak nitelendirilir, iyi gözle bakılmaz. Başkan, aile reisi, muhtar gibi

mevkiiler direk erkek ile tanımlanır. Dolayısıyla bu yapının karar mekanizmalarının aldıkları kararların eksik, duygusu kirli, aklını kötülük üretme ile tanımlamak abartı olmayacaktır. Demokratik yönetimin özü kolektif akıldır. Kolektifleşmeyen akıl, körelir, kirlenir, kötülük üretir. Yaşamın nasıl ki bin bir rengi ve anlamı varsa, yönetim de bin bir akıl ile güzelliği, iyiliği ve toplumun özgürlüğünü üretir. Demokratik yerel yönetimler yaşam alanlarının inşasında eş yaşam ilkelerini esas almalıdır. Ancak sistemi tanıyorum deyip alternatif mekanizmasını oluşturmayıp, kurumsallaşmasını eksik bırakmak iyi niyetli bir yaklaşımın tarihsel toplumdaki ayrı düşünülmesi olur ki sistemin inşasında negatif etki yaratır. Demokratik yerel yönetim sistemimiz; tekçi, merkeziyetçi zihniyet ve kurumlaşmaları aşmada

Demokratik yönetimin özü kolektif akıldır. Kolektifleşmeyen akıl, körelir, kirlenir, kötülük üretir. Yaşamın nasıl ki bin bir rengi ve anlamı varsa, yönetim de bin bir akıl ile güzelliği, iyiliği ve toplumun özgürlüğünü üretir. Demokratik yerel yönetimler yaşam alanlarının inşasında eş yaşam ilkelerini esas almaktadır.

önemli bir rol oynayacaktır. Toplumun özü olan kendi yönetimini yaratma gücü, pratikleşen sistemle açığa çıkacaktır. Toplumun demokratikleştirilmesi, örgütlenmesi ve iktidar zeminlerini küçülterek eşitlikçi, katılımcı ve demokratik bir yönetimin oluşturulmasıyla sağlanabilir. Doğal toplumun özünü, demokratik zihniyetin ve toplumsal sistemin geliştirilmesinde stratejik yaklaşımla ele almak, toplumsal değişim ve dönüşümdeki yerini tanımlamak ve buna göre kalıcı bir örgütlenmeye kavuşturmak, demokratik toplum yönetimini yaratmanın güvencesi olarak değerlendirilmelidir. Bunun için temel ilkelerin doğru anlaşılması, pratiklere kavuşturulması gerekmektedir.

Temel ilke zihniyet ortaklaşması ve sistemin öncelikle zihniyette oturtulmasıdır. Zihniyette ortaklaşma uygulamanın yarısından fazlasıdır. Demokratik yerel yönetim sisteminin zihniyetini bilmek, bilince çıkarmakla pratiğe geçirilebilir. Bilince çıkarılmış sistem zihniyeti, özgür kadını ve özgür erkeği yaratmanın ve demokratik ahlaki toplumu oluşturmanın mihenk taşıdır. Özü kaçırıp talî yaklaşımların içinde boğulmak, iktidarcı yaklaşımın hiyerarşik yapılanmasının çelişkileri içinde dönüp durmaktan fazlası olmayacaktır.

Basit, talî, ahlakımıza, mücadelemize, ilkelerimize ters olan anlayışlar yeni sistemin inşasına direnç göstermek, kolektif zihniyeti boşa çıkarmaktır. Aynı zamanda erkek egemen zihniyet anlayışını yaşatmanın başka bir ifadesidir. Demokratik yönetim zihniyet ortaklaşmasını yaşamsallaştırma yerine sıradan, birbirini yıpratıcı, basit hususları takıntı haline getiren, halkı unutarak toplumun gerisinde kalan, geleneksel ve egemen anlayışlarla özgürlük temelinde ilişkilenebilir. Zihniyet devrimi olmadan hiçbir devrim gerçekleşemez. Çünkü zihniyet devrimi, toplumu özgür, eşit ve demokratik yönetimin kurumudur.

Elbette ki erkeğin bin yıllardır tekeline aldığı, kamu adına iktidar olduğu alanlara “bir sana bir bana anlayışı” ile yaklaşmak tam da iktidarcı anlayışın çekmek istediği zihniyete tekabül eder. Mesele iktidar alanlarına ortak olmak, iktidar alanlarını paylaşmak değildir. Belki de en temel yanılgıyı bu noktada yaşıyoruz. Erkeğin iktidar ile kirlendiği alanları, kaba eşitlikçi yaklaşım ile paylaşma amacında olmanın erkeğe benzeşme olduğunu bilmek gerekiyor. Aynı tarz ve yöntemle halka yaklaşmak, kurumsal ilişkileri hiyerarşik geliştirmek, şekilsel görünürlüğü esas almak, iktidarcı yaklaşımın kurbanı olmaktır. Yönetim teklik üzerinden getirilen eleştiri karşısında, “kadın ile çokluk yarattık” demek, kadın varlığını salt nicel olarak ele almak yeni bir erkek zihniyeti perdelemesidir. Erkeğin iktidar adacılarına ortak olmaya çalışmak yerine, iktidarı değişime tabii tutup kolektif yaşamın örülmesine öncülük etmek, kadın sisteminin temel yaklaşımı olarak ele alınmalıdır.

Kadın ve erkeğin bütünlüklü olarak kimliğine, benliğine, iradesine, modernist sistem tarafından müdahale edilmiş, kadın ve erkek gerçeği parçalanmış, düşürülmüş ve köleleştirilmiştir. Dolayısıyla kadın ve erkeğin, kendini demokratikleşme, özgürleştirme mücadelesini radikal ölçülerde yürütmesi gerekmektedir. Ölçülerde yaşanacak eksiklik, esneme ve kayma mücadele zeminini yeniden zayıflatacak, geleneksel iktidarcı anlayışın zeminlerini güçlendirecektir. Yerel yönetim alanı, özgürlük ölçülerine ulaşılması için yürütülen mücadelenin en yoğun yaşandığı zemindir. Ortak yönetim gücünü gösterme, ortak yaşam iradesini açığa çıkarma, özgürlük ölçüleri ile kendini donatma kararlılığı eşit katımlı bir zihniyetin, gücün yansıması, ortaklaşmasıdır. Kadın ve erkekte özgürlük ve demokrasi ölçülerinde açığa çıkan çizgi ve birlikte yaşam iradesi, özgürlük çizgisinin toplumsallaşmasıdır. Yapılacak her çalışma, yürütülecek her tartışma, mücadeleye dair yöntem zenginliği, özgür kadın kimliğinin toplumsal adı olacaktır.

Yerel yönetimlerin temel bileşeni belediyeler, çoğunlukla rant, yolsuzluk gibi toplum karşıtı tarz ve yöntemle anılıp halka ait kaynaklar heba edilmektedir. Komünal ekonomi yerine para ile karşılanan ekonomik yaklaşım benimsenip, üretimden kopuk ekonomi ile toplumsal ekonomi talan edilmektedir. Oysa ki komünal yaşam incelik ister, özgürlükçü estetik dilin konuşulacağı bir kültür ister, dolayısıyla kadının yaşama estetik ve ince yaklaşımının olmadığı yönetim, kibirli, kaba ve küfürlü olur, hile, rant ve gizlilikte ifadesini bulur. Bunun içindir ki yaşamın dilli, kadının kendisidir, şeffaf ve denetlenebilirdir. Yönetim mekanizmalarının özgürlük temellinde, kimsenin bir birinin hakkını ihmal etmeyecek şekilde hukuksal, tüzüksel bir forma kavuşturulup , erkek egemen zihniyet ile mücadelenin yükseltilmesi , belki de yakın zamanda eşit, özgür toplumun eş yaşam ölçülerinde inşasını getirecektir.

Kadınların Zamanı...

Fidan Can

Güneş yavaş yavaş çekilmeye, nöbeti devretmeye hazırlandığı sırada biz devrim türküleriyle köye yol alıyorduk. Bir anneyi ziyaret edecektik. Eve yaklaştığımızda, belini duvara yaslayıp, sigarasını her içine çektiğinde başka zamanlara dalan anneye karşılaştık. Zamanın tüm ağırlığını omuzlarında hisseden analar gibi bu ananın da gözlerinde hüznün baskındı. Ancak her şeye rağmen gülümsemeyi de eksik etmiyordu. Elindeki sigarayı ve kahveyi bırakarak bizi kucaklayınca “Keyfin yerinde ana” dedim. Ana tüm bildik ezberleri bozan bilgece duruşuyla “Çima keyfa min nebe dem dema mine” dedi. Bu söz yaşanan hakikati özetler gibiydi. Evet, bizim zamanımızda, kadınların zamanındaydık...

Kadın özgürlükçü toplumsallık çağındaydık. Kadın şahsında toplum binlerce yıldır egemen erkek iktidarının tekçi zihniyeti ve sistemiyle kıyımdan geçti. Tekçi zihniyetle boğulan yaşam, yeniden renk, dil, kimlik, duygu, düşünce çeşitliliğine ulaşıyor, kendi anlamına ve tanımına kavuşuyordu. Kölelik tarihinde kaybeden, kaybettirilen kadınlar bin yıllara varan, emek, çaba ve mücadele birikimini ve bunu büyük bir mücadele aşkı ile güncelleyerek kendi zamanlarını oluşturuyorlar. Ne ilginçtir ki kadın hakikatini arayıp, özgür varoluşunu yeniden yaratırken toprak da dile geliyor. Adeta geçmişin sır olan hakikatlerini çocuklarına armağan ediyor. Tel Xelef yeniden yaşam buluyor, şimdiki zamanda yakalanan özgürlük imkânı ile tarihin sırlı kapıları aralanıyor. Kadim zamanlar kadınlara ses vermiş, tarih adeta dirilişe geçmiş gibi. Dirilişi gerçekleştiren kadınlar kurtuluşa yönelmişler. İşte bu muhteşem bir özgürlük zamanı anlamına geliyor. Tarihsel diyalektiğin kadın özgürlükçü toplumsallık çağına evirildiği zamana...

21. yüzyılın kadın yüzyılı olması ancak kadın devrimiyle mümkündür. Bu nedenle zihinsel aydınlanma, politik yetkinlik ve sistemleşme önem kazanmaktadır. Günümüzde toplumsal sorunların çözümünün sınıfa karşı sınıf, devlete karşı devlet, iktidara karşı iktidar kurarak gelişmediği, çelişkiyi bu temelde tanımlamanın bir egemen erkek paradigması olduğu açığa çıkmıştır. Çözüm, sorunların kaynağında yer alan temel çelişki olan kadın köleleştirilmesine dayanan toplumun köleliğini geliştiren zihniyet ve yapılanmaların aşılmasıdır. Sorun bu kadar tarihsel ve sistemsel olmasaydı, kadın özgürlük hareketi bir kazanım olarak kendini yeniden inşa etmeseydi güçlü bir çıkış da olmayabilirdi. Abdullah Öcalan'ın dediği gibi *"Kadın kölelik tarihi elbette Ortadoğu tarihinde gizlidir, çıkışı da bu nedenle bu topraklarda olacaktır. Ama erkek tarzında olmayacağı açıktır."* Bu tespit özgürleşmenin yol ve yöntemlerinin nasıl olacağını da göstermektedir. Bu bağlamda demokratik modernite özneliği, kadın karakterle oluşacaktır ve öncelikle zihniyet ve duygu dünyasında yaşanan köklü değişikliklerle gelişecektir. Kadın aklı ile düşünce, felsefe, zihin ve duygu yeniden oluşuyor. İşte kadınlar bu topraklarda büyük özgürlük birikimi, deneyimi ve tecrübesi temelinde yeniden var olmanın, kendini özgür kılmanın bu anlamda kendi zamanını oluşturmanın büyük çaba ve mücadelesini veriyorlar. Kendi toplumsallıklarını zihinsel alanda başlatarak yaşamın diğer tüm alanlarında geliştiriyorlar. Ne kadar zihinsel inşa o kadar özgürlük alanı, ne kadar komün, meclis, örgüt varsa o kadar toplumsallık, ne kadar inşa o kadar sistemleşme geliştiriyor. "Zihinsel inşa, sistemleşme ve tarihselleşme" bu üç temel konuda kadınlar kendi toplumsallıklarını oluşturuyorlar.

Kadın özgürlük mücadelesi, büyük bedeller ödeyerek, büyük emek yoğunlaşması, tecrübesi, birikimi ve bunun oluşturduğu kadın kimliği ile bugüne gelmiştir. Arkasına kadın tarihinin mirasını alarak kırk yıllık özgürlük mücadelesiyle Kürt kadını, kadın devriminin temellerini atmıştır. Öz bilinç, öz örgütlülük temelinde büyük mücadele eden bu anlamda irade kazanan, başkaldıran, egemen erkek sisteminin dayattığı iradesiz, zayıf, mal- mülk haline getirilmek istenen köle kadın olmayı kabul etmeyen, zorlu ve çelişkili bir yaşamın kadınlarından, bir direniş çizgisi haline gelen özgür kadın arayışına yol almıştır. Bu arayış giderek özgünlüğü, öz savunma temelinde bağımsızlığı geliştirmiş, kadın partileşmesi ve kadın konfederalizmi biçiminde kadının demokratik toplum örgütlenmesinin yapılarını oluşturmuştur. Bu deneyimin somutlaştığı alanlardan biri olan Rojava kadın deneyimi, bu anlamda tarihsel dayanağı güçlü olan bir kadın devrimidir. Abdullah Öcalan'ın bu zeminde binlerce kadınla yürüttüğü yoldaşlık, kadınları özgürlük ve öncülük çizgisine çekti, güç kazandırdı. Kadınla yaşamı, mücadeleyi, emeği yeniden anlamlandırdı. Kadın ve aile sorunundan tutalım, sayısız kadın çözümlemeleri,

diyalogları ve perspektifleri ile kadın hareketini güçlendirdi, ilerletti. Kadın devrimi bu değerler üzerinden kendini inşa ederek, toplumsallaşmasını gerçekleştiriyor.

Kuzey Suriye’de sayısız kadın komün- meclisleri, kadın akademileri, jineoloji merkezleri, vakıf- dernek, çocuk kreşleri, çocuk yetiştirme yuvaları, doğal tıp merkezleri, kadın kooperatifleri, atölyeler, kadınlar için yeni ve özgür bir yaşam alanı olan Jinwar (kadın köyü), öz savunma, sağlık, kültür, diploması, ekonomik yapılanmalar, kadın belediyeciliği, eş başkanlık sistemi ve ona dayalı gelişen eşit temsiliyetle güçlü bir örgütlülük yaratılıyor. Çok önemli toplumsal sonuçlara yol açan bu örgütlenmelerin demokratik ulus bilinci ve yöntemi temelinde derinleştirilmesi esas alınıyor. Toplumu değiştirip dönüştüren, temel dinamik ve öncü güç olarak kimlik ve kişilik kazanmış özgür kadın duruşu büyük heyecan ve coşku yaratıyor. Kürt kadını öncülüğünde Suriye’deki tüm kadınların iradesi, gücü ve örgütlülüğü açığa çıkmaya başlıyor. Arap, Asuri, Ermeni, Türkmen, Çerkez vb. halklardan kadınların hareketlenmesi, buluşması, birlikteliği de her geçen gün daha fazla gelişerek, güçleniyor.

Yediden yetmişe her kesimden kadının ülkesini ve geleceğini savunması, devrim kazanımlarının korunmasında öncülük etmesi, kendisini sorumlu görmesi tarihi öneme sahiptir. Kadın, kendisini savunabildiği oranda özgürlük değerlerini de savunabilir. Tarih boyunca olduğu gibi, özellikle en son Şengal soykırımıyla bir kez daha gündeme gelen trajediler, kadınların öz güçleri temelinde savunma geliştirmelerini zorunlu kılıyordu. Öz savunma ekmek ve su gibi olmazsa olmazlarındandı. Bu açıdan kadınlar savunma alanında güçlü örgütlendiler. Kadının savunma alanında bu kadar geniş ve güçlü örgütlenmesi toplumsal cinsiyetçiliğin ciddi sorgulanmasına ve mücadelesine yol açtı. Kadınlar trafikte de yer aldılar. İlk yol kontrolü yaptıklarında, kontrol noktalarında nöbet tuttuklarında erkekler arabalarını hızla sürerek geçiyor, bir kadının karşısında durmayı feodal gururlarına yediremiyorlardı. Kadınlar tüm baskılara rağmen nöbet noktalarını terk etmediler ve bu alandaki kimliklerini kabul ettirdiler. Daha duyarlı ve sorumlu davrandılar, bu alanda yeni bir model oluşturdular. Tüm yoğunluğa, yorgunluğa rağmen tüm yolcuları tebessümle karşıladılar, güvenlik konularında daha duyarlı oldular. Kadın kanunlarının uygulanmasında ciddi bir mücadele duruşu gösterdiler. Kadının toplumsal alanda yaşadığı sorunlara müdahil olarak kadına savunma bilinci, örgütlülüğü kazandırmada büyük bir çaba ve mücadele içinde oldular.

Kadının öz savunma birlikleri, kadın devrimine karşı geliştirilen saldırılar karşısında büyük direniş, cesaret, irade ve kararlılık göstermiş, bu iradeyle tarihsel direnişe tanıklık edilmiş ve yüzyılın direniş rengi açığa çıkarılmıştır.

Bu destansı direniş kadınlarda büyük özgürlük çıkışına yol açmıştır. Kadın savunmasıyla gelişen direniş sadece DAİŞ'e karşı geliştirilmedi, özünde bin yıllık egemen zihniyete, cinsiyetçi geleneğe karşı geliştirilmiştir. Bu nedenle kadın direnişinin ve örgütlü kadın kimliğinin toplum üzerinde etkisi büyük oldu. Toplumsal zihniyetin değişmesi açısından tarihi bir zemin sundu. Kadın direnişi, kadının toplumsal yaşamdaki temel güç olma gerçeğini açığa çıkarmıştır. Kuzey Suriye'de yaşayan Asuri, Arap ve Türkmen kadınlar da savunmaya katıldı, bu katılım kadını ortaklaşarak savunma haline kavuşturduğu gibi, ortak örgütlülüğünün gelişmesine de zemin sundu. Erkek egemen zihniyetinin ve sisteminin baskısına ve sömürüsüne maruz kalan Arap kadınları, bu özgürlük anını fark ettikleri gibi mücadeleye akmaya başladılar.

Feodal, dinci, milliyetçi ve cinsiyetçi tüm yasalara, kalıplara, yargılara karşı güçlü bir mücadele duruşu geliştirdiler. Bu çıkış başlı başına bir devrimsel çıkıştı. Membic, Tabka, Rakka ve en son Der-a Zor'da tanık olduğumuz kara çarşafı yakma eylemi bunun göstergesiydi. Bu, kadınların özgürlük haykırışı, isyanıdır. Mal-mülk olmanın ötesine geçmeyen, çok eşlilikle daha fazla kimliksizleştirilen, hiçleştirilen, susturulan, aile kafesinde mahkûm edilen kadınlar o çokça bekledikleri, özledikleri özgürlüğü haykırıyorlardı. Egemen tarihin hep ötekileri olan, soykırımlara maruz kalan, küçülmüş, tüketilmiş olsa da yine bu toprakların özüne sarılan Asuri, Ermeni, Türkmen ve Çerkez kadınları açısından da benzer bir durum söz konusuydu. Sadece savunurken değil, tüm toplumsal alanlarda Kürt kadını öncülüğünde gelişen özgür yaşam ve demokratik toplum modelini esas alıyor, yaşamın her alanında örgütlenmeye çalışıyorlar.

Gelişen sekiz yıllık savaş sürecinde kadınlar mücadeleyi bırakmayarak, büyük bir direniş geliştirdiler. Bu direnişle DAİŞ'i fiziki olarak bu topraklarda yenilgiye uğrattılar. Bu toprakların güzel ve direnişçi kadınları çirkinliği yendi ama daha işin başındaydılar. DAİŞ'i yaratan zihniyet ve yapılanmalar aşılmadan tümünden devrimden bahsedilemezdi. Bu anlamda cins mücadelesinin geliştirilmesine ve toplumsallaştırılmasına ihtiyaç vardı.

Topyekûn bir halk direnişi, halkların ve kadınların demokratik hattının geliştirilmesine yol açmış ve demokratik siyaset temelinde gelişen çözüm yaklaşımları, Rojava'da, Ortadoğu'da yaşanan toplumsal sorunlara gerçek ve kalıcı çözüm adresi haline gelmiştir.

Kadın kimliği ve iradesiyle toplumsal üretim geliyor ve demokratik kurumlaşmalar oluşuyor. Demokratik siyaset, en çok da kadınların kendi farklılığıyla siyasete dahil olmasına olanak sağlıyor; güçlü bir öz bilinç ve örgütlülükle mücadeleye katıldığı oranda kendi özgür iradesini geliştirip, koruyabileceğini gösteriyor.

Rojava'da demokratik özerklik sisteminin yapılandırılarak halkın, kadınların öz yönetim gücünü açığa çıkarma ve alternatif çözüm modelini çarpıcı, iddialı ve sonuç alıcı bir biçimde geliştirmesi de önemli bir gelişim düzeyi yakalamıştır. Mezopotamya topraklarında devletsiz tüm kültür ve inançların, farklılıkların kendini ifade edebildiği, kadın ve gençliğe dayanan demokratik özerk yönetim modeli yeni bir yaşam alanı açığa çıkarmaktadır. Rojava'da demokratik ulus perspektifi temelinde ilan edilen demokratik özerklik, demokratik Suriye ve özgür Rojava'yı inşa etme çabasıdır. Kadınların bu tarihi mücadeleye katılımı, güçlü olmuştur. İlk kez kadınlar demokratik siyaset alanına nicel ve nitel anlamda bu düzeyde katılım göstermişlerdir.

Kürt kadını şahsında yaşanan bu gelişmeler Suriye'de ciddi anlamda kurumlaşan tüm devletçi, milliyetçi, iktidarcı ve cinsiyetçi zihniyet ve yapılanmaları zorladı, zorlamaya devam ediyor. Kadın kimliği ve iradesiyle toplumsal üretim geliyor ve demokratik kurumlaşmalar oluşuyor. Demokratik siyaset, en çok da kadınların kendi farklılığıyla siyasete dahil olmasına olanak sağlıyor; güçlü bir öz bilinç ve örgütlülükle mücadeleye katıldığı oranda kendi özgür iradesini geliştirip, koruyabileceğini gösteriyor. Bunun için temel şartlardan biri kadının ideolojik, felsefik bir bütün olarak zihinsel gelişimi sağlayacak mekanizmaları geliştirmesi ve işlevsel kılmasıdır. Bu nedenle kadınlar işe eğitim çalışmalarını örgütlemekle başladılar. Her kantonda açılan akademilerde kadınların bilinçlenme faaliyetleri geliştirildi. Kadının uyanışa, aydınlanmaya, kendi hakikatleri ile buluşmaya ihtiyacı vardı. Yerelde yani mahalle, köy ve şehirlerde komün ve meclisler başta olmak üzere her alanda yaygın eğitim örgütlenmesine gidildi. Okuma-yazma bilmeyen kadınlar bilmenin, öğrenmenin heyecanı ile deftere, kaleme sarıldılar. Kendi dillerini konuşabiliyor ancak yazamıyorlardı. Çocukları okula gitmiş ancak devletin tekçi zihniyet sistemiyle asimilasyona maruz kalmışlardı. Çocuklar, gençler ve yaşlılar herkes kendi dilleri ile okumanın ve yazmanın çabasına koyuldular. Herkesin kendi dilini öğrenmesi için imkân ve olanaklar oluşturuldu. Ellisinde, kırkında, otuz beşinde olan kadınlar günlük bir saat dil eğitimi görüyor, akşam da çocuklarının, torunlarının yardımı ile bu öğrenme çabasını devam ettiriyorlardı. Bu girişimin kendisi bile devletçi aile modelinin aşılmasında önemli bir adım oldu. Bu girişim, daha sonra diğer toplumsal kimliklerin katılımı ile daha da büyüdü-büyüyor. Egemen tarihin birbirine yabancılaştırdığı, karşıtlaştırıp sürekli bir çatışma halinde tuttuğu tüm toplumsal kimlikler yeniden bir arada, birlikte olmanın, yan yana durmanın büyük anlamını yaşıyor. Sadece analar kızlarıyla değil kaynanalar da gelinleriyle arkadaş olmaya başlıyor. Toplumsal cinsiyetçiliğin yarattığı ön yargıları parçalayarak, yeni ve özgür toplum ilkesini oluşturuyorlar. Kadınlar birbirlerinin acılarına, yalnızlıklarına dokundukça birbirlerini sevmeye, sevdikçe birlikte güç olmaya başladılar. Dolayısıyla yaşam paylaşımı, sevgiyle, emekle, bilinçle, mücadeleyle anlam kazanıyor. Kadınlar bu mücadele yöntemiyle bin yılların köhnemiş

düşüncelerinden, duygularından, yasalarından, yargılarından, kalıplarından arınmaya çalışıyorlar. Daha işin başında olduklarını biliyorlar, yol uzun ve büyük çaba ve mücadeleyle ihtiyaç var. Geliştirdikleri mücadele ile egemen erkek dünyasında bir gedik açtılar ancak henüz çok toylar, zalim ve yalancı erkeklik halen yanı başlarında bütün gücüyle duruyor.

Kadınlar başta eşbaşkanlık sistemi olmak üzere demokratik siyaset alanına güçlü bir katılım gösterdiler. Gerek kanton yönetimlerinde gerekse meclislerde kadınlar eşbaşkanlık sistemi temelinde eşit temsiliyetle yönetim mekanizmalarında yer aldılar. Suriye devletinin vatandaş olarak bile kabul etmediği bir toplumun kadınlarıydılar. Devlet, kimliklerini, dillerini, kültürlerini, tüm insani haklarını ellerinden almıştı. Suriyeli, Rojava'lı kadınlar devrim sayesinde kendi haklarına kavuşmanın heyecanını yaşarken bir anlamda binlerce kadın kendisini aktif siyasetin içinde buldu. Ciddi anlamda alt yapı sorunu olmasına rağmen yaşama dair tüm ilkleri öğrenmenin heyecanı, coşkusu, çabası ve biraz da korkusuyla sorumluluklarına yüklendiler. İlk erkekğin birer yardımcısı, onun tamamlayıcısı gibi dursalar da kazandıkları cins bilinci ile daha fazla güven kazandılar. Eşit ve demokratik bir paylaşım, çalışma tarzı ve yaşam için cins mücadelesiyle, cinsiyetçiliği başta siyaset alanı olmak üzere toplumun tüm alanında sorguladılar. Demokratik toplumun kök hücresi olan komün-meclislerden başlayarak siyaset alanında örgütlendiler. Demokratik siyaset, kadınların eliyle yeniden toplumla buluşuyordu. Okuma yazması olmayan bir ana komün eş başkanı seçiliyor, bulunduğu mahallenin ya da köyün sorunlarını tartışmaya, çözüm üretmeye çalışıyor, kendisini baskılayan, sınırlayan, ötekileştiren tüm cinsiyetçi kalıplara meydan okuyarak bunu gerçekleştiriyor. Yanı başında bulunan genç kadınlarla birlikte çalışıyor. Genç kadınlar, anaların yüreklerinde saklı tuttıkları sırlara dokunuyor, analar da çetin ve yakıcı bir mücadele ile yoğunlaşan hayat karşısındaki toyluklarına... Bu buluşma karşılıklı bir enerjiye yol açıyor ve bu daha başka buluşmalara vesile oluyor.

Evlerinden dışarı çıkmanın yasak olduğu, bir erkekle yan yana gelmenin bile çoğu kez ölümle sonuçlandığı böyle bir cinsiyetçi toplum yapılanmasının ötesine geçmek, birlikte çalışmanın iradesini ve gücünü geliştirmek elbette çok kolay gelişmedi. Kadınların demokratik siyasete attığı her adım güçlü cinsiyetçi duvarlara çarpı. Her bir çarpışma kadınların mücadele azmini, kararlılığını daha da büyüttü. Kadınlar mücadelede ısrar ettikçe değişmeye, değiştirmeye başladılar. “Bizim haddimize miydi bir erkeğin olduğu yerde konuşmak, onun yanında yürümek,” diyen kadınlar mahkûm oldukları cinsiyetçi dünyayı özetliyorlardı. Devrim, onların yitip olan özlemi, aşkı ve gerçekleştirilmesi güç hatta imkânsız olan hayalleri idi. “Bu günlerin hayalini bile kuramazdık” diyorlardı. Kendi zamanlarını yaratmışlardı ve dört elle kendi zamanlarına sarılmışlardı.

Kadınlar ilk başlarda siyaset alanına çok ürkek girdiler. Sıkla sıkla, utana utana çok küçük adımlarla yol aldılar. Sonra anladılar ki savaşın en kızgın anlarında kadınlar direnerek kazanıyorlardı. Bu direniş kadınlara büyük güç, güven ve moral aşıladı. Güçlenerek kimliklerini daha fazla sahiplendiler. Başta siyaset olmak üzere ekonomiyi, eğitimi, savunmayı erkeğin tekelinden kurtarmaya çalıştılar. Kadınlar tüm demokratik örgütlenmelerde, kurum ve organlarda özgün-özerk örgütlenmeyi esas alarak, eşit temsiliyete dayalı katılım ve eş başkanlık sistemini geliştirmeyi demokratik siyasetin bir gereği olarak ele almaktadırlar. Eğitimi toplumsallaştırarak elit, cinsiyetçi, anlamdan yoksun yöntem ve uygulamalara karşı mücadeleyi esas aldılar. Savaş ve göçün en fazla mağduru olan kadın ve çocuklara sahip çıkarak, onlar için yeni eğitim ve yaşam alanları oluşturdular. Köylerden başlayarak tüm alanlara yayılan, toplumsal ekonomi modeli olarak esas aldığımız kadın kooperatiflerini, tarım, sanayi, işletme vb. tüm alanlarda geliştirmeyi esas aldılar.

Bugüne kadar siyasette onları hep erkekler tartışmış, haklarında erkekler karar gücü olmuştur. Tarih tersine dönmüş ve artık onlar kendi kendilerini tartışacak, kendi haklarında karar alacaklardı. Neyi tartışacaklardı, bunu bile tam olarak bilememenin ilk şaşkınlığını, ürkekliğini yaşadılar. Aslında anlatılacak, paylaşılacak çok şey vardı. Kendilerine biriktirdikleri, birbirlerine biriktirdikleri anlatılması, yapılması gereken çok şey vardı. Ama birbirlerine yabancı idiler. “anlatırsam herkes bunu evinde, mahallesinde ya da köyünde anlatır, beni rezil eder” kaygısı ve korkusu dile gelme bile gözlerinden okunuyordu.

Bugüne kadar siyasette onları hep erkekler tartışmış, haklarında erkekler karar gücü olmuştur. Tarih tersine dönmüş ve artık onlar kendi kendilerini tartışacak, kendi haklarında karar alacaklardı. Neyi tartışacaklardı, bunu bile tam olarak bilememenin ilk şaşkınlığını, ürkekliğini yaşadılar. Aslında anlatılacak, paylaşılacak çok şey vardı. Kendilerine biriktirdikleri, birbirlerine biriktirdikleri anlatılması, yapılması gereken çok şey vardı.

Egemen erkek dünyası kadınları birbirine yabancılaştırdığı gibi güvensizleştirmişti de. Çünkü devletçi, iktidarcı ve cinsiyetçi zihniyet ve yapılanmaların en korkulu rüyası kadınlar arasında sağlanacak olan dayanışma ve birlikteliktir. Hele ki örgütlü kadından daha çok korkmaktaydılar. Bu nedenle kadının örgütlü güç haline gelmemesi için her türlü iktidarcı, cinsiyetçi yöntemi denediler- denemeye devam etmektedirler. Ancak, özgürlük bilinci kadına kimlik bilinci aşıladığı gibi sevgi, hoşgörü, dayanışma ve birlik ruhu da aşıladı. Kadınlar cins bilinci temelinde örgütlendikçe erkeği de hizaya getirmeye başladılar. Bakış açısından üsluba, davranışa hatta oturuş biçimine kadar müdahale ettiler, yön verdiler.

Demokratik siyaset toplumun doğrudan siyasete ve yönetime katılması, kendisi hakkında karar vermesi olduğundan bunu da ancak kadın geliştirebilirdi. Çünkü kadın doğası erkek kadar iktidarcı ve bireyci değildir. Daha komünal ve toplumsaldır. Bu nedenle siyasete demokratik bir müdahale olan eşbaşkanlık sistemi siyasetin demokratikleştirilmesinde önemli bir adımdır. Eşit temsiliyet, farklılıklarla birlikte eşit paylaşım ve demokratik toplum sisteminin geliştirilmesidir. Başta eşbaşkanlık sistemi olmak üzere kadınların demokratik siyasete katılımı öncelikle siyasetteki algıyı değiştirdi. Kadınlar, eşbaşkanlık sistemiyle, Kuzey Suriye’de büyük bir direniş ve emekle yükselttikleri özgürlük mücadelesinin toplumsal algıda nasıl bir değişime yol açtığını gördüler. Bundan büyük güç ve moral aldılar. Eşbaşkanlık sistemi sadece fiziksel katılımı esas alan bir politik değişim değildir. Kadının salt kadını temsil etmesi de değildir. Her şeyden önce eş yönetim tarzının ortaya çıkartılmasıdır. Birlikte yönetebilme gücüdür. Kadınlar siyaset alanına girerken bilinç ve tecrübe yetersizliğinden birtakım yanlışlar yaşadılar. Fiziki olarak orada bulunmanın yetmediğini, yetmeyeceğini, devasa bir sorumluluk aldıklarını, bunun da güç istediğini pratikte daha iyi kavradılar. Gerek ev içi, gerekse ev dışı alanlarda üretime en geniş anlamda kadınlar damgasını vurduğu halde ne yazık ki siyasette yok sayılmışlardı. Kadın devrimi ile bu alandaki haklarını elde etmişlerdi. Ancak güçlü, yetkin ve başarılı temsiliyet açısından gerekli donanımına sahip değillerdi. Gelişim, değişim için çok yönlü bir çaba içine girdiler, çabuk geliştiler. Kadınlar karar mekanizmalarına öz güçleri ile katıldıkça erkeğin bu alandaki tekeline yıkıma, bakış açısını aşmaya başladılar. Özellikle belediye meclislerinde bütçe, imar, eğitim ve sağlık gibi alanlarda da kadın bakış açısı ile planlama yapılmaya başlandı. Çelişkiler çatışmaya, çatışmalar da mücadeleye yol açtı. Yani yetersiz de olsa ihtiyaca bakılarak çözüm üretilmeye başlandı.

Eşbaşkanlık sisteminde açığa çıkan diğer bir yanlış ise, bu sistemin bir yetki paylaşımı olarak algılanmasıydı. Erkek daha çok böyle algıladığı için ilk başlarda kendi yetkilerini kadınlara paylaşmak istemedi. ‘Sen şu işleri yap ben de bu işleri’ diyerek, toplumsal cinsiyet rollerini başka bir biçimde formüle ederek, kadının karar mekanizmalarına katılımını zayıflatarak, kadının güçlü katılımını engellemeye çalıştı. Kürt, Arap, Suryani kadınları, erkeğin cinsiyetçi bakışı ve uygulamalarına maruz kalıyordu. Kadınlar toplumsal cinsiyetçiliğe karşı gittikçe güçlenen mücadele duruşu ile mücadeleyi aktifleştirmeye, ortaklaştırmaya ve toplumsallaştırmaya başladılar. Birbirlerinin tecrübelerinden yararlanıp, kendilerini zorlayan yaklaşımlar karşısında daha fazla buluşarak, mücadele etme iradesini ortaya koydular.

Yaşanan deneyimlerden de biliyoruz ki kadınların en büyük güvencesi kendi kendilerini yönetmeleridir. Bu anlamda komün ve meclis örgütlenmeleri hayati önemdedir. En büyük güç budur. Demokratik siyaset alanında, kadında açığa çıkan diğer bir yanlış da bir yerde eşbaşkan seçilmeyi yeterli görme, sistemsel

boyutta örgütlenmeyi gözardı etme anlayışı oldu. Bireysel konular, kurtuluşlar toplumsal değişimle birlikte ele alınmadıkça gerçek kurtuluşu sağlayamazlar. Kadın devriminin en önemli kazanımları olan komün ve meclislerin bu anlamda daha fazla işlevselliğe ve yapısalığa kavuşması, tehlikeyi bertaraf etmenin en önemli yoludur.

Kadın hareketi gerçekleştirdiği yapılanma kongresi ile diğer halklardan, inançlardan kadınlarla ortak mücadele alanlarını ve örgütlenme zeminlerini oluşturmak için bir atılım süreci başlattı. Suriyeli diğer halklardan- inançlardan kadınlarla birlikte, toplumsal inşayı sağlama, toplumsal ekonomiyi geliştirme, kadının toplumsal sözleşmesini oluşturma, vb. konular temelinde çalışmaları hedefleyip, yürüttü. Suriyeli kadınların çatı örgütünü oluşturacak olan zemini açığa çıkardılar. Bu ortak meclisle tüm kadın çalışmalarını, kimliklerini buluşturmayı hedefliyorlar. Geline aşamada kadınlar özgürlük problemini çözmek, bunun yol yöntemlerini birlikte geliştirip, yürütmek durumundalar. Bu açıdan toplumsal inşaya daha fazla yüklenmenin bilinciyle hareket etme gerekliliğini duyuyorlar.

Demokratik siyasetin öne çıkan yanlarından biri hiç kuşkusuz eylemliliktir. Tartışan, karar alan ve bunu uygulamaya geçirmeye yönelik her demokratik siyaset yapılanması halkın, kadınların eylemliliği sorunuyla karşı karşıya kalacaktır. Kadınların, eylemselliğin olmadığı yerde demokrasi gelişmez. Sadece tartışan ve karar alan fakat bunu demokratik eylemliliğiyle yaşama geçirme gücünü göstermeyen kadın, demokratikleşemez. Kendini bir irade olarak kabul ettiremez. Bu açıdan kadının eylem gücünün geliştirilmesi demokratik siyaset çalışmasının diğer önemli bir aşğını oluşturur.

Eylem, aynı zamanda toplumsal adaleti sağlamanın önemli alanlarından biridir. Adalet, diğer tüm toplumsal kavramlar gibi kadın devrimiyle kendi tanımına ve anlamına kavuşacaktır. Devletçi, iktidarcı, cinsiyetçi zihniyetin en fazla başkalaşıma uğrattığı hatta tanımsız kıldığı kavram ve kurum adalet alanıdır. Erkek egemenliği, devlet, iktidar ve tahakküm hakikati en fazla çarpıtan kavram, kurum ve ilişki biçimleridir. Hükmetmeyi, el koymayı, sömürmeyi esas alırlar. Hakikat anlayışları da bunları meşrulaştırmaya yöneliktir. Bu hakikat temelinde kadınlar ilk başta neyin adalet, neyin adalet olmadığını yaşanan devrim süreciyle birlikte ciddi sorguladılar. Adalet, tıpkı tanrıça anaların düzeninde olduğu gibi yaşama, yaşatma ve kollamanın esas alınmasıydı. İmkanların herkese göre paylaştırılması, herkesin gücüne ve yeteneğine göre toplumsal üretime katılması, engellilerin, yaşlıların ve çocukların da üretimin sonuçlarından yararlanmasıydı. Adalet insanların birbirlerinin haklarına saygılı olması, birbirini hor görmemesiydi. Adalet hakkını korumak, hakkı olana hakkını teslim etmektir. Adalet her şeyden önce anlamaktır. Kadınlar, adaleti biraz anlamaya başladıkça adil olmayı yaşamalarından biraz daha ayıklamaya başladılar.

Hak ve toplumsal düzenle ilgili sorunların, toplumun öz örgütlülüğüyle çözüldüğü adalet modeli oluşturdular. Kadın adalet meclislerini geliştirdiler. Kadın evleri, sulh komiteleri ve karma adalet divanındaki kadın temsilciliklerinden oluşan kadın adalet meclisi, adalet hizmetlerini kadınların ihtiyacına ve sorunlara cevap olacak temelde örgütlemeye çalıştılar. Kadın adalet meclisi toplumsal cinsiyetçi anlayış ve geleneklerin yarattığı kadın sorunlarının ve kadınlarla ilgili toplumsal sorunların çözümünde rol sahibidir. Diğer önemli bir görevi de toplumsal adaletin geliştirilmesine öncülük etmesidir. Hukuk mücadelesi ile kadın öz savunma yasalarının geliştirilmesi ve kadının hukuk zemininde kendini savunma olanaklarının güçlendirilmesini sağlamaktadır.

Mala Jin- Kadın evi, örgütlenmesi başta aile içi sorunlar, şiddet ve boşanma olmak üzere küçük yaşta evlendirme, çok eşlilik, berdel, başlık parası, kadın cinayetleri, taciz, tecavüz gibi sorunlarla uğraşmakta, mücadele etmekte ve çözüm bulmaya çalışmaktadır. Sulh komitelerinde yer alan kadınlar, toplumsal uzlaşmayı ve barışı geliştirme çabasındadır. Mahalle, köy ve şehirlerde örgütleniyorlar. Sorun yaşayan tarafların talebi ya da kendi inisiyatifleriyle sorunlara doğrudan müdahil olabiliyorlar. Kadın adalet meclisinin bir diğer önemli görevi de aile sorununa el atmasıdır. Kadın erkek ilişkilerinde yaşanan sorunlar, aile içi şiddet vb. sorunlarla ilgilenmektedirler. Kadınlar, aile içi şiddete çokça maruz kalmalarına rağmen, bunu deşifre etme ve mücadele etme gücünden yoksundular. Kadın hareketi mahallelerden başlayarak, köylerde, şehirlerde kadın kanunlarını tanıtmaya temelinde toplantılar yaptı, eğitimler gerçekleştirdi. Kadın kanunlarının bir maddesi de kadına karşı işlenen şiddetli suç sayıyor ve buna karşı yaptırım uyguluyordu. Kadınlar bunu öğrendiklerinde şiddete karşı mücadeleye koyuldular. Devrimin ilk süreçlerinde kadın evlerine gizlice gidiyor, yaşadıkları sorunları paylaşıyorlardı. Kadın evleri büyük bir titizlik ve sorumlulukla gündeme gelen sorunlara el atıyor, çözmeye çalışıyor, sorunlara çözüm üretildikçe kadınlar daha fazla gelmeye başlıyorlardı. Toplumsal alanda erkekler tarafından en fazla teşhiri yapılan ancak çok da çekinilen kurum, kadın evleri oldu. Erkeğin en fazla tekelleştirdiği, sömürdüğü aile kurumuna, yegâne iktidar alanına el atılmıştı. Büyük bir tepki ile yöneldiler. “Kadın evleri kadınları bozuyor” diyerek cinsiyetçi tutumlarıyla toplumsal baskı oluşturmaya çalıştılar. Kadınlar şunu artık çok iyi biliyorlardı, mevcut toplumsal cinsiyetçilik rollerinin dışına çıkma mücadelesi veren her kadını acılar, sorunlar beklemekteydi. Ama değişimde ve değiştirmede kararlıydılar. Kadın kanunları bu anlamda toplumsal algı oluşturma ve caydırıcı rol oynamada önemli bir mücadele zemini oluşturdu.

Kadın devriminin toplumsallaşması uzun ve çok yönlü bir mücadele sürecini kapsayacaktı. Bunun bilincinde olan kadınlar bu ara süreçte kendi haklarını elde etmenin ilk adımı olarak kadın kanunlarını geliştirdiler.

Bu kanun, kaynağını toplumsal cinsiyetçi yapılanmalardan alan berdel, küçük yaşta evlendirme, çok eşlilik, başlık parası, her türlü şiddet vb, uygulamaları suç sayıyor ve bu suç işlendiği takdirde yaptırım uyguluyor. Yine kadının başta eğitim, siyaset, hukuk, ekonomi olmak üzere birçok alanda hakkını güvence altına alıyor. Bu açıdan kadın kanunları, kadınlara başta hukuk alanı olmak üzere bir bütün toplumsal alanda savunma hakkı ve olanağı kazandırdı. Bu kanun evdeki cinsiyetçiliği deşifre ediyor, örgütlü mücadele edilmesine yol açıyordu. Aile içi şiddete maruz kalan kadınlar bilinçlendikçe mücadele gücü kazandılar. Erkek artık gelişen kadın örgütlülüğü ve mücadelesinden çekindiğinden kadına el kaldırmazdı. Belki de böylece ilk kez erkekler kadınlardan korkmaya- çekinmeye başlıyorlardı. Korkmakta haklıydılar, çünkü kadınlar gerçekten değişip, kendi gücü ve öz bilincinin farkındalığıyla yaşamlarını örgütlüyorlardı.

Kadınlar maruz kaldıkları aile içi şiddete, çok eşliliğe rağmen boşanma hakkına sahip değillerdi. Boşanma toplumsal algı itibarıyla “yoldan çıkmış- kötü kadın” olma ile özdeşleştirilmişti. Ayıplanıyor, hor görülüyor, her türlü cinsiyetçi tanımla baskılanıyor, karşı tutum alınıyordu. Gelişen kadın devrimiyle birlikte kadınlar eğitim, siyaset, sağlık, miras, boşanma hakkını elde ettiler. Ailenin, erkeğin, toplumun baskısına, tehditlerine rağmen evlenme ve boşanma alanında söz sahibi olmak istediler. En çetin mücadele bu alanda verildi. Sekiz yıllık devrim sürecinin en büyük kazanımı da bu oldu. Kadınlar evlenme ve boşanma süreçlerinde söz sahibi olmaya başladılar. Yaygın yaşanan küçük yaşta evliliklerin önüne geçildi. Kadın kanunlarıyla küçük yaşta, 18 yaşın altındaki evliliklerin yasak olması sağlandı. Küçük yaşta evlenme gerçekleştiğinde asayiş güçleri olaya müdahale ediyor, böyle durumlar karşısında aileler eğitime tabi tutuluyor. Başta kadın kanunlarının anlaşılması, kavranması olmak üzere, toplumsal cinsiyetçiliğin tüm boyutlarıyla sorgulanması amaçlı dersler veriliyor.

Ailenin demokratikleşmesinde, kadın erkek ilişkilerinde demokratik, eşit bir paylaşımın gelişmesinde kadın evlerinin önemli bir rolü oldu. Kadın evleri toplumsal baskıya rağmen kadın sorunlarına cesaretle eğilmiş, önemli bir mücadele zemini elde etmiştir. Devrimin ilk süreçleri kadınların çoğunlukta gittiği ve sorunlarını paylaştığı kadın evlerine şimdi erkekler de gitmekte, yaşadıkları sorunları paylaşmakta, birlikte çözüm geliştirmeye çalışmaktalar. Sadece Kürt erkekleri değil, Arap erkekleri de kadın evlerine sorunlarını tartışmak ve çözmek için gidiyorlar. Sorunun gündeme gelmesiyle ilk başta her iki cinsle ayrı tartışmalar geliştiriliyor ardından ortak tartışma zemini oluşturuluyor. Sorunların önce diyalog yoluyla çözülmesi temelinde tartışma, eğitici yaklaşımlar esas alınıyor. Bu süreçte zarfında bir, iki ya da üç ay evli olan çiftler birbirinden ayrı tutularak tartışmalar derinleştiriliyor. Erkekler ilk kez eşlerini dinlemeye, yaşadıkları acıları birazcık da

olsa anlamaya başlıyorlar. Bir türlü yapamadıkları empatiyi yapmaya çalışıyorlar. Bunu yaparken zorlanıyorlar, bazen isyan ediyorlar, kaçıp gidiyorlar. Kaçmanın çözüm olmadığını anlayıp, kendileri ile yüzleşmeye başlıyorlar. Bin yılların köhnemiş yasaları, sınırları, yargıları, dogmaları iki ayrı dünya yaratmış. Biliyoruz ki erkeklik de kadınlık gibi inşa edilmiş. Erkekler yetersiz de olsa bunun bilincine vardıkça kadınla ilişkilerine bir biçim vermeye çalışmaktalar. Kadın onlar için her şey olmuştur ancak bir tek arkadaşları olmamıştır. Kadınla arkadaş olmadan gerçek bir sevgiden, paylaşımından, ilişkiden bahsedilemeyeceği yaşanan kadın- erkek ilişkilerinde bariz olarak açığa çıkmaktadır. Tartışma, diyalog süreci çoğunlukla sorunları çözmede iyi bir yöntem olmaktadır. Bu çözüm yöntemi işlevsiz kaldığında “kadın evinin” başvurusu ile mahkemeler devreye girmekte, boşanma süreci burada tamamlanmaktadır. Bu arada kadınlar şunu da anladılar ki erkeğin de eğitime ihtiyacı var. Kadın evleri elde ettikleri deneyimlerden yola çıkarak kadın hareketinin gündemine erkek eğitimi projesini koydu. Kadın hareketi bu projeyi gündemine alarak başta akademiler olmak üzere komün-meclislerde erkek eğitimlerine başladı.

Kadın evleri, mahkemelere karşı da büyük bir mücadele verdi. Burada kurumlaşan cinsiyetçi yaklaşımlara karşı kadın adalet meclis örgütlenmesi önemli bir mücadele geliştirdi. Örgütlü kadın duruşuyla cinsiyetçi birçok yasayı, kararı değiştirdi. Kadın evlerine rağmen alınan bir kararda kadınlar isyan ettiler, eyleme geçtiler. Erkeğin belli başlı cezalandırma yöntemleri dayak ile terbiye etme, psikolojik şiddet, öldürmedir. Kadın katliamları bu zeminde boy verdi. Kadın katliamlarının kadın devrimi ile birlikte ciddi anlamda azalması devrim çalışmalarının en önemli sonuçlarından. Çözümüne ışık tutulan yerde intiharların ciddi oranda azalma gösterdiğine kadın devrimi ile tanıklık edildi. Bu kadınların en büyük moral kaynağı oldu. Bu durum gösterdi ki kadın duruşuyla hayatı tekrardan diriltiyor, hayata çağrı yapıyor. “Jin-jıyan” formülü temelinde kadınlar yeni yaşam bilincine ve gücüne kavuşuyor, tüm ölüm-öldürmelere meydan okuyor. Kadın devriminin gelişim düzeyi her geçen gün daha da gelişip, güçleniyor. Kadın özgürlükçü toplumsallık inşası gittikçe geliyor. Kadın devrimi ile birlikte, devletin, erkeğin olmaktan kendini kurtaran kadınlar köleliğin her biçimine karşı savaş açtılar. Toplumsal cinsiyetçiliği sorgulayarak, kadın özgürlük mücadelesiyle toplumsal alanda ahlaki ve politik kimlik kazandılar. Kadın özgürlüğü geliştikçe, özgürlüğün toplumsal bir kimliğe dönüştüğüne tanık oldular. Ulus -devlet sisteminde iktidar nesnesi olan kadın, demokratik ulusun öznesi olmaya başlıyordu. Kölelikten çıkış yolu demokratik sistemin öznesi olmaktan geçiyordu. Bu temelde kadınlar Xwebun olma yolunda ilerliyorlar. Daha çok yol kat etmeleri gerektiğini bilerek...

Yerel Cauca'daki Mücadele Deneyimlerimizin Düşündürdükleri : Ulus Devlette Özgürlük Sorunu

Vilma Rocío Almendra Quiguanás

Çeviri: Gülben Atar

Kolombiya'da ulus devlet ve özgürlük sorunu üzerine yürütülen tartışmalar ve ortaya çıkan düşünceler, daha çok devlet politikalarının ve halk taleplerinin açlık ve yapısal yoksullukla ilişkisi, Güneybatı Minga ve kadın siyaseti açısından öz eleştiri içeren ve ortak kuruma meydan okumaya çalışan yaklaşımlara dairdir. Bu çalışmada da Kolombiya'da yürüttüğümüz mücadeleyi bu noktalar üzerinden değerlendirmeye çalışacağız.

Bizi Öldürüyorlar

Kolombiya'da tüm bölgelerimiz “barış” adı altında “keşif, sömürü, dışlanma ve imha” yaklaşımıyla ulus ötesi şirketlerin ve ataerkil devletlerin birikiminin güvence altına alınmasını derinleştirmiştir. O zaman bu bir tesadüf değildir. "Anlaşmanın imzalanmasından bu yana 499 cinayet kurbanı köylü, yerli, Afro-soydan gelen ve cemaatçi olduklarından suçların ırk inşasıyla da bir ilişkisi vardır (Ocak 2016-Mayıs 2019 arasında, 604 erkek ve 98 kadın mağdur edilmiştir). Cezasızlık ve ölüm politikalarına karşı mücadele edenler, Toprak Ana tarafından verilen ve evlatları tarafından bakılan, tüm ortak malları savunan kişileri öldürüyorlar. Katledilenlerin çoğu yaşam savunucuları ve doğadır. Bunlar; Hidroelektrik, monokültürler, kaya gazının çıkarılma işlemi, madencilik, uyuşturucu kaçakçılığı ve yolsuzluk gibi yasal olmayan olgulara karşı mücadele eden ve hayalimizdeki bölgeyi inşa eden kişilerdir.

Faşizm her alanda kendini gösterdiği gibi her türlü baskıya karşı her zaman mücadele etmiş olan kan ve ateş topluluklarının, halkların, kurumların üzerinde kontrolü sağlamak için yasal ve yasadışı silahlı aktörlerini, tasarruflarını ve tarihsel soykırım pratiklerini arttırarak kendini yine göstermiştir. Zira, FARC gerillası ile Kolombiya devleti arasındaki ikili ateşkes anlaşmasının imzalanmasından sonra uyuşturucu kaçakçılığı, organize suç için genişleyen yollar kapsamında bölgemizde farklı planlar ve projelerin oluşturulması bahsettiğimiz kontrollerden bağımsız değildir. Açlığın ve yoksulluğun hafifletilmesi adına ortak duygu ile hareket edenlerin kontrolü, yerinden edilmesi örgütleri de etkilemekte, sözde devrim diye sunulmaktadır.

Yani, devlet politikaları aracılığıyla soymaktan ve açlığa mahkûm etmekten çekinmeyenler, insanları daha rahat soyabilmek için öldürüyorlar, diyebiliriz. Bunu, yerli, siyahi, kentsel ve kırsal kesimdeki çiftçilere karşı "yardım" etmekten, ekonomik plan ve projeler yaratmaktan ziyade halkı yerinden göç ettirerek; yoksulluğa mahkûm ederek yapıyorlar. Bunu, otoriteyi sağlayanlar, asıl ihtiyaç sahiplerini göz ardı ederek keyfi olarak belirliyorlar. Karar sahibi yine otoriteyi sağlayan kişiler oluyor. Otorite sahipleri kendilerini garantiye alırken devletin gücünü kullanarak alt sınıfları eziyorlar.

Maalesef, otorite, tarih boyunca olduğu gibi bugün de devlet politikasıyla insanların yaşam kalitesini garanti altına almadığını açıkça ortaya koyuyor. Ataerkil, ırkçı, kutsal birikimi koruyarak makroekonomik sistemin parçası olmaktan çıkılamıyor. Bu, "sömürü ve imha" politikasıyla gerçekleştiriliyor. Örneğin, El Cauca'da, bölgedeki 10 farklı etnik kökenli halkın özerklik arayışı ve direniş eğilimi güncelliğini koruyor. Bunun uluslararası iş birliği ve refah projeleri ile gerçekleşebileceğinin bilincindeyiz. Elbette bu geleneksel bir yolla değil de modern bir mücadele ile gerçekleşebilir.

Bu mücadele son 10 yılda ilerleme kaydetti. Gelişen mücadelenin daha belirgin bir hal aldığını, daha çok eylemlerde yer alan aileler üzerinde gerçekleştirildiğini görüyoruz. Bunun aksine reel demokrasinin topluma uygulanmadığını, yine uç sınıfların oluşturulduğunu bazı kamu kaynaklarından görüyoruz ki devlet parası bazı otoriterlerin limuzin alma gibi kişisel harcamalarında kullanılıyor. Bunun demokrasi çizgisinden çok uzak olduğunun farkındayız. Demokrasi mücadelesinde toplumun asıl tohumlarını oluşturan halklar, atölyelerde toplantılar yaparak örgütleniyorlar. Bu durum toplum arasındaki dayanışmayı güçlendirerek kolektif hale getiriyor.

İsyan Gönderimi

Havana'da ateşkes imzalanmasına yönelik müzakereler sırasında ve sonrasında, uluslararası iş birliğinin ve devletin sosyal programlarının

“desteğinin” topraklarda belirgin bir şekilde artması, sosyal mücadelelerin parçalanması, yerinden etme ve hatta daha da kötüsü suikastların devam etmesi dikkat çekicidir. Bu durumun ülkenin her köşesine yayıldığını Manuel Rozental gibi bazı analistlerin de açıklamalarında görüyoruz; “Bu ülkedeki tüm ulusal bölge savaşçıları, sosyal süreçlerin liderleri, insan hakları savunucuları, aynı anda sistematik olarak tehdit edilmeye, saldırmaya uğramaya devam ediyorlar.

Kırsal ve kentsel alanlarda en güçlü süreçlerin ve hareketlerin bulunduğu yerler neresidir diye sorarsak cevabı açıktır; devletin militarist zekasının yoğun olduğu yerlerdir”.

Aynı zamanda Kenedy Osnás Baltazar (2018) tarafından yapılan araştırmaya da değinmek gerekiyor: uluslararası iş birliğinin Cadon ve Caldono'daki devlet sosyal programlarının etkisi; “ekonomik destek” farkındalık yaratma gücü taşıyor. Çalışmalar, silahlı çatışma mağdurlarını koruma, önleme ve rehabilite yönünde olmasa da varılan nokta, pratik stratejiler yaratarak üretken projelerin görünmez tarafını" genişletmek ve belirlemek açısından önemlidir. Bunlar:

1. Mevcut hükümet sistemine karşı silahlı grupların yapılarını boyun eğdirerek zayıflatmak
2. Medeniyet ve modernleşme arzusu fikrini bastırmak
3. Devlete ve özel sektör toplum çıkarlarına yönelerek dolaylı müdahale etmek
4. Kültürel, politik ve örgütsel olarak yerel toplulukları, sivil toplumun ana sektörlerini zayıflatmak
5. Toplulukları modernleştirilmiş üretime dayanan ekonomik politikaların uygulanmasına ve doğal kaynakların, madenciliğin, enerjinin ve yerli bölgelerde var olan diğer birçok alanın sömürülmesine dayanan homojen bir topluma doğru yönlendirmek.

Osnás Baltazar'ın açıklamasında devam ettiği gibi “silahlı grupların dahil olduğu nüfusa yardım etmek, sivil hayata yeniden entegrasyon sürecinde olan karakterizasyonu tanımlamak ve kişiselleştirilme sürecini anlamak zordur. Silahlı grupların aktif bir parçası olan, gönüllü veya istemsiz bir şekilde bu gruplara katılmış olan veya hala silahlı grupların aktif bir parçası olan insanları, yeniden topluma kazandırma aşamasında bütünleşmeyi sağlayan stratejilerin ve eylemlerin uygulanmasına yol açan nedenler, sivil yaşamda gerçekleştiriliyor”. Bu arka plandaki müdahaleler ise savaşçılar ve onlarla ilişkisi olan insanlar olmak üzere silahlı çatışmanın aktörleri ve askeri eylemlerle ilgili bilgi toplanması saikiyle gerçekleştiriliyor.

O halde bugüne kadar 135'i savaşçı olan 702 suikastçının lider olması da tesadüf değil. Yalnızca Kolombiya sınırları içinde yaşamayan ölüm bağılamı, faşizm ve “her zaman örgütlenmiş kapitalizm” yüzünden halkların özgürlüğüne kavuşmasını ve direnişle güvence altına alınmasını engellemek içindir. Bu direniş devlet, refah ve politikaları eşliğinde tüm bölgelerde genişlemeye devam ediyor. Biliyoruz ki savaşlar vardır ama yanı sıra özerklik için verilen direnişler de devam eder, etmektedir. Direnişler genişledikçe bastırılmasına karşı acil stratejilere ihtiyaç vardır.

Meksika örneğinde görüldüğü gibi sol çizgiden Andres Manuel Lopez'in Obrador'da temsil ettiği yerel bölgelerde birkaç ölüm projesi geliştirmek istendi. Güney/ güney-doğu Meksika topraklarını ulusal ekonomik gruplara ulaştırmakla başlayan birçok projenin bir mega proje olduğunu görüyoruz. Çıkarıcı/spekülatif/mafya kapitalist birikim döngüsü oluşturularak toplulukları direniş içinde yok etmek istiyorlar. Bunun için dünya çapında kötü hükümetler karşısında özerkliği ile tanınan Zapatista bölgesi militarize edilmeye çalışılıyor. Aslında Zapatista bölgesi ve orada direnenler, Meksika'nın güneyindeki Chiapas'ta, El Ejido Tila'da, Chol halklarının atalarına ait topraklardır ve direnenler de yine bu insanlardır; tehlikeli hükümete karşı direniş içinde olup özerklik taleplerini dile getirmek için örgütlü bir yapı içerisinde varlıklarını sürdürmeye çalışanlardır.

Devlet ve Halk Politikası

Cauca'da, açlık ve yoksulluk karşıtı isyanlar, isimlendirilmemelerine rağmen, 70'lerden 80'lere kadar yoğun bir şekilde, gizlice, soygunlarda CRIC'in (Cauca Yerli Bölge Konseyi) doğmasıyla gerçekleştirildi. Onlar kasabalardaki kölelik karşıtı toprağın ve yerli örgütün toparlanmasını üstleniyorlardı. Bu ayaklanmalar, ölüme, ırkçılığa ve direnişe karşı saldırgan, gücü kötüye kullanan ve onları teslim almaya varan sonuçların yaşanmasıyla bastırılmaya çalışılıyordu.

Fakat bu mücadele ülke geneline yayıldı ve günümüz Kolombiya'sında sayısız koruma, konsey, örgüt, dernek, kurum ve yerli kolektif yapılanmalarını oluşturdu. Mücadele, özerklik için önemli bir adım anlamına geliyor çünkü yerel halkın

O
halde bugüne kadar
135'i savaşçı olan 702 suikast-
çının lider olması da tesadüf değil.
Yalnızca Kolombiya sınırları içinde
yaşamayan ölüm bağılamı, faşizm ve
“her zaman örgütlenmiş kapitalizm” yü-
zünden halkların özgürlüğüne kavuşma-
sını ve direnişle güvence altına
alınmasını engellemek içindir. Bu di-
reniş devlet, refah ve politikaları
eşliğinde tüm bölgelerde ge-
nişlemeye devam edi-
yor.

toprağını geri alarak hayatta kalmasını savunuyor. Meclisi en yüksek makam olarak kurmak, ortak bir uygulama olan Minga'yı güçlendirmek ve cabildosları hükümet yapılarına dönüştürmek bölgeye giren ve halkın feshetmek istediği devletin yerine istenen alternatif yönetimi de gösteriyor.

Aslında bağımlı ve itaatkâr hükümet, tüm gücü ile kendini liberal olarak kabul ettirdi. Bunların bazıları ise aslında boş değil. Söylemek istedikleri şudur: “İhtiyacınız olursa, devlet babadan talep edin”.

Talepler içinde yer almayanlar ise hükümetin yerini işgal etmemek için oradan ayrılacaklarını söylüyorlar. Bu nedenler, ganimetlere, isyanlara, savaşımlara, açlığa ve yoksulluğa neden olan politikalara karşı çıkan ayaklanmaların ortaya çıkardığı etkenlerdir. Bunun neticesinde elde edilen siyasal seviyeyi anlamak zor değildir. Siyasal olgunun toplumdan neleri kopardığını görmek gerekir. Tabi ki konuya köylerden başlamak gerektiğini dile getirmeliyiz.

Yollardaki halk değişimlerimizden, halkların politikasını garanti eden pratik teorinin ufku olarak tanıdık. Kırsal alan ve şehirlerde iyi yaşamın temelleri, atalarına ait ve çağdaş kolektif bilgeliklere dayanmaktadır. Toprak Ana malları ile ortak malların bakımı ve korunması ise kültürlerin yeniden yaratılması ve hayata aktarılmasına ön ayak oluyor. Yeni stratejiler ve taktikler ile özerklik için direniş güç veriliyor. Bundan da Toprak Ana'nın direniş dokusunun ve özerkliklerin vazgeçilmez bir alternatif olduğunu öğreniyoruz.

Sistem bize bir politika olarak empoze edilmiş olsa da en kısa zamanda yapılabilecek ve yapılması gerekenler, devlet (200 yıl kadar önce) yasalarını, karar-namelerini, planlarını, projelerini, programlarını ve gelişimini refah içinde oturtmaktır. Bu çerçevede siyasal olarak devlet yapılarına seçilip katılarak ilerleyebileceğimize inanıyoruz. Vatandaş olmak ve modernleşmek için devlet kurumlarında rekabet etmek, doğaya hükmetmek için de bilgi edinmek gerekir. Yine kapitalist / ataerkil birikimin doyumsuz talepleri için kamu kaynaklarını kullanarak bizleri evcilleştirmeye çalıştığının farkında olmak gerekir.

Sosyal ilişkiler, değişim değerinin kullanım değerinde hüküm sürdüğü, dönüşüm birikiminde kolaylık sağlamak ve bu temeldeki ticari ilişkilerin sürdürülmesi adına kullanılmaktadır. Açıkçası bugün, beslemek, eğitmek, iyileştirmek, kendimize bakmak için öz yönetimin güvence altına alınmasını sağlayan halkların komünist siyasetinin de toparlanmasına ve canlanmasına ihtiyaç duyuyoruz. Çünkü “uygarlık krizi” ile karşı karşıyayız. Dolayısıyla, Toprak Ana'nın üremesini de garanti ederek kendimizi savunmak, örgütlemek ve hareket etmek zorundayız.

Kürdistan'daki devrimin gösterdikleri gibi ön koşul, ertelenmemesi gereken ve dönüşümün garantisi olarak kadınların, devrime katılmasını sağlama ve kadınların ataerkilliğin, devlet kapitalizminin ötesinde özgürleşmesini adına gerekli koşulları üretme zorunluluğumuz bulunmaktadır. Biliyoruz ki bu da bizim yaşam direnişimizi güçlendiren kanaldır.

Güneybatı Minga Devlet Politikasını Küçülttü

Referansımız devlet ise, daha küçük bir vizyona sahibiz demektir. Eğer referanslarımız halk ise, ayaklanmaların gösterdiği ve Cauca'dan elde ettiğimiz siyasi seviyeye baktığımız noktadan nereye geldiğimizi görmek mümkündür. Aslında bu bakış daha esprili bir vizyona sahip olmalıdır. Örneğin, Nisan ve Mayıs 2019 arasında gerçekleşen "Bölge, Yaşam, Barış, Demokrasi ve Adalet için Minga" olarak bilinen seferberlikte, toprak halkının gücü, Panamericana'yı 27 gün boyunca tıkanmış durumda tutmayı başardı.

El Cauca'dan yerli hareketin, varılan son noktasında organizasyonun ve eşgüdümün ebedi hayranlık uyandırıcı bir hareket olduğunu gördük. Bu, en baştaki politik gündemde çok netti. Başkan Duque'a gönderilen mektupta; Toprak Ana'yı yok eden çıkar projelerini, cezasızlığı, yolsuzluğu ve mülksüzlüğü yeniden üreten devlet politikalarını deşifre eden, bunun karşısında mücadele eden kadın ve erkeklerin öldürülmesinin ne anlama geldiği bilhassa vurgulanmıştı .

Bu bayraklar altında ve bölgelerdeki organize suçlar kuşatmasında, komüneler ve komünistler kitlesel protestolarla, baskıcı, yırtıcı ve ataerkil bir devlete karşı bu topraklarda yaşamayı talep ederek direndiler. Bu görüş ve düşünce, komün direnişlerinden gelen farklı iletişimsel ifadelerde yükselirken, liderlik temsilcilerinin ve seslerinin çoğunda 1811 kararnamesi ve 4,5 trilyon peso hükümeti vardı. Projelerini zayıflatmak yerli direnişin güçlendirilmesiyle mümkündü. Bu anlamda, Minga ile hükümet arasında kesinlikle gerçekleşmeyecek bir ekonomik anlaşma imzalandı.

Toprak Ana sosyolojisi ile ilgili Lisans öğrencileriyle yapmış olduğumuz görüşmelerde bu soruları yönelttik:

- Farkındalığı arttırmak için günlük çalışmalarımızda size nasıl katkıda bulunabiliriz?
- Daha fazla bilgi sahibi olmak ve mingerleri beslemek için halka dönük sosyal psikolojik uygulama ile değil de devletten talep edilecekler nelerdir?
- Zayıf ipuçlarını yeniden sıralamak gerekirse, liderler ve toplum arasındaki mesafeyi nasıl açıklayabilirsiniz?

- Sosyal dayanışma hakkında toplumun kendini daha iyi hissetmesini sağlayan güçlü bir sosyal psikoloji nasıl sağlanabilir?
- Özerk dirençler yeniden nasıl oluşturulabilir?
- Ayaklanmaların ve seferberliklerin bize empoze edilen politikaları yerine, kendi politikalarımızı geliştirmek için öze dönüş bilinci nasıl devam ettirilebilir?

Kadınların Siyasi Yapısı

Kadınların siyasi yapısını, siyasete katılım bilinci ve özgürlüğünü elde etme arzusu ile açıklayabiliriz. Bu eğitim sürecinde, Minga'da, maneviyattan ve bitkilere ilişkin bilgisinden, korunmasına, uyum sağlamasına kadar farklı alanlarda bulundukları tüm katılımcılara veriliyor. Aslında kadının mutfağa ait olmadığı ve mutfağın yaşam alanının sadece bir parçası olduğu ifade ediliyor; kadın gece dışarı çıkmak istiyorsa çıkabilir, fakat mutfak sadece yemeğin erkek veya kadın tarafından hazırlandığı yer olarak ele alınıyor.

Yetkili makamların tatbikatında, Minga'ya bağlı topluluğa sözünü geçirebilme niyeti ve yerli muhafızların Minga'yı siyasi alanlara, Pan-Amerikan'a düzen ve kontrolü yerleştiren bir olgu olarak ele aldığı anlaşılıyor. Bunun gibi birçok ne-

denden ötürü kadınların her bölgede eylemler gerçekleştirdiklerini, farklı siyasi, bölgesel ve kültürel, toplumsal direniş ve öğretim alanlarında yerlerini aldıklarını söyleyebiliriz.

Maçizmi ateşleyen bir yöntem olarak erkeklerin kurallarına uyan kadın liderler yerine feminist liderlik için kadınların eğitildiği ve siyasete katılımlarının desteklendiği bir sistem için komün mücadele vermek gerekiyor. Toplumsal taleplerle Feminist liderlik, genellikle kadın liderlerin erkeklerin kurallarına uymalarına neden oluyor. Bu maçoğunun tetiklendiği hasta görüşün ortadan kaldırılması için eğitilmiş bazı kadın liderlerin direnmesini zorunlu kılıyor.

Sosyal politikaları üreten kadınların günlük çalışmalarının temelinde, yetkililerin ataerkil karakterinin sadece erkekler tarafından uygulanması ve devlet politikasına karşı verilen mücadele yatmaktadır. STK'lar, vakıflar ve devlet kurumları tarafından kurumsallaştırılan azınlık bir kadın grubu dahil olmak üzere halkın kadını mahrum bıraktığı görülüyor. Bu baskı gücü devlet politikası ile besleniyor. Kadının iradesi ve mücadelesi yok edilmeye çalışılıyor. Diğer bir taraftan da iki yüzlü yaklaşımlarla kadınların devletin ataerkil yapısına karşı siyasi mücadele kanallarının açık olduğu iddia ediliyor. Fakat güç yine otoritededir.

Bu siyasi olgu, gerçeğe uzak olan dış konumların tanıtılması için sunulan bir uyum politikasıdır. Aslında, Maçizmi ateşleyen bir yöntem olarak erkeklerin kurallarına uyan kadın liderler yerine feminist liderlik için kadınların eğitildiği ve siyasete katılımının desteklendiği bir sistem için komün mücadele vermek gerekiyor.

Toplumsal taleplerle Feminist liderlik, genellikle kadın liderlerin erkeklerin kurallarına uymalarına neden oluyor. Bu maçoğun tetiklendiği hasta görüşün ortadan kaldırılması için eğitilmiş bazı kadın liderlerin direnmesini zorunlu kılıyor.

Zorlu Devam Edecek Puanlar

Küresel, ekonomik ve politik güçlerin bizi tüm topraklarımızdan mahrum bırakmak ve böylece kâr biriktirmek için savaşlara ihtiyacı olduğunu anlamıyorsak, barış adına bize uygulanan tuzaklara düşmeye devam edeceğiz.

Bizi açlığa ve yoksulluğa maruz bırakanların, bölgemizi ellerimizden alan, bize yiyecek ve para teklif edenlerle aynı olduğunu anlamıyorsak, açlığı ve yoksulluğu ortadan kaldırmak istediklerine inanmaya devam edeceğiz.

Devlet yardımı adı altında bize sunulan her şeyde bir art niyetin olduğunu anlamıyorsak, bölgelerin karşı karşıya gelmesini, iş birliğinin ortadan kaldırılmasını kolaylaştırmaya devam edeceğiz.

Devlet politikasının ataerkil birikimin hizmetinde olduğunu ve halkın topluluk politikasını geri kazanmasının acil olduğunu anlamıyorsak, bilgi ve ortak uygulamalarımız aşınmaya devam ederken haklarımızı devletten talep etmeye devam edeceğiz.

Bize dayatılan politik katılımın bizi, yerleşik devletin mantığı ve karakteri içindeysek kadın olarak kabul ettiğini anlamazsak, ataerkilliği yeniden üretmeye devam edeceğiz. Bunun için yine bazı kelimeler ve sloganlar üretmeliyiz. Şunu düşünmemiz gerekir, neden devletten haklarımızı istiyoruz? Burada yapmamız gerekenin haklarımızı geri kazanmak olduğunu biliyoruz. Oysaki haklarımızın mücadelesiz verilmeyeceğinin bilincindeyiz. Tabi ki insan hakları kanalları mücadelemize tüm kapıları açmaktadır. Bu mücadelede hayatımızı kaybetsek bile devam etmemiz gerektiğinin farkındayız. Ve kaybedebiliriz ama, ataerkilliğin ne anlama geldiğini ve özgür toplumun ne anlam ifade ettiğini dikkate almamız gerektiğinin bilincindeyiz. Eğer hala ataerkilliği temsil eden bir ulus devlete sahipsek, özgür kadınlarla özgür toplumdan söz edemeyiz.

İtalyan Topraklarında Jineolojî ile Tanışma ve Feminist Politikamız

İtalya Jineolojî Atölyesi

Çeviri: Matilde Sponzilli

Jineolojî İtalya'daki ilk eğitim kampını Aralık 2017'de gerçekleştirdi. O tarihten sonra farklı hareketlerden altı jineoloji kampı düzenlendi. Bunun dışında İtalya'nın birçok kentinde kısa eğitimler ve seminerler düzenlendi. İtalya'nın güneyi, kuzeyi ve merkezini esas alarak düzenlediğimiz altı kampa farklı kadın hareketleri ve örgütlenmelerinden yüzü aşkın kadın katıldı. Böylece İtalyan kadınlar jineoloji ile tanışmış ve bir sorgulama içine girmiş oldu.

Bu metnin yazarları olarak biz bu kadın grubunun bir parçasıyız. Bu yeni, bütünsel bilgi perspektifinin, yorumunun, dünyanın dönüşümünün -Jineolojî-derinlemesine araştırılmasına ve gelişmesine katılmaya karar verdik. Bu perspektif Kürt Kadın Hareketi tarafından on yıldan fazla bir süre önce detaylandırılmaya başlandı. Bu nedenle, bu makaleyi birer akademisyen olarak ya da feminizm, siyaset ve sosyal bilimler uzmanı olarak kaleme almıyoruz. İçinde yaşadığımız ataerkil, devletçi, kapitalist sistem içinde radikal bir dönüşüm yaratmaya çalışan yoldaşlar olarak yazıyoruz.

Kürt Kadın Hareketini desteklemeye, jineolojiyi tanımaya, kendi ülkemiz olan İtalya'da bir komite oluşturmaya neden karar verdiğimizizi basitçe açıklamaya çalışalım: Jineolojî ulaştığı her alanda toplumla bağ kurabilen, toplumdan öğrendiği kadar dönüştürmeye de açık olan feminist bir politika imkânı yarattı. İtalya zemininde farklı hareketlerden gelen kadın yoldaşların ilgisine ve konuyu tutkuyla ele almasına yol açtı. Kadınları bu yeni ve kapsamlı teorik ve pratik yaklaşımlara yönlendiren motivasyonlar ve gerilimler, bizim için çok ilginç bir sorudur.

Bugüne kadar yürüttüğümüz çalışmaların sonucu olarak şunu belirtebiliriz; Jineoloji, İtalya'daki kadın hareketine farklı karakterlerin eklenmesi için çok güçlü bir araç. Deneyimlerimiz de ortaya çıkardı ki jineoloji aynı zamanda potansiyelini gerçekleştirmeye çok yakın. Ve bu bağlamda uzun yıllardır tartışılan feminist politikalara, siyasi gündem üzerindeki etki ve tepkilerine, ortaya konan yöntemlere, karşılaşılan çelişki ve zorluklara dair yine uzun zamandır kafa yoruyoruz. Bu yüzden olsa gerek derginin bu sayısının konusunu okuduğumuzda dikkatimiz "feminist politikalar" başlığına odaklandı.

Farklı arkadaş gruplarıyla yapılan eğitim ve kişisel eğitimde sık sık kendimize bazı sözcüklere verdiğimiz anlamı, bunların nasıl ataerkil uygarlık tarafından doygun hale getirildiğini ve özünden boşaltıldığını, jineoloji ve demokratik modernite paradigmasının detaylandırılmasından başlayarak nasıl bir anlam ifade ettiğimizi düşündük. Demokratik modernitede kavramı bazı terimleri radikal bir şekilde yeni bir duyguyla incelemek için fırsatlar sunuyordu bize.

Biz de aynı yöntemi izledik. Abdullah Öcalan'ın Demokratik Modernite Manifestosunun ilk cildinde yaptığı gibi demokratik konfederalizme içkin kavramları inceleyerek işe başladık. İlginizi çeken önemli ve yoğun kelimelerden biri 'politika' idi. "Politika" ile neyi kastediyoruz, toplumumuzda anlamı nedir? Öcalan şöyle tanımlıyor; "Politika kavramı, en azından iktidar kavramında olduğu gibi, anlaşılması zor bir sosyal olguyu temsil eder." Bununla birlikte, sosyal bir fenomen olarak adlandırıldığında, bireyselleşmenin gelişimi ile birlikte özgürce yönetilen toplumun gelişimi olarak tanımlanabilir. Fakat politika yönetme olgusunu içermesine rağmen, ona indirgenmemiştir. Kendi kendini yönetme veya iktidar idaresi ile de tanımlanamaz. Politikayı toplum için bir özgürlük alanı ve kolektif düşünce, tartışma ve karar alma yoluyla ilerlemenin geliştirildiği bir yaratıcılık olarak yorumlamak, gerçekliğine daha yakın bir şey olacaktır. Politika, özgürlükle tanımlanabilir çünkü toplumun hem düşünce hem de eylem yoluyla geliştirilmesi gerekir. İktidar alanı, siyasetin inkâr edildiği alandır. Ve yönetim, devlet politikası ya da politik yönetim değildir çünkü liberalizmi ısrarla dayatır ve ilan eder. Bu siyasetin olumsuzlanması anlamına gelir; keyfi bir iktidar idaresi veya idarenin devlet kuralları ile değiştirilmesi manasına gelir. Devlet yönetimi asla bir politika olarak tanımlanamaz çünkü bu yönetim belirli kurallar ve normlarla belirlenmiş bir tür iktidardır. Her halükârda bir politika reddidir. Yönetim ve politik işler sosyal bilimlerin eli ile daha fazla karmaşılaştırılmakta ve kavramsal karışıklığın olduğu bir güç alanına dönüşmektedir. Kavramlar karışık ve sanki birbiri ile özdeş bir şekilde kullanılmaktadır.

Politika, yaratıcılık, özgürlük ve demokrasi kavramları ile iç içedir. Ve devlet politikasının aksine meclis tipi politikalar, politika ve feminizm arasındaki içsel bağı aydınlatıyor. Feminist politikaların, ataerkil iktidar biçimlerine radikal biçimde zıt

olduğunu düşündüğümüzde devlet politikası tarzı tamamen eleştirel bir noktada duruyor ve her öznenin kendini ifade edebildiği meclis tipi politika önermeleri çok daha anti hiyerarşik bir örgütlenme olarak feminist politikaya daha içkin bir pozisyon taşıyor.

Bu ortak noktadan yola çıkarak; jineoloji sayesinde bir buçuk yıl boyunca diyaloga girdiğimiz arkadaşlara, yoldaşlara kız kardeşlere bir buçuk sayfalık bir röportaja yanıt vermeleri için, sorular sormaya karar verdik.

Bu nedenle makale, doğrudan ve akıcı bir biçimde, çok çeşitli soruların ortak bir kararlaştırma ve araştırmayla bir araya gelen bir grup kadın ve yoldaşın deneyimlerinin, önerilerinin ve yansımalarının kaydedilmesine çalışan bir polifoninden (çok seslilik) oluşacaktır.

Onları jineoloji ve Kürt Kadın Hareketinin mücadelesi ile birleştiren şey dünya konfederalizmine inanan diğer arkadaşlarla beraber mücadele etmek için çıkılan yolda bu yolu bir farkındalık olarak kabul etmeleridir.

Görüşülen kişilerin tümü, orta İtalya'nın coğrafi bölgelerinden geliyor ve çoğunluğu büyük şehirlerde yaşıyor.

Bazıları 1970'lerden bu yana feminist hareketin bir parçası olmuş ve bugüne kadar bu yolda siyasi taahhütlerini sürdürmüş, bazıları “non una di meno”da (Ni una menos-Bir kişi daha eksilmeyeceğiz) hareketi ile beraber çalışmalarına başlamış arkadaşlar. Ve diğer çağdaş siyasi çizgilerle buluşup, yollarını devam ettirenler de var. Daha geniş bir yelpazede röportaj yapabilmeyi çok istedik. Ancak zaman ve imkanların kısıtlılığı nedeniyle bu çok mümkün olmadı. Maalesef Orta ve Güney İtalya bölgelerinde yaşayan kadınların, küçük kasabalarda veya kırsal alanlarda yaşayanların sesleri açıkça bu çalışmada eksiktir. Aynı şekilde, devlet, kurumlar ve feminizmle olan ilişkiyle ilgili olarak kesinlikle farklı görüş ve düşünceler dile getirecek olan özgürlükçü, anarşist ve özerk (libertarie, anarchiche, autonome¹) alanın bir parçası olan yoldaşların deneyimleri ve bakış açılarını kaydetmemiz de mümkün değildi.

¹ İtalyan anti-kapitalist hareketinin "özerklik" olarak adlandırdığı siyasal alan, işçi özerkliği (autonomia operaia) deneyimiyle ilgili bir alandır. Autonomia operaia (İşçi özerkliği), 1970'lerde İtalyan-parlamento dışı solun siyasi hareketi idi. Bu harekete ait tüm grupları birleştiren politik bakış açısı, işçi öznellik özerkliğinin merkezietçi olduğu fikri üzerine kurulan işçi Marksizmi idi. Şu anda İtalya'da, bu deneyime atıfta bulunan, devlet karşıtı ve sermayeden antikapitalist öznelliklerin özerkliğinin, çelişkili uygulamalarında, kültürel formlarında ve eleştirel düşüncenin geliştirilmesinde artırılması sorununa odaklanmaya devam eden politik bir alan var. Bu bölgeye, Kürt kurtuluş hareketine ve Kuzey ve Doğu Suriye Konfederasyonunun devrimci deneyimine yakın olan birçok yoldaş var.

Ancak bu çalışmaya katılan kişilerin deneyimleri, ortak eylemimizle ilgili merkezi temalar üzerine farklı yansımaları dinlememizi ve kaydetmemizi sağladı. Kendi ataerkil anlayışından kurtulmak isteyen kadınlar olarak politik eylemimizin bazı temel noktalarını çözümlemeye çalışıyoruz.

1- Feminist politikalar, politik gerçekliğinizi nasıl etkiledi ve politik gündem üzerindeki etkilerinin neler olduğunu düşünüyorsunuz?

Rosella: Şu an 75 yaşındayım. Politik bir gruba dahil değilim. Fakat bu dahiliyeti özlediğimi söylemeliyim. Ama gözlemlerken, izlerken ve ararken bu gruplar içinde "benim" yerimi bulamadım. Meslek olarak yazıyorum ve kitaplarımı politik bir jest olarak görüyorum, 1900'lara aitim ve görevimi kolektif bir araştırmacı olarak başka bir yerden bakan bir göz ile "kadın olma" yoluna tanıklık olarak tanımlıyorum. Kendimden başlıyorum ve röportaj yaptığım kişilerle ilişki kurarak röportajlarla anlatıyorum düşündüklerimi.

Eleonora: Bu soruyu cevaplamak için ülkemın gündeminin ve benim için politik gündemin ne olduğu konusunda bir ayırım yapmalıyım.

İtalyan siyaset gündeminde feminist politikaların aşağı ve yukarı etkisi var, belli bir noktaya giriyorlar, ancak daha sonra bunlara karşı koyabilecek gerici baskılar var; şüphesiz önerilecek konular düzeyinde etkiye sahipler, kamuoyunda sorunları dayatabiliyorlar. Ancak çoğu zaman gerici güçler nötralize edebiliyor ve hatta bazen bu mesajlara karşı çıkıp onları sönükleştirebiliyorlar. Bununla birlikte, "benim" politik gerçekliğimde, feminist politikalar mevcut ve çeşitli şekillerde var:

Her şeyin politik olduğunu, nasıl yediğimi, nasıl hareket ettiğimi, ne yapmayı seçtiğimi, nasıl konuştuğumu anladım. Kadın olarak kim olduğumu merak etmem, yanıtları günlük hayatımla sürekli ilişkilendirmem önemliydi. Gündelik yaşam ile "kurumsal" ve "kamusal" boyut arasında bu ayırımın olmaması güzel olurdu, ama şu anda bunu çok hissediyorum ...

Anita: 1968'de, yalnızca kadın kolektifinin oluşturduğu Manifesto² kolektifi içinde siyaset yapmaya başladım. Aynı zamanda bu kolektife 'Kadın Güncesi' deniyordu. Özel olarak politika yaptığım alanlar ise okullar idi. Manifesto'nun kadınları olarak

² Manifesto, 1969 doğumlu ve 1974'e kadar İtalya'da aktif olan ve hem işçi hem de öğrenci doğuştan, devrimci hareketin farklı bir yorumuyla bağlantılı olan ideolojik ve pratik nitelikteki farklılıklar nedeniyle İtalyan Komünist Partisi'nden çıkan militanlar tarafından kurulan politik bir gruptu. Manifesto grubu, o dönemde doğmuş devrimci hareketleri, politik ve temsili birliği desteklemeye çalıştı. Grup ayrıca, daha sonra İtalya'da yayınlanan ve gazete haline gelen bir dergi kurdu.

erkek şovenizmini politik gruplar içinde eleştirmeye başladık ve karma grubu terk ettik. Bizden sonra radikal sol ve hatta parlamentodaki diğer gruplardan birçok kadın da aynısını yaptı. Bu sayede kadın özgürlüğü karma gruplar içinde daha çok gündemleşmeye başladı. Eğer tutkunuz, dünyayı kolektif olarak değiştirmek olsa bile hayalini kurduğunuz eşit ve özgür olan bir dünyayı desteklemek, her zaman erkeklerin emrettiği politik grup arasında kalıp bunlar yapmakla mümkün değildi. Böylece, üzücü de olsa karma gruplar içinde politika yapmayı bıraktım ve sadece kadınlarla politika yapmaya başladım. Sadece kadınlarla "150 saat" çalışması yapmaya başladım, iki yıllık bir çalışma yaptık.

"150 saat" çok önemli bir siyasi tecrübeydi: 1970'lerin başında İtalyan metal işçileri hükümetten 150 saat eğitim ücretinin patronlar tarafından ödenmesi hakkını elde ettiler. Diğer 150 saatin karşılığını da kim eğitim görmek isterse kendisi ödeyecekti. Böylelikle üçüncü sınıf diploma almak için 300 saatlik bir eğitim alınabilirdi. Daha sonra, ev kadınları ve işçilerin yanı sıra proletaryanın diğer çeşitli figürleri de bu deneyime eklendi.

150 saatlik zorunlu eğitimi sadece kadınlarla yapmaya başladık. Bu sistem 1970'lerin sonlarına kadar sürdü. Radikal politik hareketlerin yeniden aktifleşmesiyle birlikte parlamenter siyasi güçler okulları normalleştirmeye başladı ve bu çalışma sona erdi. Tabii ki bu çok güzel ve harika bir deneyimdi. Düşünün ki o dönemlerde örneğin

150 saatlik zorunlu eğitim için bile, liderler sizi oy kullanmaya zorluyorlardı. Bu yüzden ayrıldım ve böylece 150 saatlik yükümlülük tecrübem sona erdi.

Sizi seçen parti ve kurumsal taraflarla resmi bir ilişki sürdürün. Ancak can damarı kadın hareketleriyle olan ilişkinizi asla kesmeyin. Bu hareketlere gerçek anlamda sırtınızı dayamalısınız çünkü kurumlarda zaten tecrit ediliyorsunuz. Elbette kurumların yapısını tamamiyle değiştiremezsiniz yani kurumları fethedemezsiniz. Çünkü yapısal olarak köklü bir zemini vardır.

Bununla birlikte, bazı kadınlar, tecrübeyi bağımsız olarak sürdürmenin bir yolunu bulmamız için bizi çağırdı. Milano Belediyesi'nden para istedik (o zamanlar belediyede sosyalistler vardı, onlar kendileri için projelere maddi kaynak sağlıyorlardı ancak kamusal projelere de mali destek verebiliyorlardı.) bize maddi olarak destek olabilmeleri için bir dernek kurmamızı istediler ve böylece Kadın Üniversitesi'ni kurduk.

Fakat bu deneyimden yirmi yıl sonra, gerici sağ güçlerin ülkede ve Milano'da, bizim şehrimizde iktidara gelmeye başladığı dönemde Kadın Üniversitesi deneyiminin verimliliğini sorgulamaya başladım. Bu sorgulama

sonucunda “Yeniden Yapılanma (Rifondazione) Komünist Partisi”³ kadınlarına katıldım. Bir yandan Kadın Üniversitesi’nde çalışmaya devam ederken, 2011’de Rifondazione’nin Milano Belediye Başkanlığı adaylığı için sol blokta kalmaya karar vermesi üzerine, listede aday olmayı kabul ettim. Ve biraz şansla seçildim. Beş yıl boyunca belediye meclisinin bir parçasıydım. Kültür komisyonundan sorumlu olmak istedim ama bu görevi bana vermediler.

Feminist, lezbiyen, hareketlerin bir parçası olduğumu biliyorlardı ve sonra bana eşit fırsatlar komisyonu verdiler. İsteksizdim ama kabul ettim. Ne yaptım? Burada feminist olmanın ve toplumda aktif olan kadın hareketiyle güçlü bir bağ kurmanın önemini düşündüm. Milano’da kadınlarından oluşan bir meclis kurdum, salon tıklım tıklım doldu. Bu toplantı sırasında iş, sağlık, kültür alanı vb. çalışma grupları ortaya çıktı. Örneğin, "alan-yer" grubu şöyle demeye başladı. "Kamusal alanlarda, kadınlar için bir yer yok. Milano’da bir “Kadın Evi” yok”. Tüzüğü yazdılar ve yer aradık, bu yüzden bir dizi iniş ve çıkışlar yoluyla “Kadın Evi” doğdu. Yine sağlık grubu, Milano’da bir yeşil alanın özelleştirmeden kurtarılması ve korunmasına özen gösterdi.

Bu süreçler benim açımdan öğretici oldu. Tek başına kurumlarla ve iktidarla ilişki içinde olmak her zaman sapmaya uğrattır. Bazı hareketler ve feminist gruplarla ilişkiniz olduğu sürece bunun önüne geçebilirsiniz. Bu süreç zorlu ve yorucuydu. Benim için başlangıçta gerçek bir sıkıntıydı ama azar azar, hareketle canlı bir bağ kurmayı sürdürdüm, bu savaşa bir şeyler alarak öncülük etmeyi başardım.

Sizi seçen parti ve kurumsal taraflarla resmi bir ilişki sürdürün. Ancak can damarı kadın hareketleriyle olan ilişkinizi asla kesmeyin. Bu hareketlere gerçek anlamda sırtınızı dayamalısınız çünkü kurumlarda zaten tecrit ediliyorsunuz. Elbette kurumların yapısını tamamiyle değiştiremezsiniz yani kurumları fethedemezsiniz. Çünkü yapısal olarak köklü bir zemini vardır. Ancak toplumla bağı olan hareketlerle bağı yitirmedığınız sürece bu kurumlar tarafından ezilmezsiniz. Hatta onları kısmen yapı bozumuna uğratabilirsiniz.

Viola: Bugün tüm dünyada, feminist mücadeleler, uçuruma doğru inişi yavaşlatan kum tanesini temsil ediyor. Tüm güzelliğini koruyarak kendini savunmayı öğrenen gül veya kendini kıran dalga, gittikçe daha fazla güçle geri döner, carptığı yüzeyi şekillendirmek, onu yok edecek kadar ileri gitmek, tamamen yeni bir manzara oluşturmak için direnir.

³ Rifondazione Comunista bir İtalyan siyasi partisidir. 1991 yılında İtalyan Komünist Partisi’nin dağılmasına karşı bir hareket olarak doğdu. Merkez sol koalisyonlarda iki hükümet deneyimi (1996; 2006) vardır.

Bu metaforlardan, feminist politikaların birbirlerini nasıl etkilediklerini, durmadan yayıldığını, en küçük yerel bağlamlardan, büyük metropollere kadar nasıl büyüdüğünü bu katkıyı yazdığım Roma şehrine kadar görebiliyoruz.

2015 yılında İstanbul Sözleşmesinin imzalanmasıyla feminicide-kadın kırım- terimi, İtalyan ve Avrupa medyasının sayfalarını ve basımlarını istila etti. Ataerkil sistemin fiziksel olarak agresif biçimlerinden biri -bazı durumlarda en samimi ihanet- nihayet özel bir kelime ile tanındı ve karakterize edildi: Ataerkil sistem, kadınlara ideolojik bir yapı olarak sistematik olarak şiddet kullanmakta, kötülüğü sürdürebilmek ve köleliğe ya da ölüme kadar fiziksel ya da psikolojik boyun eğdirmeye çalışmakta ve kimliğini ortadan kaldırmak için her türlü yöntemi kullanmaktadır.

Açıkçası tüm şaşkınlığımız ve merakımız, her gün yaşadığımız rahatsızlıklar ve öfkeyle, başka bir kız kardeşin ayrımcılığa maruz kaldığını, kırıldığını, istismar edildiğini, tecavüz edildiğini veya öldürüldüğünü öğrenmemize yöneldi. Ülkemizdeki şiddet anlatısının profesyoneller tarafından manipüle edildiği ve bu konuda eğitilmediği bilinci ortaya çıktı. Şiddeti uygulayan faillerin her zaman arka plana yerleştirildiği ve "kıskançlık" olgusunun tecavüzcüyü haklı çıkarırken şiddetin "mağduru" sürekli olarak zayıf, aciz kendini savunamaz gösterilmekte ve bu bazen önlenemez tepkilere yol açmaktaydı.

Roma'daki "Non Una di Meno" trans feminist bir harekettir. Çok genç, henüz 22 yaşındaki bir genç kız olan Sara di Pietrantonio'nun Via della Magliana'daki arabasında boğularak ve yakılarak öldürülmesinden sonra Mayıs 2016'da bu hareket ortaya çıktı.

Tanıkların hiçbiri bu trajediyi durdurmak için müdahale etmedi ve bu da kentin çeşitli feminist kolektiflerini bu şiddete karşı bir şekilde kollarını sıvamaya; önleme, eğitim ve şiddetle mücadele için programlar hazırlamaya, uygulamaların yapıldığı her alanı incelemeye yol açtı. Her yetmiş iki saatte bir kadının öldürüldüğü bir ülke (vakaların %72'sinde fail bir akraba, eş veya eski eş), kadınların kendilerini örgütlemesi ve siyasi liderlik kazanması gereken bir ülkedir.

Şiddetin sistematik doğasını analiz etmek için kendimizi altı ulusal meclis aracılığıyla örgütledik. Hayatımızın her alanında "Kadına Yönelik Erkek Şiddetine Karşı Feminist Plan" adlı bir manifestoyu geliştirerek, mevcut olanı dönüştürmek için iddialarımızı ortaya koyduk. Eğitimden başlayarak, mahkemeler aracılığıyla yaşadığımız bölgelerde, imza attığımız iş sözleşmelerinde (öngörüldüğü zaman), bizi anlatan ve bizden bahseden gazetelerde, siyaset yaptığımız meclislerde bunları işliyor, dile getiriyoruz.

2. Çözüm bulmak için hangi feminist politikalar devreye sokulmalı?

Rosella: Radikal feminizmin, 1980'lerde şimdi Milano'da kalmayan Cicip ve Ciciap'taki ayrılıkçı bir çevrede zaten harika olduğunu biliyordum ve hayatımı kurtardığını düşünüyorum. Orada bir erkek gibi sert ve güçlü olduğumu düşünmeden, bir kadın olarak kendimi tanıdım ve sanırım en azından kendi doğallığıma kavuştum. Ancak bu devam edebilecek bir süreç olmadı. Çünkü neo-liberalizm Biz batı kadınlarını boynundan her zaman ustaca yakalar, bizi birkaç kırıntı ve dalkavuklukla avuttur. Süslenmiş küçük ve sıkıcı adalar oluşturarak bunları kaybetme kaygısını yaşatmaya çalışır. Bana göre bu ataerkil sistem kişisel bir farkındalığın; sahte bir ego, sömürgeleştirilmiş beden ve zihnin ile çokuluslu şirketler tarafından üretilen dijital iletişim araçları ile kalıcı bir şekilde yok edilmesidir.

Eleonora: Kendimden başlayarak, benim tanıdığım ve kabul ettiğim ilk yöntemdi, elbette bu yöntem politik gündemimize çok şey kattı, bu da kolektif yollar yürüten kadın grupları olarak vücut buldu. Bu yöntem, ülkenin siyasi gündemini etkiler mi bilmiyorum, açıkçası zannetmiyorum. Kürt Kadın Hareketi ve Jineoloji eğitimlerine katılarak, eleştiri ve özeleştirme yöntemini tanımaya başladığımı da eklemek istiyorum. Hareketin kendisini büyüme yöntemlerinden biri kendi pratiğini güçlü analiz ettiği eleştiri-özeleştirme raporudur. Rapor kendin ve dünya hakkında bir anlatım/yansıma olarak aracı, ataerkil, devlet ve kapitalist sistemin bizi nasıl etkilediğini, o koşulların ne derece farkında olduğumuzu ve bunlarla yüzleşmeyi nasıl başardığımızın güçlü bir analizini yapıyor. Bir bakıma toplumun doğasında var olan potansiyel, toplumu yeniden yönlendirme yönünde gelişebilecek potansiyelin izini sürmektir. Bir yöntem olarak çok etkilendiğimi söylemeliyim ve bir şekilde burada çalışmayı denemenin, ufkumu önemli oranda açabileceğini düşünüyorum. Kullandığımız araçları geliştirmek önemli ancak hepsinden önemlisi bunlara bağlı bazı sınırları aşmak.

Anita: Batı feminizminin başladığı yöntem kendi özünü tanıma-öz bilinç, kadınlar arasında olmak, kendi deneyimlerinden başlamaktır. Bu yöntem doğrudur. Hiçbir zaman resmi siyasetle açıkça ifade edilmedi ancak siyaseti kendi tecrübelerimizden başlatarak, feminist yöntem olan kendi deneyimlerinden başlayabilmenin yolunu bularak ilerlersek bu doğru yöntem olacaktır!

Bir politika, deneyiminizden başlayıp diğerleriyle paylaşmanız durumunda değişir, o zaman politika artık bir vaaz veya ideoloji haline gelmez. Aslında, kişinin kendi deneyimlerinden başlamak hayatı hesaba katmak anlamına gelir, o zaman derhal toplumla irtibatınız demektir. Deneyimleriniz üzerinde çalışırsanız, farkları koruyarak gerçek ve olağanüstü bir kolektif güç bularak zorlu arazilerde yol alabilirsiniz. Kendi özünü tanıma-öz bilinç (autocoscienza) yöntemi; devirme, dönüştürme

gücünü, sosyal kökenini kaybetti ve entelektüel bir çerçevenin içine sıkıştırıldı. Teoriler yerine sorunları çözmeye somut hayattan başlamak bizim kırmızı çizgimiz olmalıdır. Ancak İtalya'da kesinlikle kaybettik! İtalya'da feminizmin teorik açıdan ne kadar gelişmiş olduğunu ve ülkemizdeki gerçek politik durumun ne kadar gerici ve cinsiyetçi olduğunu yurtdışında gittiğim yerlerde de kendim gözlemleyebildim ve bu şekilde düşünen çok insanın düşüncesini dinleyebildim.

Viola: Farklı yollarla bir arada olmanın, birbirini dinlemenin ve birbiriyle yüzleşmenin yollarını arıyoruz. Bu yöntemden yola çıkarak “Roma Kadın İstihdam Evi” (Lucha y Siesta),⁴ Şiddet Karşısı Kadın ve Çocuklara Yönelik Şiddet Karşısı Merkez ve Ev Sığınağının oluşumuna öncülük ettik. Kadınların bulunduğu bu türden alanların çoğalmasını ve kendi savunmasını yapmasını bir politika olarak öngörüyoruz.

Bununla beraber genel politikalara dair sesimizi yükseltiyoruz. Faşizm ve ırkçılık karşıtlığından başlayarak, son yıllarda Nijerya ve Libya ile insan ticareti mağduru kadınların hayatını yoğun bir şekilde içeren belirli bir geri dönüş anlaşması imzalayan İçişleri Bakanlığı'nın güvenlik yasalarına karşı çıkarak başladık. Etnik nedenlerle ayrımcılığa uğrayan kadınlara destek veriyoruz. Faşist örgütlerin sömürmesiyle, şimdi de hükümetin önde gelen partilerinin, “cinayetlere gecit verilmeyeceğini” yineleyen gazeteler eli ile sürdürdüğü devlet şiddetinden korunmaları için çalışıyoruz. Çünkü etnik kökene dayalı kriminalizasyon devam ediyor.

Son üç yıldır her 8 Mart'ta, temel sendikaların (büyük sendika konfederasyonları değil) eşsiz desteğiyle, üretme ve üreme faaliyetlerini kınamak üzere trans feminist genel grevi ilan ettik. İşyerlerinden başlayarak sömürü, güvencesizlik, ücret eşitsizliği, analık durumunda istifa, boş imza atma uygulaması ve kadınların da erkekler gibi eşit pozisyonlara ulaşmalarını zorlaştıran "kristal tavan" olarak adlandırılan politikalara karşı çıktık. Politikamız; istediğimiz kişiyi sevme özgürlüğünden başlayarak, kendimizi istediğimiz gibi ve istediğimiz zaman yeniden üretmeyi ve arzu ettiğimiz hayatı bir araya getirmeyi seçmek, kendi kaderini tayin etme kapasitemizi kısıtlamadan, danışmanların içinde yer aldığı yüzleşme mekanları inşa etmek, köktenci örgütlere karşı çıkmak, LGBTQIA toplulukları ile kendimizi özgür kılmak ve kurtuluş için mücadele etmektir.

Çünkü bugün görebildiğimiz kadarıyla bizi uyumsuz kılan özgür olmak, bizi özgür kılan uyumlu olmayan olmak.

⁴ Lucha y Siesta bugün, projeleri ve bölgeye sunduğu hizmetleri kurtarmak için alternatif bir çözüm önermeksiniz, tahliye ve kapanma riski altında. Evdeki aktif kadınlar, kentın sosyal dokusundaki bu çok önemli ve aktif deneyimi savunmak için sürekli seferberlik ve bilgi yaratıyorlar.

3. Feminist politikalar amaçlarına ulaşmada ve çözüm bulmada ne tür çelişki ve zorluklarla karşılaşır?

Rosella: Daha önce söyledim, neo-liberalizm ve neo-sömürgecilik istilacıdır. Çoğu konuda enformasyon bombardımanına tabi tutarak, algı operasyonları geliştirerek bizi yolumuzdan alıkoyuyor. Bizi büyülüyor, mahvediyor! Her şeyi öğüten, her icada her yeni düşünceye, düşmanca biçimde sahip olan ve pazarlarda satılan gömlekler üzerindeki "Che" fotoğrafı gibi toplumsal değerleri "hiçbir şey" haline getiren bu makinede kendini ve hedefini bulmak zor.

Eleonora: Belki de ana zorluklardan ve çelişkilerden biri tam olarak, daha önce konuştuğum gibi “kendinden başlayarak” yönetmeyle bağlantılıdır. Çünkü çevremizdekileri kaybetme riski vardır ve sonunda bu nedenle bir parçası olduğumuz toplumla somut bağlantılar kurarız.

Anita ve Cecé: Feminizm birçok şeyi değiştirdi, ancak bireysel davalar için sadece bazı feminist ortakların belirli bir şekilde kalmayı başarabildiği politik demokratik temsil biçimlerini değiştiremedi. Daha bütünsel bir noktadan sorunları ele alamadı.

Feminizm genellikle “özgürleştirici” bir mücadele yerine “özgür bırakan” bir mücadele haline geldi. Yani ataerkil kalan bu sistemde, kendisini kurtaramayacak bir sistem içinde hak edinmeyi hedefledi. Başlıca çelişkilerden bir diğeri, ataerkilliğin gücüyle ilgili olarak bu ülkede yaşadığımız dramatik durumla

karşılaştırıldığında, İtalyan feminizminin teorik olarak yeterince kapsayıcı olmaması ile ilgilidir. Kurumlar içinde çalışmak bile, feminizmin burada geçirdiği entelektüel kapanışın somut bir eleştirisini yapmanıza, insanların ihtiyaçlarıyla popüler bir bağ kurmanıza olanak tanır. 1968'den beri ayakta kalan tek hareketin feminizm olduğu doğrudur fakat kendimize de sormalıyız. Feminizm neler başardı? Feminizm sayesinde toplumda hangi köklü değişimler yaşandı? 1970'lerden günümüze kesinlikle feminizm İtalya ve Avrupa'da muazzam değişikliklere yol açtı, ancak bunların hiçbirini, en azından İtalya'daki kurumları değiştirmede. Solun da dahil olduğu onları kontrol eden siyasi güçlerin, feminizmin topluma getirdiği büyük değişiklikler karşısında tam olarak gerici hale geldiği, çünkü bunların gerçek

Feminizm genellikle “özgürleştirici” bir mücadele yerine “özgür bırakan” bir mücadele haline geldi. Yani ataerkil kalan bu sistemde, kendisini kurtaramayacak bir sistem içinde hak edinmeyi hedefledi. Başlıca çelişkilerden bir diğeri, ataerkilliğin gücüyle ilgili olarak bu ülkede yaşadığımız dramatik durumla karşılaştırıldığında, İtalyan feminizminin teorik olarak yeterince kapsayıcı olmaması ile ilgilidir.

etkisinden korktukları kesinlikle doğru. Ancak, feminizmin, gerçek mücadelelerin örneklerini temsil etmek için, ataerkilliğe boyun eğmeden, kayıpsız bir şekilde kurumlara girmeyi başarma konusunda çok az teorik olduğu da doğrudur. Belki de feminist hareketler bu yön hakkında daha fazla düşünmeli; ataerkil iktidar mantığı tarafından yutulmadan kurumlar içinde hareket edebilmek için kendilerini nasıl politikalar geliştirilmeli?

Milan Kadın Evi'nden çoğumuzun katıldığı yeni İtalyan feminist siyasal gerçekliğin “Non una di Meno” (bir kişi daha eksilmeyeceğiz) demesiyle beraber bir yandan da somut sosyal bağlamlarda konuşmaya ihtiyacı olduğunu düşünüyorum. Örneğin üniversitelerde, okullarda. Dahası, “Ni Una Di Meno” hareketinin izlediği politikaların kesişimsel boyutu ve bağlantılı olduğu uluslararası plan hemen muazzam bir güç olarak kabul edilmelidir. Bunlar istisnai bir potansiyelin özellikleridir. Ancak, başa çıkmanın bir yolu olacağını umduğum farklı sınırlar da görüyoruz.

İlk olarak, geçmişte olduğu gibi, kadınların yaşamlarının daha somut yönlerini bir kenara bırakarak, medeni haklar mücadelesinin boyutuna yoğun bir şekilde odaklanma riski varmış gibi görünüyor.

Bu, toplumdaki pek çok kadınla olan ilişkinin kapatılmasına ve önemli bir parçasını kaybetmesine ve bununla birlikte, perspektif olarak, gerçek bağlamlardan kopmasına neden olacaktır. Bir şekilde, daha önce geçmişte tamamlanmış olan entelektüelcilik hatasının geri çekilmesine yol açacaktır.

Kadınların günlük yaşamının maddiliği ile bağlantılı boyutlar üzerinde mücadele planları aramanın yanı sıra, genellikle çok fazla uzmanlaşan ve herkesin anlayabildiği dillerden uzak kalmamız gerektiğini düşünüyoruz. Aynı şekilde, mücadelenin radikal doğasının sadece kurumlarla yüzleşme açısından ölçülmediği fikrini tartışmanın önemli olduğuna inanıyoruz. Ve burada zaten kısmen yapılmış söylemlere geri dönüyoruz. Sadece bir örnek vermek gerekirse: Eğer İspanya'da Kadın Meydanı'nda milyonlarca insanı sokağa çıkarken görüyorsak, bunun nedeni hareketin çoğu büyük sendikaları greve ikna etmede başarılı olmasıdır. Bir süre önce burada bulunan bir Kürt yoldaşla yapılan tartışmada sohbet ettik. Bize hareketlerinin gücünü kaybetmemek için bütün kadınları bir araya getirme ve bir arada tutma mücadelesi konusunda çok ısrarlı olduklarını, çok farklı pozisyonda olan kadınlarla konuşabildiklerini anlattı. Bunun toplumla gerçek anlamda bağ kurmak için oldukça önemli olduğunu düşünüyorum.

Viola: Karma politik bağlamlarda yaşamaya alışkın olduğumuz hiyerarşik ve ataerkil dinamikleri baltalayan doğru dinleme mekanizmalarını bulmada karşılaştığımız zorluklardan bahsedebiliriz. Bunu kolektif kuvvetlerin olduğu meclise yapılan müdahalenin ve siyasi meclislere katılma alışkanlığı olmayan ve dillerini bilmeyen bireylerin

yaptığı farklı bir ağırlıkta sık sık gördük. Bir dizi cephede ve bir dizi alanda meşgul olan eşitlikçiler ve feministler olarak yaşadığımız bir başka çelişki, her gün karşılaştığımız temel temaların tartışmasını ve derinlemesine analizini geliştirmek için zaman yaratılmamasıdır.

Sonuçta, feminist politikadaki eksiklikler muhtemelen zaman eksikliği, söylemlerin ve uygulamaların parçalı olması, bütünsel ve koordineli bir şekilde geliştirilmesine olanak sağlayan kolektif bir organizasyonun eksikliğiyle yakından bağlantılıdır. Nihayet yavaşça yüzleşmeye çalıştığımız bir başka çelişki, devlet ve kapitalizmle olan ilişkileriyle ve onların baskıcı söylemleriyle ilgilidir. Kendini savunmanın çok geniş bir teması da budur. Pasifliğe ve saldırganlığa dayalı olan araçlar bularak baskıcı sistemle yüzleşmek mümkün mü? Kürtler kendi öz savunmamızı bize öğrettiğinde ve genel olarak feminist öz savunmayı öğrettiğinde, bu sistemi politika ile yerleştirecek yeni alanlar arayarak bu sisteme meydan okumanın mümkün olduğunu gördük.

Örneğin, atılganlık ve kolektif empatiye dayanarak, kaslı ve frontal çatışmayı ille de çoğaltmayacak dilleri ve uygulamaları bularak, ataerkil ve kapitalist sistemi eleştirmek ve alternatifini inşa etmek yine bizim elimizde olan bir durum.

Sonuçlar;

Bu cevapların bize verdiği yansıma ve tartışma noktaları çok ve çok fazla ilgi çekiyor. Daha ne kadarının olabileceğini hayal edin, bu tür bir araştırmayı daha fazla arkadaşla kadar genişletin, ulus-devlet İtalya'nın bir parçası olan kadınların yaşadığı bölgelerin özellikleriyle bağlantılı farklı konumların ve kültürel çeşitliliğin adil temsili bir örneğini bir araya getirmeye çalışın. Bu nedenle, gerçek sonuçlar önermek zordur. Yapılabilecek birçok argümanı en üst düzeye çıkarmaya çalışırken, bu makaleyi iki yansıma ve bir soru ile kapatmak istiyoruz.

İlk yansıma, inandığımız şeyle ilgili hem eksiklik hem de duyulan seslerin çoğundan ortaya çıkan bir ihtiyaçtır. Bu organizasyonun düğümüdür. Örgütlülüğün, Kürt Kadın Hareketi'nin ideolojisinin beş temel ilkesinden biri olduğunu ilgiyle öğrendik. Ve bunun, nasıl ataerkil politik paradigmalara uygun örgütlenme anlayışından farklı bir şekilde uygulandığı ve tasarlandığını da. Örgüt, iktidarın hiyerarşisi ve merkezileşmesi olmadan var olabilir: Bunu Kürt Kadın Hareketi'nin kendi özgünlüğünde örgütlemesini yapmasını göz önünde bulundurarak söylüyorum! Bu ayarın sonuçları hepimiz için göz önünde. Bu Hareket'ten gelen bir teklif var; bu teklif, Dünya Kadın Konfederalizmi önerisidir: "Örgüt olmadan özgürlük mümkün olamaz. Protestoların kalıcı bir organizasyona dönüştürülmesi gerekmektedir. Yirmi birinci yüzyılın bu ilk çeyreğindeki koşullar ve kadınların tutumları

özgürlük mücadelesini olası bir zorluk haline getiriyor. Bu yüzden mücadelemizi daha yüksek bir seviyeye taşımamız gerekir. Muhalefetimizi örgütlemeli ve anti-demokratik, diktatöryal ve hegemonik sisteme karşı mücadelemizi örgütlemeliyiz. Çünkü mücadelelerimiz bir forma entegre değilse, yeterince değişiklik yapamayız. Kadın devrimini bir gerçeklik haline getirme ve 21. yüzyıl kadın özgürlüğü çağına dönüştürme zamanı geldi. Koşullar her zamankinden daha olgun. Kürt kadınlar için bir kurtuluş hareketi olarak, kadınların küresel mücadelelerinin birleşmesi için Dünya Kadın Konfederalizmi'ni öneriyoruz. Dünya Kadın Konfederalizmi'nin amacı, özerkliği koruyarak kadın mücadelesinin birliğini geliştirmektir. Kadın örgütleri ve hareketleri olarak ortak tutum geliştirebilmeli, bölünmeleri yenebilmeli, ortak mücadele stratejileri ve taktiklerini tanımlayabilmeli ve aslında ortak mekanizmalar kurabilmeli ve oluşturabilmeliyiz. Bunun için gerekli olan organizasyonun ilkelerini birlikte tartışmalı ve tanımlamalıyız.⁵

Bu zaten yazılmış bir program değil, bu yolda birlikte yürümek için bir davettir. Avrupa feminist hareketlerinin kendi Avrupalı merkezçiliğini sorgulamak, kadınların demokratik konfederalizminin politik teklifinin özgünlüğünü ve zenginliğini anlamaya kendilerini açmaya ne kadar hazır olduklarını cevaplamak için bir sorudur. Şüphesiz, bu pratik fikrin önemine ikna olmuş olanlarımız, onu yaymanın yollarını aramaya ve mümkün olduğunca çok sayıda arkadaşla tartışmaya çağırmalıyız. İkincisi bu yansıma ile ilgili. Feminist politikaların merkezini tanıyan İtalyan arkadaşlar arasında en çok sorguladığımız ve böldüğümüz sorulardan biri devletli ataerkillik ve kapitalist kurumlar arasındaki ilişki. Radikal çatışma? Çelişen uluslararasılık? Taktik değil stratejik zemin mi? Bu düğüm ayrıca görüşülen kişilerin cevaplarında da ortaya çıkmaktadır.

Biz de inanıyoruz ki demokratik konfederalizm paradigması, bu konuda açık bir şekilde bir cevap sunuyor.

Frankfurt'ta yapılan "Yapım Aşamasındaki Devrim, Kadınlar Geleceği Örüyor" başlıklı konferansta Brezilya'da yaşayan Arjantinli bir arkadaşımız, Rita Segato, şöyle diyordu; "Feminizmin kendisini öne sürdüğü bir nokta, kesinlikle "kişisel olanın politik olduğu" ifadesidir; ancak bu belirlemede muhtemelen feminist hareketler, "kadınsı bir politika" kurma sorununu dışlayan kişinin siyasallaştırılması konusunda çok şeyi kendini kapattı." Bu konuda Kürt Kadın Hareketi'nin önerdiği demokratik konfederalizm inşası bize bir çok konuda cevap veriyor.

⁵ Meral Çiçek, REPAK, *Yeni Bir Kadın Enternasyonalizmi İçin*, Silêmanî: (<https://retejin.org/per-un-nuovo-internazionalismo-delle-donne-il-confederalismo-democratico-mondiale-delle-donne/>)

Toplumsal yaşamın her alanında ulus-devletten özerk kurumların kurulmasına izin veren, konfederal bir temelde düzenlenen özerk bir siyasi hareketin kurulmasını sağlar. Bu özerklik daha sonra gerektiğinde devlet kurumlarına girmeyi mümkün kılar, ancak daha önce devam etmekte olan alternatif, politik ve sosyal bir yapının gücünden başlayarak bunu başarabilir.

Kendimize sorduğumuz soruyu kapatmak için -aynı zamanda jineolojinin araçları sayesinde- bir cevap vermeye çalışmak istediğim bu makale sadece küçük bir başlangıç girişimidir. Kesin olan kadınlar arasında bir araştırmayı nasıl canlı ve yararlı hale getirmenin mümkün olduğunu açığa çıkartmış oluşudur. Bu konuşmalar, toplantılar, deneyimler feminist bir politikayı geliştirmenin yolu olarak devam etmeli, çoğalmalı ve soruların peşine bizi düşürmeli.ssss

Portre: Leyla Güven*

Ayşe Berktaş

“Leyla heval aldı başını gidiyor. Bütün bir toplumu da arkasından götürüyor.”

Aralık 2018’de ilk grupların süresiz dönüşümsüz açlık grevi sürerken cezaevi görüşünde telefonun öbür ucundaki kadın arkadaş böyle demişti. Heyecanlıydı. Cezaevleri kaynıyordu. Kaygıyla henüz yeterince hareketlenemedik dedim. Hareketlenecektir dedi. Gerçekten de öyle oldu.

O gün, 7 Kasım 2018’de, Diyarbakır’da duruşması vardı Leyla Güven’in. 11 Temmuz’daki duruşmasına ring aracına elleri kelepçeli bindirmek istedikleri için çıkmamıştı. Yine aynı şeyi denediler. Reddetti, duruşmaya gelmedi. Salondakiler onu karşılarında görmeyi beklerken şaşırdılar; SEGBİS ekranındaydı. O gün bir kez daha şaşırtacaktı, sarsacaktı Leyla o salondakileri ve sınırları aşan coğrafyalarda yaşayan pek çok kadın ve erkeği. Duruşma sonunda söz alıp: *“Ben siyasette PKK Lideri Abdullah Öcalan’ın kadının siyasette yer alması perspektifinden esinlenerek aktif olarak yer aldım. Bugün Sayın Öcalan üzerindeki tecrit sadece bir kişiye değil, bir halka uygulanıyor. Tecrit insanlığa karşı bir suçtur. Ben de bu halkın bir parçası olarak, Sayın Öcalan üzerindeki tecridi protesto etmek amacıyla süresiz-dönüşümsüz açlık grevi eylemine başlıyorum. Bundan sonra mahkemeye hiçbir savunma yapmayacağım. Yargı büküksüz kararlarına son verene ve tecrit kaldırılana kadar*

* Bu çalışmanın hazırlık sürecinde, Ayşe Gökkan’ın Haziran 2019’da Leyla Güven ile yaptığı görüşmelerden, Jin News’ten Ayşe Güney’in Zelal Bilgin ile yaptığı program içeriğinden, Gülstan Kışanak’ın Kürt Siyasetinin Mor Rengi kitabından, Sabiha Temizkan’ın Yeni Yaşam Gazetesi için yaptığı haber ve röportajlardan, Leyla Güven’in CPT’ye, TJA’ya yazdığı mektuplardan ve Çağdaş Kaplan’ın Gazete Karınca’da yayınlanan haber ve yazı içeriklerinden faydalanılmıştır.

eylemime devam edeceğim. Gerekirse eylemimi ölüm orucuna da dönüştüreceğim” dedi. Duruşmadaki beyaz tülbentli annelere döndü, “Siz̈e barış̈ı getiremediğimiz̈ için öz̈ür diliyoruz̈” dedi ve bitirdi konuşmasını.

Ve bir kadın aklıyla, duygusuyla, içtenliği, alçakgönüllülüğü, kararlılığıyla, kucaklayıcılığıyla, herkesi sakınan sevgisiyle, emek vererek, kendi kararını ilmek ilmek örerek, inisiyatif alarak yürüdü. Daha sonraki günlerde yazdığı ve söyledikleriyle talebinin çerçevesini çok açık çizen Leyla Güven özetle yönetenlere dedi ki: Tecrit insanlığa karşı bir suçtur. Yasanızı uygulayarak bu tecridi kaldırmak zorundasınız. Tutuklu olan herkes avukatlarıyla yakınlarıyla görüşebiliyor, iletişim haklarından faydalanabiliyor ama bugün Sayın Öcalan üzerinde yıllardır süren ve ağırlaştırılarak devam ettirilen bir tecrit söz konusu. İmralı’daki bu tecrit aslında başta Kürtler olmak üzere bütün muhalif kesimlere uygulanıyor, savaş politikalarını besliyor. Tek bir can daha kaybolsun istemiyorum, yaşatmak için yaşamımdan vazgeçebilirim. Bu insanlık suçu karşısında sessiz kalan da suçludur. Bu suça ortak olmayacağım.

Açlık grevi boyunca, 200 gün tekrar tekrar yılmadan yorulmadan hep bunları anlattı. Ve bütün anlattıklarında hiç kaybolmayan bir alt tema olarak kadın özgürlük iddiası, kadın kurtuluş felsefesi hep var oldu. Bu net duruş, bu hesapsız vericilik öyle bir çekim gücü oluşturdu ki önce cezaevleri kenetlendi etrafında, sonra dünyanın dört bir yanından ve ülkeden yoldaşları; hep birlikte yüründü. Hep çoğalarak yüründü. Açlık grevi sonrasında *“bu açlık grevinde benim de öngöremediğim şeyler yaşandı. Ben örgütlü yapıyı zorlayarak, kendi başıma karar verdim ve bu işi gençlere bırakmak istemedim”* dedi Leyla ve ekledi: *“Bu eyleme başlarken sadece ben olmak istiyordum, başka hiç kimsenin greve girmesini istemiyordum.”* Ve hep büyüyerek 200 gün süren bu yürüyüşle sadece tecrit değil, korku, kaygı, umursamazlık çemberleri kırıldı. Sona erdiğinde açlık grevcilerin sayısı cezaevlerinde 3000’i, Hewler’den Kanada’ya 9 ülkenin 12 kentinde ve Türkiye’de 30’u aşmıştı. Bu süreçte 7’si cezaevlerinde 2’si Almanya’da 9 kişi İmralı’daki tecrit son bulsun diye fedai eylemi gerçekleştirerek yaşamına son verdi, 30 tutsak ise açlık grevlerini ölüm orucuna dönüştürdü.

Eylemin büyümesi arkadaşların kendisini yalnız bırakmaması güç vermiş ama çok da sarsmıştı onu. 200 günlük açlık grevi sürecinde kendisini en zorlayan şeyler olarak belirtmeyi seçtiği konular, Leyla hakkında çok şey anlatır: *“Bu eylem boyunca üç büyük sarsıntı yaşadım. Bunlardan ilki açlık grevimin 79. gününde tabliye edilmem oldu. Bu kararın direnişimi kırmaya dönük olduğunu biliyordum. İkincisi ve en ağır olanı, Zülküf Gezen ile başlayan fedai eylemler süreciydi. Beni en çok etkileyen ve aslında bu eylemin başarıya gitmesine canlarıyla öncülük eden, bütün Kürt halkının gönlünde yer eden, fedai eylem gerçekleştiren arkadaşlar oldu. Eylem boyunca beni zorlayan buydu. Üçüncüsü ise 30’ların ölüm orucu direnişiydi. Adeta o günden sonra nefes almakta zorlandım. Onların ölümünü görmektense keşke*

ben onlardan önce ölseydim” diye düşündüm. Sonradan bunun da eksik bir bakış olduğunu fark ettim. Evet, bu arkadaşlar bizim için kendilerini feda ettiler ama zindanlardaki binlerce yoldaşımın gözü kulağı da benim sağlığımıydı ve benim de onlara bu acıyı yaşatmamam gerekiyor, dedim. Başarıya odaklandım ve kalan süreci bu motivasyonla tamamladım. Bu mücadele kısmı. Bir de canımdan can alan annemi kaybedişim var elbette. Babasını da cezaevindeyken kaybetmiş biri olarak annemin vefat haberini de zindanda almak kolumu kanadımı kırdı adeta. Onun acısıyla bu direnişi sürdürmek oldukça zordu.”

Siyaset genellikle parlamentolarla, partiler, kurumlar ve hareketlerle sınırlı görülür. Oysa hayatın her anı siyasettir. Siyaset nasıl yaşayacağımıza dair verilen kararlar bütünüdür. Yaşamlarımızı belirlemek, bedenimiz, emeğimiz, kimliğimiz üzerinde söz ve karar sahibi olmak için yaşamın her anında ve alanında verdiğimiz mücadele demokratik siyasetin parçasıdır. Aileden herhangi bir kuruma, başkalarıyla, iktidar mekanizmalarıyla ilişki içinde özgürleşme adına geliştirdiğimiz tutumlar, eylem ve eyleyişler özünde demokratik siyaset mücadelesinin ta kendisidir. Bu mücadelenin toplumsallaşması, başarı kazanması ise örgütlülük ile ilgilidir.

“Biz kadınlar yaşamımıza dair kararları genellikle kendimiz vermeyiz. Ben de yaşamımda bütün kararları kendim vermedim. Ama devrimci olma, feminist olma ve bu açlık grevine başlama kararlarını kendim aldım” diyen Leyla Güven’in yaşamında bunun izini sürmek istedik.

Bu toplumda kadınların varoluşu köleliği kabullenme ile özgürleşme anları arasında gelip gidiyor. O anların tadını aldıktan, farkına vardıktan sonra çoğaltma çabası içinde oluyoruz. Bu da yaşamın tam ortasındaki demokratik siyaset mücadelesinden başka bir şey değil.

Konya’nın Cihanbeyli ilçesinin Yapalı Beldesi... Yedi çocuklu muhafazakâr bir ailenin en küçük çocuğu Leyla Güven (1964). Annesi 45 yaşında doğurmuş Leyla’yı, adını da kendisi vermiş. Leyla erkek egemen sistemde muhafazakâr bir ailenin çocuğu olmanın getirdiği adeta ritüelleşmiş usul ve kurallar içinde, bunları yadırgamadan büyür. Anne, kız çocuklarını bu usul ve kurallara uygun davranmak ve yaşamak üzere eğitir; baba ise erkek çocukları hayat içinde erkekliğin gereklerini yerine getirmek üzere. Leyla dikiş dikme, kilim dokuma, yemek yapma, ekmek yapma gibi tüm ihtiyaçlarını karşılayacak titiz bir anne eğitiminden geçer. Annesinin söylediklerini yapmayı hayatın bir parçası olarak benimser. Bunları bir eşitsizlik ve hak ihlali olarak düşünmez hiç. Anne de kadının kadın, erkeğin de erkek olduğunu, farklı rol ve görevleri olduğunu kızlarına bir ritüel gibi benimsetir, geleneğini devrederek

sorumluluklarını yerine getirir, kız çocukları evlendiğinde kendisini mahcup etmesinler diye onlara bildiği her şeyi öğretir. Yaşamı kışları Yapalı'da, yazları da beldenin yaylalarında geçen Leyla okula Konya'da başlar. Kürtçenin yasak olduğunu 7 yaşında kendisine zorla Türkçe öğretildiğinde kavrar. Türkçesi bozuk olduğu için okulda birçok zorlukla karşılaşır. Ama yılsonunda en başarılı öğrenci olarak yıldızını da alır. Bir Kürt nasıl birinci olur der herkes. Ağabeyinin solcu öğretmen arkadaşları tarafından değer verilen çocuklar arasındadır. Okula ağabey ve ablalarının çocuklarıyla giden Leyla, küçük teyze ve küçük hala olarak yeğenleriyle arkadaş gibi büyür. Erkek-kadın ilişkisi diye bir şey bilmez.

O dönemlerden kuzulama mevsimi koyunların kuzuları emzirmesini, köy kızlarıyla müzik dinlemeyi, genç kadınlarla ortak aktivite heyecanıyla buluşup radyoda arkası yarın programlarını dinlemeyi keyifle hatırlar. Âşık Veysel'i sever, Erivan radyosunu bulduktan sonra Ayşe Şan dinlemeye başlar. İlkokula kadar erkek çocuklarla birlikte oynarlar, sonra erkek çocuklardan ayrılma zamanı gelir ve kızlar kendi aralarında oynarlar. Sonra yeni giysilerle bayramlar ve düğünler. 14 yaşından sonra tanıdık olmayan düğünlere gönderilmez; ayıptır.

Üniversiteye giden ağabeyi eve solcu arkadaşlarıyla geldiğinde onlarla oturması yasaktır. Konuştuklarını kapı aralığından dinlemesine izin vermediklerinde öfkelenir. Öğrenme merakı büyüktür. Herkesin tarım ve hayvancılıktan geçindiği köyde köylüler arasında pek bir ayırım görmez. Sadece geleneksel olarak tüm köye özel olarak dağıtılan yiyeceklerden bazı evlere fazla verilmesinden onların daha az olanakları olduğunu fark eder. Niye onların durumu iyi değil diye kendi kendine sorar.

Öğrenmeye başladığında DYP'yi sağ, CHP'yi sol olarak bilir. Daha sonra algısı değişir; devleti kabul edenleri sağ, devleti yanlış bulanları da sol sayar. Solculuk çok ilgisini çeker. Ağabeyinin arkadaşları Deniz Gezmişlerin arkadaşısıdır ve devlet Denizleri asmıştır. Bu yüzden onları devlet karşıtı olarak algılar. Solcuları daha iyi, daha yakışıklı bulur, zenginleri sevmediklerini düşünür. Daha sonra patron ve ağaları, devlet çelişkisini öğrenir. İlk solcu abiler ona ANA romanını verirler. Pek bir şey anlamaz. Abisi ona kitabı ikinci kez okutur. Ardından Seni Halk Adına Ölüme Mahkûm Ediyorum romanını okur. Kürtçe olarak Roja Welat dergisini okur ama çok ağır gelir. En çok dergideki Kürtçe fıkraları sever. Bu fıkraları arkadaşlarına anlatmaktan çok keyif alır. Emperyalizm sosyalizm sözcüklerini tam olarak anlayamaz.

Leyla mevcut yaşamını hiç reddetmeden 15 yaşına gelir. Anne, baba, kız çocuk, oğlan çocuk, büyük aile fertleri herkes kendi rollerini yerine getirmektedir. Her şeyi birer ritüel, yerine getirilmesi gereken görevler gibi ele alır, sorgulamaz. 15 yaşında Almanya'daki teyzesinin oğluyla nişanlandığını parmağının yüzük ölçüsü alındığında

öğrenir. İtiraz etmek ister ama işe yaramayacağı, bir kadının evden gelinlikle çıkacağı ancak kefenle geri döneceği öğretilmiştir. Almanya bilinen bir ülkedir; çok temiz, rahat bir yer olduğu anlatılır. Çevresindekilerin çoğu oraya gitmiştir. Yaşı tutmadığı için yaşı büyütülüp Almanya'ya götürülür. Tüm bunlarla ilgili ne bir fikri ne bir bilgisi vardır. Ama trenle Almanya'ya gitmek çok hoşuna gider. Almanya'da teyzesi ona çok iyi davranır, baskı uygulamaz. Almanya'da ilk arkadaşı kaynanası olan teyzesi olur. Hatta ona yüklenen gelin ve kadın rollerini teyzesi bozar. İkinci kez dil sorunuyla karşılaşır. Dil bilmemek çok zordur.

Geleneğe göre evlenmiştir. Arada özel bir duygu yoktur. Eşi ona âşık olduğunu söyler o ise evlendiği kişi olarak birliktedir. 17 yaşında hamile kalır. 18 yaşında kızı olur yine geleneklere uygun olarak kızına teyzesinin adını (Sebiha) verir. 21 yaşında kayınbabasının adını verdiği oğlu Mustafa doğar. Eşi kendisine saygılıdır. Geleneksel evliliğin tüm koşullarını yerine getirir. Mevcut düzende en ideal evliliktir onlarınki, sevginin olup olmaması bir mesele değildir. Dili zorlanarak da olsa öğrenir. Orada protesto yürüyüşlerine katılmaya başlar.

Sonra eşile birlikte çocukları alıp köye temelli dönme kararı verirler. Eşi Almanya'ya işçi olmak için geri döner. Orada kalmak için boşanıp oradan biriyle evlenmesi gerektiğini söyler. Leyla hiç itiraz etmez; hatta sorgulanması gereken bir şey olarak bile görmez. Bu tür kâğıt üzerinde evlilikler yaygındır. 5 yıl sonra eşi onu arayıp başka bir

kadına âşık olduğunu söylediğinde kendisini çok sevdiğini söyleyen eşinin başka bir kadına âşık olmasını anlamakta çok zorlanır. İki çocuk annesi olarak 5 yıl boyunca başkasına hiç bakmamış, âşık olmayı kalbini sürekli eşine açık tutma olarak bilmiştir.

Eşile karşılıklı oturup ikinci eşi olma teklifini konuşmayı asla kabul etmez. Herkes, bütün çevre, erkektir deyip eşinin ikinci kez evlenmesini hak bilmesini ister ama Leyla asla kabul etmeyeceğini söyler; ilk kez direnir ve söyleneni yapmayı reddeder. Teyzesi ve tüm akrabalar çok üzülürler. Aylarca evde başı bağlı, halsiz ne yapacağını planlamaya çalışır. Artık ayakları üzerinde durmak, kimseye muhtaç olmamak tek düşüncesidir.

Eşile karşılıklı oturup ikinci eşi olma teklifini konuşmayı asla kabul etmez. Herkes, bütün çevre, erkektir deyip eşinin ikinci kez evlenmesini hak bilmesini ister ama Leyla asla kabul etmeyeceğini söyler; ilk kez direnir ve söyleneni yapmayı reddeder. Teyzesi ve tüm akrabalar çok üzülürler. Aylarca evde başı bağlı, halsiz ne yapacağını planlamaya çalışır. Artık ayakları üzerinde durmak, kimseye muhtaç olmamak tek düşüncesidir. Abisi ona bakacağına söz verir ama Leyla kendi kararını vermiştir; artık kendisi, çocukları ve devrimcilik için mücadele edecektir. Çocukları almak isteyen eşi İsveç'ten bir avukat gönderir. Leyla kararlıdır.

Haklı olduğuna o kadar inanmıştır ki eşinin avukatını çocukları almamaya ikna eder; öyle ki avukat mahkemede çıkıp Leyla lehine konuşur. Çocuklar Leyla'da kalır ama bu sefer de çocukların babası nafaka vermemekte direnir. Bakamıyorsa çocukları bana versin, der. Önce çocukları Leyla'ya karşı bir tehdit olarak kullanır, daha sonra da hiç sormaz.

Leyla altı ayda tüm herkesi karşısına alır. Önce çocuklarını almayı başarmış sonra iş bulmuş, çalışmaya başlamış ve tüm itirazlara rağmen 1994 yılında partiye (DEHAP) gitmiş ve il yöneticisi olmuştur. Partiye ilk gittiğinde öğrenci gençlik onunla ilgilenir. Bir iş bulup çocuklarının ihtiyaçlarını karşılama çabası verir. Firmaların evlere pazarlama bölümlerinde çalışır. Pazarlama yaparken gittiği evlerde propaganda da yapmaya başlar. Sonra bir şirkette hane tüketim anketi işi bulur. Öğleye kadar anket öğleden sonra da parti çalışmaları yapmaktadır. 1996'da tanıştığı Selma Irmak'ın hayatındaki özel yerini şöyle anlatır: *"Heval Selma parti çalışmaları konusunda benim ilk öğreticimdi, büyük bir özveriyle bize bildiklerini anlatıyordu. Biz de onun desteğiyle partide kadın komisyonu kurduk ve daha çok çalışır olduk. Birlikte Konya'da daha başka ne yapabiliriz diye ciddi yoğunlaşmalarımız oluyordu. Sabahtan akşama kadar partide, akşam da evde planlar yapıyorduk."* Eşi parti çalışmalarını mahkemede kendisine karşı koz olarak kullanır, adeta ihbar eder. Ama o, artık erkek gölgesinde yaşamama kararını vermiştir. Bir kez karar verip yola çıktıktan sonra kararına ikirciksiz sahip çıkma, kararlılıkla arkasında durma özelliği yaşamına damgasını vurur.

İlk gözüaltına alındığında kızı da alınır. Eğer partiye gitmeye devam ederse kendini pencereden atacağını söyleyen ablasına, öyleyse şimdi at kendini diyecek kadar dik durmaya başlaması herkesi şaşırtır. Boşanmış kadın olmak, dul kadın olmak rollerini kendi ifadesiyle *"bire kefen gibi yırtar."* Kürt, kadın, iç Anadolu, Avrupa hattı ona çok şey öğretmiştir. Mevcut sistemin iyi çalışan, iyi veli, iyi işçi, iyi anne rollerinden sıyrılıp ayakları üzerinde duran iyi bir mücadeleci olmayı başarır. Tek başına direnmeyi anlatırken, *"Kürdistan'ı yaşayanlardan, siyaseti Kürtlerden öğrendim"* diyor Leyla. Bir kadının *"Evimiz dağın yamacındaydı. Askerler bizi çıkarıp evi ateşe verdiler. Biz aşağıda eriyen bal ile yağın kayalıklardan akışını seyrettik"* deyişini hiç unutmaz. Kürdistan gerçekliğini, bolluk ve bereketin nasıl ateşe verildiğini sürgün Kürtlerin anlattığı öykülerden öğrenir. Kendi köklerini araştırmaya başlar. Çok güzel bir kadın olan babasının halası Zeynep'in bir iftirayla katledilmiş olduğunu öğrenir. Ailede bir kadın cinayeti işlendiğini öğrenmek ona çok ağır gelir. Horasan Kürtlerinden olduğunu, göç yollarında Toros eteklerinde sıtmadan çok can kaybettiklerini öğrenir. Ekonomik zorunluluk gibi anlatılan göçün politik sebeplerinin olduğunu çözer.

İlk eylemini 1991'de dil için yapar Leyla. Seçimlerde Leyla Zana'nın Kürtçe yemin ettiğini sınıfta çocuklara anlatan öğretmen, sınıfta Kürt var mı, tahtaya gelsin demiştir.

Sınıfın yarısından fazlası tahtaya çıkar. Öğretmen hepsine hakaret eder. Çocuklar eve gelip anlatınca Leyla okula gider ve koridorlarda Kürt olduğunu haykırır. Toplumda yer etmiş Kürtleri hor görme yaklaşımına karşı mücadeleyi hep sürdürmektedir. Kadın bilinci kazandıkça çelişkileri daha çok fark eder. Partide kendi olunca erkek egemen zihniyetle karşılaşması uzun sürmez. Ailede başarılı kadınlar nasıl hep iftiralarla karşılaşlıyorsa, siyasette de erkekler başarılı kadınlara iftira atmaktadır. Kadın olarak aktif olunca, önleri kesilecek kaygısıyla anti propagandasını yapmaya başlayan erkekler onu epey zorlar ama Leyla mücadele etmeye hiç ara vermez. Yönetimdeki grupçuluğa karşı mücadele eder, erkeklerin dışardaki ilişkilerini partiye taşımasına karşı çıkar. Kadını ancak ihtiyaç duyduğunda çağıran parti örgütü kadınların taleplerini görmezden gelmektedir. İl yönetiminde erkek sürücülere muhtaç olmamak için kadın komisyonu olarak karar alıp topluca ehliyet kursuna gidip ehliyet alırlar.

Kızı gençlik çalışmalarına başlayıp oğlu yurtdışına çıkınca Leyla Güven 2001’de tüm zamanını mücadeleye vermeye karar verir. Artık evi dağıtma zamanı gelmiştir. Evin eşyalarını partideki ailelere ihtiyaçlarına göre dağıtır. Bunun bir dağıtma ve veda değil yaşama katılma olduğunu düşünür. Eve son bir kez bakar ve Ankara’ya Balgat’taki parti genel merkezine gider. Aynı yıl yapılan kongrede kadın kolları genel merkez yönetimine ve parti meclisine seçilir. Bütün bu süreç içinde kadının örgütlü olmadığı takdirde türlü vesilelerle gündem olmaktan kurtulamadığını yaşayarak öğrenir.

2001’de Adana’ya giderek DÖKH üyesi olarak kadın çalışması yürütmeye başlar. 2004’te Adana’nın Seyhan ilçesinin Küçükdikili beldesinde kadın kotasından belediye başkan adayı gösterilir. DYP’li erkek belediye başkanını geride bırakarak seçimi kazanır, önemli bir başarı elde ederler. O dönemde partinin milletvekilli olmadığı için belediye başkanları yeri geldiğinde genel siyaseti de temsil etmekte hem yurt içinde hem yurt dışında toplantılara katılmaktadır. O yıllarda fazla bir yerel yönetim tecrübesi yoktur ama kadın deneyimi oluşmuştur. Elllerinde DÖKH’ün toplumsal sözleşmesi vardır. Hem mahallelerde hem de belediye çalışanlarına toplumsal cinsiyet eğitimi verirler, kadına yönelik şiddeti önlemeye çalışırlar. 2005’te Genel-İş Sendikası’nın örgütlü olduğu belediye çalışanları ile Küçükdikili belediyesi arasında toplu sözleşme yapılması gündeme gelir. İşçi sözleşmeleri konusunda bilgisi yoktur ama sözleşmeleri bir gece boyunca inceler ve sözleşmeye kadınlarla ilgili ek maddeler konabileceğini görür. Oraya kadının toplumsal sözleşmesinden erkek şiddetine şerh koyma maddelerini eklemeye karar verir. Eklediği, ikinci evlilik yapan personelin tazminatsız işten atılacağına, eşine şiddet uygulayan personelin maaşının eşine verileceğine, kız çocuklarını okula göndermeyen personelin erkek çocuğuna verilen eğitim yardımının kesileceğine, belediye çalışanlarının Newroz ve 8 Mart’ta ücretsiz izinli sayılacağına dair maddeler sendika tarafından kabul edilir. Bu tüm Adana ve Türkiye’ye gündem olur. Gazeteler kuma getiren yandı diye manşet atar.

Birçok kadın vekil, gazete ve TV programcısı Leyla ile program yapmak ister ama DEHAP'lı olduğu anlaşıncı birdenbire gündemden düşer. Ama farklı parti ve çevrelerden kadınların kendisini desteklediğinin farkındadır. İkinci evlilik hazırlığında olan belediye çalışanlarının bu sözleşme sonrasında vazgeçtiklerini öğrenir. Kadınların güvenini kazanmış, şiddet gören kadınlar Leyla'ya gelmeye başlamıştır. Kadınların örgütlü olmasının ne büyük bir ihtiyaç olduğunu görür.

2009 da Urfa, Viranşehir'den aday gösterildiğinde aşiretlerin içinde kadın aday olmak ve orali olmamak erkek egemen zihniyetin saldırılarına açık haller yaratır. Hem rakip partiler hem de aday olamayan erkekler Leyla Güven şahsında kadın hareketini itibarsızlaştırmaya yönelirler. İktidar ayrıcalığını terk etmek istemeyen erkekler diploma ölçüleri ve nitelik ölçüleriyle Leyla'yı hedef alır, *"Bir kadının mı arkasından yürüyeceksiniz"* diye aleyhte, kışkırtıcı propaganda yaparlar. Leyla dokunup sarılmadığı tek bir kadın bırakmamaya kararlıdır. Bu çalışmayı bir kadın özgürlük mücadelesi olarak ele alır. DÖKH'ün mahallelerde, köylerde, ilçede aynı anda refleks verebilen güçlü bir kadın örgütlenmesi vardır. Köy köy, mahalle mahalle, ev ev yoğun ve güçlü bir kolektif çalışma yürütürler. Aşiretçiliğe kadınlar olarak güçlü bir yanıt verirler. Leyla'nın bunun örgütlenmesinde büyük emeği olduğunu söylediği Zeynep Boğa bu eylemi şöyle anlatıyor: Viranşehir'de 50-60 aşiret vardı. Seçim kampanyası boyunca her akşamüstü ayrı bir aşiret sloganlarla partinin ilçedeki seçim merkezine yürüyüş yaptı. Tüm eleştirilere rağmen bir türlü birlikte yürümüyor, aşiretçiliği bırakmıyorlardı. Bunun üzerine kadınlar olarak finali yapma kararı aldık. Final günü bütün aşiretlerin kadınları, hep birlikte ellerinde dövizleri, sloganları, poşileri, bir düğüne gider gibi hazırlanıp binlerce kişilik rengârenk bir kadın gücü halinde ilçe merkezine yürüdüler. Unutulması olanaksız bir görüntüydü. Her gün sırayla gelen 500'er kişilik aşiret gruplarının yerini binlerce kişilik bir kadın aşireti almıştı. Duvarın dibinde oturmuş bir yaşlı amca büyük bir coşkuyla gelen binlerce kadını görünce ağladığını görünce, *"Hayırdır"* dedim. *"Bak kızım"* dedi, *"her gün ayrı ayrı aşiretler geliyordu. Kadınların tek vücut halinde gelişi beni etkiledi. Çoğunu tanıyorum bütün aşiretlerden kadınlar var. Bu da örgütlü kadının gücüdür, aynı zamanda Leyla Güven'in, sizlerin aşiretidir. Kadın mücadelesi, kadın aşireti farklıdır. Örgütsünüz siz."* Belediye başkanı seçilip canla başla çalışmaya başlar.

Viranşehir'deki görevi 8 ay sürer, KCK dosyasından tutuklanır. Yıllarca cezaevinde kalır. 2015 genel seçimlerinde Urfa'da milletvekili seçilir, o da 5 ay sürer. Mart 2016 yılında DTK eş başkanı seçilir.

Leyla Güven 31 Ocak 2018'de Afrin'e yapılan saldırıyı kınayan ve değerlendiren bir konuşmasından ötürü tutuklanır. Cezaevindeyken Hakkârî milletvekili seçilir fakat

salıverilmez. 8 Kasım 2018’de İmralı’da Abdullah Öcalan’a uygulanan yasadışı mutlak tecridin kaldırılması, yasal haklarının tanınması talebiyle süresiz dönüşümsüz açlık grevine başlar.

Demokratik siyaset, akıl, demokratik müzakere, kültür gücüyle toplumu ya da yaşamı dumura uğratan, çürüten, felaketlere sürükleyen tıkanıklıkları aşmanın zeminlerini, yollarını yaratmaksa eğer; Leyla Güven öncülük ettiği açlık greviyle bunu başardı. Demokratik siyaset en geniş toplumsal kesimleri seferber etmeye, tartışmayı, müzakereyi yaygınlaştırmaya dair bir konuysa, ülke sınırlarını aşan uluslararası bir bilme, farkındalık yaratma, müzakere zemini yarattı. Katliamcı ritüelleri parçalamaksa demokratik siyaset, hem insanları cezaevinde diri diri mezara gömmekten farksız ağırlaştırılmış tecrit uygulamasını, hem dünya ve ülke hukukunda yeri olmayan yasadışı İmralı özel rejimini, hem de Abdullah Öcalan’ı tecritle unutturmaya, yok etmeye çalışan imha siyasetini parçaladı, düşüncelerinin, kimliğinin mücadelesinin dünya ölçeğinde tartışılmasına zemin oluşturdu. Ülke ve dünya egemenlerinin ret ve inkârını aştı. Kral çıplak dedi. Yapanları, göz yumanları, cevaz verenleri açık etti. Ulusal ve uluslararası dinamikleri buluşturan demokratik bir siyaset ortaya çıkardı. Bunlara hepimiz tanıklık ettik. Abdullah Öcalan’ın sözünün topluma ulaşmasının yolu böyle açıldı.

Leyla Güven kendisine katılan binlerle birlikte, eylemi, söylemi, duruşuyla bu topluma ve dünyaya İmralı tecridinin önemine, anlamına ve kabul edilemezliğine dair çok boyutlu, çok katmanlı, çok muhataplı, çok dilli, çok yöntemli bir “demokratik müzakere” zemini ve olanağı hediye etti. İmralı tecridini bir tabu gibi üzerine farklı fikir belirtilmesi yasak bir konu olmaktan çıkarttı. Bir ülkenin kendi hukukunu uygulayarak demokratikleşmesinin önünü açtı. Savaş politikalarının gölgesinde kalan demokratik siyasetin önünü açtı, İmralı rejiminde gedik açarak herkese barışçı bir şekilde yaşayabilmek adına ikinci bir şans sundu. Bu direniş sürecinin kendisi de hem yanındakilere hem herkese mücadeleye, emeğe, inanca, güce, sevgiye, akla dair çok şey öğretti, dönüştürücü olma potansiyeli yüksekti. *“Şunu çok iyi anladım ki, ruh derinliği ve zenginliği her ne kadar eylem anında yoğunca gelişse de, öncesi de, hazırlık aşaması da çok etkili. Eyleme hazırlık zamanları belirleyici bence. Yani rubunu, yüreğini ve zihnini bir masaya yatırırıyorsun; neler yapabileceğini tartıp biçiyorsun. Güçlü sonuçlar elde ettiğin an, eyleme pratik olarak başlamadan başarıyı yakalıyorsun. En azından ben böyle deneyimledim. Güçlü bir başlangıç ve sonrasında etrafında oluşan diğer tüm ruh ve yüreklerin enerjisi seni ruben ve bedenlen derinleştiriyor, güçlü kılıyor.”* Gerçekten çok tartıp, biçmişti. Açlık grevleri tarihinin de farkındaydı, kurulmaya çalışılan tuzakların da, yasaların da, ihtiyaçların da, gücün de tıkanıklığın da, faşizmin de, kadınların da.

Önce cezaevinde sonra evinde bir kadın dayanışması, kolektif bir direniş halinde yürüdü, açlık grevi. Leyla cezaevi süreci hakkında şöyle diyor: *“İnanılmaz bir kadın ve yoldaş dayanışması yaşadım. Arkadaşlar benim gözümüün içine baktığında çok etkilendiklerini görebiliyordum. Öyle fedakârlıklar vardı ki... Bazı yoldaşlarım bana bakabilmek için duruşmalarına çıkmadılar, tahliye olabileceken, üstelik. Muazzam bir dayanışma, muazzam bir duygudamlık... Tahliye olduktan sonra da bu kez dışarıda kadın yoldaşlarım ilk andan itibaren yanımdaydı.”*

Koğuşundaki arkadaşları ise şunları söylüyor: *“Aslında o süreçte onun etrafında kenetlendik biz, ona destek olabileceğimizi düşündük. Ancak bizim zayıf kaldığımız bazen duygusal davrandığımız noktalarda, direnişinin amaçlarını net bir şekilde ifade ederek hepimize güç katıp bu direnişin etrafında kenetleyen yine kendisi oldu. İnancılı, kararlı duruş, siyasetinde de var yaşantısında da. Etrafındaki herkese dokunarak muazzam bir güç akıtır. İnanç aşılır. Kararlılığı, inancı ve ortaya koyduğu direnişini sahiplenme biçimi cezaevlerinde hepimize güç kattı. Etrafında kenetlendik hepimiz. Leyla Güven yürütmüş olduğu siyasete inancıyla dokunduğu herkesi ikna edebilen ve haklı olduğu davayı onurlu bir şekilde sahiplenip mücadelesini yükselten bir kadın.”*

Koğuş arkadaşlarından, Amed zindanının maneviyatından ayrılmak kolay olmaz Leyla için. Tahliye edilmesini kendisini en sarsan olaylardan biri olarak tanımlar. *“Amed zindanından çıkarken gerçekten çok zorlandım. Direnişi başlattığım yer. Bir de 14 Temmuz ruhu adeta o duvarlara işlemiş. Bu direnişi başlatırken hakikaten o maneviyatı çok hissettim. O dönem yaşayan arkadaşların, onların söylediği sözleri yeniden yaşadım. 81 gündür bu eylemi sürdürüyorum. Cezaevinde ben çok iyidim ama dünden bu yana o maneviyattan kopmuş gibiyim. Bu duygudan kendimi kurtarmaya çalışıyorum. Dışarının havası, suyu, hiçbir şeyi bana doğal gelmiyor. Sanki içerisi daha doğalmış gibi, dediğim gibi bu çok ilginç bir psikoloji.”*

Leyla Güven cezaevinde de, tahliyesinden sonra da gücü yettiği sürece hep üretti. Ulaşabildiği her yere uzanmaya, talebini ve gerekçelerini anlatmaya, ikna etmeye çalıştı; *“Cezaevlerinden onlarca mektup alıyorum ve cezaevlerinde tutsak olan her arkadaş dışardakilerden bin kat daha özgürdür. Aslında tecrit altında olan dışarıda direnmekten vazgeçenlerdir. Beni ayakta tutan cezaevlerindeki direnişler ve kadınların öncülüğünde devam eden*

Amed
zindanından çıkarken
gerçekten çok zorlandım. Direnişi başlattığım yer. Bir de 14 Temmuz ruhu adeta o duvarlara işlemiş. Bu direnişi başlatırken hakikaten o maneviyatı çok hissettim. O dönem yaşayan arkadaşların, onların söylediği sözleri yeniden yaşadım. 81 gündür bu eylemi sürdürüyorum. Cezaevinde ben çok iyidim ama dünden bu yana o maneviyattan kopmuş gibiyim. Bu duygudan kendimi kurtarmaya çalışıyorum.

direnışleridir. 100'üncü gün yürüyüşünde kadınların öncülüğünde devam eden eylemlerdir. Evet, kadın inanırsa dünya değişir, barış gelir ve eğer kadın inanırsa büyük bir boşgörü dünyaya hâkim olur."

Eylemini bir kürsü olarak kullanıp, talebini öne çıkardı. En çok da kadınlara seslendi. Kadın kimliğini, kadın özgürlük mücadelesini hep ön planda tuttu. Kürt kadınlarına, tecridi kırma mücadelesine öncülük etme çağrısı yaptı, *"Ataerkil zihniyetin ürünü olan işkencenin her türüsüne karşı direnmek tek çözüm olduğu gibi hakkımızdır da. Bizler de bu tarihi süreçte ve direniş yolunda başarıya olan inancımızda zerreyi miskal kadar tereddüt yaşamadık. Çünkü biz akla, vicdana, ahlaka, hukuka aykırı olan İmralı tabutluğunu 21 yıldır asla kabul etmedik ve barışın önünde engel olarak gördük. Bu sistemi yaratanlar, tasarlayanlar, öngörenler, uygulayanlar taribe bunun hesabını nasıl verecekler diye hep sorduk. Biliyoruz ki bunun bir insan tasarımı olduğuna kimse inanamayacak ve insanlığın yüz karası ve ayıbı olarak tarih sayfalarında lanetli olarak yer alacak. Bunu yaratan erk sistem, kadına doğaya, güçsüze, çaresize, tutukluya hükmetmeyi kendine hak görüyor ise bizler de toplumun yarısı olan kadınlar olarak bu zihniyete karşı meşru mücadele hakkımızı sonuna kadar kullanacağız ve bertaraf edeceğiz."*

Açlık grevi sürecinde kadın öncülüğü çağrılarına, bir kadının bir erkek için açlık grevine gitmesine yönelik eleştiriler olduğu kendisine aktarıldığında daha pek çok konuşmanın, tartışmanın ve paylaşımın önünü açan, davetini yapan bir yanıt verdi Leyla: *"Türkiyeli bazı kadın hareketleri, kadın yoldaşlarımız böyle eleştiriler getirmiş olabilirler. Fakat şunu gönül rabatlığıyla belirtebilirim ki demek ki biz diğer kadın hareketlerine Sayın Öcalan'ın kadın perspektifini neden önemsedığımızı, benimsediğimizi anlatamamışız ya da yetersiz aktarmışız. Bana göre bu sorunun cevabı tek başına bir röportajın konusudur. Kadın hareketleriyle bu konuyu günler sürebilecek bir platformda tartışmayı da çok isterim."*

Leyla, Abdullah Öcalan'ın kadın özgürlük mücadelesi üzerindeki emeğini *"Sayın Öcalan bu kadın gerçekliğini fark eden, özgürlük mücadelesiyle bu soruna eğilerek, özgün bir mücadele hattı oluşturmuş, kadın mücadelesini başat hale getirmiştir. Kadının özgürlük mücadelesiyle, kapısının eşğine çıkamayan, diliyle iki söz söylemeyen, iradesizleşen erkeğin gölgesi olmaktan kurtulamayan kadın, devrimsel düzeyde gelişmeler açığa çıkarttı. Köle kadın gerçeği altüst oldu. Bunun yerine özgürlüğe koşan, iradeleşen, kimlik kazanan kadın gerçekliği inşa edildi. Evinden çıkamayan kadın, meydanlarda, alanlarda mücadeleye öncülük etmeye başladı. Özgürlük alanları yarattı. Yaşamın her alanında öncü oldu, mücadelecisi oldu. Kürt Siyasetinin Mor Rengi kitabında bu yaşanmışlıkların hepsi ayrı ayrı hikâyeler olarak var. Örgütlenen, kurumsallaşan, mücadele eden kadın kimliği Kürdistan'da Sayın Öcalan'ın özgürlük fikirleri sayesinde açığa çıktı. O nedenle bir Kürt kadın olarak kendimi böyle buldum, iradeleştim, kimlik sahibi oldum. Benim gibi olan milyonlarca Kürt kadın var. Bu süreçleri yaşayarak bugünlere geldik."* sözleriyle sık sık vurguladı.

Ulusal ve uluslararası kurumlara, kadınlara, siyasetçilere mektuplar yazdı, yerli yabancılara basına yazılar gönderdi, röportajlar yaptı. Talebini ve mücadeleyi dünyanın ve ülkenin gündemine taşıdı. Bir Alman gazetesinin sorularına gönderdiği cevapta *“Alman devletinin Kürt politikalarına karşı eleştirilerim var. ... Sizin gazeteniz aracılığıyla Alman halkına seslenmek istiyorum. Yüz yıldan fazla bir zamandır parçalanmış dört ülkenin ayrı sınırlarına dahil edilen, kültürü ve kimliği yasaklanan, asimilasyon ve soykırımlara uğrayan Kürt halkının özgürlük çığlıklarını duymanızı istiyorum”* dedi ve yine kadınlara döndü: *“Öncelikle kadınlara seslenmek istiyorum. Dünyada savaşları biz kadınlar başlatmadık. Ama dünya barışını biz kadınlar başlatabiliriz. Buna gücümüz, cesaretimiz ve irademiz var. Yeter ki bir an önce harekete geçelim.”*

Bir başka kuruma çağrı yaparken şunları söyledi: *“Tecrit insanlığa karşı bir suçtur. Bu durum karşısında insanın diyen herkesin tepki göstermesi gerekiyor. Kürt siyasetçiler olarak İmralı sisteminin ortadan kaldırılması, Sayın Öcalan’ın diğer tutsaklarla beraber bir başka cezaevinde kalması için defalarca açıklama yaptık. İktidar bunu hiçbir zaman kabul etmedi. Devlet istediğinde aile ve avukat görüşüne izin verdi, istemediğinde izin vermedi. Yasada her tutuklu ve hükümlünün haftada bir kapalı görüş, telefon hakkı, ayda bir açık görüş yapma hakkı Öcalan’a tanınmıyor. Bu bir insan hakkı ihlali ve işkencedir. Sayın Öcalan’a uygulanan tecridin kaldırılması benim için son derece önemlidir. Toplumsal barışa hizmet eden, demokratik barışçıl çözümün adresi olduğu için önemlidir. Bu talep sadece benim değil, milyonlarca Kürdün talebidir. Kürt halkı, varlığını günümüzde mücadelesiyle görünürlük kalmış, kabul ettirmiştir. Talebimiz öncelikle bu insanlık dışı tecridin bir an önce sona ermesi ve Sayın Öcalan’ın avukatları aracılığıyla siyasi görüşlerini kamuoyuyla paylaşmasıdır.”*

Zorlanmalarını sağlık sorunlarını hiç gündem etmedi. Hep ben iyiyim dedi. Dokunduğu herkese cesaret ve güç aşıladı. Evde yanında kalan kadın arkadaşlarının deyişiyle *“Toprağı incitmemek için yumurtaya basar gibi ayağını hafifçe dokunduran bir kadın”* Leyla, aynı zamanda da *“Bedenim eriyor evet farkındayım ama bu benim moral ve gücümün bir şey almıyor. Bu baksızlık ve haksızlık karşısında bir şeyler yaptığım için huzurluyum”* diyen, kendisi izin vermeden bedeninin iflas etmeyeceğini dünya âleme ilan eden *“örgütlü, inançlı bir kadın direniş patlaması”*. Onlar bu süreçte *“tarabin günümüzle buluşmasına tanıklık ettik”* diyorlar. Birlikte geçirdikleri dönemi anlatırken ziyaretçilerin yoğunluğunu vurguluyorlar. Leyla’nın olağanüstü dost ve arkadaş canlısı oluşunu, misafirperverliğini, biri geldiğinde ayağa kalkmasını engellemenin büyük çaba gerektirdiğini anlatıyorlar. Ziyaretçiler içinde onu en mutlu eden, kadınların ziyaretleri oluyor. *“Kadın direnişine verdiği değeri ve özgürlük anlayışını orada çok net bir şekilde her hali, tavır ve duruşuyla ortaya koyduğunu”* anlatıyorlar. Farklı feminist çevrelerden, annelerden, farklı inanç gruplarından yoğun ziyaretler oluyor. Leyla Güven’in şikâyet dili olmadığını, bu süreçte yaşadığı zorlanmaları, olumsuzlukları kendilerine hiç yansıtmadan direnişine devam etmeyi tercih ettiğini, bir amaç için çıktığı yolda yürürken

sızlanmak yerine her gün yeni bir şey öğrenip yeni bir şey öğreterek direnişini farklı bir boyuta çıkardığını söylüyorlar.

Hepimiz bu süreçte mücadeleye odaklanmanın, tuttuğu yola inancın, sahiplenmenin yarattığı bedensel gücü, tehlikeleri ve olanakları anında fark ettiren yoğunlaşmış sezgi gücünü gördük. Yakınındaki uzağındaki herkese değdi, dönüştürücü ilk adımları attı. Gören gözlere, dinleyen kulaklara, açık yüreklere dönüp öze bakmanın, neredeyiz biz, ne yapıyoruz, ne oluyoruz demenin fırsatını sundu. En karanlık anda, direnişini kendi ateşiyle körükledi, mücadelenin tarihini, nerelerden geldiğini hatırlattı, teşvik etti insanları. Leyla Güven *“Karanlığa bir çığlık attım”* demişti. Sadece faşizmin, diktatörlüğün, hukuksuzluğun karanlığına atılmış bir çığlık olmakla kalmadı. Toplumun kendi karanlığına da çarptı çığlık. Umut oldu, güç verdi. Çığlığı önce kulakları seslere en açık olan cezaevleri duydu. Sonra beyaz tülbentliler, sonra kadınlar. Cezaevlerinde binlerce tutsak, ölüm oruçlarına varan bir süreçte, o çığlığı, çığlığın gücüne ve niteliğine denk bir güçle kendini misliyle ortaya koyarak büyüttü. Müthiş bir kolektif güç ve irade açığa çıkardı. Beyaz tülbentliler de tam da bunu algıladıkları için ayağa kalktılar, baskı zulüm tanımadan ısrarcı oldular.

İşte Leyla Güven’in kendi ifadesiyle, yukarıda aktarılmaya çalışılan hikâye *“kadını köleleştiren, kişiliğini, onurunu, özgürlüğünü, varoluşunu katleden ritüelleri parçalama hikâyesidir. Çocuklarıyla birlikte bir kadın olarak erkeğin gölgesine girmeden yaşama mücadelesi verirken önce Kürt özgürlük mücadelesiyle, sonra kadınların özgürlük yolculuğuyla ve kadın kurtuluş felsefesiyle buluşmuş bir Kürt kadının yolculuğunun hikâyesi.”* Ayin gibi bir tür huşû içinde, sorgulanmadan mutlak doğru olarak tekrarlanan ritüeller kefendir aslında. Leyla, kendisine dayatılan boşanmış kadın, dul kadın rollerinin kefenlerini yırtmakla başlayan bireysel direniş hikâyesini, sadece kendi kefenini değil, direnerek bütün kadınlarla birlikte bütün kefenleri yırtma mücadelesi yolculuğuna dönüştürmüştür.

“Kadın yaşamı geliştirdikçe yaşamdan uzaklaştırıldı, toplumsallığı geliştirdikçe toplum dışına itildi. Kadın inandığı değerler uğruna duvarları yıkar” diyen Leyla Güven’in en büyük özlemi ise *“katledilen tek bir kadın kalmayınca kadar mücadele etmek”*.

15. Sayı için Yazı Çağrısı

14. sayımızda yeniden siz kadınlarla umudu, özgürlüğü büyütmek için bir araya geldik. Bu heyecan ve inanç ile sizlerle bir arada olmaya devam ediyoruz.

15. Sayımızda ise “Demografya” dosya konusu ile buluşacağız. Erkek egemen sistemin nüfus politikaları ile toplumları yönetmeye çalıştığı kapitalist modernite çağında her alanda olduğu gibi bu alanda da yine sistem kadınları ve çocukları hedef alıyor. Savaşlar, soykırımlar, zorunlu göçler, doğum kontrol yöntemleri yani toplumsal güçlere yapılan her müdahale aynı zamanda nüfusun düzenlenmesi olarak görülüyor ve yaşamlarımız her defasında kısıkaç altına alınmak isteniyor.

Demografya yani yaygın bilinen ismi ile “nüfus bilimi” devletli yapılar içerisinde bir politika olarak yer bulalı çok zaman oldu. Bir coğrafyayı insansızlaştırmak var olan halkların kültürlerini yok etmek için sistemler yine insanları, yani nüfusu bir güç veya güçsüzlük mekanizması olarak kullandı. Bazen milliyetçi bazen dinci bazen bilimci ideolojilerin başvurduğu bir politika haline geldi, nüfus. Ataerki sistemin sömürü mekanizmalarını derinleştirmek için kadına karşı cadı avları başlatıldı, geliştirilen beden politikalarıyla kadın bedeni aşağılandı, kontrol altına alınmaya çalışıldı. Demografya sayımızla kapitalist modernitenin bu politikalarını irdelenecek neler yapabileceğimizi hep beraber tartışıp çözümüne dair fikirler üreteceğiz. Sizler de yazılarınız ile katkı sunmak isterseniz 20 Eylül 2019 tarihine kadar editorjineoloji@gmail.com adresine yazılarınızı ulaştırabilirsiniz. Gelin hep beraber bu politikalardan çıkış yollarını tartışalım...

Dosya konumuz kapsamında ele alacağımız alt başlıklar:

- Demografya biliminin tarihsel gelişimi
- Demografya politikaları ve kadın özgürlük mücadeleleriyle bağı
- Kapitalist modernitenin demografya politikaları
- Sistem karşıtı hareketlerin demografya politikaları
- Savaş, soykırım, katletme politikaları ve demografyanın bağı
- Kadın bedeni üzerinden geliştirilen politikalara karşı kadın mücadelesi
- Demografya ve ekoloji ilişkisi

Ulaşabileceğiniz Noktalar

Adana: Kitapsan

Adıyaman: AKM Kitapevi

Amed: Lilav Kitapevi

Kafka Kitapevi

Don Kişot Kitap Sahaf

Pirtuka Kurdi

Ankara: İmge Kitapevi

Turhan Kitapevi

Aydın: Red Kitabevi

Aydın Nazilli: Ada Kitapevi

Dersim: Baran Kitapevi

Minerva Kitapkafe

Etnik Kitapevi

İstanbul:

Beşiktaş Mephisto Kitapevi

Beyoğlu Mephisto Kitapevi

Beyoğlu Pandora Kitapevi

Boğaziçi Üniversitesi Pandora Kitapevi

Emek Kitap Dağıtım

Kadıköy Aram Sahaf

Kadıköy İmge Kitapevi

Kadıköy Mephisto Kitapevi

Kırmızı Kedi Kitapevi

Medya Kitapevi

Nişantaşı Pandora Kitapevi

Robinson Crouse 389 Kitapevi

Scala Kitapevi

Semerkant Kitapevi

İzmir: Alsancak Kitapsan

Alsancak Yakın Kitapevi

Alsancak Z KitapKafe

Alsancak Kabuk Kitapevi

Karşıyaka Pan Kitapevi

Karşıyaka Kül Kitapevi

Karşıyaka Adres Kitapevi

Kitapsan (Alsancak-Konak)

Mersin: Kitapsan

Sokak Kitap ve Kahve Evi

Konya: Kitapsan

Mardin Kızıltepe: Ekin Kitapevi

Leylan Kitapkafe

Van: Omedya Kitapevi

KKTC: Işık Kitapevi

Almanya: Mezopotamya Kitapevi